İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

175846

İSTANBUL BOĞAZİÇİ ALANI'NIN EKOLOJİK PEYZAJ PLANLAMASI İÇİN BİR DEĞERLENDİRME YÖNTEMİ

DOKTORA TEZİ
Y. Şehir Plancısı Fatma Zeynep SELÇUK
(502922701)

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 23 Ekim 2002
Tezin Savunulduğu Tarih : 4 Nisan 2003

Tez Danışmanı :	**Prof.Dr. Nuran ZEREN GÜLERSOY**
Diğer Jüri Üyeleri	**Prof.Dr. Handan TÜRKOĞLU (İ.T.Ü.)**
	Prof.Dr. Aykut KARAMAN (M.S.Ü.)
	Prof.Dr. Hüseyin CENGİZ (Y.T.Ü.)
	Doç.Dr. Nilgün ERGUN (İ.T.Ü.)

Uygundur. 09.09.2003
Arş. Grv. Aydın KIZILKAYA

NİSAN 2003

ÖNSÖZ

Başlangıçlarda sadece düşünce vardır. Düşünceyi eyleme dönüştürmek ve sonuca ulaşmak ise en büyük hazdır. Düşünce safhasında kendimizle başbaşayız oysa eyleme geçtiğimizde bize yol gösterenler, destek olanlar vardır. Vazgeçmeyi düşündüğünüzde bile sizi amacımıza ulaştırmak için çaba sarfedenler. Ben burada bana tezimin her aşamasında emeği geçen beni sonuca ulaştırmaktan hiç vazgeçmeyen ve sabırla bana yol gösteren danışmanım Sayın Prof. Dr. Nuran ZEREN GÜLERSOY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmam sırasında bir vesiyle ile tanıştığım ve bugün aramızda olmayan, ama engin bilgi birikimiyle, fikirleriyle bana yol göstermiş olan ve her zaman hatırlayacağım değerli insan, Sayın İshak ALKABES'i de saygıyla anıyorum.

Ayrıca bu çalışmada değil, hayatımın her döneminde bana yardımcı olan ve sürekli destek veren annem Maide SELÇUK ve babam Sait SELÇUK'a, Coğrafi Bilgi Sistemleri konusunda destek veren Sayın Prof. Dr. Handan DÜLGER TÜRKOĞLU'na, ayrıca pek çok konuda bana yardımcı olan başta, Y.Mimar Yıldız SALMAN'a, Y.Mimar Buket ÖNEM'e, Y.Mimar Nursu BÜYÜKHELVACIOĞLU'na ve adlarını sayamadığım değerli dostlarıma da ayrı ayrı teşekkür ederim.

07 Eylül 2002 F.Zeynep SELÇUK

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR v
TABLO LİSTESİ vi
ŞEKİL LİSTESİ vii
ÖZET ix
SUMMARY xiv
1. GİRİŞ 1
1.1. Tezin Amacı 1
1.2. Tezin Kapsamı 2
1.3. Çalışma Yöntemi 4
2. ÇEVRE-EKOLOJİ-SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMLARI VE TANIMLAR 8
2.1. Çevre, Ekoloji ve Sürdürülebilir Kalkınma 9
2.1.1. Çevre Kavramı ve Tanımı 9
2.1.2. Ekoloji Kavramı ve Tanımı 37
2.1.3. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı 40
2.1.3.1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Gelişimi 42
2.2. ÇED Kavramı, Çevre Sorunları, Çevre Sorunlarına Ekolojik Çözümler 43
2.2.1. Çevresel Etki Değerlendirilmesi (ÇED) Kavramı ve Tarihsel Gelişimi 44
2.2.2. Çevre Sorunları ve Çevre Sorunlarına Yönelik Çalışmaların Kronolojisi 48
2.2.3. Çevre Sorunlarına Karşı Ekolojik Çözümler-Ekolojik Çözümlerin Uygulama Zorlukları ve Boğaziçi'ndeki Durum 49
2.3. Sürdürülebilir Şehir İçin Peyzaj ve Şehir Ekolojisi 54
2.3.1. Peyzaj Ekolojisi Kavramı 55
2.3.2. Şehir Ekolojisi Kavramı 56
2.3.3. Sürdürülebilir Şehir İçin Şehir Ekolojisinin Uygulanması 58
2.4. Bölüm Sonucu 60
3. BOĞAZİÇİ'NİN EKOLOJİK PEYZAJ PLANLAMASI İÇİN BİR YÖNTEM 62
3.1. Boğaziçi Alanı'ndaki Problemin Tanımı 66

3.2. Boğaziçi Alanı'nda Planlamaya İlişkin Amaçların Oluşturulmasına Yönelik Ön Araştırma, Arşiv Araştırması ve Alan Araştırması 66
3.2.1. Ön Araştırma 68
3.2.2. Arşiv Araşırması 68
3.2.3. Alan Araştırması 69

3.3. Boğaziçi Alanı'ndaki Doğal Verilerin Analizi 69
3.3.1. Boğaziçi Alanı'nın Abiyotik Faktörleri 69
3.3.2. Boğaziçi Alanı'nın Biyotik Faktörleri 76

3.4. Boğaziçi Alanı'ndaki Beşeri Verilerin Analizi 78

3.5. Boğaziçi Alanı'ndaki Doğal ve Kültürel Peyzaj Tarihi 82

3.6. Boğaziçi Alanı'ndaki Doğal ve Kültürel Verilerin Bilgisayar Ortamında Değerlendirilmesi 86

3.7. Boğaziçi Alanı'ndaki Kişisel Algılamanın Değerlendirilmesi ve Anket Sonuçları 101

3.8. Boğaziçi Alanına Ait Mekansal Verilerin Analizi ve Görsel Değerlendirme 132

4. SONUÇ **137**
KAYNAKLAR 144
ÖZGEÇMİŞ 153

KISALTMALAR

ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirmesi
WCED	: World Commission on Enviroment and Development
UN	: United Nation
US	: United Station
UNEP	: United Nations Environment Program
NEPA	: National Environmental Policy Act
EARP	: Environmental Assesment and Review Process
FEARO	: Federal Environmental Assesment Review Office
FMA	: Fayda Maliyet Analizi
UNCED	: United Nations Conference on Environment and Development Collection
GEE AYK	: Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
GIS	: Geografic Information System

TABLO LİSTESİ

		Sayfa No
Tablo 2.1.	Çevre Sorunlarına Yönelik Çalışmaların Kronolojisi	50
Tablo 3.1.	Boğaziçi'nde Nüfusun Yıllara Göre Dağılımı	81

ŞEKİL LİSTESİ

		Sayfa No
Şekil 1.1	: Çalışmanın Geneline Ait Akış Diyagramı	6
Şekil 2.1	: 17. Yüzyılda İstanbul ve Boğaziçi, P.Gylli,1966.	20
Şekil 2.2	: İstanbul Kenti, J.B.Homann, 1730	21
Şekil 2.3	: İstanbul, Dimitrie Cantemir, 1734	22
Şekil 2.4	: Boğaziçi, J.B.Rebben, 1764	24
Şekil 2.5	: İstanbul ve Boğaziçi'nin Planı, T.Mollo, 1780	26
Şekil 2.6	: Boğaziçi,1791	27
Şekil 2.7	: İstanbul ve Boğaziçi, 1803	28
Şekil 2.8	: İstanbul ve Boğaziçi, Yaklaşık 1840	30
Şekil 2.9	: Darülsaltanat, Mühandishane-i Hümayun	31
Şekil 2.10	: İstanbul ve Yöresi, 1903	32
Şekil 2.11	: İstanbul ve Civarı'nın Haritası, 1908	33
Şekil 2.12	: İstanbul Boğazı, 1913-1915	35
Şekil 2.13	: İstanbul'un Tümü, Necip Bey, 1918	36
Şekil 2.14	: İstanbul, Harita Genel Müdürlüğü, 1932	38
Şekil 3.1	: Sardunya Adası'ndaki Analiz Çalışmasına Ait Harita Örnekleri	64
Şekil 3.2	: Sardunya Adası'ndaki Kişisel Algılamayı Belirlemede Kullanılan Soru Kartı Örneği	65
Şekil 3.3	: Ekolojik Peyzaj Planlama Yöntemine İlişkin Akış Diyagramı	67
Şekil 3.4	: Boğaziçi'nin Topgrafik Durumu ve Doğal Verileri	71
Şekil 3.5	: Boğaziçi'nin Bakı Haritası	72
Şekil 3.6	: Boğaziçi'nin Eğim Analizi Haritası	73
Şekil 3.7	: Boğaziçi'nin Jeolojik Durum Haritası	74
Şekil 3.8	: Boğaziçi'nde Hakim Rüzgar Yönü	75
Şekil 3.9	: Boğaziçi 'nin Peyzaj Bölge Haritası	88
Şekil 3.10	: Boğaziçi Alanı'nda Peyzaj Tipleri (Genel) Haritası	90
Şekil 3.11	: Boğaziçi Alanı'nda Peyzaj Tipleri (Detaylı) Haritası	91
Şekil 3.12	: Boğaziçi'ndeki Konut Alanlarına Ait Peyzaj Karakter Bölgeleri Haritası	97
Şekil 3.13	: Boğaziçi'ndeki Yeşil Alanlara Ait Peyzaj Karakter Bölgeleri Haritası	99
Şekil 3.14	: Boğaziçi'ndeki Peyzaj Alanları ve Elemanları Haritası	100
Şekil 3.15	: Örnek Fotograf ve Fotografa Ait Peyzaj Değerlendirme Kartı	102
Şekil 3.16	: RumeliYakası'ndan II. Boğaziçi Köprüsü ve Çubuklu'ya Bakış	103
Şekil 3.17	: Boğaziçi Kıyısında Yer Alan Yalılar	104
Şekil 3.18	: Aşiyan Yolu	105
Şekil 3.19	: Aşiyan Mezarlığı	105
Şekil 3.20	: Rumeli Hisarı	106
Şekil 3.21	: Rumeli Hisarı ve II. Boğaziçi Köprüsü'ne Genel Bakış	106
Şekil 3.22	: Balta Limanı Deresi ve Denize Döküldüğü Yer	107

Şekil 3.22 : Balta Limanı Deresi ve Denize Döküldüğü Yer 107
Şekil 3.23 : Huber Köşkü (Cumhurbaşkanlığı Köşkü) 108
Şekil 3.24 : Huber Köşkü ve Korusu'nun Denizden Görünüşü 108
Şekil 3.25 : Sait Halim Paşa Yalı'sının Sahilden Görünüşü 109
Şekil 3.26 : Kanlıca İskelesi Yanında Yer Alan Yalılar 110
Şekil 3.27 : Boğaz'da Bir Köşe Bina 111
Şekil 3.28 : Yeniköy'de Tarihi Sıraevler 112
Şekil 3.29 : Yeniköy'de Bir Yalının Arka Cephesi 113
Şekil 3.30 : Yeniköy'de Cadde Üstünde Eski ve Yeni Yapılar 114
Şekil 3.31 : Sarıyer İskele Cadesi'nde Yapılaşma 115
Şekil 3.32 : Yeniköy'de Restore Edilmiş Bir Yapının Ön ve Arka Cephesi 116
Şekil 3.33 : Boğaziçi Kıyısında Yeni Yapılaşma Örnekleri 117
Şekil 3.34 : Boğaziçi Kıyısında Yeni Yapılaşma 118
Şekil 3.35 : Kefeliköy'de Eski ve Yeni Yapı Örnekleri 119
Şekil 3.36 : Boğaz Kıyısında Az Katlı Yeni Yapılaşma Örneği 120
Şekil 3.37 : Boğaz'da Villa Tipi Yeni Yapılaşma Örnekleri 121
Şekil 3.38 : Tarabya Oteli'ne Bakış 122
Şekil 3.39 : Rumeli Hisarı'nda Yapılaşma ve Restore Edilen Perili Köşk 123
Şekil 3.40 : II. Boğaziçi Köprüsü Altından Kanlıca'ya Bakış 124
Şekil 3.41 : Hava Harp Akademisi Lojmanları ve Maslak İş Merkezi 125
Şekil 3.42 : Balta Limanı Vadisi'nde Yapılaşma 126
Şekil 3.43 : İstinye Koyu ve Çevresindeki Yapılaşma 127
Şekil 3.44 : Sarıyer'de Bir Sokak 128
Şekil 3.45 : Sarıyer'de Yapımı Durdurulmuş Kaçak Villalar 129
Şekil 3.46 : Boğaziçi'nin Mekansal Analiz Haritası 133
Şekil 3.47 :Boğaziçi'nin Mekansal Analiz Haritasının Topografik Duruma Uyumu 135

İSTANBUL BOĞAZİÇİ ALANI'NIN EKOLOJİK PEYZAJ PLANLAMASI İÇİN BİR DEĞERLENDİRME YÖNTEMİ

ÖZET

Doğal ve tarihsel değerlerinin yanısıra konumu nedeniyle de sadece Türkiye değil aynı zamanda Dünya ölçeğinde de özel bir öneme sahip olan İstanbul Boğaziçi, tarihin ilk çağlarından günümüze kadar farklı dönemlere ait yerleşmelere sahne olmuştur.

Boğaziçi Alanı, Bizans öncesi dönemde birkaç ayazma ve tapınak ile küçük dini toplulukların ikametgahı iken, Bizans döneminde küçük köy yerleşmelerine dönüşmüş, Osmanlı dönemine gelindiğinde ise doğal çevrenin mimariyle uyumlu bütünleşmesi sonucunda en olgun evresine ulaşmıştır. Günümüzde ise yamaçlardan tepelere doğru hızla yayılan betonlaşmış alanlar Boğaziçi'nin doğal, tarihsel ve estetik değerlerini olumsuz yönde etkilemeyi sürdürmektedir.

Boğaziçi Alanı aynı zamanda İstanbul metropolü için önemli bir yeşil potansiyeline de sahiptir. Bu özellikleri nedeniyle, planlama ile ilgili kuruluşlar 1970'lerden beri devamlı olarak Boğaziçi'nin kendine özgü niteliklerini korumanın önemini ve gereğini vurgulamışlar, planlı gelişimini sağlamak için önlemler almaya çalışmışlardır. Tüm bu çabalara karşın planlı ve plansız gelişmeler, bu gelişmelerin etkisi sonucu hızla artan nüfus, planlardaki ve kararlardaki tutarsızlıklar, politik baskılar ve çıkar kaygısı uygulamalarda istenilen başarıya ulaşmayı henüz sağlayamamıştır.

Çevre sorunları dünyanın bir çok yerinde ve aynı zamanda Türkiye'de son 20-25 yılda günlük yaşama girmiştir. 19. yüzyılda gerçekleşen Sanayi Devrimi yaşama ait pek çok şeyin değişmesine neden olmuştur. Sosyal ve ekonomik değişimin yanı sıra insanoğlunun varlığını sağlıklı olarak sürdürebilmesi için gereken doğal dengede de değişim olmuştur. Mevcut yerleşmelerdeki kır-kent dengesi bozulmuştur. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra da nüfus artışının hızlanması, düzensiz kentleşme ve kentleşmenin beraberinde getirdiği üretim-dağıtım, diğer taraftan ulaşım araçlarındaki hızlı ve devamlı artış, yeşil alanların azlığı ve mevcut yeşil alanların yok edilmesi, kıyıların bozulması, sanayileşme gibi sorunlar teknolojik gelişimin doğal çevre üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkilerini sürdürmüştür.

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra, çeşitli Dünya ülkelerinde çevre bilinci oluşmaya başlamıştır. Bu bilincin oluşması ve benimsenmesine etken olan nedenlerin başında, uygulamaya konmuş çeşitli projelerin çevreye olan olumsuz etkileri de vardır. Olumsuzlukları tespit etmek, yeni çevre zararları yaratmamak veya zararı minumuma indirmek, doğanın ve yaşamın sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla Dünya ölçeğinde çok yönlü olarak çalışmalar yapılmıştır ve yapılmaya devam etmektedir.

Çalışmanın 1. Bölümünde, doğaya ve yaşama yönelik gelişen bilinçlenme sürecinde ortaya konan Çevre, Ekoloji, Sürdürülebilirlik gibi temel kavramlar çerçevesinde Boğaziçi'nin ekolojik peyzaj planlamasına temel oluşturacak bir yöntemin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada alanın doğal, tarihsel, kültürel ve sosyal değerleri ortaya konmuş aynı zamanda alana ilişkin yasal düzenlemeler planlama ve koruma kararları incelenmiş ve bu düzenlemelerinalanı nasıl etkilediği belirlenmiş, peyzaj ve şehir ekolojisi kavramları doğrultusunda mevcut durumun hem fonksiyonel hem de görsel yapı üzerinde meydana getirdiği olumlu ya da olumsuz sonuçlar GIS esaslı bir program kullanılarak bilgisayar ortamında haritalarla ifadelendirilmiş, buradan çıkan sonuçlar da kişisel algılama verileriyle beraber tekrar değerlendirerek çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

2. Bölümde, 20. yüzyılın ikinci yarısında önem kazanmış çevre, ekoloji ve sürdürülebilirlik kavramları ve gelişim süreçleri açıklanmış, çevre sorunları ve çözüm önerileriyle uygulamalarda karşılaşılan sorunların neler olduğu irdelenmiş ve bu kavramlar doğrultusunda Boğaziçi'ndeki durum ortaya konmuştur.

Çevre, ekoloji, sürdürülebilirlik kavramlarının temeli, insanın doğanın bir parçası olduğunu yeniden hatırlaması ve doğal kaynakları koruma çabası ile ortaya çıkmıştır. Sanayi Devrimi ile birlikte teknolojik ve bilimsel gelişmeler sonucunda insan yaşamında önemli değişiklikler olmuştur. Hızlı kentleşme buna bağlı gelişen nüfus artışı, doğal kaynakların kirlenmesi ve tükenmesi, doğa dengesinin bozulmaya başlaması, kısaca sınırlı doğal kaynaklar ve sınırsız teknolojik gelişim insanoğlunu çevre konusu üzerinde düşünmeye ve eyleme geçmeye zorlamıştır.

1950'lere kadar kirlilik, üretim ve sağlık mühendislerinin uğraştığı sınırlı bir sorun olarak görülmüştür. 1970'lere gelindiğinde ise sorun öncelikle bölgesel daha sonra da global olarak ele alınmıştır. "Çevre Sorunu"nun resmi olarak kabulü de 1970 yılında Avrupa Konseyi'nin "Avrupa Koruma Yılı Konferansı"nı düzenlemesiyle başlamıştır. Bu konferansı takiben 1972 yılında Stockholm Konferansı düzenlenmiştir. 1980'li yıllara gelindiğindeyse, insan faliyetlerinin global olarak bir bozulmaya neden olduğu açıkça görülmüştür. Bu sorunların uluslararası platforma taşınması ise ilk kez 1983 yılına olmuştur. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Aralık 1983'de Norveç Başbakanı Gro Harlem Burnland'ı bağımsız bir komisyon kurması için davet etmiştir. Burnland görevi kabul etmiş, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu adı altında bir çalışma grubu ile "Ortak Geleceğimiz" adlı raporu düzenleyerek Birleşmiş Milletler Sekreterliği'ne sunmuştur. Rapor 1987 de yayınlanmıştır. Çevre üzerine olan çalışmaları, 1992 yılında düzenlenen Rio Zirvesi, 1997'de Nairobi Deklarasyonu, 2000'de Malmö Deklarasyonu, 2002'de Johennesburg Rio+10 Zirvesi izlemiştir. Çalışma kapsamında ayrıca çevre sorunlarına yönelik olarak yapılanları içeren bir kronolojiye de yer verilmiştir.

Çalışmanın temeli olan çevre, ekoloji ve sürdürülebilirlik kavramlarının planlamadaki temel dayanağı, doğayla uyumlu yerleşim alanları yaratmak yada yerleşim alanlarını doğayla uyumlu hale getirerek sürdürülebilirliği sağlayabilmektir.

Kavramlardaki ortak görüş ve amaç doğrultusunda, Boğaziçi Alanı için bir "Ekolojik Peyzaj Değerlendirme Yöntemi" ortaya konmuştur. Boğaziçi Alanı'nın bu yöntem çerçevesinde irdelenmesinden önce çevre, ekoloji ve sürdürülebilirlik kavramları ve bu kavramlar doğrultusunda Boğaziçi'nin genel görünümü ortaya konmuştur.

Öncelikle alanın doğal yapısı, iklimi, jeolojik yapısı, jeomorfoloji ve topografyası, hayvan toplulukları, bitki örtüsü ve insan olgusu incelenmiştir. Boğaziçi'nin Bizans döneminden başlayarak Cumhuriyet dönemine kadar olan tarihsel gelişimi kısaca açıklanmış, gelişimi ve değişimi gösteren haritalara da bu bölümde yer verilmiştir.

Çevre sorunlarına karşı ekolojik çözümlerin neler olduğu ve uygulama zorluklarına değinilmiş ve açıklanmıştır.

Cumhuriyet sonrası çeşitli nedenlerden dolayı gerçek kimliğini yitirmeye başlayan Boğaziçi'nin, gelişimini kontrol altına almak ve düzenlemek ihtiyacı duyulmuştur. Bilindiği gibi 1933 yılında yürürlüğe giren 2290 sayılı 'Yapı ve Yollar Yasası' belediyelere imar planı yaptırma zorunluluğu getirmiştir.

Boğaziçi için ilk kez 1940 ve 1950'li yıllarda çeşitli imar planları hazırlanmıştır. 1941, 1950 ve 1954 yılların ait köyiçi yerleşme alanları için hazırlanan 1/2000 ölçekli imar planları ayrıca farklı tarihlerde ve ölçeklerde hazırlanmış, yöresel ve mevzii imar planlarıyla 1970'lere kadar Boğaz'ın her iki yakasında uygulamalar yapılmıştır.

Boğaziçi' nde planlama ve korumaya ilişkin ilk ciddi uygulama, 1970 yılında sahil şeridindeki yalıların tescil edilmesi olmuştur. Daha sonra 1971 yılında, 1/5000 ölçekli "Boğaziçi Sahil Şeridi Koruma Planı" hazırlanmış ve Boğaziçi "SİT" alanı ilan edilmiştir. 1973 yılına gelindiğinde "Eski Eserler Yasası" yürürlüğe konmuş ve Boğaziçi'ndeki imar uygulamalarını denetleme görevi GEE AYK' na verilmiştir. "Eski Eserler Yasası" çerçevesinde koru ve mesire alanları tespit edilmiş, kamuya ait korularada inşaat yasağı konmuştur. 1974 yılında, 1/5000 ölçekli Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı Koruma kararları belirlenmiştir.

1977 yılının Haziran ayında, 1/5000 ölçekli "Boğaziçi Nazım İmar Planı" ve "Uygulama Yönetmeliği" hazırlanıp yürürlüğe konulmuştur. 1978, 1979 ve1982 yıllarında bu planda revizyon yapılmıştır.

Boğaziçi alanında koruma ve planlama çalışmalarında 1980 sonrası dönemde bir hızlanma görülmüştür. 22/06/1983 tarihinde, 1/5000 ölçekli "Boğaziçi Nazım Plan"' ve 1/1000 ölçekli "Uygulama İmar Planları" onaylanmış, 22/11/1983'de de 2960 sayılı "Boğaziçi Kanunu" yürürlüğe girmiştir. 1984 yılında ise 2981 sayılı İmar Affi Yasası'nın 3. Maddesi'nin Boğaziçi Alanı için uygulanamayacağı belirtilmiş olmakla beraber, 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 46, 47 ve 48. Maddeleri ile geçici 7. Maddesi'nin yürürlüğe girmesiyle, Boğaz'ın her iki yakasında, Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgelerindeki açık ve yeşil alanları yüksek yoğunlukla iskana açılmış, Boğaziçi alanında yeşil dokuyu hızla yok eden bir yapılaşma süreci de başlamıştır. Bunun hemen ardından Boğaziçi'nde, küçük yapılaşma ve gecekondu alanları da imar affi kapsamına alınmıştır. Bu kararla gecekondu alanları hızla apartmanlaşmayabaşlamıştır. İmar Affi Yasası'nın Boğaziçi ile ilgili maddesi ancak 4/10/1989 tarihinde iptal edilebilmiştir.

Boğaziçi'ndeki yoğun yapılaşmanın doğal ve tarihi çevreyi geri dönülmez bir biçimde tarip etmesinden sonra 1980'lerin sonunda Boğaziçi'ndeki istenmeyen değişimleri belirlemek üzere kurulan Devlet Denetlem Kurulu tarafından çalışmalar yapılmış ve yasal olmayan uygulamalar tespit edilmiştir.

Sarıyer, Beşiktaş, Üsküdar ve Beykoz Belediyeleri tarafından 15.07.1988 tarihli 1/5000 ölçekli Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgeleri Revizyon İmar planı esas alınarak 1/1000 ölçekli Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgesine ait uygulama planları birbirinden bağımsız olarak parçacı bir yaklaşımla hazırlanmıştır.

Yapılan tüm çalışmaların amacı Boğaziçi'ndeki çevre sorunlarını ortadan kaldırmak olarak görünse de, yapılanların sonuçları ortadadır. Son 30 yılın bize gösterdiği Boğaziçi'nde yer alan yeşil alanların çoğunlukla ve hızla plansız konut alanlarına dönüşmesi olmuştur. Çeşitli yasal düzenlemeler ve yasalarla ekolojik çözümler üretilmeye çalışılmıştır. Bir çok ülkede olduğu gibi, Boğaziçi'nde de ekolojik çözümlerin uygulanmasında zorluklara rastlanmıştır.

Daha önce açıklandığı gibi, bu konuyla ilgili olanların planlama ve planlamaya ilişkin kararların çıkarılmasında ve yürürlüğe konmasında, sadece ekoloji kavramı ile ilgiliymiş gibi davranmaları en önemli sorundur. Diğer önemli problem, Boğaziçi için alınan kararlarda halk katılımına yer verilmemesidir.

Çalışmada açıklanan, Boğaziçi Alanı'nda yapılmış koruma ve planlama çalışmalarından sonra alanının ekolojik sürdürülebilirliğini sağlamak için çözüm önerileri üretmek amacıyla çeşitli Avrupa ülkelerinde uygulanan ekolojik planlama ve sürdürülebilir kalkınma modellerinden örneklere de yer verilmiştir.

3. Bölüm'de, alana ilişkin "Ekolojik Peyzaj Planlaması"na ulaşmada, izlenecek yöntemin aşamaları ortaya konmuş ve bu aşamaların nasıl uygulanacabileceği irdelenmiştir. İstanbul Boğaziçi Alanı'nın Ekolojik Peyzaj Planlaması'na yönelik olarak irdelenen bu yöntemin bir benzeri, İtalya'nın Sardunya Adası ile Rio S.Lucia Havzası'nda uygulanmıştır.

Boğaziçi'nin Ekolojik Peyzaj Planlaması için önerilen yöntem kapsamında Boğaziçi'ndeki problem tanımlanmış, alanın planlanmasına ilişkin amaçların oluşturulabilmesi için ön araştırma, arşiv araştırması ve alan araştırmasının nasıl yapıldığı açıklanmıştır. Boğaziçi Alanı'ndaki doğal ve kültürel verilerin analizi yapılmış, ayrıca alana ait doğal ve kültürel peyzaj tarihi ortaya konmuş, elde edilen tüm veriler bilgisayar ortamında ArcView GIS 3.2 programıyla düzenlenmiştir. Bu düzenleme işleminden sonra veriler haritalarla ifadelendirilmiş ve oluşturulan haritalar yorumlanarak Boğaziçi'ndeki mevcut arazi kullanımı ortaya konmuştur. Boğaziçi Alanı'ndaki kişisel algılamanın ne yönde olduğunu belirlemek için de görsel malzemeye dayalı bir anket çalışması yapılmıştır.

Çalışmadan elde sonuçlar kısaca şöyledir:

Boğaziçi Alanı'ndaki yeşil doku bir bütünlük sağlamamaktadır. Yapı gruplarının alanda daha hakim olduğu, yeşil ile kaplı olması gereken tepelerin de betonlaşmış olduğu gözlemlenmiştir.

Yeni binaların genelde eski dokuyla gerek ölçek gerek form gerekse, malzeme ve renk bakımından uyumlu olmadığı gözlenmiştir. Eeski yapıların restorasyonu sırasında aslına çok az sadık kalındığı da dikkat çekmiştir.

Binaların inşası ya da yenilenmesi sırasında yakın çevreleriyle ele alınarak çevre düzenlemelerinin yapılmadığıda belirlenmiştir. Bu çevre bilincinin hala yerleşmediğini göstermiştir.

Sonuç bölümünde, Boğaziçi'nin "Ekolojik Peyzaj Planlaması"nı gerçekleştirmek, bir diğer değişle planlamaya alt yapı sağlayacak çalışma esasları belirlenmiştir.

Boğaziçi Alanı'ndaki temel problem plansız gelişmedir. 1970'lerden bu yana, alınan pek çok önleme karşın, günümüzde de devam eden planlı ve plansız gelişmeler, bu gelişmelere bağlı hızla artan nüfus, yapılan planlar ve alınan kararlardaki tutarsızlıklar, politik baskılar ve çıkar kaygısı, uygulamalarda beklenilen başarıyı sağlayamamıştır.

Bu nedenlere bağlı olarak Boğaziçi'nin planlamasına yönelik çalışmalarda, alan bir bütün olarak ele alınmalıdır. Bu bütüncül planlama kapsamında, Boğaziçi peyzajına karakter veren tarihi korular, tarihi konut alanları (yalılar ve köy içi yerleşmeleri), tarihi yapılar ön plana çıkartılmalıdır.

Ekolojik Peyzaj Planlama Yöntemine bağlı aşağıdaki sonuç ve öneriler geliştirilmiştir:

"Ekolojik Peyzaj Planlama" için ilk aşamada Boğaziçi Alanı'na ilişkin "Peyzaj Sınıflaması"nın yapılması gerekmektedir. Alandaki her bir peyzajın tek tek belirlenmesini sağlayan bu sınıflama planlama alanını detaylı olarak tanımayı sağlayacaktır.

Boğaziçi'nde hem arazinin topografik yapısı hem de doğru bir silüet çalışması ile gerçek Ön Görünüm, Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgesi sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir.

Boğaziçi Alanı'ndaki "Peyzaj Tipleri"nin detaylı olarak belirlenmesi yapılacak "Ekolojik Peyzaj Planlama" çalışmasında alınacak arazi kullanım kararlarında etkili olacaktır.

Plansız Konut Alanları, Boğaziçi'nde yer alması uygun olmayan bir Peyzaj Tipi olarak belirlenmiştir. Kaçak yapılar alandan tasfiye edilmeli ve bu alanlarda, Boğaziçi'nin doğal ve kültürel yapısı ile uyumlu peyzaj tiplerine yer verilmelidir. Yapılaşmanın izin ölçüde yeşil alan bütünlüğünün tekrar sağlanmasına çalışılmalıdır.

Boğaziçi Alanı'nda 2 farklı "Karakter Bölgesi" bulunmaktadır. Bu 2 farklı "Karakter Bölgesi"ne bakıldığında Boğaziçi'nde olması gerekenin aksine "Konut Alanları" temel karakteri oluşturmaktadır.

Boğaziçi'ne yönelik "Ekolojik Peyzaj Planlaması"nda dikkat edilmesi gereken konu, planlama alanının bir bütün olarak ele alınmasıdır.

AN EVALUATION METHOD FOR THE ECOLOGICAL LANDSCAPE PLANNING OF İSTANBUL BOSPHOROUS AREA

SUMMARY

Istanbul Bosphorus, besides its natural and historical values, having a special importance not only for Turkey, but also for the world scale, has been a stage for settlements of different ages, since the early periods of history to present.

While Bosphorus Area was a location of a few shrines, temples and small religious societies during pre-Byzantium period, became little rural settlements during Byzantium period and reached the most accomplished phase in Ottoman age as a result of the harmony of natural environment and architecture. Nowadays, concrete fields quickly spreading from the slopes to the peaks, continue affecting the natural, aesthetic and historical values of Bosphorus in a negative way.

Bosphorus Area also has an important green potential for Istanbul metropolitan area. Because of these characteristics, planning and related foundations have stressed the importance and necessity of protecting special characteristics of Bosphorus, and they have tried to take some precautions to obtain a planned improvement since 1970's. Despite these efforts, planned and unplanned developments and fast increase of the population as a result of these developments, the discrepancies between the plans and decisions, political pressures and selfish interests, hindered reaching the required success of these arrangements.

Environmental issues became a part of the daily life both in many regions of the world and at the same time in Turkey in the last 20-25 years. Industrial Revolution in 19th century caused many changes concerning life. Besides social and economical changes, there also has been a change at the natural balance necessary for survival of human beings in a healthy way. The rural-urban balance was destroyed at the existing settlements. Especially, after the second half of 20th century, it has also continued with the negative effects of the fast increase of population, disordered urbanization, and the production-distribution together with the urbanization, also the fast and continuous increase of the vehicles, the insufficient green fields and destruction of the existing ones, ruin of the shores, industrialization and technological developments on the natural environment.

After the second half of the 20th century, following the above reasons, conscience of nature has begun to occur at several world countries. The first of all of these reasons that caused the maturation of this conscience and its acceptance was the negative results of several projects carried on the nature. To stabilize these negative effects, not to cause new damages on nature or to decrease the damages to minimum, to

obtain the survival of nature and life, many multisided studies has been started in world scale and these studies are still continuing.

At the first part of the thesis, in the frame of basic terms like Environment, Ecology, Sustainability which came into being in the conscience period regarding nature and life, expressing the natural, historical, cultural, social values of the region, by the means of a method which will be a base for the ecological landscape of Bosphorus; besides, determining what the legal regularities are and how these affect the region, expressing the negative and positive results of the existing situation on functional and visional structure regarding the terms of landscape and city ecology by means of maps on computerized environment using a GIS based program, evaluating the results coming out of these together with personal perceptional data once again and suggesting the solutions are put forward as goals.

At the second part, the problems faced between the environmental issues, that the terms of environment, ecology, continuity that has gained importance especially after second half of 20th century, and the developmental periods has been explained, and the suggestions of solution for these and the practicing of these solutions and the situation at Bosphorus region regarding these terms has been put forward. In addition, ecological landscape planning subject has also been examined.

The principles of the concept like: nature, ecology and sustainability, immerged from the awareness of human beings that he is a part of the nature and his effort of protecting the natural sources. As a result of the industrial revolution and the technological and scientific development, many changes have also occurred in the life of man. Rapid urbanization and the increase in population related to this, pollution and extinction of the natural sources, deterioration of the natural equilibrium; in other words, limited natural sources and unlimited technological development have forced man to consider environmental facts and to go into action.

Pollution was regarded as a limited problem attended by the production and health researchers until 1950's. This problem was perceived first as regionally, and then globally during 1970's. The acceptance of "Environmental Problem" legally had started in 1970 when the Council of Europe decided to hold the "Europe Protection Year Conference". Following this conference, in 1972 Stockholm Conference was held. And during 1980's, it was obvious that the human activities were responsible for the destruction. Bringing these problems to the international platform took place in 1983. United Nations Secretary General invited Norway prime minister Gro Harlem Burnland to establish an independent commission. Burland accepted the task, established World Environment and Development Commission and prepared a report named "Our Common Future" and presented it to the General Secretariat of United Nations. This report published in 1987. Rio Summit, which was held in 1992, Nairobi Declaration in 1997, Malmö Declaration in 2000 and Johannesburg Rio+10 Summit in 2002 followed the activities on environment. In the context of this activity a chronological list on the other activities for environmental problems, was also presented.

The basics of the thesis, environment, ecology and sustainability concepts are founded upon the creation of nature friendly settlements or making current settlements harmonic with nature and secure its continuity.

Related to the common view of these concepts and the goal stated above, an "Ecological Landscape Evaluation Method" for Bosphorus Area, which was decided as the activity platform, is prepared. Before discussing the Bosphorus Area according to this method, ecology and sustainability concepts and the general view of Bosphorus were presented in relation to these concepts. First of all, natural structure of the region, its climate, geological structure, geomorphology and topography, animal communities, plants and human concepts were studied. After that the brief historical development of Bosphorus since Byzantium period, until the Republican period is explained and the maps concerning these development and changes are placed in this section.

The ecological solutions for the environmental problems and their application difficulties are stated and explained.

Bosphorus started to lose its real identity because of various problems after the declaration of Republic and then it was needed to control its development and to put the development in order, at the same time. As it is known, The "Building and Roads Law" number 2290 was set effective in 1933 and it has been required that the municipalities should prepare a development plan.

First in 1950's, there were several development plans for Bosphorus. The 1/2000-scaled development plans for in-village settlement fields prepared in 1941, 1950 and 1954, and different dated and scaled regional and localized development plans were applied on both sides of Bosphorus until 1970's.

The first serious application along the Bosphorus Strait was the registration of the waterside residences in 1970. Later in 1971, a 1/5000-scaled "Plan of Preservation (Improvement by Building) of the Coastline of Bosphorus" was prepared and Bosphorus was declared as a "Preserved Site". In 1973, the Supreme Council of Immovable Antiquities and Monuments came into force and the supervision of the applications in Bosphorus were given to SICAM. According to the Supreme Council of Immovable Antiquities and Monuments (SICAM), green areas and recreation sites were determined and construction works were prohibited in these public areas. In 1974, the decisions on a 1/5000 scaled Naturally and Historically Preserved Sites of Bosphorus were determined.

In June 1977, "The Master Building Plan of Bosphorus" and "Regulations of Application" were prepared and came into force. This plan was revised in 1978,1979 and 1982.

After 1980, the acceleration was detected in the preserving and planning process of the Bosphorus Zone. On 22/06/83, The Master Plan of Bosphorus and the 1/1000-scaled Plans of Application of Improvement by Buildings were accepted and Law of Bosphorus no.2960 came into force on 22/11/1983. In 1984, even though the 3rd

clause of Amnesty Law of Constructions no.2981 didn't include the Bosphorus zone, with the coming into force of the 46th, 47th, 48th clauses and the temporary 7th clause of the Improvement by Building Law no.3194, along the sides of Bosphorus, in the Back View and Interaction Zones, the clearings and green areas were densely opened to inhabiting and a process of constructing, which deteriorated the green texture, was started. Following this, the small buildings and squatter's houses were included in the Amnesty Law of Improvement by Building. With this decision, the squatter sites were rapidly replaced by apartment buildings. The clause about Bosphorus of the Amnesty Law of Improvement by Building wasn't cancelled before 4/10/1989.

The dense buildings have demolished the natural and historical environment, which is not possible to compensate. At the end of 1980, the State Inspection Council, that was founded to determine the unnecessary changes in Bosphorus, has worked on the project and supervised some illegal applications.

In 15/07/1988, by taking the 1/5000 scaled Back View and Interaction Zone's Revision of Bosphorus into consideration, 1/1000 scaled application plans of the Back View and Interaction Zones were prepared independently and in spare parts by the Sariyer, Besiktas, Üsküdar and Beykoz Municipalities.

Even though the aims of all these applications seem to be to give an end to the environmental problems, the outcome is in full view. The last 30 years have showed us those great portions of the green areas were replaced rapidly by unplanned residential areas. Many legal regulations and laws have been realized for ecological solutions. But just like many other countries, in the application
of these ecological solutions, many obstacles are faced with.

As it was explained before, the most important problems were planning, and making planning decisions and providing the affectivity of these decisions, and the unrelated behaviors of the persons who seemed interested in ecology and ecological matters. Another important problem was, making decisions about Bosphorus without asking for the public opinion.

After the protection and planning activities took place in Bosphorus Area, as explained above, examples from the ecological planning and continuous development models applied in various European countries for the purpose of evaluating solutions for the ecological continuity of the region, are stated here.

In the context of the Part 3, steps of the method for reaching to the "Ecological Landscape Planning" and application ways of these steps are being discussed. A similar method to Istanbul Bosphorus Area's Ecological Landscape Planning was applied for Italy's Sardinia Island and Rio Santa Lucia Basin.

In the content of the suggested method of Ecological Landscape Planning of Bosphorus, the problem at Bosphorus region is defined and how preliminary research, archive research and regional research was done to form the goals related to planning of the region, is explained. Following this, natural and cultural data is

analyzed, and also natural and cultural landscape history of the region is exposed. All data is transferred on the present map first by manual drawing and then organized at computer with Arc View GIS 3.2 program. After this organizing process, maps express data and the use of present land at Bosphorus is exposed by making comments on the maps that are formed. Besides, an inquiry is done which is based on visual material in order to determine the direction of the individual perception. The results of the study are shortly as follows:

The green cover at Bosphorus area is not giving sense completeness. It is observed that building groups are more dominant in the region and the peaks that should be green has been concreted.

It is also observed that generally the buildings are not in harmony with the old cover in the basis of neither scale, nor form material and colour. Besides, it has drawn attention that during the restoration of the old buildings, actually they have scarcely been devoted to the original.

Another essential point that is exposed at studies of enquiry was that during the construction or renewing of the buildings, the close environment was not taken into consideration and the environmental arrangements were not done accordingly. This demonstrates us that environmental conscience has still not been settled.

In this part, finally, regional data map is formed by analysis of regional data, which will be the base of planning of the ecologic landscape.

At the conclusion part, in the frame of study method explained in the 3rd part and in the direction of the goals the present issues regarding the region are explained with the help of a map that expose the general view at Bosphorus. Following this explanation, propositions are given in order to disclose how the Planning of Ecological Landscape of Bosphorus area should be done, and both to regain the lost values and not to lose the values.

1. GİRİŞ

Doğal ve tarihsel değerlerinin yanısıra konumu nedeniyle de sadece Türkiye değil aynı zamanda Dünya ölçeğinde de özel bir öneme sahip olan İstanbul Boğaziçi, tarihin ilk çağlarından günümüze kadar farklı dönemlere ait yerleşmelere sahne olmuştur.

Boğaziçi Alanı, Bizans öncesi dönemde birkaç ayazma ve tapınak ile küçük dini toplulukların ikametgahı iken, Bizans döneminde küçük köy yerleşmelerine dönüşmüş, Osmanlı dönemine gelindiğinde ise doğal çevrenin mimariyle uyumlu bütünleşmesi sonucunda en olgun evresine ulaşmıştır. Günümüzde ise yamaçlardan tepelere doğru hızla yayılan betonlaşmış alanlar Boğaziçi'nin doğal, tarihsel ve estetik değerlerini olumsuz yönde etkilemeyi sürdürmektedir.

Boğaziçi Alanı aynı zamanda İstanbul metropliten alanı için önemli bir yeşil potansiyeline de sahiptir. Bu özellikleri nedeniyle, planlama ile ilgili kuruluşlar 1970'lerden beri devamlı olarak Boğaziçi'nin kendine özgü niteliklerini korumanın önemini ve gereğini vurgulamışlar, planlı gelişimini sağlamak için önlemler almaya çalışmışlardır. Tüm bu çabalara karşın planlı ve plansız gelişmeler, bu gelişmelerin etkisi sonucu hızla artan nüfus, planlardaki ve kararlardaki tutarsızlıklar, politik baskılar ve çıkar kaygısı uygulamalarda istenilen başarıya ulaşmayı henüz sağlayamamıştır.

1.1 Tezin Amacı

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra çeşitli Dünya ülkelerinde çevre bilinci oluşmaya başlamıştır. Bu bilincin oluşması ve benimsenmesine etken olan nedenlerin başında, uygulamaya konmuş çeşitli projelerin çevreye olan olumsuz sonuçları vardır. Bu olumsuzlukları tespit etmek, yeni çevre zararları yaratmamak veya zararı minumuma indirmek, doğanın ve yaşamın sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla Dünya ölçeğinde çok yönlü olarak çalışmalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir.

Bu çalışmada, doğaya ve yaşama yönelik gelişen bilinçlenme sürecinde ortaya konan Çevre, Ekoloji, Sürdürülebilirlik gibi temel kavramlar çerçevesinde Boğaziçi'nin ekolojik peyzaj planlamasına temel oluşturacak bir yöntemin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada alanın doğal, tarihsel, kültürel ve sosyal değerleri ortaya konmuş aynı zamanda alana ilişkin yasal düzenlemeler planlama ve koruma kararları incelenmiş ve bu düzenlemelerin alanı nasıl etkilediği belirlenmiş, peyzaj ve şehir ekolojisi kavramları doğrultusunda mevcut durumun hem fonksiyonel hem de görsel yapı üzerinde meydana getirdiği olumlu ya da olumsuz sonuçlar GIS esaslı bir program kullanılarak bilgisayar ortamında haritalarla ifadelendirilmiş, buradan çıkan sonuçlar kişisel algılama verileriyle beraber tekrar değerlendirerek çözüm önerilerinde bulunulmaya çalışılmıştır.

1.2 Tezin Kapsamı

Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra çevre kavramına önem verilmeye başlanmıştır. Çevre kavramı, beraberinde ekoloji ve sürüdürülebilirlik kavramlarını da gündeme getirmiştir. Bu kavramlar gelişmiş ülkelerde uygulama aşamasına gelmişken, gelişmekte olan ülkelerde teorik olarak benimsenmekle beraber uygulamaya çok az geçilmiş ya da geçilememiştir. Diğer taraftan az gelişmiş ülkeler için bu kavramlar hala birer ütopya olarak görünmektedir. Çünkü gelişmiş ülkeler kendi sürdürülebilirlikleri için az gelişmiş ülkeleri ya atıkların bırakılacağı ya da zararlı faaliyetlerin gerçekleştirilebileceği uzak alanlar olarak görmektedir. Oysa eko sistem tektir ve dünyanın herhangi bir noktasında meydana gelen zararlı faaliyet veya olumsuz bir etki, uzun vadede bile olsa tüm sistemi etki altına alacaktır.

Çevre, ekoloji, sürdürülebilirlik kavramlarının temeli, insanın doğanın bir parçası olduğunu yeniden hatırlaması ve doğal kaynakların korunma çabası ile ortaya çıkmıştır. Sanayi Devrimi ile birlikte teknolojik ve bilimsel gelişmeler sonucunda insan yaşamında önemli değişiklikler olmuştur. Hızlı kentleşme buna bağlı gelişen nüfus artışı, doğal kaynakların kirlenmesi ve tükenmesi, doğa dengesinin bozulmaya başlaması, kısaca ifade etmek gerekirse sınırlı doğal kaynaklar ve sınırsız teknolojik gelişim insanoğlunu çevre konusu üzerinde düşünmeye ve eyleme geçmeye zorlamıştır.

1950'lere kadar kirlilik, üretim ve sağlık mühendislerinin uğraştığı sınırlı bir sorun olarak görülmüştür. Bu sorunlara ait sonuçların sadece yerel düzeyde etkili olması da bunun yerel bir sorun olarak görülmesine neden olmuştur.

1970'lere gelindiğinde ise sorun öncelikle bölgesel daha sonra da global olarak ele alınmıştır. Çölleşmenin yanı sıra, orman alanlarının hızla azalması, toprak erozyonu, asit yağmuru ve şehirlerde hava kirliliği konularındaki endişeler uluslararası gündeme girmiştir. "Çevre Sorunu"nun resmi olarak kabulü de 1970 yılında Avrupa Konseyi'nin "Avrupa Koruma Yılı Konferansı"nı düzenlemesiyle başlamıştır. Bu konferansı takiben 1972 yılında Stockholm Konferansı düzenlenmiştir.

1980'li yıllara gelindiğindeyse, insan faliyetlerinin global olarak bir bozulmaya neden olduğu açıkça görülmüştür. Bu sorunların uluslararası platforma taşınması ise ilk kez 1983 yılında olmuştur. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, 1983 yılının Aralık ayında, Norveç Başbakanı Gro Harlem Burnland'ı bağımsız bir komisyon kurması için davet etmiştir. Burnland görevi kabul etmiş, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu adı altında bir çalışma grubu ile görevi aldıkdan 900 gün sonra "Ortak Geleceğimiz" (Our Common Future) adlı raporu düzenleyerek Birleşmiş Milletler Sekreterliği'ne sunmuştur. Rapor 1987 yılında yayınlanmıştır ve "Brundland Raporu" diye de adladırılmaktadır **(WCED, 1987).**

Çevre üzerine olan çalışmaları, 1989 yılında yapılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı, 1992 yılında düzenlenen ve Rio Zirvesi diye anılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı, 1996 yılında İstanbul Habitat II Kent Zirvesi, 1997'de Nairobi Deklarasyonu ve Rio+5 diye de adlandırılan Dünya Zirvesi, 2000'de Malmö Deklarasyonu, 2001 yılında İstanbul+5, 2002'de de Johennesburg Rio+10 Zirvesi izlemiştir.

1970'lerde başlayıp günümüze kadar devam eden çevreye yönelik çalışmalar "Çevresel Etki Değerlendirilmesi", "Sürdürülebilir Kalkınma", "Şehir Ekolojisi", "Peyzaj Ekolojisi", "Ekolojik Peyzaj Planlama" gibi kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tüm bu kavramların temelini, doğal kaynakları kirletmeden aynı zamanda da sürekliliğini tehlikeye atmadan, insan-doğa ilişkisini koruyarak ekonomik kalkınmayı sağlamak oluşturmuştur.

Çalışma çevre, ekoloji ve sürdürülebilirlik kavramları doğrultusunda irdelenmiştir. Çalışma alanı olarak belirlenen Boğaziçi Alanı'nın geçmişten günümüze sahip olduğu doğal, ekonomik, sosyal, demografik özellikleri değerlendirilerek "Ekolojik Peyzaj Planlaması" için nasıl bir yöntem izleneceği ortaya konmuştur.

Yukarıda ifade edilen genel çerçeve kapsamında çalışma 4 bölümden oluşmuştur. Giriş bölümünde çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntem açıklanmıştır. 2. Bölümde, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında önem kazanmış çevre, ekoloji ve sürdürülebilirlik kavramları ve gelişim süreçleri açıklanmış, çevre sorunları ve bunlar için öne sürülen çözüm önerileriyle, uygulamalarda karşılaşılan sorunların neler olduğu ve bu kavramlar doğrultusunda Boğaziçi Alanı'ndaki durum ortaya konmuştur. Ayrıca, ekolojik peyzaj planlama konusu da irdelenmiştir. 3. Bölümde ise çalışmanın temelini oluşturan Boğaziçi Alanı'na ilişkin tüm veriler, ekolojik peyzaj planlamasına yönelik bir yöntem çerçevesinde toplanmış ve daha sonra elde edilen verilerin görsel olarak değerlendirilmesi için bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bilgisayar ortamına aktarılan veriler GIS esaslı bir programla düzenlenmiş, haritalarla ifadelendirilmiş ve yorumlanmıştır. Ayrıca alana ilişkin kişisel algılamayı belirlemek için görsel malzemeye dayalı bir anket çalışması yapılarak değerlendirilmiş ve sonuçları ortaya konmuştur. Bu bölümün sonunda, ekolojik peyzaj planlamasına temel olacak mekansal veri haritası oluşturulmuştur. 4. Bölümde ise Boğaziçi Alanı'nın hem sürdürülebilirliğini sağlayabilmek hem de ekolojik peyzaj planlamasına esas oluşturacak çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

1.3 Çalışma Yöntemi

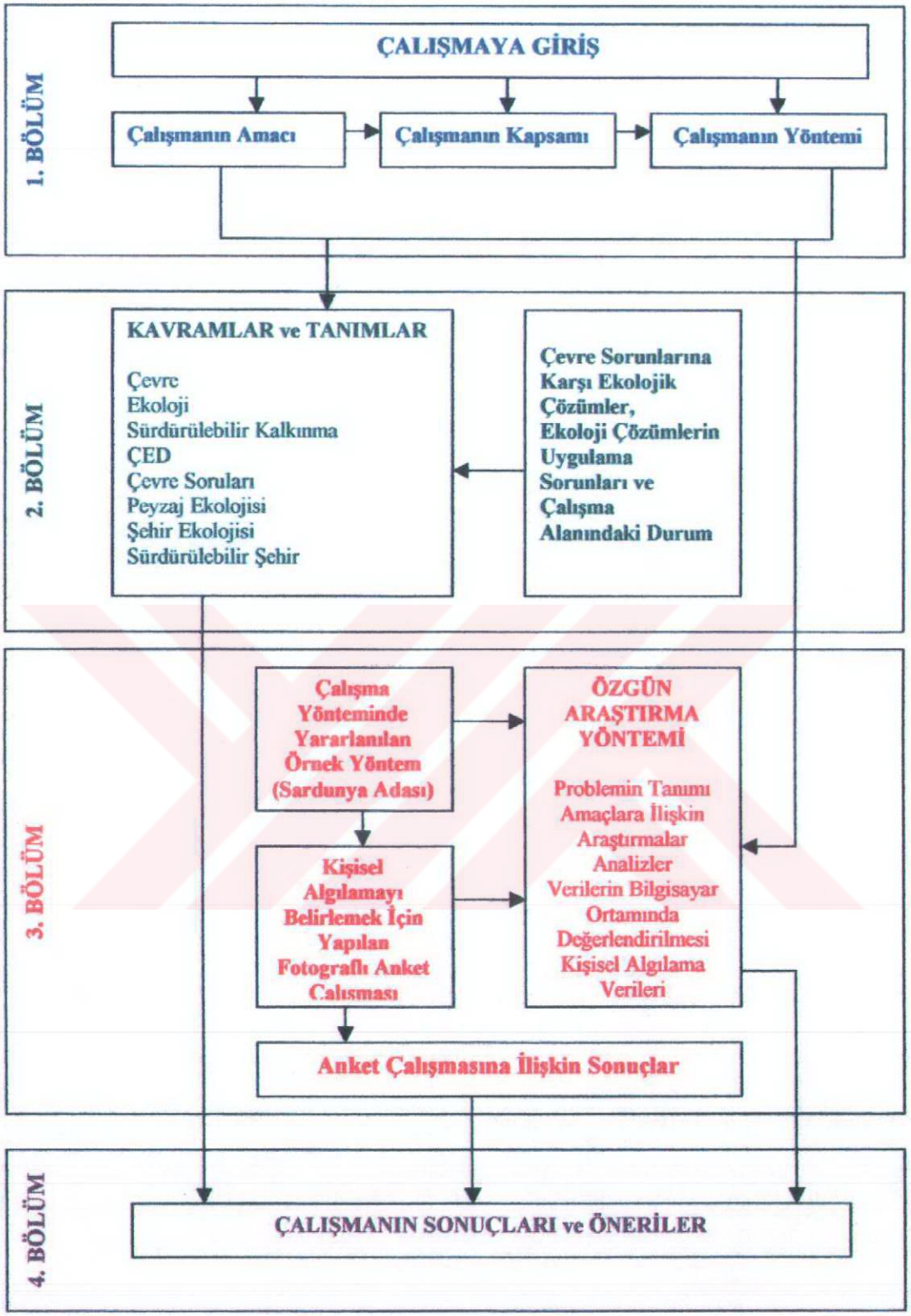
Çalışmanın temelini oluşturan çevre, ekoloji ve sürdürülebilirlik kavramlarının planlamadaki temel dayanağı, doğa ile uyumlu yerleşim alanları yaratmak ya da yerleşim alanlarını doğa ile uyumlu hale getirmek ve bunun devamlılığını sağlayabilmektir. Bu kavramlardaki ortak görüş ve yukarıda belirtilen amaç doğrultusunda, çalışma alanı olarak belirlenen Boğaziçi Alanı için bir "Ekolojik Peyzaj Değerlendirme Yöntemi" ortaya konmuştur. Boğaziçi Alanı'nın bu yöntem çerçevesinde irdelenmesinden önce çevre, ekoloji ve sürdürülebilirlik kavramları ve bu kavramlar doğrultusunda Boğaziçi'nin genel görünümü ortaya konmuştur.

Öncelikle alanın doğal yapısı, iklimi, jeolojik yapısı, jeomorfoloji ve topografyası, hayvan toplulukları, bitki örtüsü ve insan olgusu incelenmiştir. Daha sonra Boğaziçi'nin Bizans döneminden başlayarak Cumhuriyet dönemine kadar olan tarihsel gelişimi kısaca açıklanmıştır. Çevre sorunlarına karşı ekolojik çözümlerin neler olduğu ve uygulama zorlukları açıklanmış ve bu kapsamda Boğaziçi Alanı'nda yapılmış koruma ve planlama çalışmalarının neler olduğuna değinilerek, karşılaşılan zorluklar açıklanmıştır. Aynı zamanda, İstanbul metropolü için büyük önem taşıyan Boğaziçi Alanı'nın ekolojik sürdürülebilirliğini sağlamak için çözüm önerileri üretmek amacıyla çeşitli Avrupa ülkelerinde uygulanan ekolojik planlama ve sürdürülebilir kalkınma modellerinden örneklere de yer verilmiştir.

Çalışma'da, Boğaziçi'nin Ekolojik Peyzaj Planlaması için bir yöntem önerilmiştir. Çalışmanın temelini oluşturan bu yönteme ait akış diyagramının detayları ve içeriği kapsamlı olarak 3. Bölüm'de irdelenmiştir. Önerilen yöntem kapsamında Boğaziçi Alanı'nındaki problem tanımlanmış, alanın planlanmasına ilişkin amaçların oluşturulabilmesi için ön araştırma, arşiv araştırması ve alan araştırmasının nasıl yapıldığı açıklanmıştır. Boğaziçi Alanı'ndaki doğal ve kültürel verilerin analizi yapılmış, ayrıca alana ait doğal ve kültürel peyzaj tarihi ortaya konmuş, elde edilen tüm veriler öncelikle el çizimleriyle halihazır haritaya aktarılmış daha sonra da bilgisayar ortamında ArcView GIS 3.2 programıyla düzenlenmiştir. Bu düzenleme işleminden sonra veriler haritalarla ifadelendirilmiş ve oluşturulan haritalar yorumlanarak Boğaziçi Alanı'ndaki mevcut arazi kullanımı ortaya konmuştur. Ayrıca Boğaziçi Alanı'ndaki kişisel algılamanın ne yönde olduğunu belirlemek için görsel malzemeye dayalı bir anket çalışması yapılarak elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Bu bölümde son olarak, ekolojik peyzaj planlamasına temel olacak mekansal veri analizi yapılarak, mekansal veri haritası da oluşturulmuştur.

Sonuç bölümünde ise, bu çalışma yöntemi çerçevesinde ve amaçlar doğrultusunda, Boğaziçi Alanı'nın Ekolojik Peyzaj Planlamasının nasıl ve ne şekilde yapılması gerektiğini ortaya koymak, hem kaybedilen değerleri geri kazanmak hem de değer kaybetmemek için önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmanın geneline ait akış diyagramına da "Şekil 1.1" de yer verilmiştir.

Şekil 1.1 Çalışmanın Geneline Ait Akış Diyagramı

Tez çalışması sırasında, İ.T.Ü. Merkez ve Mimarlık Fakültesi Kütüphaneleriyle, İ.T.Ü. Çevre ve Şehircilik Uygulama ve Araştırma Merkezi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Restorasyon Kürsüsü Kitaplığ'ından, Y.T.Ü. Sabancı Kütüphanesi, İ.Ü. Orman Fakültesi Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı, T.M.M.O Mimarlar Odası İstanbul Şubesi Arşivi ile Boğaziçi İmar Müdürülüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama ve Harita Arşivleri, İ.S.K.İ. Harita Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü, Sarıyer, Beşiktaş, Beykoz ve Üsküdar İlçe Belediyeleri'nden ayrıca Devlet İstatistik Enstitüsü arşivlerinden de yararlanılmıştır.

2. ÇEVRE, EKOLOJİ, SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMLARI VE TANIMLAR

Çevre sorunları dünyanın bir çok yerinde ve aynı zamanda Türkiye'de son 20-25 yılda günlük yaşama girmiştir. 19. yüzyılda gerçekleşen Sanayi Devrimi yaşama ait pek çok şeyin değişmesine neden olmuştur. Sosyal ve ekonomik değişimin yanı sıra insanoğlunun varlığını sağlıklı olarak sürdürebilmesi için gereken doğal dengede de değişim olmuştur. Mevcut yerleşmelerdeki kır-kent dengesi bozulmuştur. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra da nüfus artışının hızlanması, düzensiz kentleşme ve kentleşmenin beraberinde getirdiği üretim-dağıtım, diğer taraftan ulaşım araçlarındaki hızlı ve devamlı artış, yeşil alanların azlığı ve mevcut yeşil alanların yok edilmesi, kıyıların bozulması, sanayileşme gibi sorunlar teknolojik gelişimin doğal çevre üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkilerini sürdürmüştür.

Günümüzde çevre bilimlerinin temeli ekolojiden kaynaklanmaktadır. Bununla beraber çevre bilimleri ekoloji ile eş anlamlı değildir **(Kışlalıoğlu ve Berkes, 1994)**. Çevre bilimleri ekolojiden başka bilim dallarını da kapsayan disiplinlerarası bir alandır. Ancak çevre bilimlerinin gelişimi ve mevcut durumu değerlendirildiğinde, çevre bilimleri için kullanılabilecek doğal çerçevenin yine ekoloji olduğu görülmektedir.

Çevre ve ekolojinin tamamlayıcısı olan bir diğer kavram da "Sürdürülebilir Kalkınma" dır. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun 1987 yılında "Ortak Geleceğimiz" (Our Common Future) adlı raporu yayınlamasından sonra yaygın olarak kullanılmaya başlansa da, aslında içeriği dikkate alındığında eski bir kavramdır **(WCED, 1987)**. 1950 ve 1960'larda, Avrupa'da ve Amerika'da yaşanan büyük çevre sorunlarından sonra, batı sermayesinin ileri gelen örgütlü kesimleri, doğal kaynak potansiyeli ve büyüme yolları üzerinde değerlendirmeler yapmışlardır. İlk incelemeler sürekli büyümenin imkansızlığını göstermiştir. Bununla bağlantılı olarak da "Durağan Ekonomi" (Steady-State Economy) yaklaşımı, kaynakları

koruma metodu olarak önerilmiştir. Bu kavram, 1977 yılında Herman Daly'in "Steady-State Economics" adlı kitabında ortaya koymuştur. Çevresel pek çok aktivitenin bu kavram ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca "Durağan Ekonomi" kavramı, "Sürdürülebilir Kalkınma" kavramı ile de pek çok benzerlik göstermektedir. Her iki kavramda da ortak görüş çevrenin çok geç olmadan ve tamamiyle yok edilmesinden önce, doğal kaynak stoğunun sınırlı olduğunun insanoğlu tarafından farkedilmesi olarak ortaya konmuştur **(Daly, 1991)**. Fakat sermaye örgütlerinin sonradan yaptığı araştırmalar, sorunun üzerini örten şekilde sonuçlanmış ve büyüme alanındaki gelişme kavramı geçerli olmaya devam etmiştir.

2.1 Çevre, Ekoloji ve Sürdürülebilir Kalkınma

Çevre, basit tanımıyla içinde barındırdığı tüm canlılar üzerinde güçlü etkisi olan bir ortamdır **(Conyne ve Clark, 1982)**. Ekoloji ise, canlı ve cansız varlıkların hem kendi çevreleri hem de bu iki çevrenin birbiriye olan ilişkisini araştıran bir bilim dalıdır **(Çepel, 1996)**. Ekoloji bilimi temelde biyolojinin bir dalıdır ve çevre ile ekoloji kavramları birinin yerine kullanılamaz. Çevre bilimleri kapsamında, ormancılık, ziraat, tıp, coğrafya, antropoloji, sosyoloji, ekonomi, fizik, kimya, mühendislik, mimarlık, şehircilik, siyasal bilimler, hukuk gibi disiplinlerin yanı sıra ekoloji bilimi de yer almakta hatta günümüzde çevre bilimleri temelde ekolojik ilkelere dayandırılarak ele alınmakta ve incelenmektedir **(Kışlalıoğlu ve Berkes, 1994)**. Sürdürülebilir Kalkınma ise kısaca doğal kaynakların sürekliliğini tehlikeye atmadan gerçekleştirilen ekonomik kalkınma olarak ifade edilebilir, fakat bu son derece kısıtlı bir tanımlamadır, çünkü sürdürülebilirliğin ekonomik yönünün yanı sıra bir de sosyal yönü vardır **(ICPQL, 1996)**.

2.1.1 Çevre Kavramı ve Tanımı

Çevre kavramı günümüzde çok yaygın olarak kullanılmaktadır. Genel bir ifade ile çevre, bitki, hayvan, insan gibi canlı ve hava, toprak, su, sıcaklık, ışık, mikroorganizma gibi cansız varlıklardan oluşmuş bir ortam olarak ifade edilir **(Conyne ve Clark, 1982)**. Çevrenin daha kapsamlı bir tanımı "canlıların yaşayıp gelişmesini sağlayan aynı zamanda onları devamlı olarak etkisi altında bulunduran

fiziksel, kimyasal ve biyolojik faktörlerin bütünüdür" şeklinde yapılmaktadır. Bu tanımlamada belirtildiği gibi çevre, etkili maddesel varlıklar, olaylar ve enerjiler bütünlüğüdür ve bunlar "çevre faktörleri" ya da "ekolojik faktörler" olarak adlandırılır. Çevre faktörleri de aşağıdaki gibi gruplandırılmaktadır;

1- Klimatik faktörler (sıcaklık, ışık, nem, hava hareketleri),

2- Rölyef faktörleri (arazi şekli, bakı, yükselti, enlem derecesi vb.),

3- Edafik faktörler (toprak varlığı),

4- Biyotik faktörler (insan, hayvan, bitki ve mikroorganizmalar) **(Çepel, 1992), (Çepel, 1996).**

Çevreyi yukarıda ifade edilen 4 faktörle tanımlamak yeterli görülebilir. Oysa gerçekci, yaşayan aynı zamanda devamlılığı olan ve halk tarafından da benimsenecek bir planlama yaparken sadece bu 4 faktörle yetinmemek gerekir. Bu anlamda baktığımızda, çevrenin tarihi geçmişiyle de değerlendirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır, çünkü yaşayan bir sistem olan çevrenin sürüdürülebilirliği de onun bir parçası olan insanın onu nasıl ve ne şekilde kullandığına bağlıdır.

Diğer taraftan çevre, bir sistem olarak da kabul edilmektedir. Temelde bir gelişimin ürünlerini meydana getiren varlıklarla dünya yüzeyinin kimyasal ve fiziksel bileşenlerinden çevre sistem oluşur. Yaşamakta olduğumuz sistemdeki gelişim gerçekte çok ağır ve aynı zamanda geri dönüşü de imkansızdır. Bu nedenle yaşamakta olduğumuz çevre sistem yok edilecek ya da yok edilmenin sınırlarına getirilecek olursa hiç bir şekilde kendini yeni baştan doğal ya da yapay olarak yenileyemeyecektir.

Bu noktada, Boğaziçi Alanı'na yönelik bir planlama çalışmasına veri tabanı yaratması bakımından alana ilişkin çevre faktörlerini ortaya koymamız gerekmektedir:

1 - Boğaziçi'nin Klimatik Faktörleri

İstanbul Boğaziçi'nin iklimi, içinde bulunduğu Marmara Bölgesi gibi, Akdeniz ile Karadeniz arasında bir geçiş iklimine sahiptir. Kuzey kesimleri daha çok Batı Karadeniz iklim karakteri göstermektedir **(İstanbul Ansiklopedisi, 1994), (Yaltırık ve diğ., 1997).**

İstanbul'da yer alan meteoroloji istasyonlarına göre Ocak ayı ortalama sıcaklığının 4.5° C ila 5.8° C olması kış aylarının çok şiddetli olmadığını göstermektedir. Kış aylarında bölgede yağış oranları diğer mevsimlere göre daha fazladır, bu ise bize Akdeniz ikliminin etkisini gösterir. Temmuz ayı ortalama sıcaklık ise 21.6° C ila 23.4° C arasında değişmektedir. Yağış miktarı ise kuzey bölgesinde yükseltinin etkisi bir tarafa bırakılırsa Karadeniz ikliminin etkisiyle artış gösterir. Yıllık ortalamada, Kilyos'da 717.3 mm., Şilede 747 mm.dir. Bahçeköy' de ise bu miktar 1074.4 mm.yi bulmaktadır. İstanbul'un hakim rüzgar yönü tüm istasyonlarda Kuzeydoğu (NE) olmakla beraber, frekansları farklılık göstermektedir **(İstanbul Ansiklopedisi, 1994), (Yaltırık ve diğ., 1997).**

2 - Boğaziçi'nde Rölyef Faktörleri

Asya ile Avrupa'yı birbirinden ayıran boğazın, Kuzey'de Anadolu ve Rumeli Fenerleri ile Güney'de Sarayburnu – Kız Kulesi arasındaki uzunluğu, boğazın tam ortasından geçen bir çizgi boyunca 29.9 km.' dir. Kıyılardaki girinti ve çıkıntılar hesaplandığında ise Anadolu kıyısı (Kız Kulusi'nden Anadolu Feneri'ne kadar) 35 km., Rumeli kıyısı ise (Sarayburnu'ndan Rumeli Feneri'ne, Haliç kıyıları ile birlikte) 55 km.'dir. İstanbul Boğazı'nın genişliği ise Anadolu ve Rumeli Fenerleri arasında 3600 m., Şemsipaşa – Salıpazarı arasında 1700 m.'dir. Boğaz'ın en dar yeri olan Anadolu ve Rumeli Hisarları arasındaki uzaklık ise 698 m.'dir **(Ana Britanica, 1994).** Boğaz'da dikkat çeken bir özellik de karşılıklı kıyıların birbirlerine uyan paralelliğidir. Üsküdar çıkıntısı Dolmabahçe girintisine, Ortaköy çıkıntısı Çengelköy girintisine, Kandilli Burnu Bebek Koyu'na, Çengelköy çıkıntısı Paşabahçe Koyu'na, Selviburnu çıkıntısı Büyükdere Koyu'na karşılık gelmektedir.

Boğaz platosu bir aşınım yüzeyidir ve oluşumu pliosen devrine denk düşmekle beraber platoyu oluşturan yüzey parçaları aynı yaşta değildir. Daha sonra meydana gelmiş yükselme ve yarılmalar sırasında örtü tabakalarının sıyrıldığı birçok yerlerde örneğin Belgrad Ormanı çevreleriyle güneybatıda neojen örtü tabakalarının sınırlarındaki alanlar gibi paleozik temelin daha eski aşınımın dönemlerine ait fosil yüzeyi de ortaya çıkar. Platoyu yaran vadilerin en önemlisi İstanbul'u ve aynı zamanda Asya ile Avrupa'yı birbirinden ayıran İstanbul Boğazı'dır. Bu yarılmanın sonucu olan topografik parçalanma ve kuvvetli eğilimler kuaterner esnasında muhtemelen son buzullaşmaya denk gelen daha alçak bir taban seviyesine göre oluşmuş olmalıdır **(İstanbul Ansiklopedisi, 1994), (Ana Britannica, 1994).**

Boğaziçi'nin karakteristik topografyası Boğaz'daki deniz yoluna veya kuzeyde Karadeniz'e güneyde ise Haliç ve Marmara Denizi'ne inen tepeler ve sırtlardan meydana gelmiştir. Tepeler ve sırtlar 150-200 m. arasındaki yüksekliklerdeki platolara dik olarak çıkmaktadır **(İBB, Eğim Haritası, 2002)**

3 - Boğaziçi'nin Edafik Faktörleri

İstanbul Boğaziçi Alanı'nın temel jeolojisi kuzeyde volkanik kayalardan (Yenimahallenin güneyi), devon sistleri ve kum taşından oluşmuştur. Bu jeolojik yapıya bağlı olarak Boğaziçi'nin edafik yapısı şöyle bir görüm sergilemektedir; kıyıları oluşturan kayaçlar Boğaz'ın kuzey ağızı yakınında ikinci zaman sonuna ait andezit, lav ve tüfler gibi volkanik unsurlardır. Diğer kısımlarsa genellikle birinci zaman ortalarına ait killi şist, kumtaşı, mavi renkli kireç taşı gibi maddelerden ibarettir. Bu toprakta önemli miktarda deniz hidratı ile az miktarda humus bulunmaktadır. Vadilerde derin alüvyon yatakları bulunmakla beraber vadi kenarları bitki örtüsünden arındığı zaman buralarda temel taşların göründüğü ince topraklar vardır **(İstanbul Ansiklopedisi, 1994), (Yaltırık ve diğ., 1997)**. Vadilerin pek çoğunda Boğaziçi'ne akan dereler yer almaktadır.

4 - Boğaziçi'nin Biyotik Faktörleri

Boğaziçi'nin biyotik özelliklerini İnsan, Hayvan ve Bitki olarak 3 ana başlık altında incelenebilir.

Bu incelemeye geçmeden çevre kavramı ile canlılar arasındaki etkileşimden söz etmek gerekmektedir. Çünkü çevre kavramının en önemli özelliği, içinde barındırdığı canlılar üzerindeki güçlü etkisidir. Bunun doğruluğu uygulamalı davranış bilimciler tarafından uzun çabalar sonucu kabul ettirilmiştir. Çevrenin insan davranışları üzerindeki etkisinin geniş kapsamlı olması, özündeki büyüklük ve karmaşıklığın çoğu zaman gözardı edilmesine neden olmuştur. İnsanlar kendilerini çevreden bağımsız görmüşler aynı zamanda çevre de insanlardan uzak durağan bir eleman olarak değerlendirilmiştir. Bu yanlış algılama, çevrenin sadece fiziksel olarak nitelendirilmesine neden olan "çevreyi koruma hareketiyle" birleşmiştir. Oysa çevrenin fiziksel, sosyal, kurumsal olmak üzere üç bileşeni vardır ve bu bileşenler hem birbirleriyle hem de çevreyle karşılıklı etkileşim halindedir. Çevrenin fiziksel bileşenlerini, doğal ve yapısal özellikler, sosyal bileşenlerini, insan-toplum karakterleri, davranış ve ilişkileri, kurumsal bileşenlerini ise kanunlar, politikalar ve inançlar oluşturmaktadır. Çevre, bu bileşenlerin birbirlerini etkilemesinin yanı sıra aynı zamanda insan davranışları tarafından da şekillenerek oluşur. Her bir bileşende meydana gelen değişim de diğer bileşenleri az ya da çok etkileyerek farklı derecelerde değişikliklere neden olur **(Conyne ve Clark, 1982)**. Etkileşim sürekliliğini sağlayabilmek için insan-çevre ilişkisinin dengede tutulabilmesi ve her ikisinin ekosisteme yapmakta olduğu etkinin, sistemin sürdürülebilirlik sınırını aşmamasına bağlıdır **(Keleş, 1990), (Perksoy, 1997)**.

Ekosistemin mevcut dengesi, insan eliyle oluşturulan yapay çevre ve yapay çevrenin beraberinde getirdiği olumsuzluklarla bozulmaktadır. Hızlı nüfus artışı, kentleşme, sanayileşme, ulaşım araçlarının sayı ve nitelik yönünden gelişmesi, tüketimin artması, teknolojik gelişimler, yerleşmelerde meydana gelen değişikliklerin başlıca nedeni olarak görülmektedir. Hemen her yerleşim birimi yakın çevresinde yaşam kalitesini yükseltmeye çalışmakta, diğer taraftan da çevreye ait kalite düşmektedir. Nüfusun yoğunluğu ve bu yoğunluğa bağlı ekonomik ve sosyal faaliyetlerle, bu faaliyetler sonucu tüketilen enerji, su, arazi gibi kaynaklar ve üretim sonucu ortaya çıkan atıklar su, hava ve toprağı kirletmektedir. Kısaca ifade etmek gerekirse, ekonomik kalkınmanın çevre üzerinde olumsuz etkisi vardır, bir diğer değişle ekonomik kalkınma çevre sorunlarına neden olmaktadır. Kente ait her türlü eylem ve planlama da ekonomi ve ekolojiyi bir bütün olarak ele almak sadece çevreyi

korumak için değil aynı zamanda ekonomik kalkınmayı da korumak için uygun bir yöntemdir. Bu yöntemle, kentsel gelişim sağlanırken çevreye verilecek yeni zararlardan kaçınılmış ya da olabilecek zarar en alt seviyede tutulmuş olacakdır. Böylelikle amaç olarak belirlenen doğal çevrenin ve buna bağlı olarak yaşamın sürdürülebilirliği de sağlanabilecektir.

i. Boğaziçi'nde Biyotik Bir Faktör Olarak İnsan

Boğaziçi alanı farklı sosyal ve kültürel yapıdaki insanların ikamet ettiği bir mekandır. Boğaz kıyıları büyük çoğunlukla üst gelir grubunun ikamet alanıdır. Diğer taraftan, Boğaz'ın Rumeli Yakası'nda Tarabya üstü bölgesi, Anadolu Yakası'nda ise Çubuklu ve Kavacık bölgesinin sırtlarda kalan kısımlar ise artan düzensiz ve kaçak yapılaşma ile ağırlıklı olarak düşük gelir gruplarının yerleşme alanı olmuştur. Yine Boğaz'ın Rumeli Yakas'ında yer alan Levent-Maslak bölgesi ise II. Boğaziçi Köprüsü'nün getirdiği ulaşım kolaylığı ve merkezi iş alanının bu bölgeye kaymasıyla, büyük holdinglerin, plazaların, iş merkezlerinin üst düzey idari fonksiyonlarının yer aldığı bir merkez olarak haline gelmiştir.

Boğaziçi'ndeki nüfus, 1945'den sonra özelliklede son 30 yılda hızla artmıştır. Boğaziçi'nde nüfusun artmasındaki önemli etken iç göçtür. 19. yüzyılda Şirket-i Hayriyye'nin Boğaz'da başlattığı vapur seferleri daha sonraları karayollarının yapımına hız verilmesi bu alana yavaş yavaş nüfus çekmeye başlamıştır. I. Boğaziçi köprüsü ve yan yollarının 1973 yılında hizmete girmesinden sonra Boğaz'ın Anadolu Yakası'nda Beylerbeyi ve civarında plansız yerleşmelerde artış olmuştur. Benzer bir durum 1989 yılında II. Boğaziçi köprüsünün hizmete girmesiyle tekrarlanmıştır. Yine Boğaz'ın Rumeli Yakası'nda sahil yolunun hizmete girmesiyle plansız yerleşmelerde artış olmuştur. Nüfusun bu bölgede artmasındaki bir diğer önemli etken de politik çıkar kaygıları sonucu örneğin imar affı yasasının Boğaziçi'nde uygulanması, koruların iskana açılması gibi verilen hatalı kararlar olmuştur **(Selçuk, 1992)**.

ii. Boğaziçi'nde Biyotik Bir Faktör Olarak Hayvan

Boğaziçi alanı geçmişte yani insan eliyle oluşturulmuş çevreden bu denli zarar görmeden önceki dönemde çeşitli hayvan türlerini barındırmaktaydı. Bunlar arasında kurt köpeği, çoban köpeği, iri bekçi köpeği, tazı ve çakal yer almaktaydı. Bu alan içinde çoban ve bekçi köpklerinin kamu güvenliğini sağlamak gibi bir önemi ve pratik bir yararı bulunuyordu **(Tchihatchef, 2000).**

Boğaz çevresinde vasat türleri nedeniyle önem taşımayan sığırlara karşın, geçmiş çağlarda boynuzlu hayvanların üstün kaliteleriyle sayılarının çokluğu ile önemli yer tutmaktaydı. Bugün Rumeli olarak adlandırılan yerde son derece yırtıcı vahşi boğalar da görülüyordu **(Tchihatchef, 2000).**

Boğaz'ın geçmişte barındırdığı bir diğer hayvan türü de devedir. Anadolu Yakası'nda bolluğu, Avrupa Yakası'nda da azlığı ile yer alan develer asıl yaşama mekanları olan geniş düzlüklü çöl alanlarına karşın Küçük Asya'nın dağlık arazisiyle özdeşleşmiş ve at ile katırın yerine taşımacılıktaki yerini almıştır **(Tchihatchef, 2000).**

Türkler için zamanında başlıca ulaşım aracı olarak kullanılmış atın sadece Boğaziçi'nde değil Osmanlı Eyaletleri'nin çoğunda ihmal edildiği görülmüştür. Atın rolü geri plana itildiğinde eşeğin ön plana çıkartıldığı düşünülebilir fakat yine yörede bu hayvan için de durum diğer evcil hayvan türlerinden farklı olmamış ve ancak hayatta kalmasını sağlayacak özen gösterilmiştir **(Tchihatchef, 2000).**

Boğaz çevresinde bolluğu ile bilinen bıldırcın ise bir av kuşu olarak yer almıştır. Boğaz'ın Alemdağ gibi yüksek kısımlarında rastlanan kuş türleri de: Kral kartal, pembe karatavuk, kayalık karatavuğu, ispinoz kanaryası vb. olarak bilinmekteydi. Bu alanda yer almış bir diğer tür de bülbül olmuştur **(Tchihatchef, 2000).**

Boğaz alanında kara hayvanlarının çok nadir olarak büyük tür çeşitliliği göstermesine karşın, Boğaz suları uskumru, müren, mersin balığı, kılıç balığı, eşekbalığı, kefal, dil balığı, karagöz, levrek, eşkina, barbunya yönünden epey zenginlik göstermiştir **(Tchihatchef, 2000).**

iii. Boğaziçi'nde Biyotik Bir Faktör Olarak Bitki

Boğaziçi'nin her iki yakasında arazinin büyük bölümü ekilebilir alan niteliğinde değildir. Toprağın kayalık niteliği ve derin vadilerle bölünmüş arazinin sarp bir yüzeye sahip olması da Boğaz'ın sahil şeridinin tarımsal işletmeler içinde uygun olmadığını göstermektedir. Diğer taraftan alanın sahip olduğu toprak ve iklim koşulları bağ ürünlerinin yetişmesi için elverişli olduğunu göstermiştir. Geçmiş dönemlerde boğaz kıyılarında ve komşu bölgelerde çok sayıda üzüm çeşidi de ekilmekteydi. Fakat yine de bu bize bağcılığın bu yörede mükemmellik derecesine ulaştığını göstermemektedir. Boğaziçi'ndeki bağlarda yetişen üzümler; çavuş üzümü, altın üzüm, parmak üzümü, yerli üzüm, misket üzümü ve yedi veren üzümüdür **(Tchihatchef, 2000).**

Boğaziçi'nde yer alan doğal bitki örtüsü, maki ve orman alanlarıdır. Boğaziçi'ndeki yeşil dokuyu oluşturan yapay yani insan eliyle oluşturulmuş bitki örtülü alanlar ise koru, park, konut bahçeleri, çayırlar ve mezarlıklardır.

Maki formasyonu her ne kadar, Akdeniz iklim koşullarına uyum sağlamış bir vejetasyon tipi olsa da Akdeniz sahil kesimiyle Boğaziçi'nin sığ topraklı yamaç ve sırtlarında yer alır. Tahribatın az olduğu yerlerde boylu ve sık bir doku oluşturur **(Yaltırık ve Uluocak, 1975).** Boğaz yamaçlarını kaplayan en önemli maki türleri; herdem yeşil defne (Laurus nobilis), sonbahada yaprakları kızaran Sakız (Pistacia terebinthus, A. Atlantica), eflatun ve pembe çiçekli Erguvan (cerus siliquastrum), Kermes Meşesi (Quercus Coccifera), Mazı Meşesi (Q, İnfectoria), ilkbaharda beyaz ve sonbaharda pembe çiçekli Funda' lar (Erica arborca, Calluna vulgaris), kırmızı meyvakı Kocayemiş (Arbutus unedol), beyaz ve pembe çiçekli Laden' ler (Cistus villous, C. Albidus, C. Creticus), sarı çiçekleriyle Katırtırnağı (Spartium Lunccum), Lavandula cariensis, Genista tinctorica, Oyris alba' dır **(Pamay, 1974), (Yaltırık ve Uluocak, 1975).**

Boğaz'ın diğer bitki örtüsü tipini orman oluşturmaktadır. Geçmiş dönemelerde Boğaz'ın kıyılara kadar olan her iki yakası yapraklı bir orman örtüsü ile kaplı iken günümüzde yalnızca Belgrad Ormanı varlığını sürdürmektedir. Asya yakasındaki Alemdağ Ormanı'nın ise sadece adı vardır. Belgrad Ormanı'nda hakim ağaç türü

Meşedir. Rutubet gereksinimi yüksek olan Doğu Kayını, Adi Gürgen, Anadolu Kestanesi, Titrek Kavak, Adi Fındık, Ova Akçaağacı, Kayın gövdeli Akçaağaç, Ova Karaağacı, Gümüşi Ihlamur, Kızılağaç, Keçi Söğüdü, Boz Söğüt gibi türlerde karışıma girer. Belgrad Ormanı geniş ölçüde bir Meşe alanı olmakla beraber, bu ormanda adacıklar halinde Kayın ve Kestane toplulukları da vardır. Meşe türleri içinde en yaygın olanlar Macar Meşesi ile Sapmaz Meşedir. Kayın ve Kestane çoğunlukla küçük birlikler halinde bulunurken, Gürgen daha çok dere tabanı gibi nemli alanlarda bulunmaktadır. Bu karışıma katkısı bulunan ağaç türleri, Meşeler (Quercus pedercoiliflra, Q, Hartwissiana, Q. Fraihetto, Q. Cerris, R. Polycarpa, Q. Dschorochensis), Kayın (Fagus orientalis), Adi Gürgen, Kestane (Castenea savita), Kızılağaç (Alnus glutinosa), Titrek Kavak, Ihlamur (Tilia tomentosa), Akçaağaçlar olarak sıralanabilir **(Pamay, 1974).**

Boğaziçi'nin yeşil dokusunu tamamlayan koru, park ve konut bahçeleri de çeşitli bitki türlerine sahiptir. Korularda rastlanan doğal bitki türü örnekleri Quercus pedenculiflora, Q.Cerris, Platanus orientalis, Pisacia terebinthus, Phillyrea latifolius, Acer compestre vb.dir. Bu türlerden hemen her park ve koruda rastlanan egzotik türler ise Taxus baccata, Abies pinsapo, Picea abies, Pisea pungens, Cedrus atlantica, Cedrus libani, Cedrus deodora, Pinus pinea, P.Halepensis, Cyptomeria japonica, Thuja orientalis, Cupressus sempervirens. L.var.Pyramidalis, C. Arizonica, Magnolia grandiflora, Eriobotrya japonica, Sophora japonica, Platanus occidentalis, Robina pseudoaccocia, Acer plattanoides, Acer pseudoplatanus. Aesculus hippocastanum, Tillia tomentosa, Fraxinus oxycarpa, Salix babylonica, Laurus nobilis, Syringa vulgaris, Prunus lauroerasus vb.dir. Bu bitki türlerine ek olarak hemen her park ve koru için ender bulunan ve özellik taşıyan yabancı ağaç formasyonları da vardır. Emirgan parkında bulunan, İstanbul' da -belki de Türkiye' de- tek ağaçla temsil edilen Kafur Ağacı (Cinnamomum comphora), vatanı güney-doğu Çin olan, son derece dekoratif bir süs bitkisi olarak tanınan Ginko biloba örneklerine Yıldız Parkı, Ihlamur Kasrı, Baltalimanı-Hidrobiyoloji bahçelerinde rastlamak mümkündür. Bunlardan başka Quercus rubra ve Q. Palustris'e Orman Fakültesi parkında, Quercus robur L.F. pyramidalis' e Mecid Efendi Korusu' nda Amerika' da "Sarı Kavak" diye adlandırlan Lale ağacına (Liriodendron tulipifera) Orman Fakültesi Baltalimanı – Hidrobiyoloji Bahçesi ve Çubuklu Korusunda Zelkova Carpiniflora'ya da

Beylerbeyi, Mecid Efendi korusunda rastlanmaktadır **(Pamay, 1974), (Yaltırık ve Uluocak, 1975).**

Daha çok akarsular çevresinde yer alan çayırlarda rastlanan ağaç türleri Platanus, Cupressus, Salix, Quercus, Celtis, Tilila, Pistachia' dır. Zamanla Boğaziçi çayırların düzenlemek ve eski mesire hayatını bu yerlerde canlandırmak amacıyla Froxinus, Sophora, Populus gibi ağaç türlerinin dikilmesi Küçüksu çayırında olduğu gibi karakterisik özelliklerinin bozulmasına neden olmuştur **(Akdoğan, 1962), (Aslan, 1989).**

Boğaziçi'nin en güzel tepelerini tutmuş olan mezarlıklarda temel bitki örtüsü servidir (Cupressus sempervirens var. Pyramidalis, Cupressus simpervirens var. Horizantalis, Cupressus arizonica). Zamanla eklenen çeşitli bitki türleriyle Boğaziçi mezarlıkları floristik kompozisyon açısından değerlenmiştir. Bu çeşitli bitki türleri şöyle sıralanabilir: Abies pinsopa, Abies bornmulleriana, Cedrus libana, Cedrus atlantica vr. Glauca, Cedrus deodora, Pinus Pinea, Pinus halepensis, Pinus nigra, Pinus brutia, Thuja oxidentalis. Salix alba, Platanus orientalis, Celtis autralis, Robinea pseudoaccia, Cercis siliquastrum (eflatun çiçekli ergavun) ise maki türü olarak Boğaziçi' nin doğal florasında yer alır. Özellikle Rumelihisarı Aşiyan mezarlığında yer alan bu tür ilkbaharda görsel etkinin artmasını sağlar **(Akdoğan, 1962), (Aslan, 1989).**

5 - Boğaziçi'nde Çevresel Bir Faktör Olarak Tarihsel Gelişim ve Mimari Miras

Boğaziçi yerleşmesi başlangıçta dini önemi olan küçük topluluklar, zamanla kentten bağımsız köy yerleşmelerine dönüşmüş, Türklerin gelişiyle de gözde bir sayfiye halini almıştır.

Konumunun uygunluğu nedeniyle Boğaziçi'nin tarih öncesinden beri yerleşme alanı olduğunu düşünmekle birlikte bunu kanıtlayacak ipuçlarına rastlanmamıştır. Bu nedenle Boğaziçi'nin gelişimini ancak Antik Çağ'dan bu yana izleme olanağı olmuştur. Araştırmacılara göre, Boğaziçi'nde Grek ve Roma çağlarında Bizans öncesinde devre ait önemli bir yerleşmeye rastlanmamıştır. Mitologyaya dayanan efsane ve hikayelerin de pek az kısmı belgelenebilmiştir. Yine aynı döneme ait

arkeolojik buluntuların sayısı da oldukça yetersizdir. M.Ö. 196 öncesinde Bizanslı Dionysisos'un yazdığı kitaba göre, Boğaziçi kıyılarında bu dönemde birkaç köy ve çok sayıda sunak bulunduğu belirtilmiştir **(Ana Britannica, 1994).**

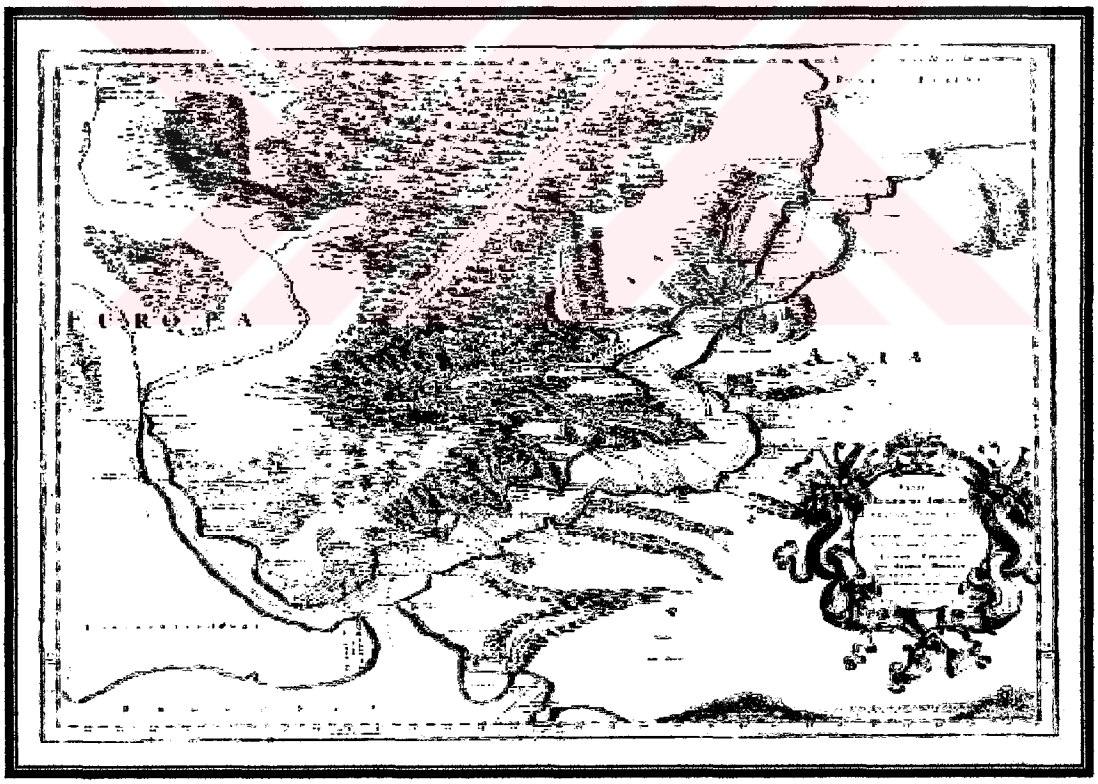
Bizans Dönemi'nde Boğaziçi yerleşimi sürekli olarak hücum ve saldırıların tehdidi altında bulunduğu için Bizanslılar şehir surlarının dışında yerleşmeye cesaret edememişlerdir. Bizans Dönemi'nde Boğaziçi'ne özgü bir kültürün oluşmaması da bu nedenledir. Bizans Dönemi'nde Boğaziçi yerleşmesinin iki ögesi vardır, bunlardan biri kentten bağımsız küçük köyler, bir diğeri de imparator ve saraya mensup kişilerin yaptırmış olduğu saray ve ya büyük konutlar, anıtsal dini yapılardır. Osmanlı ve Bizans Dönemi arasında bu iki ögenin nitelikleri açısından önemli bir fark görülmemekle beraber Boğaziçi'nin kentle birleşmesi açısından iki dönem arasında büyük bir fark gözlenmemektedir. Bizans Dönemi'nde, küçük köy yerleşmelerinin kentle organik bir ilişkisi olmamış ve yine Beşiktaş gibi ilk imparatorluk yüzyıllarında oldukça gelişmiş bir bölgenin de bağımsız bir yaşantısı olmuştur. Boğaziçi, Türklerin gelişiyle 16. yüzyıldan itibaren İstanbul'un sürekli bir parçası olmaya başlamıştır **(Kuban, 1973).**

Boğaziçi'nde bir yaşam uygarlığının oluşması Osmanlılar döneminde başlamış, mimari ve doğal çevre ilişkisi de yine aynı dönemde önem kazanmıştır **(Kuban, 1969).** 16. yüzyıldan başlayarak Boğaziçi yerleşmesi, kıyıdaki yazlıkları, iç kesimlerde çiftlik ve küçük köy yerleşmeleriyle, Bizans Dönemi'nden farklı olarak İstanbul'un sürekli bir parçası haline gelmiştir **(Kuban, 1973).** 16. yüzyılda Dolmabahçe'den Beşiktaş'a kadar olan alan içinde pek çok kasır ve saray inşa edilmiştir. Boğaz'ın Rumeli yakasındaki en büyük mahallesi olan Beşiktaş kıyıları aynı zamanda tüm deniz seferlerinin de başlangıç noktası olmuştur **(Deleon, 2000).**

Ortaköy, Bizans döneminde Damianou Manastırı ile ünlü bir yerleşme iken, 16. yüzyıldan başlayarak tüm dinleri barındıran önemli bir merkez olmuştur. Arnavutköy, Bizans döneminde pek çok kilisesi bulunduğu için "Melekler Şehri " olarak anılmıştır. Bizans döneminde bağları, Osmanlı döneminde de çilekleri ve martıları ile ün kazanmıştır **(Deleon, 2000).**

17. yüzyılda deniz ulaşımı şehir yaşantısının önemli bir parçası haline gelmiş ve devlet mümkün olduğunca kayık seferlerini denetim altın almıştır **(Kuban, 1973)**. 17. yüzyılda İstanbul ve Boğaziçi yerleşmesini gösteren, Petri Gylli tarafından 1666 yılında yapılan harita "Şekil 2.1" de gösterilmiştir. Bağ ve bahçeleriyle güzel bir semt olan Baltalimanı 17. yüzyıldan 18. yüzyıla gelindiğinde tamamiyle Türkler'e ait nüfusu pek az olan bir yerleşim olmuştur. İstanbul'un varlıklı ailelerinin 19. yüzyılda Baltalimanı'na rağbet etmesiyle yerleşmede pek çok yalı yaptırılmıştır **(İnciciyan, 1976)**.

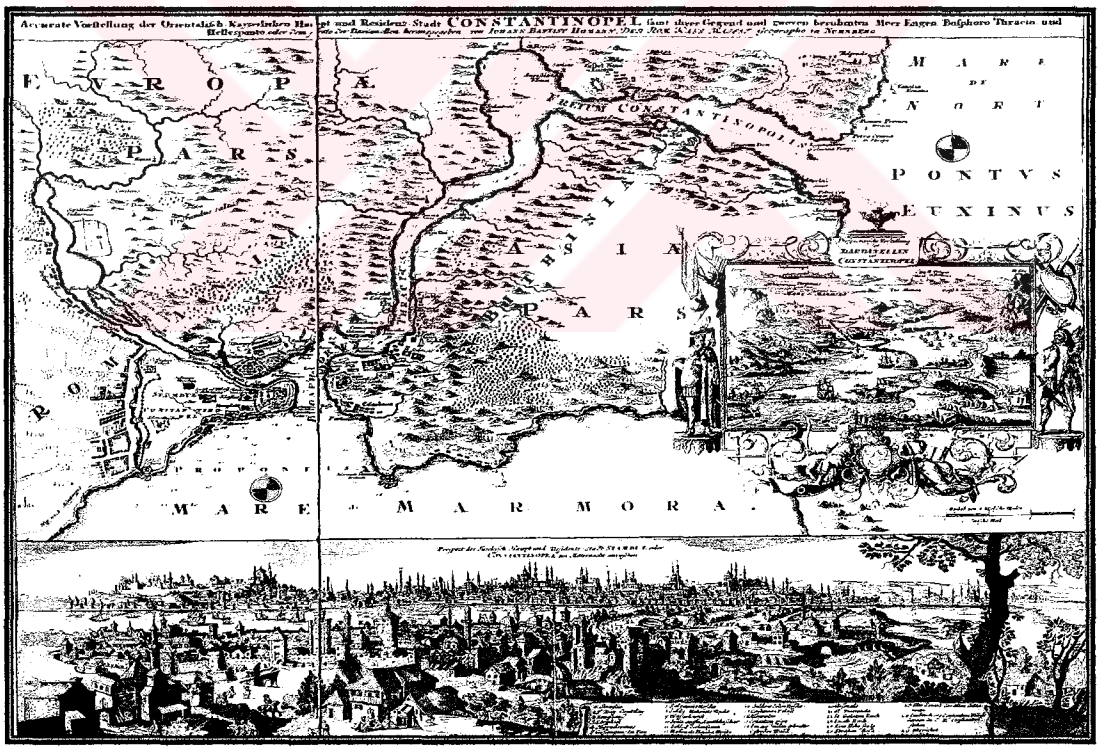
Boğaziçi'nin doğal limanı olan İstinye Koyu ve İstinye yerleşmesi Cenevizliler, Bizanslılar ve Osmanlılar için önemli bir liman aynı zamanda da deniz üssü olmuştur **(Deleon, 2000).** Osmanlı döneminde İstinye Koy'u kalafat işleri için kullanılmıştır. 16. yüzyıl ortalarında da Koy'un etrafında kurulan köy gelişmiştir.

Şekil 2.1. 17. Yüzyılda İstanbul ve Boğaziçi, P.Gylli, 1966

(İstanbul Haritaları, 1990).

Kanuni döneminde imar edilen Yeniköy 17. yüzyılda bağ ve bahçelerle donatılmış, bir şehir halini almıştı. II. Mahmut dönemine gelindiğinde ise yerleşmede Rum gezginleri güzel yalılar yaptırmışlardır. Tarabya ise II. Selim döneminde imar edilmiş ve 18. yüzyılda Boğaziçi'nin en gözde sayfiyesi olmuştur. 18. yüzyıl (1730'larda) İstanbul ve Boğaziçini gösteren ve J.B. Homann tarafından çizilen harita "Şekil 2.2"de gösterilmiştir. Fakat bu bu güzel haritada da Boğaziçi'nin çizimdeki hata devam etmektedir. Haritanın altında bulunan gravürde ise İstanbul'a ait bir görünüme yer verilmiştir **(İstanbul Haritaları, 1990)**. 18. yüzyılda (1734'de) yine İstanbul ve Boğaziçi'ni gösteren bir diğer harita da "Şekil 2.3"de yer almıştır. Bu harita, Tatar soyundan gelen ve 21 yılını İstanbul'da geçirmiş olan Boğdan Prensi Dimitrie Cantemir' aittir. Cantemir'in haritasında da Boğaz'ın biçim ve ölçülerinde aynı hatalar tekrarlanmıştır. Haritanın sağ alt köşesinde yer alan yapı da Dimitrie Cantemir'in sarayıdır.

Şekil 2.2. İstanbul Kenti, J.B. Homann, 1730 **(İstanbul Haritaları, 1990).**

Tarabya 18. ve 19. yüzyıllarda Fenerli Rumlar'ın sayfiyesi olmuş ve 19. yüzyılda da pek çok sefarethanenin yazlık ikametgahı olarak kullanılmıştır **(Deleon, 2000)**.

Şekil2.3. İstanbul, Dimitrie Cantemir, 1734 **(İstanbul Haritaları, 1990).**

Şekil 2.4. Boğaziçi, J.B. Rebben, 1764 **(İstanbul Haritaları, 1990).**

17. yüzyılda üzüm bağları ve içinden bir dere geçen sokağı ile ünlü olan Sarıyer yerleşmesi 18. yüzyılda çoğunluğunu Müslüman halkın oluşturduğu bir yerleşme halini almıştır. Rumeli Kavağı yolunda yer alan Yenimahalle önceleri bir balıkçı köyüyken, 1799 da inşa edilen kilisesiyle Rumların ikamet ettiği küçük bir köy halini almıştır **(Hovhannesyan, 1997), (Deleon, 2000)**. 1764 yılında Macar Mühendis J.B. Von Reben tarafından çizilen harita "Şekil 2.4" gösterilmiştir. Bu haritanın önemi, İstanbul, Galata, Beyoğlu ve Boğaz'ın geçmiş dönem haritaların aksine doğru çizilmiş olmasıdır **(İstanbul Haritaları, 1990)**. Rumeli Kavağı'nda yer alan kale Bizanslılar tarafından Boğaz'a girişi denetlemek için yapılmıştır ve Osmanlı'ya göre Eski Kale, Ceneviz Kalesi veya Kavak Hisarı olarak anılmıştır **(Deleon, 2000).** Boğaz'ın Anadolu yakasındaki yerleşmelerinden olan Beykoz 17. yüzyılda bir liman etrafında gelişmeye başlamış, camii, mescidi, hamamı, okulu, çarşısı ve pazar yeri olan 800 haneli bir semt olmuştur. Tüm bunlardan başka Beykoz'da Devlet büyüklerinin köşk ve yalıları da yer almıştır. Beykoz çayırından hariç Fatih'in yaptırmış olduğu Tokat Bahçesi Beykoz'u önemli bir yerleşme haline getirmiştir **(Ağat, 1963), (İnciciyan, 1976), (Deleon, 2000).**

Sarıyer 18. yüzyıldan itibaren Boğaz'a Karadeniz'den gelebilecek saldırılara karşı bir savunma yeri olarak da düşünülmüştür. Bu sebeple I. Abdülhamid buraya bir tabya (Delice Tabya), III. Selim ise bir tahkimat kurdurmuştur **(ŞPM, 1997).**

19. yüzyılın başlarında şayak ve fes boyama konusunda uzman olan köylüler Trakya'dan getirilip Baltalimanı ile Emirgan arasına yerleştirildiler. Boyama sanatında usta olan köylülerden dolayı bu yerleşime de Boyacıköy denmiştir. Aynı yüzyılda İstanbul'daki elçilikler yazlık olarak kullanmak üzere kıyı boyunca geniş araziler elde etmişlerdir. Sarıyer, özellikle şifalı suları, çevresinin yeşilliği, güzelliği ve havasının temizliği ile tanınmış ve hemen her dönemde mesire yeri olmuştur. 19. ve 20. yüzyılın başlarında da eğlence ve sayfiye yeri olma özelliğini sürdürmüştür **(Deleon, 2000).**

Paşabahçe'de 15. yüzyılda II. Beyazıt has bahçeler kurdurmuştur. III. Murat ise 16. yüzyılda bir kasır inşaa ettirmiştir. 17. yüzyıla gelindiğinde ise Paşabahçe Hazerpare

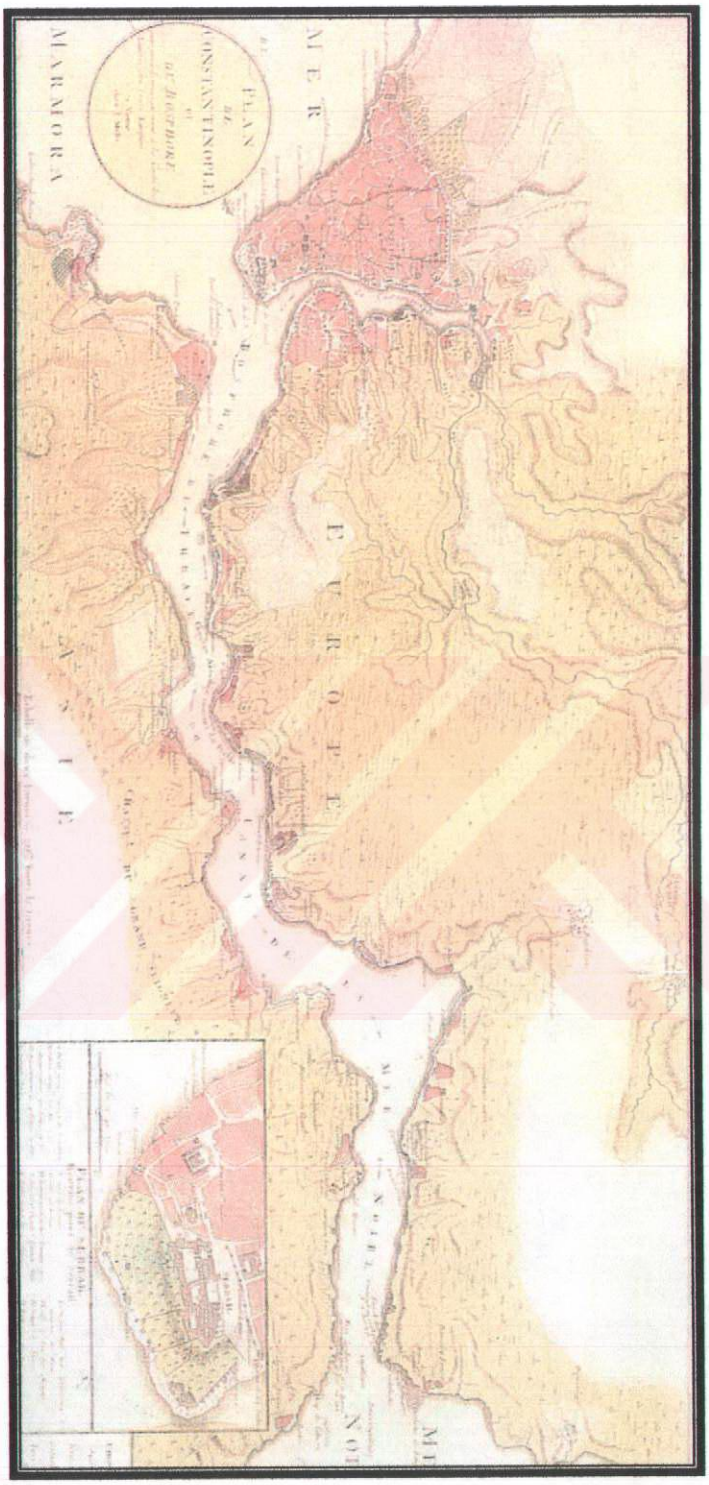
Ahmet Paşa'nın bahçesi olmuştur. Paşabahçe, 18. yüzyıla gelindiğinde ise, III. Mustafa'nın yaptırmış olduğu okul, hamam, cami ve çeşme ile Türkler'in ikamet etmek için tercih ettiği bir yerleşim olmuştur **(Deleon, 2000)**. 18. yüzyıl'da İstanbul ve Boğaziçi'ni gösteren bir harita da "Şekil 2.5" de gösterilmiştir. Bu harita 1780 yılında T. Mollo tarafından çizilmiştir. Yine aynı döneme ait Boğaziçi'ni gösteren bir diğer harita ise "Şekil 2.6" da gösterilmiştir. Bu harita Ermenice düzenlenmiş fakat yapanı bilinmemektedir **(İstanbul Haritaları, 1990)**.

Çubuklu 19. yüzyıla kadar bir mesire yeriyken Sultan Abdülmecid devrinde halka parasız dağıtılan arazilerle Rum mahallesi halini almıştır **(Koçu, 1947)**. 19. yüzyıl başlarında (1803 tarihli) İstanbul ve Boğaziçini gösteren fakat kimin tarafından yapıldığı bilinmeyen bir harita da "Şekil 2.7"de yer almıştır **(İstanbul Haritaları, 1990)**.

Kanlıca 17. yüzyılda 1200 haneli ve 7 mahalleli bir Müslüman kasabası olarak gelişmiştir. Kavacık ve Mihrabat ormanları ile Saffet Paşa Korusu Kanlıca'nın tanınmış ve tercih edilen mesireleriydi **(Koçu, 1947)**. 19. yüzyıla gelindiğinde ise Kanlıca'ya Bulgar göçmenler yerleşmiştir **(Deleon, 2000)**.

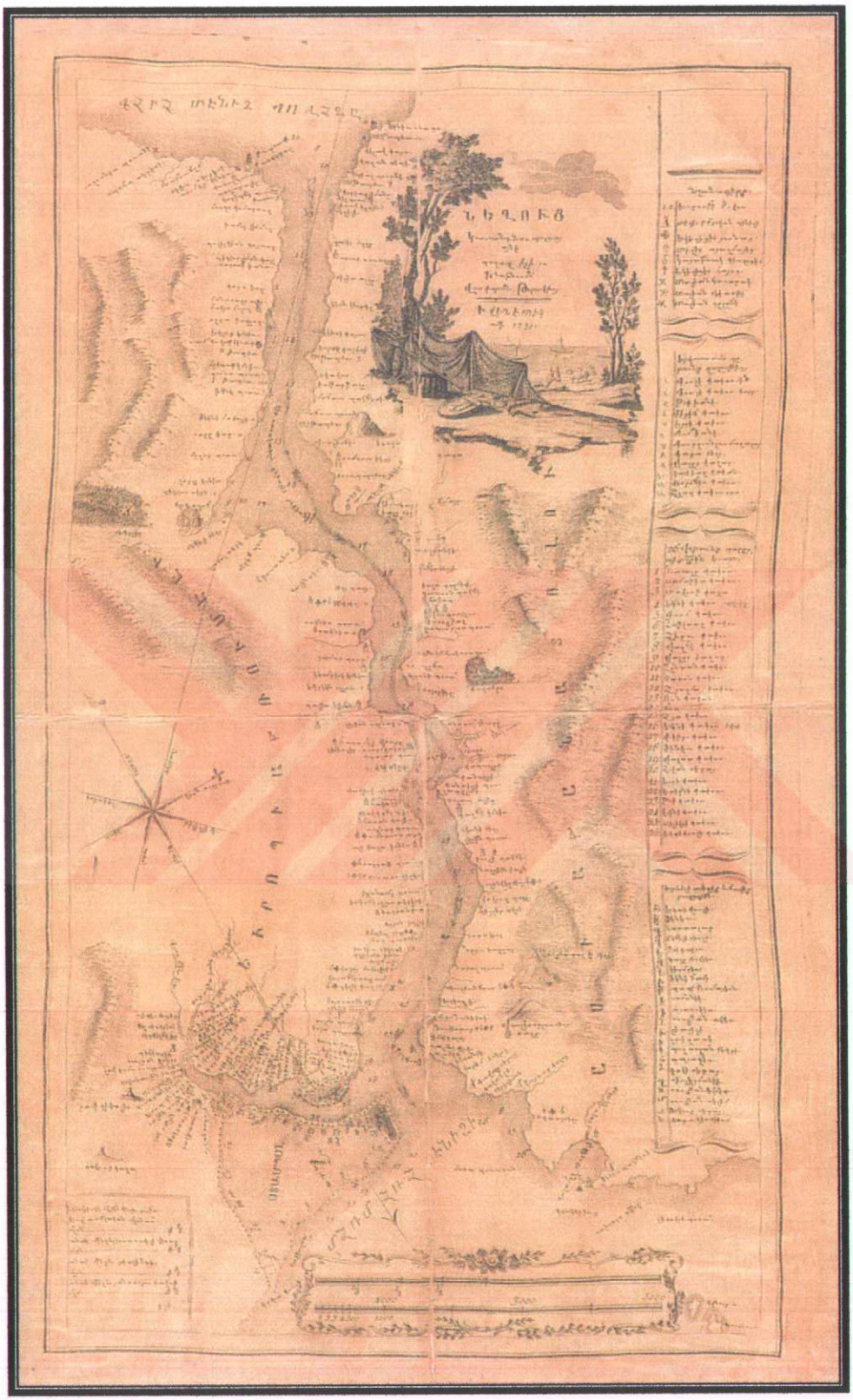
17. yüzyılda Müslüman halkın ikamet ettiği önemli bir yerleşme olan Anadolu Hisarı adını Yıldırım Beyazıt'ın 14. yüzyılda yaptırmış olduğu kaleden almıştır **(Koçu, 1947), (Deleon, 2000)**.

Göksu deresi ve çevresi önceleri padişahlara daha sonra ise halka açık bir mesire yeriyken IV. Murat döneminde düzenlenmiştir **(Ağat, 1963), (Andreasyan, Eramya, 1952), (Deleon, 2000)**. Göksu'dan Kandilli'ye kadar uzanan alanda çoğunluğu servilerden oluşmuş bir orman yer almaktaymış **(Hovhannesyan, 1997)**. Kandilli, I. Mahmut'un Kandilli Sarayı'nı yenilemesiyle ve boş arazileri isteyenlere dağıtmasıyla gelişmiştir. Kandilli'den sonra gelen zamanında Papaz Bahçesi diye bilinen ve Vani Efendi'ye verilmiş olan yerleşim alanı, 17. yüzyıla kadar koruluk olan Vaniköy'dür ve bu yüzyıldan itibaren Türk köyü halini almıştır **(Hovhannesyan, 1997), (Deleon, 2000)**.

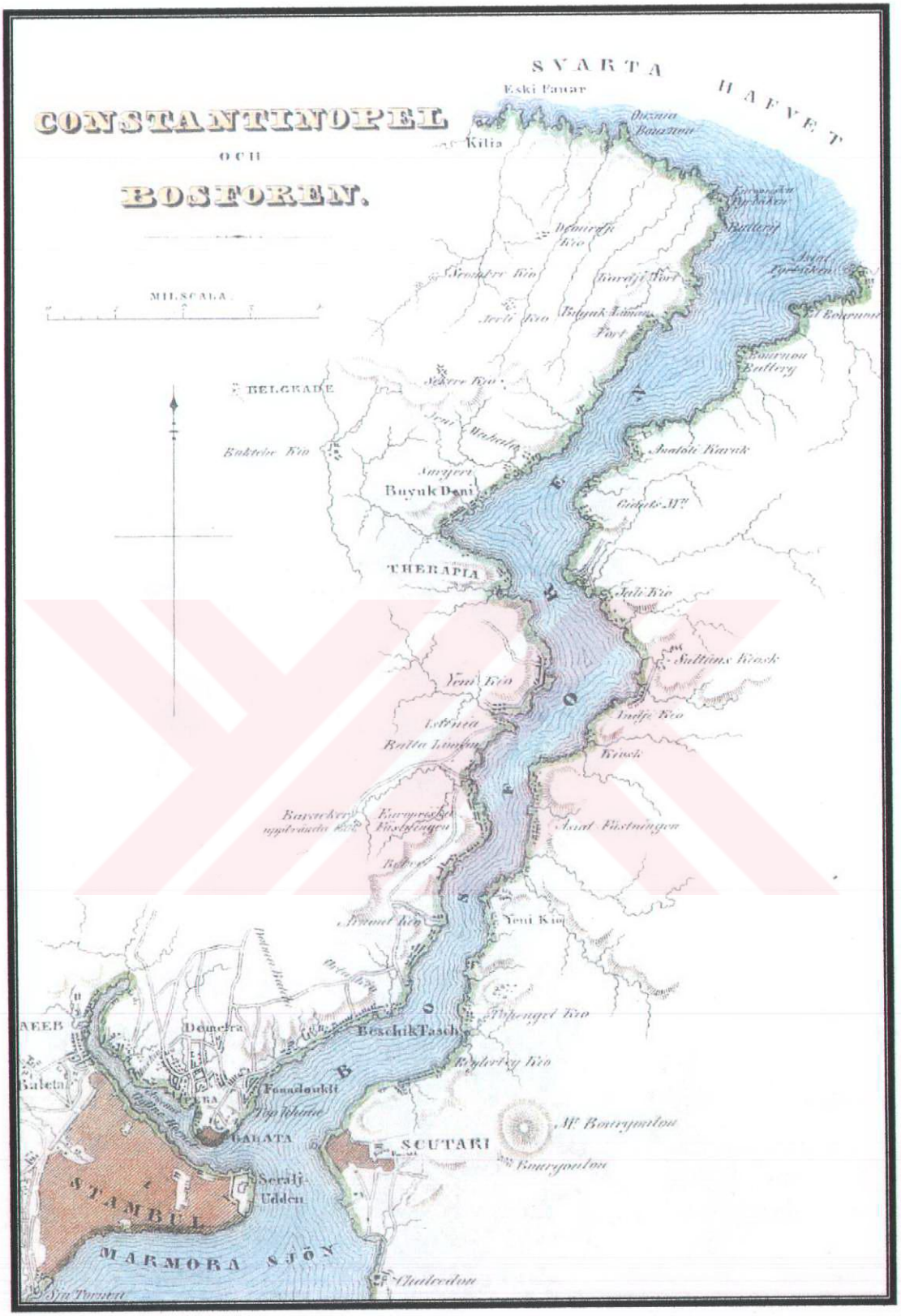

Şekil 2.5. İstanbul ve Boğaziçi'nin Planı, T.Mollo, 1780

(İstanbul Haritaları, 1990).

Şekil 2.6. Boğaziçi, 1791 **(İstanbul Haritaları, 1990).**

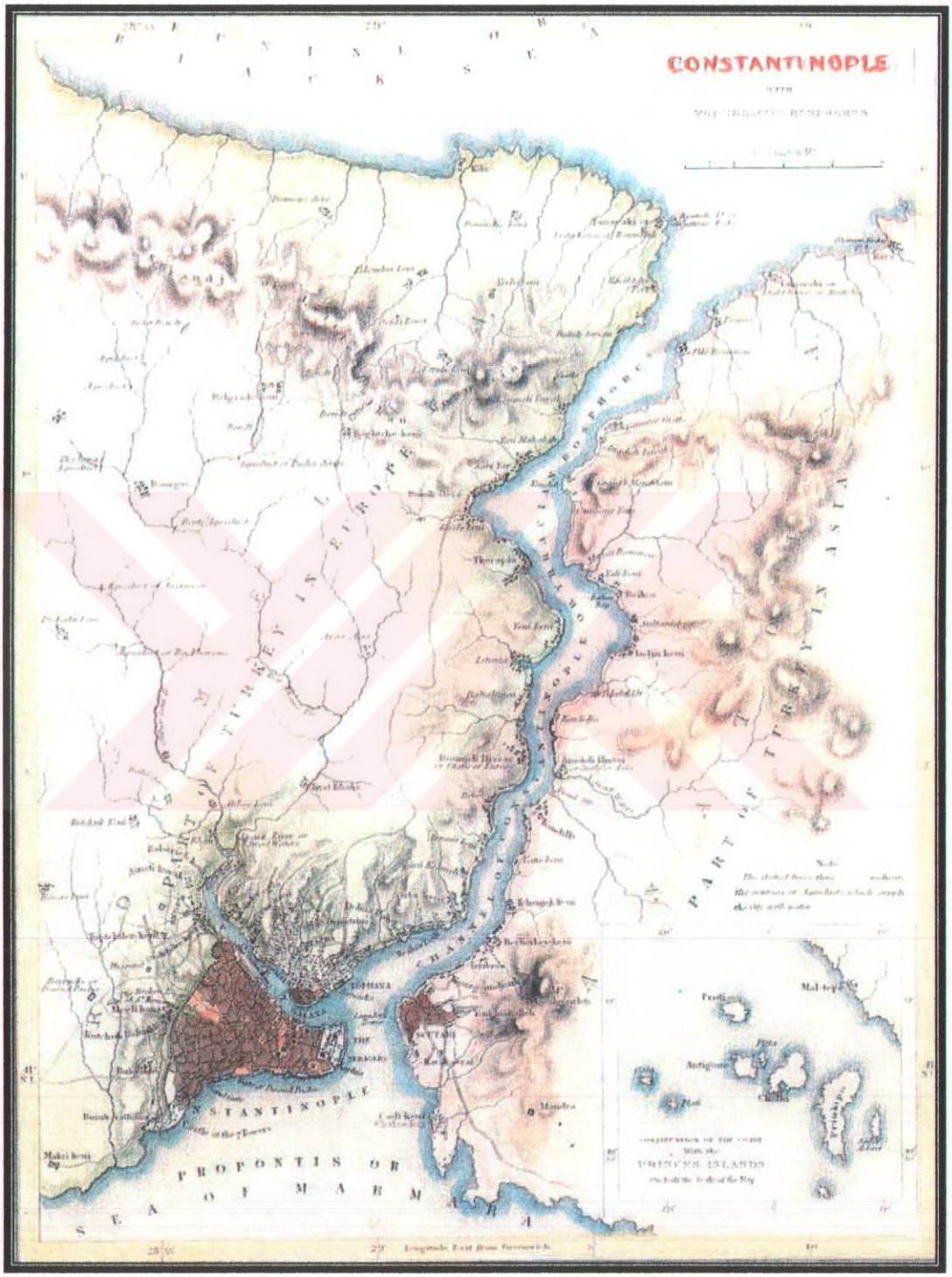
Şekil 2.7. İstanbul ve Boğaziçi, 1803 **(İstanbul Haritaları, 1990).**

Çengelköy ise 17. yüzyılda büyük bir köy olarak sahilde kurulmuştur. Çengelköy Koyu'nun büyüklüğü İstinye Koyu'ndan sonra ikinci sırada yer almaktadır **(Hovhannesyan, 1997).** IV. Murat döneminde has bahçe olarak düzenlenmiş, 18. yüzyıl sonunda ve 19. yüzyılda da burada pekçok yalı inşa edilmiştir **(Şehsuvaroğlu, 1959), (Deleon, 2000).** 19. yüzyıl ortalarınında (yaklaşık 1840 yılı) yapılmış olan İstanbul ve Boğaziçi'ni resmeden bir harita da "Şekil 2.8" de gösterilmiştir **(İstanbul Haritaları, 1990).**

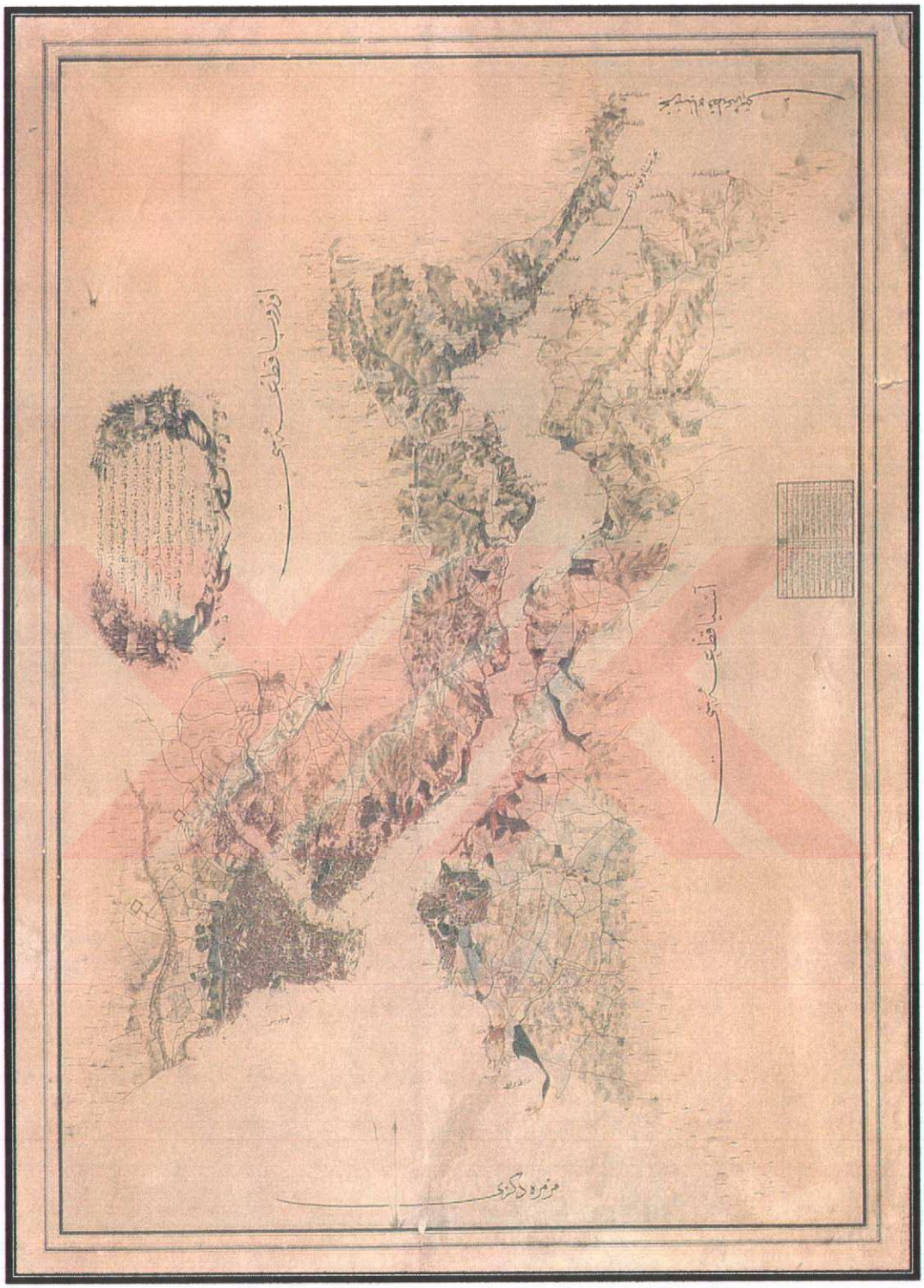
Beylerbeyi ise 17. yüzyılın ortalarında IV. Murat'a ait sarayın yıkılıp arsasının halka satılmasından sonra bir Türk mahallesi olarak gelişip önem kazanmıştır **(Kuban, 1973).**

İstanbul'un fethinden sonra Üsküdar bir ticaret merkezi haline gelmişti, 17. yüzyıla gelindiğinde ise yetmiş Müslüman, onbir Rum ve Ermeni ayrıca bir Musevi mahallesini içeren kalabalık bir yerleşim olmuştur. 19. yüzyıla gelindiğinde Boğaziçi'nde yeni uygulamalar başlamıştır. Vak-a-yı Hayriyye, Tanzimat-ı Hayriyye ve Şirket-i Hayriyye de bu dönemde kurulmuştu **(Işın, 1987).** 19. yüzyıl ortalarına ait bir başka harita da "Şekil 2.9" da yer almıştır. Semt ve mahalle isimlerinin de yer aldığı haritanın yapım yılı 1851 olarak kaydedilmiştir **(İstanbul Haritaları, 1990).**

19. yüzyıl sona ererken sanayileşme, sömürgecilik Avrupa'da nüfusun belirli merkezlerde yoğunlaşmasına neden olmutur. 20. yüzyıla girerken sanayileşme sürecinin sorunları Türkiye'yi de etkilemiştir. Hemen her dönemde ülke ekonomisinin yükünü omuzlarında taşıyan İstanbul özellikle bu dönemde geri dönüşü imkansız bir sürece girmiştir. Anadoluda çıkan Celali isyanlarından sonra İstanbul'a başlayan göç I. Dünya Savaşı sonrası da hızla artmaya devam etmiştir **(Aslan, 1989).** Savaş sonrası çöküntü döneminde Boğaziçi'ne sanayinin girmesi bu özellikli alanı yapısal, fonksiyonel bir değişim sürecine sokmaya başlamıştır **(Selçuk, 1992).** 20. yüzyılın başlarında İstanbul ve yöresini gösteren bir harita da "Şekil 2.10" da yer almıştır. Harita 1903 yılında J. Sloniewski tarafından hazırlanmıştır **(İstanbul Haritaları, 1990).**

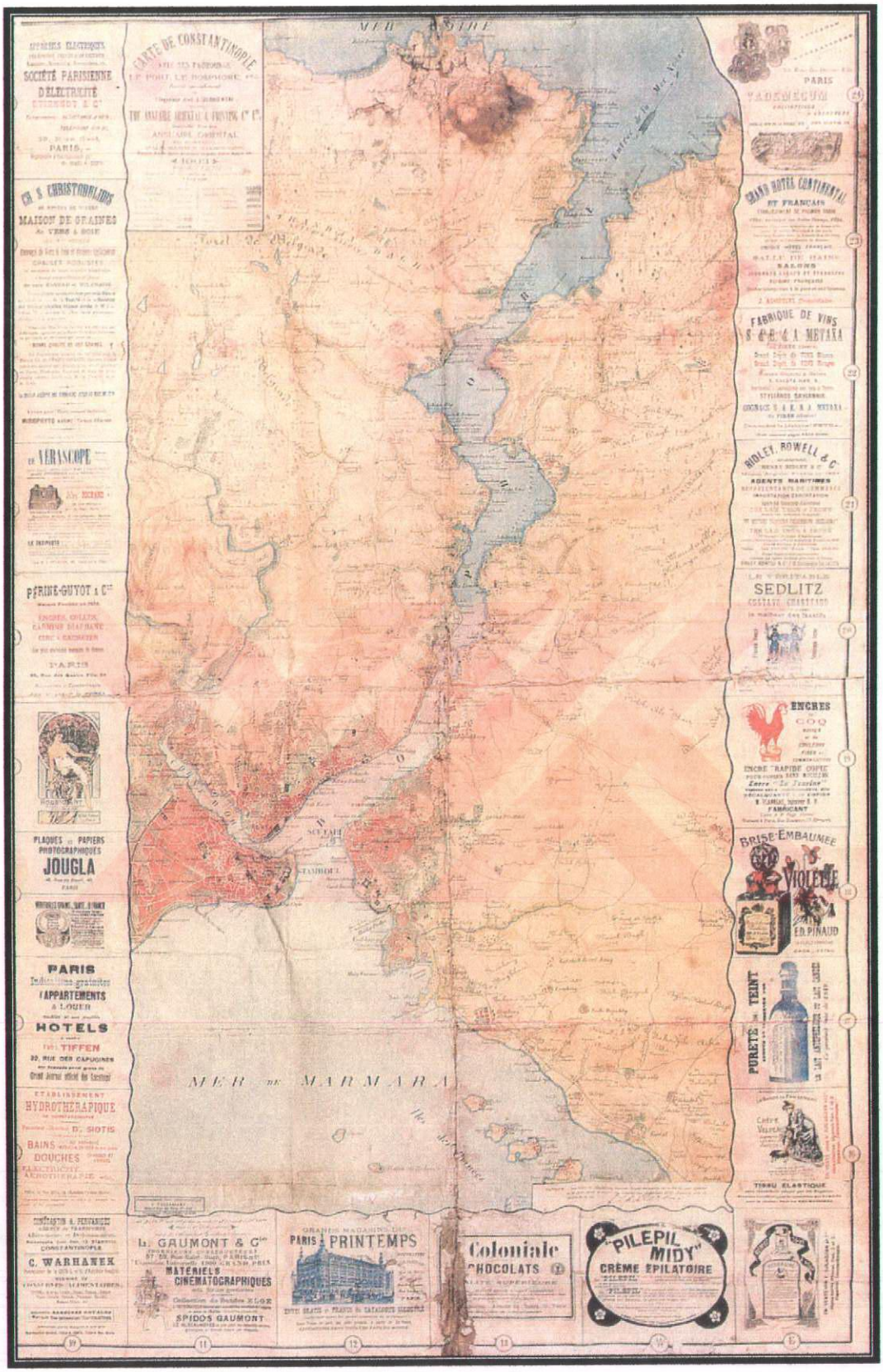

Şekil 2.8. İstanbul ve Boğaziçi, Yaklaşık 1840 **(İstanbul Haritaları, 1990).**

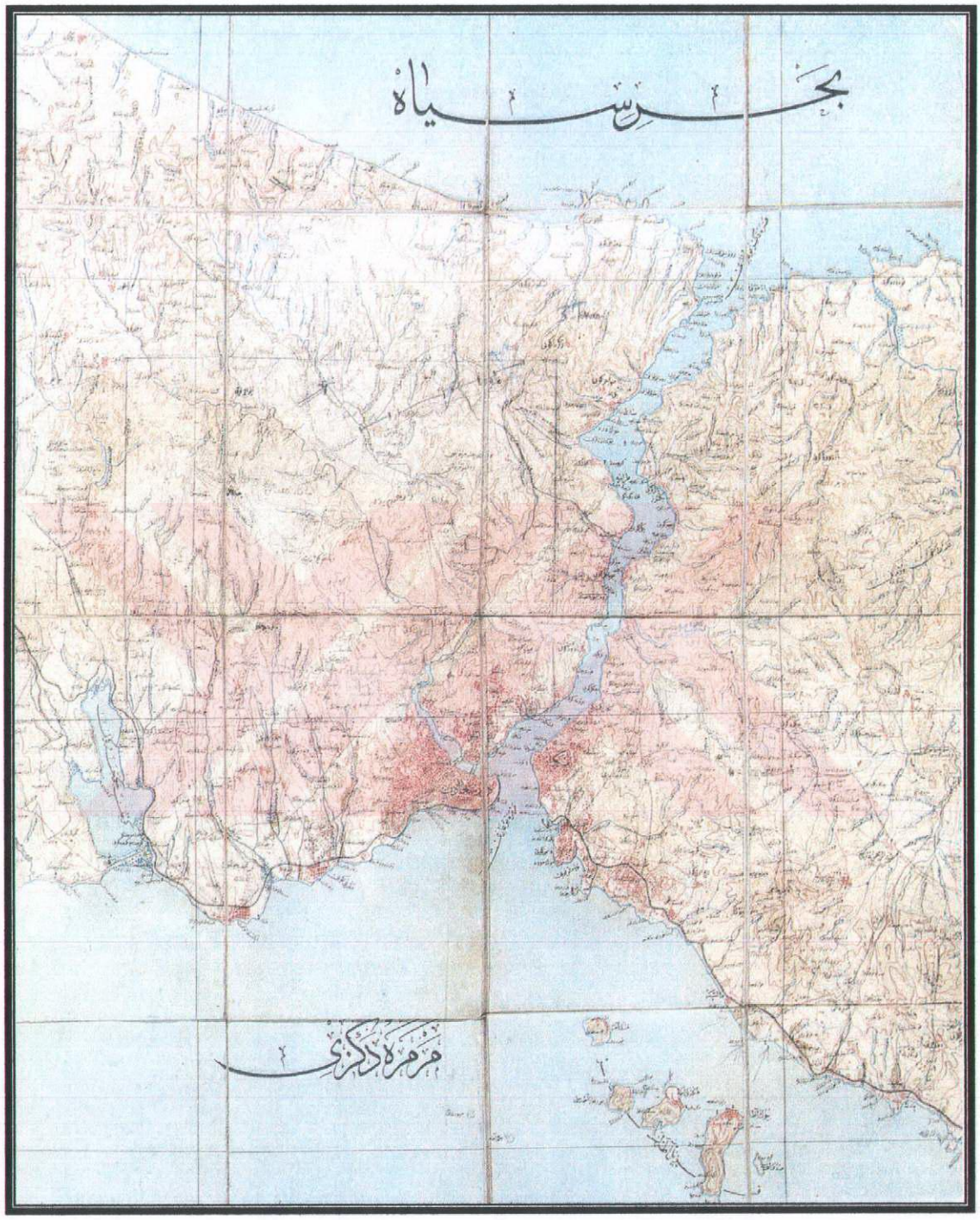
Şekil 2.9. Darülsaltanat, Mühendishane-i Hümayun, 1851

(İstanbul Haritaları, 1990).

Şekil 2.10. İstanbul ve Yöresi, 1903 **(İstanbul Haritaları, 1990).**

1908 yılında Erkan-ı Harbiye'nin düzenlemiş olduğu İstanbul ve civarina ait harita ise "Şekil 2.11" de gösterilmiştir. **(İstanbul Haritaları, 1990).**

Şekil 2.11. İstanbul ve Civarının Haritası, 1908

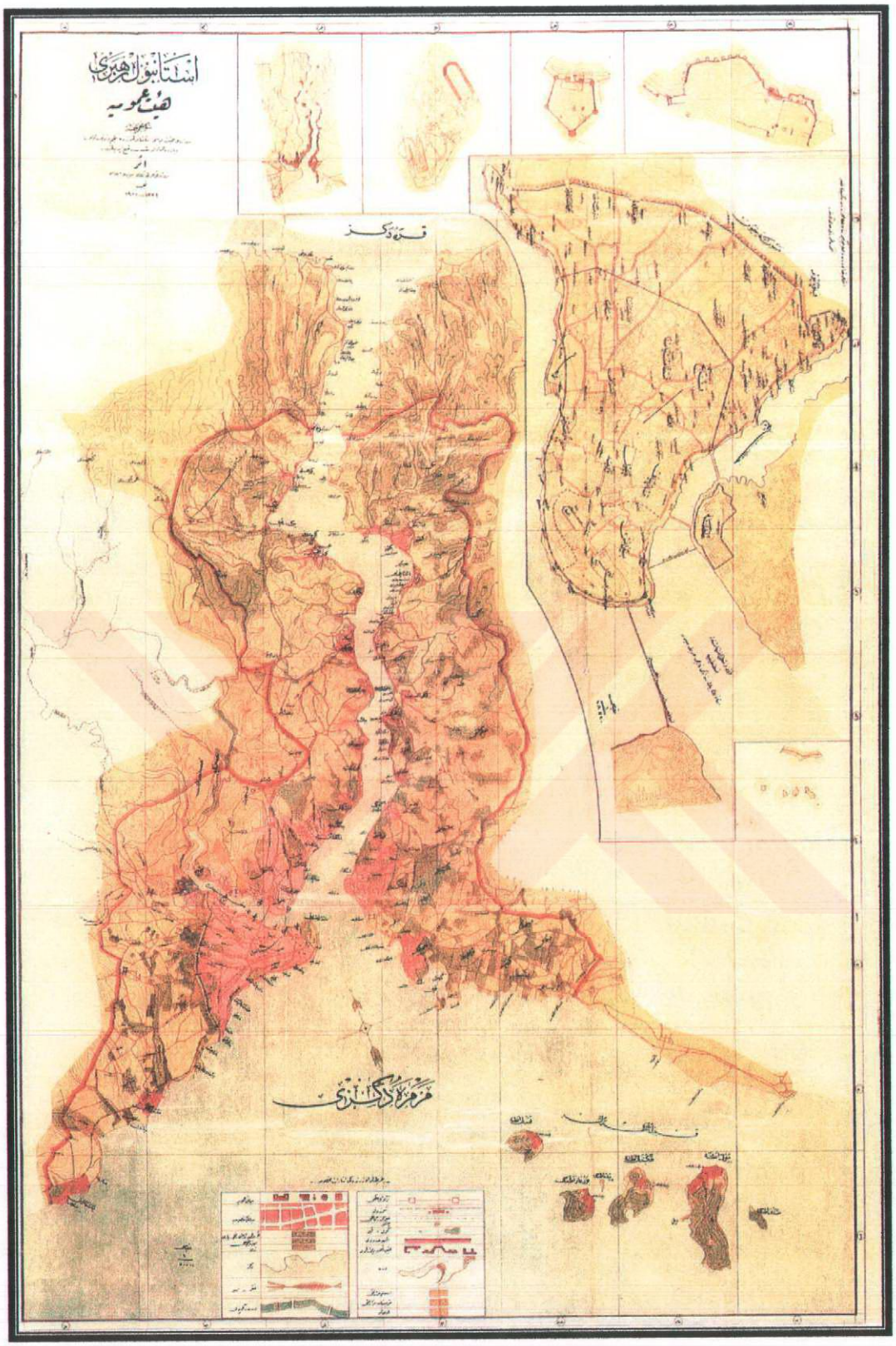
(İstanbul Haritaları, 1990).

Cumhuriyet'in 1920 yılında kurulmasından hemen sonra Ankara, yönetimsel ve kültürel bir merkez olarak seçilmiştir. Bu dönem içinde izlenen politika bölgeler arasındaki farklılıkları minimuma indirmek olarak belirlenmiş, küçük Anadolu şehirlerinde büyük devlet sanayileri kurulmasına başlanmış ve özellikle İç Anadolu'ya büyük önem verilmiştir. İstanbul ve Boğaziçi'ndeki 1920'lere kadar olan gelişimi gösterir iki harita "Şekil 2.12" ve "Şekil 2.13" de gösterilmiştir. "Şekil 2.12" de yer alan ve İstanbul Boğazı'nı gösteren harita Viyana Baskısı olup, 1913-1915 tarihlerinde oluşturulmuştur. "Şekil 2.13" de yer alan harita ise İstanbul'un tümünü kapsamakta ve Necip Bey tarafından 1918 de düzenlenmiştir **(İstanbul Haritaları, 1990).** Şehirleşmenin oldukça büyük bir hız kazandığı 1950 öncesi dönemde İstanbul'un büyüme hızı ve şehirli nüfus artış hızından daha az olmuştur. İstanbul'da 1950 öncesi yaşanan bu durum doğal olarak Boğaziçi alanını da etkilemiştir. İstanbul'un 1950 öncesi döenmdeki durumunu gösteren ve Harita Genel Müdürlüğü tarafından 1932 de hazırlanan haritaya da "Şekil 2.14" de yer verilmiştir **(İstanbul Haritaları, 1990).** Daha sonraki yıllarda çok partili hayata geçiş, sanayileşme hareketleri ve buna bağlı olarak kırdan kente göç olayı İstabul'u etkilemeye başlamıştır. Bu etkileşimden kısa sürede payına düşeni alan Boğaziçi, İstanbul'un gözde sayfiye olmaktan çok sanayileşen ve bununla birlikte hızla gecekondulaşan bir yerleşme olmuştur, yeşil dokusunda da buna paralel bir azalma olmaya başlamıştır. Bu alan içinde, nüfusun hızla artmasında sanayileşmenin yanı sıra yeni deniz taşımacılığının, inşaat ve yol yapımlarındaki artışında etkisi olmuştur.

Sanayinin Boğaziçi alanına girmesi 1954 yılında hazırlanan "Beyoğlu Nazım Planı" ile olmuştur. Bu planla Mecidiyeköy - Levent arası sanayi ve yerleşmelerine aşılmıştır. 1955 yılında hazırlanan "İstanbul Sanayi Bölge Planı" ile İstinye, Paşabahçe ve Beykoz, sanayi bölgesi dışına çıkarılmış buna karşılık Levent ve Levent arkası sanayi alanı olarak gösterilmiştir. 1969 yılına gelindiğinde İstinye tekrar sanayi bölgesi olarak belirlenmiştir **(Tümertekin, 1974).** Boğaziçi'nde sanayi, İstinye, Beykoz, Paşabahçe ve Çubuklu ile sınırlı kalmıştır. Topoğrafyanın elverişsizliği ve arazi fiyatlarının yüksek olması bu gelişimi engellemiş, fakat sanayileşmenin beraberinde getirdiği gecekondulaşmanın gelişimi durdurulamamıştır. Çünkü gecekondu alanları politik çıkarlar için gözetilmiştir. Tek ailenin ihtiyacına karşılık veren gecekondulara hazine arazileri dağıtılmıştır.

Şekil 2.12. İstanbul Boğazı, 1913-1915 **(İstanbul Haritaları, 1990).**

Şekil 2.13. İstanbul'un Tümü, Necip Bey, 1918 **(İstanbul Haritaları, 1990).**

Buna karşılık hazine arazileri toplumun ihtiyaçlarına göre düzenlenip yeşillendirilmek için ayrılmamıştır **(Koyunlu, 1978)**.

Boğaziçi Alanı içinde, ulaşımın sağladığı kolaylıkla birlikte ilk kontrolsüz ve niteliksiz yerleşmeler Rumeli yakasında oluşmuştur. 1973 yılında I. Boğaziçi Köprüsü'nün ve daha sonra 1989 yılında II. Boğaziçi Köprüsü'nün ve bunlara bağlı otoyolların hizmete girmesiyle Boğaz'ın her iki tarafındaki arazi kullanımı olumsuz etkilenmiştir **(Gülersoy ve Selçuk, 1994)**. Maslak üzerinden gelen Büyükdere Caddesi'nin yapılması, kıyıyı izleyen sahil yolunun genişletilmesiyle Boğaz'ın Rumeli yakasında özellikle de Sarıyer İlçe sınırları içinde yer alan eski mütevazi dükkanlar, meyhane ve kahvelerin yerini turistik işletmeler almıştır. Semtlerin doğrudan birbirine bağlanmasıyla ulaşım ekseni boyunca semtler gelişmiş ve semtlerin arasında kalan boş alanlarda yerleşmeye açılmıştır. Sarıyer'e ulaşan kıyı yolu 1958 yılında yapılan Boğaziçi sahil yolunun devamıdır. 1980'lerde, Büyükdere-Sarıyer arasındaki trafik yoğunluğunu azaltmak amacıyla yapılan kazıklı yol Sarıyer'e ulaşımı daha da kolaylaştırmıştır. Ulaşım kolaylığı beraberinde pekçok sorunu da getirmiştir. Sarıyer Merkez Mahallesi, aynı zamanda ilçe merkezi olması, topografyanın uygunluğu, sularının ve diğer özelliklerinin mesire yeri olarak çekiciliği, Kilyos'a ve iç kısımlarda yer alan yeni yerleşme alanlarına ulaşım kolaylığı gibi özelliklerinden dolayı çeşitli şehirsel fonksiyonları barındırmaktadır **(İstanbul Ansiklopedisi, 1993)**.

Kısaca sanayi yerleşmesi, gecekondulaşma, politik nedenler, iki yakayı birbirine bağlayan köprüler ve yollar, hızlı kentleşme ve metropolleşme baskısı Boğaziçi'ndeki gelişim sürecini belirlemiştir. Tüm bunlar ekolojik dengenin bozulmasına neden olmuştur. Geçmişte çayır, bostan, mesire, koru olarak kullanılmış pek çok alan bugün iskana açılmıştır.

2.1.2 Ekoloji Kavramı ve Tanımı

Ekoloji terimi, Yunanca oikos, evcik ve logos, bilim kökeninden türemiş **Conyne ve Clark (1982)** ve canlıların yaşam temellerini, buna bağlı olarak da doğayı korumanın prensiplerini öğreten bir bilim dalıdır **(Ana Britannica, 1994)**.

Şekil 2.14. İstanbul, Harita Genel Müdürlüğü, 1932 **(İstanbul Haritaları, 1990).**

Klasik anlamıyla ekoloji, canlılarla çevrelerini ve bu iki varlığa ait öğelerin karşılıklı etkileşim ve ilişkilerini araştıran bir bilim dalıdır **(Çepel, 1996)**. Ekoloji normsuz, nötr ve belirleyici bir bilim olarak da tanımlanmaktadır. Böyle olması nedeniyle ekolojik bilgi insan etkileriyle birleşinceye kadar hiçbir aktiviteye önderlik etmemektedir **(Naess, 1992)**.

Alman biyoloji uzmanı Ernst Haeckel tarafından ilk kez 1896 yılında kullanılmaya başlayan ekoloji kavramını, 1900'lerden itibaren başka araştırmacılar sürdürmüş ve kavramı daha kapsamlı düşünülerek değerlendirilmeye başlanmıştır **(Thies, 1994)**. Ekolojiye ait farklı tanımlamalardan bazıları şunlardır:

- Dünyada Hayvan Ekolojisi konusunda ilk kitabı yazan Charles Elton (1927) ekolojinin tanımını bilimsel doğal tarih olarak yapmıştır.

- Eugene Odum ise (1963) ekolojiyi doğanın yapı ve fonksiyonlarının incelenmesi diye tanımlamıştır.

- Andrewartha (1962), ekolojiyi organizmaların çeşitliliğinin ve dağılımının bilimsel incelemesi olarak ifade etmiştir. Fakat bu tanım durağandır ve önemli bir fikir olan ilişkilenmeyi dışlamaktadır.

- Andrewartha'nın tanımından yola çıkan Krebs (1994) ise ekoloji tanımını organizmaların çeşitliliğini ve dağılımını belirleyen karşılıklı ilişkilerin bilimsel incelemesi olarak değiştirmiştir.

- Pianka (1988)'nın ekoloji tanımı ise organizmalarla fiziki ve biyolojik faktörler bütünlüğü arasındaki karşılıklı ilişkilerdir şeklinde ifade edilmiştir **(Thies,1994)**.

Ekoloji, kapsadığı konuların doğal sonucu olarak çeşitli disiplinlerle yakından ilişkilidir. Bunların arasında bitki ve hayvan biyolojisi, taksonomi, fizyoloji, genetik,meteoroloji, pedoloji, jeoloji, sosyoloji, antropoloji, fizik, kimya, matematik ve elektronik sayılabilir. Böylesine içiçe girmiş araştırma alanlarıyla ekoloji bilimini birbirinden kesin bir çizgiyle ayırmak neredeyse imkansızdır. Başlangıçta ekolojinin iki alt dalını bitki ve hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar oluşturmuş fakat zamanla bu ikisinin birbirinden ayırarak tam olarak algılamanın olanaksızlığı kavranmıştır. Bunun sebebi de doğada var olan sürekli çevrimdir. Daha sonraları bu

alt sınıflama da farklı bir boyut kazanmıştır. Tek bir canlının çevresiyle olan karşılıklı ilişkilerini inceleyen birey ekolojisi ve canlı gruplarını inceleyen topluluk ekolojisi gibi alt dallar, bitki ve hayvan ayırımını ortadan kaldırmıştır **(Ana Britannica, 1994)**. Bu ayrımın ortadan kaldırılmış olması da, ekolojinin konu olduğu planlama dahil her konuda doğayı oluşturan hiç bir elemanın bir diğeri ile olan ilişkisini gözardı etmemek gerektiğini göstermektedir.

Bu tanımdan yola çıktığımızda Boğaziçi alanının planlamasında geçmiş dönemlerde yapılmış hatalardan birinin de gerek insan gerek bitkiler gerekse alanda yer alan hayvan türlerinin kısaca canlı varlıkların gözardı edilmesi olmuştur. Örneğin alana getirilen yeni bir fonksiyonun orada yaşayan halk üzerindeki etkisi, ya da kişilerin yaşadıkları yerde yapmış olduğu çeşitli müdahalelerin çevreye karşı sonuçları, karşılıklı bir etkileşim yaratmaktadır. Tüm bunlar da alanı olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu sebeple, Boğaziçi'nde bundan sonra yapılacak planlama çalışmalarında ekoloji kavramına gereken önemin verilmesi şart olmuştur.

2.1.3 Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Gelişimi

Sürdürülebilir kalkınma kavramı Brundland Raporu'nda, "gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamak konusunda ödün vermeksizin, bugünün ihtiyaçlarını karşılayan gelişim" olarak ifade edilmiş ve artan nüfusun, kaynaklar üzerinde baskı oluşturarak yaşam standardındaki iyileşmeyi yavaşlatacağına dikkat çekilmiştir. Bu nedenle sürdürülebilir kalkınmanın izlenmesi için, nüfus hacmi ile büyümenin ekosistemdeki üretim potansiyeliyle uyumlu olması şartını getirmiştir **(WCED, 1987)**. Çünkü gelişme büyüme ile eş anlamlı değildir. Büyüme kavramı ekonomideki fiziksel gelişmeyi içerir ve sonuçta sürdürülebilir büyüme kalkınma ile çelişmektedir. Kaynakların sınırlı olması sürdürülebilirliği fiziksel limitlere bağlı kılmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın ön koşulu, doğal sermaye stoklarının üretilmesi veya korunmasıdır. Bazı ekonomistler doğal kaynak stoğunun yok olmayacağını veya bu kaynakların insan eliyle tekrar yaratılabileceği görüşünü paylaşırken bazıları da doğal kaynakları tekrar yaratmanın imkansızlığından bahsetmektedir **(Demirer, 1992), (Blowers, 1992)**.

Sürdürülebilir kalkınma, farklı bir ifadeyle, doğal sermayeyi tüketmeyen, gelecek nesillerin de kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme imkanını elinden almayan, ekonomi ile ekosistem arasındaki dengeyi koruyan, ekolojik bakımından sürdürülebilir nitelikteki ekonomik kalkınma olarak da tanımlanabilir. Brundland Raporu'nda çevrecilerin ve ekologların yıllardır bildiklerinden fazla bir şey olmamasına rağmen en önemli noktası, bu bilgi ve görüşleri ülkelerin ekonomik politikasına taşınmak ve kalkınma planlarında çevre faktörlerinin ön plana çıkartılmasını sağlamak olduğu rahatlıkla söylenebilir **(Kışlalıoğlu ve Berkes, 1994)**.

Kalkınma sözcüğü bir amaca doğru olan hareketi düşündürmektedir. "Gelişmiş" ülkelerle "Gelişmekte olan" ülkeler arasında var olan zıtlıklar, bu amacın zengin tüketicilik düzeyine ulaşmak olduğunu ifade etmektedir. Oysa tüketim miktarında aşırıya kaçmak sürüdürülebilir olmayacağı gibi yaşam kalitesinin bozulmasına da neden olabilir. Yeterli yaşam kalitesi için asgari miktar şarttır, fakat sağ kalabilme düzeyinin üzerindeki miktar sadece insanların yaşam kalitesine katkıda bulunduğu ve farkları yok edip aradaki uçurumu kaldırdığı ölçüde faydalı olabilir **(ICPQL, 1996)**. Kalkınmadaki amaç ekonomik seviyeyi yükseltmek, sürdürülebilirlik kavramında ki amaçsa insanoğlu varolduğu sürece doğal kaynakların da varlığını devam ettirebilmek, ekonomi ve ekolojinin bir bütün olarak ele alarak planlanmış yerleşim alanları yaratmakdır.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, malzeme ve kaynak döngüsünü sağlarken, atık ve kirliği en aza indirip, tarihsel, kültürel ve doğal değerlerin, sağlık ve sosyal eşitlik süreçlerinin bozulmasına engel olmayı amaçlamaktadır **(Gülersoy ve diğ., 1993)**.

Boğaziçi Alanı'nın sürdürülebilirliğini sağlamak için, alanın tarihi dokusunu oluşturan köy içi yerleşmelerini, kıyı boyunca yer alan yalıları, çeşitli fonksiyonları barındıran tarihi yapılarla beraber, alanın doğal yapısını oluşturan tarihi koruları, bahçeleri ve az da olsa mevcudiyetini henüz devam ettiren fidanlık, mesire gibi yeşil alanları koruma altına almak, orman alanlarının daha fazla gerilemesini önlemek gerekmektedir. Alanda halen yer almakta olan sanayi tesislerinin de alanın dışına nakledilmesini sağlamak da çevreye olan zararları azaltmak hatta durdurmak açısından önem taşımaktadır. Boğaziçi Alanı'nın sürdürülebilirliği için gereken bir diğer konu da, buradaki nüfusu kontrol altına almaktır. Boğaziçi'nin İstanbul

metropolü için rant sağlanacak bir arazi parçası olmadığı vurgulanmalı, doğal ve tarihsel güzellikleriyle sözde koruma alanı değil, gerçek anlamda koruma alanı olması gerektiği ortaya konmalıdır.

Sürdürülebilir Kalkınmanın Gelişimi

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu' nun (WCED) 1987 yılında yayımladığı Our Common Future - Ortak Geleceğimiz adlı raporda çevre ve ekononomik gelişme arasında bağlantı kurulmuş ve "Sustainable Development" Sürdürülebilir Kalkınma kavramı ortaya atılmıştır **(WCED, 1987).**

Kavramın ortaya ilk çıktığı 1987 yılından bu yana, sürdürülebilir kalkınma için dünyanın birçok yerindeki şehir ve belediye yönetimlerinde yenilikler yapılmış, Avrupa ve Kuzey Amerika'da bir çok şehir, kendi çevresinin islahı, kaynak kullanımı ve atıkların minumuma indirilmesi için uzun süreli programları uygulamaya koymuştur. Şehir sayısındaki sürekli artış, sürdürülebilir kalkınma amaçlarını kendilerine bağlamıştır **(Satterthwaite, 1997).**

Rio de Janerio'da 1992 yılında düzenlenen Dünya Zirvesinde biraraya gelen dünya liderleri, sürdürülebilir kalkınma kavramının küresel ölçekte önemini vurgulamışlar ve bu kavramın 21. yüzyıl için anlamı üzerinde durmuşlardır. Zirve'de, çevresel değerleri koruma politikasının temel ilkeleri belirlenmiş, ülkelere çevre politikalarının oluşturulmasında rehberlik edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, bir ülke sınırı içindeki faaliyetlerin diğer ülkelerin çevresel değerlerine zarar vermeyeceği garantisi verilirken, diğer taraftan doğanın korunmasının kalkınmanın bir parçası olacağı ve geri kalmış ülkelerin ihtiyaçlarının öncelik kazanacağı belirtilmiştir **(UNEP, 1992).**

Güney Amerika' da bazı şehirler çevre problemlerine çözüm bulmak için uzun vadeli programlar ve aynı zamanda dünyanın pek çok bölgesinde çevre sorunlarına çözüm bulmak için şehir yönetimlerinde de yeni gelişmeler oluşturulmuştur. Bununla birlikte tüm dünyayı kapsayan "Sağlıklı Şehir" hareketi de başlamıştır. Bu hareketle birlikte 1000'den fazla şehirde, yerel yönetimler, kendi sınırları içinde menfaat grupları ile birlikte mevcut sağlık koşullarını iyileştirmek ve hastalıkların önüne

geçmek için çaba sarfetmişlerdir. Sürdürülebilir kalkınma tartışmaları resmi platformlarda daha fazla tartışılmıştır. Örneğin Habitat II Konferansı'nda, insan yerleşimi hakkındaki ikinci UN (United Nation) konferansında "Sürdürülebilir Şehir" ve "Sürdürülebilir İnsan Yerleşim Yerleri" terimleri çok fazla kullanılmıştır. Bu konferans aynı zamanda "Şehir Zirvesi" adı altında 1996 yılında İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Konferans, temsil edilen farklı gruplar arasındaki uyuşmazlıklara rağmen, Avrupa Birliği, 77' ler grubu ve US (United Station)' in tüm ülke heyetleri "Sürdürülebilir İnsan Yerleşim Yerleri" veya "Sürdürülebilir Şehir Gelişmesi" fikrini desteklemişlerdir. Fakat bu iki terimin anlamı konusunda ortak bir ifade kararlaştırılamamıştır. Sürdürülebilir kalkınma hakkında farklı bir alan içinde çevresel, ekonomik, sosyal, politik, demografik, kuruluşlarla ilgili ve kültüre ait çok söz söylenmiştir. "Sürdürülebilir Şehirler" hakkında, hükümetler ve uluslararası kuruluşlar yaptıkları gelişmelerle yardım ettiklerini iddia etmişlerdir. Tüm bunlar bir bölgede veya mahallede yapılan uygulamaların başka bir bölgede sürdürülebilirlik konusundan uzaklaşmaya neden olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bir çok hükümet sürdürülebilir kalkınmayı desteklediklerini ifade etmekle birlikte pek azı gerçek anlamda sürdürülebilir kalkınmayı sağlayabilecek mali ve kurumsal bir çerçeve programı kurarak, kendi sınırları içinde şehir ve kırsal alanlarda bu programı uygulayabilecek ilk adımı atmışlardır **(Satterthwaite, 1997).**

2.2 ÇED Kavramı, Çevre Sorunları, Çevre Sorunlarına Ekolojik Çözümler

1950'lerden itibaren dünyanın çeşitli ülkelerinde, daha önce gerçekleştirilmiş olan çeşitli projelerin olumsuz çevresel etkilerinin ortaya çıkması sonucu çevre bilinci oluşmaya ve benimsenmeye başlamıştır. Bu bilinçlenmenin bir parçası olarak çeşitli ülkelerde baskı grupları ile basın konuyu gündeme getirmiş, kamuoyunun dikkati "ekoloji" ve "çevre" kavramlarına çekilmeye başlanmıştır **(Uslu, 1996).**

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) kavramı, doğal kaynak kullanımını disipline etmek, oluşabilecek çevre sorunlarına başlangıçta engel olmak ve aynı zamanda önlem almak amacıyla ortaya konmuş, çeşitli araştırmacı ve kurumlar tarafından da farklı biçimlerde yorumlanmıştır. Aşağıda açıklanan bu yorumlara baktığımızda,

ÇED kavramının temelde ortak görüşler içermekle birlikte, amaç, kapsam ve yöntemler bakımından farklılıklar ortaya koyduğu görülmektedir.

2.2.1 Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Kavramı ve Tarihi Gelişimi

Çevresel Etki Değerlendirmesi, doğal kaynakların kullanımıyla ilgili olarak planlanan bir faaliyetin, projelendirme aşamasındayken çevrede neden olabileceği tüm etkilerin önceden belirlenmesi ve çevreye zarar vermeyecek aynı zamanda çevrenin niteliğini koruyacak şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla, gerekli önlemlerin başlangıçta alınabilmesi için yapılan inceleme ve uygulamalar olarak ifade edilebilir **(Çepel, 1996)**.

Munn (1976) ÇED'i, yasal prosedürlerin, politikaların, programların, projelerin ve işletme koşullarının biojeofiziksel çevre ile insan sağlığına ve mutluluğuna olan etkilerinin ve bu etkilerin boyutlarının önceden tanımlanması için yapılan çalışmalar, çalışma sonuçlarının yorumlanması ve yayınlanması işlemleri olarak tanımlamıştır. Battelle Enstitüsü (1978) tarafından yapılan ÇED tanımı ise, 'bir projenin sonucunda ortaya çıkabilecek her türlü anlamlı çevresel ve sosyal etkilerin değerlendirilmesi' şeklindedir. Vesilind (1979) ise, öngörülen bir faaliyetin çevre kalitesi üzerindeki etkilerinin hesaplanması yöntemlerine verilen isim olarak ÇED'i tanımlamıştır **(Uslu, 1996)**.

Diğer taraftan, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 10. maddesinde ÇED kavramı "Gerçekleştirmeyi planladıkları faaliyetleri sonucu çevre sorunlarına yol açabilecek kurum, kuruluş ve işletmeler bir Çevresel Etki Değerlendirme Raporu hazırlarlar. Bu raporda çevreye yapılabilecek tüm etkiler göz önünde bulundurularak, çevre kirlenmesine neden olabilecek atık ve artıkların ne şekilde zararsız hale getirilebileceği ve bu hususta alınacak önlemler belirtilir. Çevresel Etki Değerlendirme Raporu'nun, hangi tip projelerde isteneceği, ihtiva edeceği hususlar ve hangi makamca onaylanacağına dair esaslar yönetmelikle belirlenir." şeklinde tanımlanmıştır **(Resmi Gazete, 1983)**.

Yasada belirtildiği şekliyle ÇED' in planlanan faaliyet türünün ne olacağı kesin olarak belirlendikten sonra, yapılması istenen bir işlem olduğu anlaşılmakta ve bu

faaliyetin ortaya çıkaracağı olumsuz çevre etkilerinin nasıl giderileceğine yönelik önlemlerin belirlenmesine ağırlık verilmektedir. Aslında ÇED, genel anlamıyla daha planlama aşamasında çeşitli plan alternatiflerinin değerlendirilmesi için kullanılan çok daha güçlü bir kavramdır **(Uslu, 1996)**.

5 Haziran 1972 tarihinde İsveç'in Başkenti Stockholm' de toplanan "İnsan ve Çevre Konferansı", hem sanayileşmiş, hem de gelişmekte olan ulusları bir araya getirerek, ailelerin sağlıklı ve üretim yapabilir bir çevre üzerindeki haklarını tanımlayıp ortaya koymuştur **(UNEP, 1972)**, **(WCED, 1987)**. Konferansının sonuç bildirisinde Birleşmiş Milletler'e üye ülkeler, dünyanın pek çok yerinde, giderek önemli boyutlara ulaşan çevre sorunlarının tüm insanlığı tehdit eder bir hale geldiğini ve insanlığın bu soruna sadece koordineli bir çalışmayla ortak çözüm bulabileceğini vurgulamışlardır **(Uslu, 1996)**. Bu amaçla, merkezi Nairobi'de bulunan UNEP (United Nations Environmental Program) Birleşmiş Milletler Çevre Programı adlı bir organizasyon kurulmuş ve çalışmalara başlanmıştır. UNEP' in kuruluşundan bu yana öncelikli çalışma alanı, gelişmekte olan ülkelerde ÇED uygulamaları için etkili yöntemlerin geliştirilmesi olmuştur. UNEP' in konuya bakışı, ekonomik kalkınmayı ve gelişmeyi engellemeksizin, çevre sorunlarına çözüm olabilecek pratik yaklaşımların oluşturulması esasına dayanmaktadır **(UNEP, 1972)**.

Stockholm Konferansı'nın sonuçları, başlangıçta özellikle az gelişmiş ülkeler tarafından şüphe ile karşılanmakla beraber aradan geçen kısa süre içinde dünyanın çeşitli ülkelerinde meydana gelen ekolojik felaketler sonucu bu ülkelerde de çevre bilinci uyanmaya başlamıştır **(Uslu, 1994)**, **(Uslu, 1996)**.

Günümüzde gelişmekte olan ülkelerin bir çoğu, çevresel faktörlerin kalkınma faaliyetlerinde göz önüne alınıp alınmaması gerektiği tartışmasını bir tarafa bırakmıştır. Asıl konu, bu faktörlerin kalkınma planlarına, programlarına ve projelerine nasıl ve hangi çerçeve içinde adapte edilebileceğinin, bu tür girişimlerde uygulanacak yöntemlerin neler olduğunun düşünülmesidir.

Gelişmekte olan ülkelerde, çevre sorunlarına yaklaşımda, uluslararası finans kuruluşları da destekleyecekleri projeler için çevresel etki değerlendirmesini şart koşmaya başlamışlardır. UNEP (United Nations Environmental Program - Birleşmiş

Milletler Çevre Programı), Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Ekonomik Kalkınma Teşkilatı (UNDP) tarafından 1980 yılında "Ekonomik Kalkınmada Çevre Politikaları ve Yöntemleri Deklarasyonu" hazırlanmış ve imzalanmıştır. Bu üç kuruluşun ötesinde içlerinde Avrupa Yatırım Bankasının da bulunduğu pek çok kuruluş bu deklarasyona imza atmıştır **(WCED, 1987), (Uslu, 1994).**

Çevre koruma bilincinin sonucu olarak, gelişmiş batı ülkelerine ait kamuoyları tarafından, çevreyi etkilemesi muhtemel olan faaliyetlerin irdelenmesi ve ekonomik karar süreçlerine çevre bileşenin de dahil edilmesi istenmiştir. Konu üzerinde yapılan ilk çalışmalar, teknik açıdan tutarlılık ve fayda-maliyet analizlerinden (FMA) oluşan genel yaklaşımları içermektedir. Çevresel etki değerlendirilmesinde fayda-maliyet analizi (FMA) yaklaşımının eksikleri ve yetersizlikleri görüldükten sonra yeni arayışlara girilmiş, sonuç olarak Çevresel Etki Değerlendirilmesi (ÇED) ortaya çıkmıştır. Başlangıçta fayda-maliyet analizinin bir tamamlayıcısı olarak görülen ÇED, sistematik bir bilgi toplama ve değerlendirme yöntemi olarak oldukça kısıtlı bir şekilde kullanılmıştır.

Günümüzde, Çevresel Etki Değerlendirilmesi; bir projenin önerilen şekliyle gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği, aynı faydayı sağlayacak, ancak çevresel açıdan daha olumlu proje alternatiflerinin bulunup bulunmadığı, teknolojik gelişmelere karşı toplum sağlığı açısından ortaya çıkan risklerin neler olduğu, proje alternatiflerinin gerçekleştirilmesi aşamasında hangi çevre koruma önlemlerinin gerekli olacağı gibi pek çok soruya yanıt vermesi istenen bir karar verme aracı seviyesine ulaşmıştır **(Gülersoy ve ark., 1993).**

Bu çerçeve içinde Amerika Birleşik Devletleri'nde 1 Ocak 1970 tarihinde yürürlüğe giren Ulusal Çevre Politikası Kanunu (National Environmental Policy Act - NEPA) **EPA (1969)**, ile ÇED' ni federal projeler için zorunluluk haline getirmiştir.

NEPA' nın yanı sıra 1970 yılında Temiz Hava Kanunu (Clear Air Act) yürürlüğe girmiş ve iki kez revize edilmiştir **(EPA, 1970).** Bu kanunu, 1972 yılında yürürlüğe girmiş olan Federal Su Kirliliği Kontrol Kanunu (Federal Water Pollution Act) izlemiştir ve 1977 yılında yasa değişikliği ile Temiz Su Kanunu (Clear Water Act) adı ile yürürlüğe konmuştur **(EPA, 1977).** Toksit Maddelerin Kontrol Kanunu (Toxic

Substances Control Act) ise ABD'de çevre sorunlarının çözümünde önemli adımların atılmasını sağlamıştır **(EPA, 1976).**

1973 yılında Kanada'da hükümet tarafından Çevre Değerlendirme ve Denetleme Yöntemleri (Environmental Assessment and Review Process-EARP) isimli bir doküman yayınlanmıştır. Daha sonra ÇED çalışmalarını yapmak üzere kurulan bir federal büro (Federal Environmental Assessment Review Office - FEARO) Çevre Bakanlığı aracılığıyla doğrudan parlamentoyu sorumlu kılmıştır **(EARP, 1973).**

Avrupa Topluluğu'na üye ülkeler, her alanda olduğu gibi, çevrenin korunması amacıyla da ortak girişimlerde bulunmuşlar ve 1973' de AET bünyesinde "Birinci Çevre Eylem Programı" yürürlüğe konmuştur. Programın temel özelliği, kirlenmenin ve çevresel aktivitenin tarım, endüstri, enerji, ulaşım, turizm, bölgesel gelişme gibi çeşitli ana odaklarında yapılan planlama ve geliştirme çalışmalarına dahil edilmesidir **(Uslu, 1994)**.

1977-1981 yılları arasındaki dönem içinde "İkinci Çevre Eylem Programı" Birinci Programdaki amaç ve ilkeleri aynen benimsemekte ve bunları genişletmektedir. Bu ikinci program çevre sorunları içerisindeki su kirliliği başta olmak üzere, hava ve gürültü kirliliğine daha fazla önem vermiştir **(Uslu, 1996)**.

1982-1986 yılları arasındaki "Üçüncü Çevre Eylem Programı" döneminde "Avrupa Tek Senedi" üye ülkeler tarafından imzalanarak yürürlüğe girmiştir. 1956 yılında yürürlüğe giren AET Anlaşması'nın tamamlayıcısı niteliğinde olan Avrupa Tek Senedi'nde ilk kez çevre ile ilgili doğrudan hükümler yer almıştır. 27 Haziran 1985 tarih ve 85/337/AET sayılı "Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönergesi" de bu dönemde yürürlüğe girmiştir **(Uslu, 1996)**.

"Dördüncü Çevre Eylem Programı" da 1987-1992 yılları arasında yürürlükte bulunmuştur. Bu programda çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevre politikasının diğer politikalar tarafından kabul edilmesi, diğer taraftan da Topluluğun uluslararası piyasada rekabet şansını arttırması için daha katı çevre normlarının çıkarılması, uygulanması ve yarattığı yeni istihdam olanaklarıyla ekonomik gelişmeye yardımcı olması istenmiştir **(Uslu, 1996)**.

ÇED kavramı 1992 yılında Rio de Janerio' da düzenlenen Birleşmiş Milletler ve Kalkınma Konferansı, Rio Deklarasyonu'nda yer alan 27 ilkeden biri olarak da açıklanmıştır. Rio Deklarasyonu'nun 17. maddesinde 'Çevre, üzerinde önemli olumsuz etkiye sahip olabilecek ve uzman ulusal otoritenin kararına bağlı olan faaliyetler için çevresel etki değerlendirilmesi yapılacaktır.' denmektedir **(UNEP, 1992), (Cain, 1994).**

2.2.2 Çevre Sorunları ve Çevre Sorunlarına Yönelik Çalışmaların Kronolojisi

Bilim ve sanayi alanlarındaki devrimler, doğa ve insan arasındaki gelişmeye radikal bir değişim getirmiştir. İnsanoğlu doğanın sınırlarını keşfetmenin ve doğaya egemen olmanın yollarını zaman içinde bulmuş fakat tüm bu gelişmeler sonucunda su, toprak ve bitki örtüsü başta olmak üzere tüm doğal kaynaklar kirlenmeye bir yandan da tükenmeye başlamıştır **(ICPQL, 1996).**

Günümüzde, gelişmiş ülkeler tarafından belirlenen yaşam standartlarını desteklemeye yönelik bir kaynak tüketimi vardır. Az gelişmiş ülkeler, temel gereksinimlerini sağlamaktan yoksundur. Mevcut çevrenin doğal kaynakları, gelişmiş ülkelerin taleplerini diğer taraftan da az gelişmiş ülkelerin ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür. Bu sebeple kaynakların korunması konusunda yeniden bir dağılım yapılması gerekmekte ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama düşüncesi içinde hareket ederek çevreye zarar vermekten kaçınılmalıdır. Bu aynı zamanda başarıya ulaşacak sürdürülebilir kalkınmanın temelidir. Unutulmaması gereken bir nokta da, yok olan türlerin geri getirilmesinin imkansızlığı ayrıca toksit ve radyoaktif atıklardan oluşan risklerin de asla ortadan kaldırılamayacağıdır **(Blowers, 1992).**

Dünyanın birçok yerinde yaşamlarını sürdürme çabası içindeki yüz milyonlarca yoksul insanın kendi habitatlarını aşırı kullanmaları sonucu, orman alanları hızla azalmış, toprak bozulmuş, kıyı habitatları zarar görmüştür **(ICPQL, 1996).** Çevre sorunlarındaki diğer bir etken de nüfus sorunudur, çünkü nüfustaki artış ile çevre sorunlarındaki artış paralellik göstermektedir **(Demirer, 1992), (Çepel, 1992).**

İstanbul Boğaziçi Alanı'nda da bu tür sorunlar yaşanmaktadır. Başlangıçta doğa ile uyumlu bir kıyı yerleşmesiyken, Boğaz Köprüleri ve yan yollarının inşası, sanayi

alanlarının kurulması Boğaziçi'nde nüfusun hızla artmasına neden olmuştur. İç göç sonucu kaçak yapılaşma başlamış, kontrol eksikliğiyle birlikle hızla yayılmıştır. Politik kaygılarla kaçak yapılaşmanın teşvik edilir bir hal alması, alınan hatalı kararlar ve bunların sonucunda yapılan planların uygulanmasıyla bugüne kadar gelinmiştir. Ortaya çıkan manzara ise tahrip olmuş bir doğa, bütünlüğü bozulmuş bir yeşil dağılımı ve sınırları iyice gerilemiş orman alanından ibaret, yoğun bir yerleşim bölgesidir.

Çevre Sorunlarına Yönelik Çalışmaların Kronolojisi

20. yüzyıl ortalarında ciddi boyutlara ulaşan çevre problemleri, 1960'lardan başlayarak bir çok kişi ve kuruluşu bu alanda araştırma yapmaya yöneltmiştir. 1970'den itibaren yapılan uluslararası çalışmalara "Tablo 2.1"de yer verilmiştir.

2.2.3 Çevre Sorunlarına Karşı Ekolojik Çözümler - Ekolojik Çözümlerin Uygulanma Zorlukları ve Boğaziçi'ndeki Durum

İnsan etkisi olmadığı sürece ekolojik çevrim sayesinde doğa kendini korumaktadır. Teknolojik gelişim, nüfustaki hızlı artış, doğal kaynakların bilinçsizce tüketimi gibi doğayı olumsuz yönde etkileyen faktörler, günümüz insanı doğayı korumak adına ekolojik çözümler aramaya yöneltmektedir. Şehirsel ekoloji kavramının temelinde, insanın doğa ile uyumlu bir ortamda yaşaması yer almaktadır. Bunu sağlamanın yollarından biri hem iktidar hem de sivil toplum örgütlerinin bir arada çalışmasıdır. Böyle olmakla beraber günümüzde çevreden sorumlu yöneticiler, sadece ekoloji kavramıyla ilgiliymiş gibi davranmışlardır **(Christiansen, 1992)**.

Şehirlerin inşasında yada yeniden kurulmasında, hem mesleki hem de politik kuruluşlar ekoloji konusuna bilinçle yaklaşmamış, hatta çoğu zaman politik kararlar alınırken ekoloji kavramı bilinçli olarak göz ardı edilmiştir. Bunun önemli bir nedeni, açık alanda bir yapı yada yapılar topluluğu inşa etmenin kolaylığının yanı sıra, yapılarla kaplı bir alanda açık alan yaratmanın zorluğu hatta imkansızlığıdır. Ekolojik ve sürdürülebilir kalkınma hedeflendiği takdirde yapılması gereken mevcut açık alanları şehrin bir parçası haline dönüştürerek bu alanlara bir fonksiyon kazandırmak gerekir **(Naess, 1992)**.

Tablo 2.1. Çevre Sorunlarına Yönelik Çalışmaların Kronolojisi

Tarih	Çevre Sorunlarına Yönelik Çalışmalar	Açıklama	Kaynak
1970	Avrupa Koruma Yılı Konferansı	Avrupa Konseyi tarafından düzenlenmiştir.	Demirer,1992
05 Haziran 1972	Stockholm Dünya Çevre Konferansı	Birleşmiş Milletlerin düzenlediği konferansta, hızla artan çevre kirliliği, hızlı nüfus artışı,-çölleşme vb. Konular ilk kez uluslararası platformda tartışıldı. Bu konferansta merkezi Nairobi'de bulunan "Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Programı" (UNEP) oluşturulmuştur.	Demirer,1992 www.unep.org/Documents/Default.asp?DocumentID=97
23 Kasım 1972	Dünya'nın Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi	17 Ekim-21 Kasım tarihleri arasında Pariste yapılan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim, ve Kültür Genel Konferansı'nın sonunda, Kültürel ve doğal mirasın bir temele dayandırılarak, modern bilimsel yöntemlere uygun ve kollektif olarak korumasını amaçlayan bu sözleşme imzalanmıştır. Ayrıca 5 Haziran "Dünya Çevre Günü" olarak	www.cevre.gov.tr/cevrehukuku/dkdmparissoz.htm
1973	I. Çevre Eylem Programı	AET tarafından yürürlüğe konmuştur.	Demirer,1992
1973	MARPOL-73 Sözleşmesi	Denizlerin gemiler tarafından kirletilmesinin önlenmesine ait uluslararası sözleşmeyi aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 15 ülke onaylamıştır.	www.imo.org/Conventions/contents.asp?doc_id=678&topic_id=258#5
1974	Bölgesel Denizler Programı Faaliyet Merkezi	Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından kurulmuştur.	Demirer,1992
1975	Akdeniz Eylem Planı	İspanya'nın Barselona kentinde onaylanmıştır.	Demirer,1992
30 Mayıs-11 Haziran 1976	Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri (Habitat I) Konferansı	Kanada'nın Vancouver kentinde düzenlenmiştir.	www.unhabitat.org7tenure/legal/van_dec.htm
16 Şubat 1976	Barselona Sözleşmesi	Akdeniz'in kirlenmeye karşı korunmasına ilişkin sözleşme ve ek protokoller İspanya'nın Barselona kentinde imzalanmıştır.	www.izmircevre.gov.tr/soz03.html
Şubat 1978	1978 MARPOL Protokolü	1976-1977 yılları arasında meydana gelen tanker kazaları sonucunda, İMO tarafından "Tanker Güvenliği ve Kirliliğin Önlenmesi Konferansı" düzenlenmiştir. Bu konferansın sonucunda MARPOL-73 değişikliğe uğramış ve yerini MARPOL 73/78 almıştır.	www.imo.org/Conventions/contents.asp?doc_id=678&topic_id=258#5
13 Kasım 1979	Cenevre Protokolü	Uzun menzilli sınırlarötesi hava kirlenmesi sözleşmesi protokolü Avrupa Ekonomik Komisyonu çerçevesinde Cenevre'de imzalanmıştır.	www.un.org/Depts/Treaty/final/ts2/newfiles/part_boo/xxviibo o/xxvii_1.html
1979	Bern Sözleşmesi	Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi Almanya'nın Bern Kentinde imzalanmıştır.	www.izmircevre.gov.tr/soz06.html
1983	Çevre ve Kalkınma Dünya Komisyonu	Birleşmiş Milletler (UN) tarafından kurulmuştur.	
22 Mart 1985	Viyana Sözleşmesi	Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından ozon tabakasının korunması için imzalanmıştır.	www.environment.harvard.edu/guides/intenvpol/indexs/VIEN.html
16 Eylül 1987	Montreal Protokolü	Bu protokolle ozon tabakasının yokolmasında etkili olan maddelerin üretimi ve tüketiminin kontrol altına alınması belirlenmiştir.	www.afeas.org/montreal_protocol.html 16k
1987	Ortak Geleceğimiz Raporu	Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1983 yılındaki kararıyla kurulan ve Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland'ın başkanlığında çalışan "Dünya Çevre Kalkınma Komisyonu"nun çalışmalarını ortaya koyan rapordur. Brundtland Raporu diye de adlandırılmaktadır.	(WCED,1987), (TÇSV,1991)
Ekim 1988	Split'de konferans	İklim değişikliği ile ilgili olarak düzenlenmiştir.	Demirer,1992
Kasım 1988	İklim Değişikliklerinin Tarım Üzerindeki Etkisi Raporu	Avusturya'nın Viyana kentinde yayınlanmıştır.	Demirer,1992
22 Mart 1989	Bazel Sözleşmesi	Tehlikeli atıkların sınırlar ötesine taşınımının ve bertarafının kontrolüne ilişkin bu sözleşme, insan sağlığını ve çevreyi, tehlikeli ve diğer atıkların oluşumu ile yönetiminden kaynaklanabilecek olumsuz etkilerden sıkı kontrol yoluyla korumayı sağlamak için imzalanmıştır.	www.un.org/Depts/Treaty/final/ts2/newfiles/part_boo/xxviibo o/xxvii_3.html
22 Aralık 1989	BM Çevre ve Kalkınma Konferansı	Birleşmiş Milletler (UN) tarafından genel anlamda dünyanın ekolojik dengesini korumak, sürdürülebilirliği sağlamak, çevre problemlerini azaltmak vb. İçin alınacak önemleri ortaya koymak için düzenlenmiştir.	www.un.org/documants/ga/res/44/ares44-228.htm
5-16 Mart 1990	UNCED Genel Kurulu	Genel Kurul New York'da gerçekleşmiştir.	www.arts.ubc.ca/polisci/hoberg/chronolo.htm
24 Mart 1990	Çevre Konferansı	Lahey'de toplanmıştır.	Demirer,1992
Mayıs 1990	Bergen Konferansı	Norveç'in Bergen kentinde yapılan sürdürülebilir kalkınma konferansına 34 ülkenin çevre bakanı katılmıştır.	www.unep.ch/iucc/fs220.htm
29 Haziran 1990	Montreal Protokolü Londra Değişikliği	Montreal Protokolüne ek olarak bu protokolle Halojenli CFC (Klora Flora Karbon)'ların ve Karbon Tetrakloridlerin tamamen terk edilmesi karara bağlanmıştır.	www.unep.org/ozone/London_Amendment.shtml
Temmuz 1990	Sera Etkisiyle Mücadele Toplantısı	Sanayileşmiş yedi ülkenin katıldığı toplantı Paris'de gerçekleştirildi.	Demirer,1992
6-18 Ağustos 1990	PrepCom I-Nairobi	UNCED'in Kenya'nın Nairobi kentinde düzenlemiş olduğu konferans iklimsel değişiklik ve biyolojik çeşitlilik üzerinedir.	www.arts.ubc.ca/polisci/hoberg/chronolo.htm
Aralık 1990	SOS Akdeniz Toplantısı	İtalya'nın Rimini kentinde gerçekleştirilmiştir.	Demirer,1992
3-10 Şubat 1991	2000 Yılı ve Ötesinde Akdeniz Sulak Alanlarının ve Su Kuşlarının Yönetimi Konferansı	3-10 Şubat tarihleri arasında Groda'da düzenlenmiştir.	Demirer,1992
18 Mart-5 Nisan 1991	PrepCom II-Cenevre	UNCED'in 2. Toplantısı Cenevre'de düzenlenmiştir.	www.arts.ubc.ca/polisci/hoberg/chronolo.htm
18-19 Mayıs 1991	Çevre Toplantısı	İtalya'nın Palermo kentinde düzenlenen toplantıya Akdenize kıyısı bulunan tüm ülkeler katılmıştır.	Demirer,1992
Mayıs 1991	Dünya Çevre Konferansı	Washington'da yapılmıştır.	Demirer,1992
12 Ağustos-4 Eylül1991	PrepCom III-Cenevre	UNCED'in Cenevre'de düzenlemiş olduğu 3. konferansdır.	www.arts.ubc.ca/polisci/hoberg/chronolo.htm
23 Eylül 1991	İlk Çevre Raporu	Dünya Bankası tarafından yayınlanmıştır.	Demirer,1992
3 Mart-2 Nisan 1991	PrepCom IV-New York	UNCED'in New York'da düzenlemiş olduğu 4. konferanstır.	www.arts.ubc.ca/polisci/hoberg/chronolo.htm
5 Haziran 1992	Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi	Brezilya'nın Rio de Janerio kentinde imzalanan sözleşmesinin amacı, biyolojik çeşitliliği korunmanın temel gereğinin, ekosistemlerin ve doğal ortamlarının korunması ve yaşayabilir tür nüfusların doğal ortamlarının devam ettirilmesi ve geri kazanılması olduğunu ortaya koymak olmuştur.	www.cevre.gov.tr/birimler/ck/bcs.htm
25 Kasım 1992	Montreal Protokolü Kopenhag Değişikliği	Montreal Protokolüne ek olarak bu protokollede Klora Flora Karbonları, Karbon Tetraktoridleri, halojeni, metil kloroformu, metil bromidini, HCFC ve HBFC'i içeren maddelerin kontrol altına alınmasını karara bağlanmıştır.	www.afeas.org/montreal_protocol.html 16k
3-14 Haziran 1992	Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Dünya Zirvesi)	Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen çevre ve kalkınma konferansı (Rio Zirvesi- adıyla da anılmaktadır), Brezilya'nın Rio de Janerio kentinde gerçekleştirilmiştir. Konferansın gündeminde yoksulluk, nüfus sorunu, uluslararası ekonomi, çevre, sağlık, eğitim, konut, finansal kaynaklar, teknoloji transferi, sürdürülebilir kalkınma, atmosferin korunması, zehirli atıklar, kurumsal ve yasal sorunlar ve sorumlulukların paylaşımı gibi konular yer almıştır.	www.cevre.gov.tr/johennesburg/rio.htm
3-14 Haziran 1996	İstanbul Habitat II Kent Zirvesi	BM'in küresel sorunlara çözümler getirmesi amacıyla 20.yüzyılın son 10 yılında düzenlediği önemli konferanslar dizisinin son halkasını oluşturan konferansın iki ana teması olmuştur. Biri "herkes için yeterli konut" diğeri de "sürdürülebilir insan yerleşim yerleri gelişimi"dir. Zirve'nin en önemli sonuç belgesi, o ana kadar hazırlanmış en kapsamlı, uygulanabildiği takdirde de en etkili eylem planı olarak görülen "Gündem 21"dir. Halen sürdürülebilir kalkınmanın anahtarı olarak görülmektedir. Bu zirvenin diğer sonuç belgeleri ise "Rio Deklarasyonu" ve "Orman Prensipleri Raporu"dur.	www.anap.org.tr/anap/dokuman/Avrupa_Birligi/habitat.htm
Ocak-Şubat 1997	Nairobi Deklarasyonu (Bildirgesi)	Bu bildirge Birleşmiş Milletler çevre programının gelecekteki rolünün altını çizerken, Temmuz 1997 'de New York'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylanmasını zorunlu hale getirmiştir.	www.unep.org/Documents/Default.asp?DocumentID=111&ArticleID=1728
23-27 Haziran 1997	Dünya Zirvesi+5 (Rio+5)	Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun New York'da Gündem 21'in yeniden gözden geçirilmesi, değerlendirmesi ve gerçekleştirilmesi için gerçekleştirdiği özel bir toplantıdır.	www.arts.ubc.ca/polisci/hoberg/chronolo.htm
31 Mayıs 2000	Malmö Bakanlar Toplantısı Deklarasyonu	Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 28 Temmuz 1999 tarihinde aldığı kararlar doğrultusunda önemli ve acil çevre sorunlarını gözden geçirmek ve gelecekte yapılacakları düzenlemek amacıyla	www.esa.un.org/ffd/policydb/PolicyTexts/UNEP-1.htm
6-8 Eylül 2000	Millenyum Deklerasyonu	Birleşmiş Milletler (UN) tarafından New York'da düzenlenen milenyum deklerasyonu, AB demokratik ve hukukun temel prensipleri bazında kurulmuş olan ve vatandaşlarına barış, istikrar ve refah sağlamayı amaçlayan dinamik bir uluslaristü organizasyondur. Avrupa vatandaşlığı, ortak değerler üzerinde eşitlik, hoşgörü, dayanışma ve kültürel çeşitlilik üzerine inşa edilerek, yeni milenyumda tarihi bir model oluşturmayı amaçlamaktadır.	www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm
30 Nisan-2 Mayıs 2001	PrepCom-I Dünya Zirvesi	New York'da düzenlenen zirvenin konusu sürdürülebilir kalkınmadır.	www.iisd.ca/linkges/2002/pc1/
3-6 Mayıs 2001	IULA 35. Dünya Kongresi	Uluslar arası Yerel Yönetimler Birliği (IULA) ile münferit belediyelerin oluşturduğu Birleşik Kentler Dünya Federasyonu'nun (FMCU) oraklaşa düzenlediği kongre Birezilya'nın Rio de Janerio kentinde yapılmıştır. İstanbul Habitat II Kent Zirvesi'nden bu yana geçen 5 yıllık süredeki uygulamalar tartışılmış, Birleşmiş Milletlerin Haziran 2001'in ilk haftası New York'da düzenleyeceği "İstanbul+5" özel oturumunda yerel yönetimlerin konumu ve katkıları konusu ele alınmıştır.	www.iula-emme.org/Up_Coming/iula_events_3-tr.html
6-8 Haziran 2001	İstanbul+5	Habitat II'den 5 yıl sonra, tüm Dünya'da Habitat Gündem'inin etkilerini değerlendirmek ve gözden geçirmek amacıyla Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun yapmış olduğu özel bir oturumdur. Bu oturumda Birleşmiş Milletlere üye ülkeler Habitat Gündeminin ulusal ve yerel etkileri üzerine bir rapor hazırlamaya karar vermiştir.	www.unhabitat.org/istanbul+5
28 Ocak-8 Şubat 2002	PrepCom-II Dünya Zirvesi	Sürdürülebilir kalkınma zirvesinin 2.si de New York'da düzenlenmiştir.	www.iisd.ca/linkges/2002/pc2/
25 Mart-5 Nisan 2002	PrepCom-III Dünya Zirvesi	Sürdürülebilir kalkınma zirvesinin 3.cü oturumu da New York'da düzenlenmiştir.	www.iisd.ca/wssd/portal.html
24 Ağustos-4 Eylül 2002	Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi (Rio+10)	1992 Rio Konferansı'nın son 10 yıllık değerlendirmesi Güney Afrika'nın başkenti Johennesburg'da yapılmıştır.	www.cevre.gov.tr/johannesburg/rio2002.htm

Çevre sorunları için merkezi kararlar kadar yerel kararlar da önem taşımaktadır. Çünkü yerel düzeyde alınan kararlar ve politikalar şartlara uygunsa, merkezden verilen kararlardan çok daha etkili olmaktadır. Hem bu uygulama, merkezi koordinasyonun önemini azaltmak yerine merkezi ve yerel kararların birbirini tamamlamasını da sağlamaktadır **(Malbert, 1992)**. Diğer taraftan, uzun bir zaman diliminde, düşünce ve değerlerdeki ekolojik çözümler değişiklik göstermektedir. Ekolojik çözümlerin başarıya ulaştığı örneklerde merkezi ve yerel yönetimler, kullanıcılar ve güçlü örgütlerle halk arasında bir diyalog olduğu gözlenmektedir. Şehirsel ekolojik çözümlerin adaptasyonunda da bazı noktalara dikkat etmek gerekmektedir. Böyle bir çözümün yoğun bir merkeze adapte edilmesi ne kadar zorsa, müstakil konut alanlarının yer aldığı bir yerleşmede bunu başarmak o kadar kolay olmaktadır **(Christiansen, 1992)**.

Bu yaklaşımlardan yola çıkarak, Danimarka'nın Kopenhag şehrinde de ekolojik çözüm arayışlarına girilmiştir. Fakat Kopenhag şehrinin planlama örgütünde yer alan bir kamu görevlisi uygulama sırasında karşılaşılan problemleri şu şekilde sıralamıştır;

- Üst düzey kamu görevlilerinin ekolojiye yönelmemiş olmaları,
- Ekoloji ile ilgili çalışmaların yetersiz olması,
- Mevcut sektörlere karşı ekolojik yönetim gruplarının bulunmayışı,
- Vergi politikalarındaki güçlükler,
- Halk katılımı ile oluşturulan ekolojik projelerin yetersiz olmasıdır.

Genel olarak ekolojik çözümlerin uygulanmasında karşılaşılan zorluklar ise;

- Genel olarak insanların görünüm değişikliğine olan isteksizliği,
- Ekolojik çözümlerin, geleneksel çözümlere göre maliyet olarak yüksek olması nedeniyle geleneksel çözümlerin tercih edilmesi,
- Modernizasyonu desteklemek ve operasyonel koşulları iyileştirmek için gerekli olan teşvikin sağlanmaması,

- Yeni çözümlerin estetiksel özelliklerinin vurgulanması, şeklinde olmuştur **(Christiansen, 1992)**.

Boğaziçi'nde Yasal Düzenlemeler - Planlama Çalışmaları ve Sonuçları

Cumhuriyetin ilanını izleyen yıllarda bir durgunluk dönemine giren Boğaziçi, 1950'lerden sonra daha önce de söz edilen pek çok faktöre bağlı olarak çekiçi bir alan haline gelmiştir. Özellikle 1970'lerden sonra inşa edilen Boğaz köprüleri ve çevre yolları Boğaz'ın her iki yakasındaki arazi kullanımını da olumsuz yönde etkilemiş, yeşil alanlar tahrip edilmiş, geri görünüm ve etkilenme bölgelerinde toplu konut alanlarının yayılması hız kazanmıştır. 21 yüzyılın başında Boğaziçi'nin sergilediği durum, hızlı kentleşme, buna bağlı toplumsal değişim, Metropoliten İstanbul'a ait sorunların baskısı sonucu zengin doğal ve tarihsel niteliklere sahip görünümün yerine betonlaşmış alanlar haline gelmesine neden olmuştur.

1970'lerden beri devamlı olarak Boğaziçi'nin eşsiz güzelliğini ve kendine özgü nitelikleri korumanın önemini ve gereğini vurgulayan planlama ile ilgili kuruluşlar, planlı gelişimi sağlayabilmek için pek çok önlem almaya çalışmışlardır. Bu çalışmalara ve girişimlere rağmen, ekonomik ve özellikle politik baskılar, düzenlemelerde yapılan tutarsız, birbiri ile çelişen değişiklikler uygulamada beklenen başarıyı sağlayamamıştır. Başarısızlığın bir diğer nedenini de yerel düzeye inmeden sadece merkezden veriler karar oluşturmuştur.

Cumhuriyet sonrası çeşitli nedenlerden dolayı gerçek kimliğini yitirmeye başlayan Boğaziçi'nin, gelişimini kontrol altına almak, gelişimi düzenlemek ihtiyacı duyulmuştur. Bilindiği gibi 1933 yılında yürürlüğe giren 2290 sayılı "Yapı ve Yollar Yasası" belediyelere imar planı yaptırma zorunluluğu getirmiştir **(Zeren, 1976).**

Boğaziçi için ilk kez 1950'li yıllarda çeşitli imar planları hazırlanmıştır. 1941, 1950 ve 1954 yıllarına ait köyiçi yerleşme alanları için hazırlanan 1/2000 ölçekli imar planları ayrıca farklı tarihlerde ve ölçeklerde hazırlanmış, yöresel ve mevzii imar planlarıyla 1970'lere kadar Boğaz'ın her iki yakasında uygulamalar yapılmıştır **(Emir, 1988)**.

Boğaziçi' nde planlama ve korumaya ilişkin ilk ciddi uygulama, 1970 yılında sahil şeridindeki yalıların tescil edilmesi olmuştur. Daha sonra 1971 yılında, 1/5000 ölçekli "Boğaziçi Sahil Şeridi (İmar) Koruma Planı" hazırlanmış ve Boğaziçi "SİT" alanı ilan edilmiştir. 1973 yılına gelindiğinde "Eski Eserler Yasası" yürürlüğe konmuş ve Boğaziçi'ndeki imar uygulamalarını denetleme görevi GEE ve AYK' na verilmiştir. **(Zeren, 1991)** "Eski Eserler Yasası" çerçevesinde koru ve mesire alanları tespit edilmiş, kamuya ait korularada inşaat yasağı konmuştur. 1974 yılında, 1/5000 ölçekli "Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı Koruma Kararları" belirlenmiştir **(GEEAYK-8172, 1974).**

1977 yılının Haziran ayında, 1/5000 ölçekli "Boğaziçi Nazım İmar Planı" ve "Uygulama Yönetmeliği" hazırlanıp yürürlüğe konulmuştur. 1978, 1979 ve1982 yıllarında bu planda revizyon yapılmıştır **(Zeren, 1991).**

Boğaziçi alanında koruma ve planlama çalışmalarında 1980 sonrası dönemde bir hızlanma görülmüştür. 22/06/1983 tarihinde, 1/5000 ölçekli "Boğaziçi Nazım Plan"' ve 1/1000 ölçekli "Uygulama İmar Planları" onaylanmış, 22/11/1983'de de 2960 sayılı "Boğaziçi Kanunu" yürürlüğe girmiştir. 1984 yılında ise 2981 sayılı İmar Affı Yasası'nın 3. Maddesi'nin Boğaziçi Alanı için uygulanamayacağı belirtilmiş olmakla beraber, 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 46, 47 ve 48. Maddeleri ile geçici 7. Maddesi'nin yürürlüğe girmesiyle, Boğaz'ın her iki yakasında, Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgelerindeki açık ve yeşil alanları yüksek yoğunlukla iskana açılmış,

Boğaziçi alanında yeşil dokuyu hızla yok eden bir yapılaşma süreci de başlamıştır. Bunun hemen ardından Boğaziçi'nde, küçük yapılaşma ve gecekondu alanları da imar affi kapsamına alınmıştır. Bu kararla gecekondu alanları hızla apartmanlaşmaya başlamıştır. İmar Affı Yasası'nın Boğaziçi ile ilgili maddesi ancak 4/10/1989 tarihinde iptal edilebilmiştir **(Gülersoy, 1998).**

Boğaziçi'ndeki yoğun yapılaşmanın doğal ve tarihi çevreyi geri dönülmez bir biçimde tarip etmesinden sonra 1980'lerin sonunda Boğaziçi'ndeki istenmeyen değişimleri belirlemek üzere kurulan Devlet Denetlem Kurulu tarafından çalışmalar yapılmış ve yasal olmayan uygulamalar tespit edilmiştir **(Gülersoy ve Selçuk, 1994).**

Sarıyer, Beşiktaş, Üsküdar ve Beykoz Belediyeleri tarafından 15.07.1988 tarihli 1/5000 ölçekli Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgeleri Revizyon İmar Planı esas alınarak 1/1000 ölçekli Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgesine ait uygulama planları birbirinden bağımsız olarak parçacı bir yaklaşımla hazırlanmıştır.

Daha önce açıklandığı gibi, Boğaziçi'nde en önemli sorun planlama ve planlamaya ilişkin kararların çıkarılmasında ve yürürlüğe konmasında, hem yönetim kadrosunda bulunan kişiler hem de plancılar çalışmalarda ekoloji kavramına gereken önemi göstermemiştir. Diğer önemli problem, Boğaziçi Alan'ı için alınan kararlarda halk katılımına yer verilmemesi olmuştur

2.3 Sürdürülebilir Şehir İçin Peyzaj ve Şehir Ekolojisi

Ekoloji ve çevre bilincinin modern anlamda yaşamımıza girmesi 1960'lı yıllarda olmuştur. Sınırlı kaynaklarla sınırsız isteklerin karşılıklı çatıştığı dünyamızda ekoloji kavramı önemli bir yer tutmaya devam etmektedir. Bu noktada ekoloji bina ölçeğinden başlayıp şehir, hatta bölge ölçeğine kadar ilerleyerek çevre bilincinin toplumda gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Farklı mekanlarda, fiziksel ve kültürel ortamlarda farklı boyutlarda karşılaşılan çeşitli problemleri ortadan kaldırmak, onlara farklı çözümler üretmek gerekmektedir **(Cook ve Özkeresteci, 2001).** Diğer bir ifadeyle, her ölçekte ekolojik yaklaşıma ihtiyacımız vardır.

Ekolojinin mekanı ve konusu olan ekosistem, ekoloji biliminin, ekolojik çalışmaların temelini oluşturan çalışmayı tanımlar. Ekosistem terimi ekolojide hem çalışma birimini (mekansal, yer, strüktür ve işleviyle) hem de bir yaklaşım ya da kavramı tanımlamak için kullanılır. Ekolojik çalışmaların ekosistemde odaklandığı nokta ilişkilerdir. Çünkü bilinçli ya da bilinçsiz olarak tüketen ya da üreten, kirleten ya da temizleyen, değiş tokuş eden, ikamet eden, çalışan, kısaca hareket halindeki her şey toplumun sorumluluğundadır ve toplum ilişkiler bütünüdür. Sonuç olarak da ekolojik bir gelecek yani sürdürülebilirlik için herkesin sorumluluğu vardır **(Cook ve Özkeresteci, 2001)**. Sürdürülebilirliği bina ölçeğinden mahalle ölçeğine, mahalle ölçeğinden şehir ölçeğine taşıyabilmek için de peyzaj ve şehir ekolojisi kavramlarına açıklık getirmek gerekmektedir.

Boğaziçi de sürekli olarak gelişen, değişen ve şehirdeki gelişimden olumlu ya da olumsuz etkilenen bir mekandır. Olumlu ya da olumsuz değişimlerden devamlı olarak etkilenen, Karadeniz'i Marmara üzerinden Akdeniz'e bağlayan Boğaziçi, stratejik konumunun yanı sıra doğal ve tarihsel değerleri gereği olarak da İstanbul, Türkiye hatta Dünya ölçeğinde bir öneme sahip olduğundan mekanının sürdürülebilirliğini sağlanmak da bu nedenle özel bir önem taşımaktadır.

2.3.1 Peyzaj Ekolojisi Kavramı

Peyzaj ekolojisi, peyzaj içinde yer alan farklı ölçeklerdeki mekansal değişiklikleri inceleyen disiplinler arası bir bilim dalıdır **(IALE, 2001)**.

Peyzaj ekolojisi terimi Alman coğrafyacı Carll Troll tarafından 1939 yılında türetilmiştir. Peyzaj ekolojisi Avrupa'da gelişmiş ve gelişme süreci içinde peyzaj planlama konusunda zengin bir geleneğe sahip olunmuştur. Avrupa'ya kıyasla peyzaj ekolojisinin gelişmesi Amerika'da daha geç olmuş ve daha çok ekosistem ekolojisinden türemiş uzaktan algılama, GIS, simulasyon modeller gibi bilgisayar ağırlıklı çalışmalar üzerinde yoğunlaşılmıştır. Bu durum son zamanlarda örnek ile süreç arasındaki etkileşimi inceleme konusunda güçlü sayısal yöntemlerin gelişmesine olanak vermiştir **(Miadenoff, 2001).**

IUCN – The World Conservation Union (International Union for the Conservation of Nature) 1969'da peyzaj planlamanın amacını, toprağı verimli ve uygun bir şekilde kullanarak, hem gelişmeyi hem de doğal ve kültürel kaynakların korunmasını birlikte sağlamak olarak tanımlamıştır. Dünyadaki ekolojik problemler göz önünde bulundurulduğunda ise yerel ihtiyaçları karşılayacak durumda kalabilmek, toprağı uygun bir şekilde planlayarak bunu uygulamak ve bu sayede sürdürülebilirliğe ulaşmak asıl amaç olarak görülmüştür. Bu doğrultuda tasarımcı ve plancılar doğanın gücünün farkındadırlar ve bu nedenle tasarım ile ekolojiyi bir arada değerlendirmeye başlamışlardır. Böylelikle fiziksel şehir planlamasından, kırsal-çevresel tip planlamaya doğru bir geçiş için adım atılmıştır. Peyzaj ekolojisinde, tasarım ve planlamanın birbirine etkisi önemlidir. Golley ve Bellot (1991) tarafından belirtildiği gibi, peyzaj ekolojisi tasarım ve plan yapanları, alanın canlı ve cansız özellikleri

bakımından bilgilendirir ve dinamik süreçleri de tanımlar. Bu süreçler tanımlandığı zaman doğru planlama ve tasarım da gerçekleştirilebilecektir. Selman ise 1981 yılında, ekoloji ve planlama arasında problemlerin oluşmasının nedenini, iki meslek arasındaki uyum eksikliği ve ayrıca ekolojistlerle plancılar arasındaki amaç çatışması olarak ifade etmiştir. Ekolojik planlama, sürdürülebilirlik çerçevesinde değerlendirildiğinde, doğal ve sosyal süreçler göz önünde bulundurulmalıdır. Bu şekilde yürütülen bir tasarım hem sağlıklı hem de toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olacaktır **(Makhzoumi ve Pungetti, 1999)**.

2.3.2 Şehir Ekolojisi Kavramı

Şehir ekolojisi terimi kimi zaman yeni bir disiplin olarak, kimi zaman da mevcut disiplinler arası bir yakınlaştırıcı olarak çoğunlukla çevre konusunda yapılan tartışmalarda kendini göstermiştir. Başlangıçta Chicago sosyalistleri tarafından 1920'lerde söylenen bir teoriye bağlı olarak kullanılmıştır. Bu teoride şehirde yaşayanların bulundukları alana dağılımları tanımlanmıştır. Önde gelen şehir ekolojistleri ise insanların da bir organizma olduğundan yola çıkmıştır. Hayvan ve bitki ekolojisine özgü olan çeşitli konuların aynı zamanda insanların birbirleriyle olan ilişkilerini de etkileyeceğini belirtmişlerdir. Diğer bir ifade ile, hem insan aktivitelerinin, hem de doğal kaynakların çevre üzerindeki etkisinin araştırılması, şehrin gelişimi, biyolojik değişikliklerin yaşam kalitesi üzerindeki etkisi konularına daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Bu etkilerin yerel ve global olmasının yanı sıra, aynı zamanda gelecek nesiller için olduğu da ortaya konmuştur **(Naess, 1992)**.

19. yüzyıl ortasına kadar şehir gelişimlerini, genellikle o alanda var olan doğal kaynaklar ve peyzaj kaliteleri oluşturmuştur. Geçmiş yüzyılda (19.yy) yerleşim alanları doğal kaynaklara bağlı ve aynı zamanda arazi şekliyle uyumlu olmuştur. Kısaca ifade etmek gerekirse Boğaziçi'ndeki ilk yerleşmelerde olduğu gibi şehir, doğa ile uyumlu bir şekilde gelişmiştir **(Selçuk, 1992)**.

20. yüzyılda ise büyüme hızındaki artış çok fazla olmuş, sanayileşme ve buna bağlı olarak şehirleşmeden doğan göç, yeni yerleşim ve sanayi alanlarına ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Boğaziçi Sarıyer'de Türkiye Gemi Sanayi A.Ş.'ne ait İstinye Tersanesi ve Kuruçeşme'de kömür depoları yer almıştı. Tersanenin ve kömür depolarının alana

olumsuz etkileri çok sonraları kavranmış ve kömür depoları 1989 yılında, tersane de 1991 yılında alanın dışına çıkartılmıştır. Bir diğer sanayi tesisi de, 1935 tarihinde kurulmuş olan ve Vaniköy'de yer alan Glikoz Fabrikası da, 1989 yılında yıkılmıştır **(Selçuk, 1992)**. Karışık ve çok fonksiyonlu şehirler gelişmiş, tüm geleneksel yaklaşımlara rağmen bu şehirler büyümüş, teknolojideki gelişmelerin de bu büyümeye katkısı olmuştur. Yerleşmeye uygun olmayan arazi şekilleri teknolojik imkanlar doğrultusunda form değiştirmiş, artık doğaya uyumlu yerleşmelerin yerini, teknolojinin de katkısıyla toplumun istekleri doğrultusunda şekillenmiş yerleşim alanları almaya başlamıştır.

Şehir ekolojisinin asıl amacı çevresel olarak sağlıklı şehirler yaratmaktır. Bunun anlamı şehir süreçlerinin, malzeme ve enerji sistemlerinin çevreye ve doğaya yararlı olacak şekilde aktarılmalarıdır. Bu da verimin kalite olarak yüksek, miktar olarak az olmasını sağlamaktadır **(Attwell, 1992)**. Şehirsel ekolojinin yapısal çevredeki enerji ve maddelerin sirkülasyonu ile de ilgili olduğu görülmektedir. Sirkülasyon, enerjinin üretimi, tüketimi, atık ürünlerin yeniden değerlendirilmesi gibi kaynakları içermenin yanı sıra, yapısal çevre ve onun etrafında yer alan şehirli insanın doğa ile nasıl bir etkileşiminde bulunduğu konuları ile ilgilidir **(Christiansen, 1992)**.

Şehirlerdeki başlıca problem, şehrin de doğanın bir parçası olduğunun unutulmasıdır. Modern insan sürekli olarak şehri doğadan ayrı bir varlık olarak algılamaktadır. Şehrin doğaya ve doğal süreçlere bağlı olduğu, bu süreçlerin şehir sınırında durmadığı göz ardı edilmektedir. Oysa şehir çevresi ve kırsal alan arasında bir sınır çizgisi yoktur. Şehir ekolojisinin esası da bunu anlatmaktadır. Örneğin, Avrupa'nın birçok şehrinde geniş yeşil alanlar oluşturmak için doğal bir peyzaj potansiyeli (sulak araziler, orman, korular vb.) mevcuttur. Bazı şehirlerde konu üzerinde ciddi çalışmalar yapılmış ve mevcut potansiyel şehir ekolojisi kavramı oluşmadan çok önce kullanılmıştır. Buna iyi bir örnek Danimarka'nın Kopenhag şehridir. Kopenhag Planı 1945 yılında yayınlanan ve Danimarka Şehir Planlama Enstitüsü tarafından başlatılmıştır. Bu plan politik olarak hayata geçirilmemişse de Kopenhag'ın yeşil yapısı için esas oluşturmuştur . Bir diğer örnek de yine Danimarka'da, Lyngby Taarbeak Belediye Planıdır. Bu planda şehrin merkezine doğru uzanan yeşil kamalar modeli kullanılmıştır. Lyngby Taarbeak'de mahalli yeşil alanlar şehir merkezi ile

birlikte değerlendirilmiştir. Yeşil alan kullanım planına göre, bölgesel ve mahalle ölçeğindeki parklar, gereken yerlere, amaca uygun olarak, alan ayrılması ile oluşturulmuştur. Planlama aracılığıyla bu şekilde pek çok açık alan sağlanabilmiştir **(Attwell, 1992).**

Şehir ekolojisinin bir alt dalı olan modern şehir ekolojisi de, doğa ile uyum içinde olan ideal şehirlerin temeli üzerine kurulmakla birlikte, modern şehirlerin daha fazla hammadde ve enerjiye ihtiyaç duyması, buna bağlı olarak da daha fazla atık ihraç edilmesi, daha fazla kirlilik meydana gelmesine neden olmaktadır **(Naess, 1992).**

2.3.3 Sürdürülebilir Şehir İçin Şehir Ekolojinin Uygulanması

Günümüzün sanayi sonrası şehirlerinde, yaşam kalitesi ve mevcut durumun iyileştirilmesi konusunda acil önlemler alınması gerektiği konusunda pek çok konferans düzenlenmiş ve araştırma projesi yapılmıştır **(Frey, 1999).**

Şehrin sürdürülebilirliğinin sağlanması için, şehrin şeklinin ve yapısının nasıl olması gerektiği üzerinde tartışmalar da başlamıştır. Bu yaklaşımlarından biri "Green Paper"ın üzerinde durduğu "yoğun şehir" (compact city)'dir. Yoğun şehirler – ki bunların en iyi örnekleri Avrupa şehirlerinin yoğun gelişmiş merkezleridir – yaşamak ve çalışmak için ideal yerler olarak görünmektedir. Bu yerler yüksek yoğunluğa sahip, sosyal etkileşime uyumlu kısacası geleneksel şehirlerin en önemli özelliklerine sahiptir. Diğer taraftan yoğun şehir için tartışmalar da başlamıştır **(Frey, 1999).**

Şehirler, tarihsel gelişimleri, mevcut durumları, gelişme düzeyleri ve gelecekteki beklentileri bakımından birbirlerinden belirgin olarak farklılık göstermekle birlikte, çevresel problemlerin ciddiyeti açısından, sürdürülebilirlik uygulamalarının, destekleyici fikir ve prensiplerinin gerekliliğini kabul etmektedirler. Sürdürülebilir şehirlerin sağlanabilmesi için iki ayrı görüş benimsenmiştir. Görüşlerden birincisi, şehirleri farklı planlamak, yönetmek, inşa etmek, ikincisi ise şehirde yaşayanların tavır ve davranışlarını değiştirmek. Bu görüşler için eğitim, araştırma ve medyanın çok önemli rol oynadığı da belirtilmiştir **(Kessler, 1996).**

Şehirleri sürdürülebilir kılmanın bir diğer yolu da, onları sahip oldukları gıda, enerji, su, malzeme gibi kaynaklarının durumuna göre değerlendirmektir. Bu değerlendirme,

çevresel olarak sürdürülebilir şehirlerin büyük bir ekonomik ayrıma ihtiyacı olduğunu gösterir. Çevresel anlamda sürdürülebilir şehir yaratma konusunda gelişme göstermek için ekolojik ve ekonomik tüm verilerin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir **(Brown, 1996)**. Diğer bir ifadeyle, şehri sadece politik bir birim olarak ele almamak aynı zamanda şehri ekonomik ve çevresel bir birim olarak değerlendirmek gerekmektedir. Çünkü günümüz şehirleri çevresel yönden ele alındığında, biyolojik hayatı olumsuz yönde etkileyen ekosistemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kirlilik, gürültü ve doğa ile temas eksikliği gibi durumlar şehirde yaşanların sağlık kalitesini de azaltmaktadır. Tüm bunlara ilave olarak trafik, kanalizasyon, sanayi atıkları, global çevre problemlerinin en büyük kaynağı durumundadır. Bu noktada şehrin sürdürülebilirliğinin sağlanması için, şehir ekolojisi kavramını yaşayan bir olgu haline getirmek kaçınılmaz olmuştur. Kamu idarecileri ve halkın da şehir yönetiminde katkısının bulunması şehir ekolojisi için zorunludur. Çünkü kamu idarecileri, ekolojik şehir yapılanması konusunda oluşacak çabaları koordine etme imkanına sahiptir. Diğer taraftan yerel halkın davranışı, durumu, olaya iştiraki, karar almada göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nokta da yönetişim kavramına da değinmek ve önemini ortaya koymak gerekmektedir. Çünkü yönetişim anlayışında yurttaş yani halk sadece yönetilen değil, aynı zamanda paydaştır. Diğer bir ifade ile yurttaş aynı zamanda temel siyasal karar alıcı konumundadır. Temel siyasal katılım ilkesi, bir siyasi sorun ve onun çözümüyle ilgili karardan etkilenen kimse, karar alma sürecinde de o kişilerin yer almasını sağlamak, diğer değişle kişileri karar sürecine ortak etmek gerekmektedir **(BM Raporu-Türkiye, 2002).**

Mevcut yerleşim alanlarının yeniden yapılanmasında orada yaşayan halkın menfaati ve toplam çevre menfaatinin birleştirilmesi gerekmektedir. Bunun bir örneği yine Kopenhag' ın bir işçi mahallesi olan ve 5000 kişiyi ilgilendiren Vesterbro' daki yenileme projesidir. Kopenhag şehir yönetimi, Vesterbro' da halktan gelen fikirleri dikkate almıştır. Bu bölgede yaşayanların binalarını nasıl yenileyebileceği, oturanların kararlarının idari makamlara, alınan kararların da halka bildirilmesi için girişimlerde bulunulmuştur. Şehir yönetimi, Vesterbro yenilemesinde özellikle şehir ekolojisini ön plana çıkarmak istediği ve bunu pratikte nasıl uygulayabileceğini saptamak için birçok teknik araştırmalar başlatmıştır. Orada yaşayanların şehir

ekolojisi kavramını göz önünde bulundurmaları için, şehir yenilemenin ekolojik yönlerini belirten bir katalog hazırlanmıştır. Vesterbro' da yaşayan halkın, gelişme sürecinde söz sahibi olmaları ve karar vermeleri sağlanmıştır. Bununla beraber uygulama aşamasında aşılması gereken pek çok engelle karşılaşılmıştır. Kamu idarecileri ne kadar olumlu yaklaşsa, yaşayanlar mümkün olan her durumda olaya katılsa da işler zaman zaman aksamıştır. Bunun nedenleri de; ekonomik problemler, koordinasyon eksikliği, uygun yöntem ve tekniklerin bulunamayışıdır **(Attwell, 1992).**

2.4. Bölüm Sonucu

Çevre için yapılan tüm çalışmaların amacı, ekolojik dengeyi bozmadan dünyanın sürdürülebilirliğini sağlamaktır. İnsanlığın gelişim sürecini baktığımızda, başta insanın doğaya boğun eğdiğini ve ona uyum sağladığını görmekteyiz, gelişen insan doğanın kurallarına da karşı gelmeye başlamıştır. Boğaziçi alanında da durum farklı olmamıştır. Tarihin ilk çağlarından Osmanlı dönemine kadar, alanın hemen tamamında gelişim doğaya saygılı bir şekilde olmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonraki yıllarda sanayileşmeye paralel olarak, modern çağın başlamasıyla, Boğaziçi'nde de doğa kurallarına karşı bir gelişim olmuştur.

Teknoloji, doğanın insan üzerindeki gücünü azaltmıştır. Fakat bu güç değişiminin insanlık üzerindeki olumsuz etkisi de bir süre sonra anlaşılmıştır. Doğaya karşı gelmenin sürdürülebilirliğin hızla sürdürülemezliğe dönüşeceğini insana öğretmiştir. İşte bu nedenlerden dolayı çevre koruma konusu gündeme gelmiştir. Tehlikenin boyutları her geçen gün büyümekte olduğu için de 1970'lerden itibaren dünya platformunda yerini almıştır. Dünya platformuyla aynı dönemde ülkemizde de konu gündeme gelmiş Boğaziçi alanına ilişkin ciddi ilk adım 1970'de sahil şeridindeki yalıların tesciliyle başlamıştır. 1971 yılında da Boğaziçi SİT alanı ilan edilmiş, 1983 yılında da Boğaziçi Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bunları diğer pek çok çalışma izlemiştir. Fakat yapılan yasal düzenlemelere, alınan tüm karara karşın Boğaziçi alanı hızla bozulmuştur.

Çevre koruma beraberinde ekoloji, ekolojik planlama, sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir planlama gibi kavramları da ortaya çıkarmaktadır. Buradan hareketle, ortak yaşama mekanımız olan Dünya'nın sürüdürülebilirliğini sağlamanın tek amaç olduğu belirtilmektedir. Dünya'nın sürdürülebilirliği de en küçük yerleşim birimi olan konut alanlarından başlayarak, köylerin, kentlerin, bölgelerin, ülkenin, kıtaların yani kısaca dünyanın ekolojik planlanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzun bir süreçte doğanın bize öğrettiği, Dünya'nın herhangi bir noktasındaki çevreye ilişkin bozulma er ya da geç bir diğer noktayı olumsuz yönde etkilemektedir.

3. BOĞAZİÇİ'NİN EKOLOJİK PEYZAJ PLANLAMASI İÇİN BİR YÖNTEM

İstanbul Boğaziçi Alanı'nın, "Ekolojik Peyzaj Planlaması" için önerilen yöntemin temeli, mekan analizi ve kişisel algılama konuları üzerine oturtulmuştur. Hem yapılan analizler, hem de halkın eğilimi doğrultusunda yapılacak ekolojik bir planlamanın daha gerçekçi olacağı vurgulanmıştır.

İstanbul Boğaziçi Alanı'nın Ekolojik Peyzaj Planlaması'na yönelik olarak irdelenen bu yöntemin bir benzeri, İtalya'nın Sardunya Adası ile Rio S.Lucia Havzası'nda uygulanmıştır. Sardunya Adası bölgesel, Rio S.Lucia Havza'sı ise yerel olarak incelenmiştir. Bu çalışmada, Sardunya Adası örneğinden yararlanılmıştır **(J.Makhzoumi ve G.Pungetti, 1999)**.

J.Makhzoumi ve G.Pungetti'nin ortaya koydukları çalışmada, "Sürdürülebilir Peyzaj Planlaması" için iki amaç ortaya konmuştur. Amaçların ilki, Akdeniz ülkelerindeki kırsal peyzaj değerlendirme yöntemini ortaya koymak, ikincisi de yerel plancıları Akdeniz Bölgesi'nin gerçek yüzü ile tanıştırarak çevre korunması için hedef belirlemektir.

Amaçların ilkini oluşturan ve bu çalışmada da yararlanılan peyzaj değerlendirme yönteminde aşağıda ana başlıkları bulunan 5 aşama izlenmiştir:

i. Ön Araştırma,

ii. Arşiv Araştırması,

iii. Alan Araştırması,

iv. Bilgisayar Ortamında Verileri Düzenleme,

v. Veri Tabanı Oluşturma.

"Ecological Landscape Desing & Planning – The Mediterranean Context" adlı çalışmada, peyzajın sadece doğaya değil aynı zamanda kültür değişimine bağlı olduğu ayrıca mevcut kırsal peyzajın da belirli arazi kullanımı ve yönetimi faaliyetleri sonucu oluştuğu belirtilmiştir. Bu nedenle, doğal çevrenin geçmişte insan faaliyetlerinden nasıl etkilendiğinin ortaya konması, gelecekteki peyzaj planlaması için esas kabul edilmiştir.

Sardunya Adası'nda yukarıda kademeleri belirtilen peyzaj değerlendirme yöntemine bağlı olarak, Sardunya ve çevresi hakkında genel bilgiler toplanarak "Ön Araştırma", yazılı ve görsel literatür çalışması yapılarak "Arşiv Araştırması", fiziksel, biyolojik ve antropolojik özellikleri kapsayan çalışma ile de "Alan Araştırması" tamamlanmıştır.

Sardunya Adası'nda, ön araştırma, arşiv araştırması ve alan araştırmasından sonra toplanan verilerin analizine geçilmiştir. Analiz aşaması verilerin haritalarla ifadelendirilmesidir. Haritaların da içerikleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır;

i. Peyzaj Bölgeleri,

ii. Peyzaj Tipi,

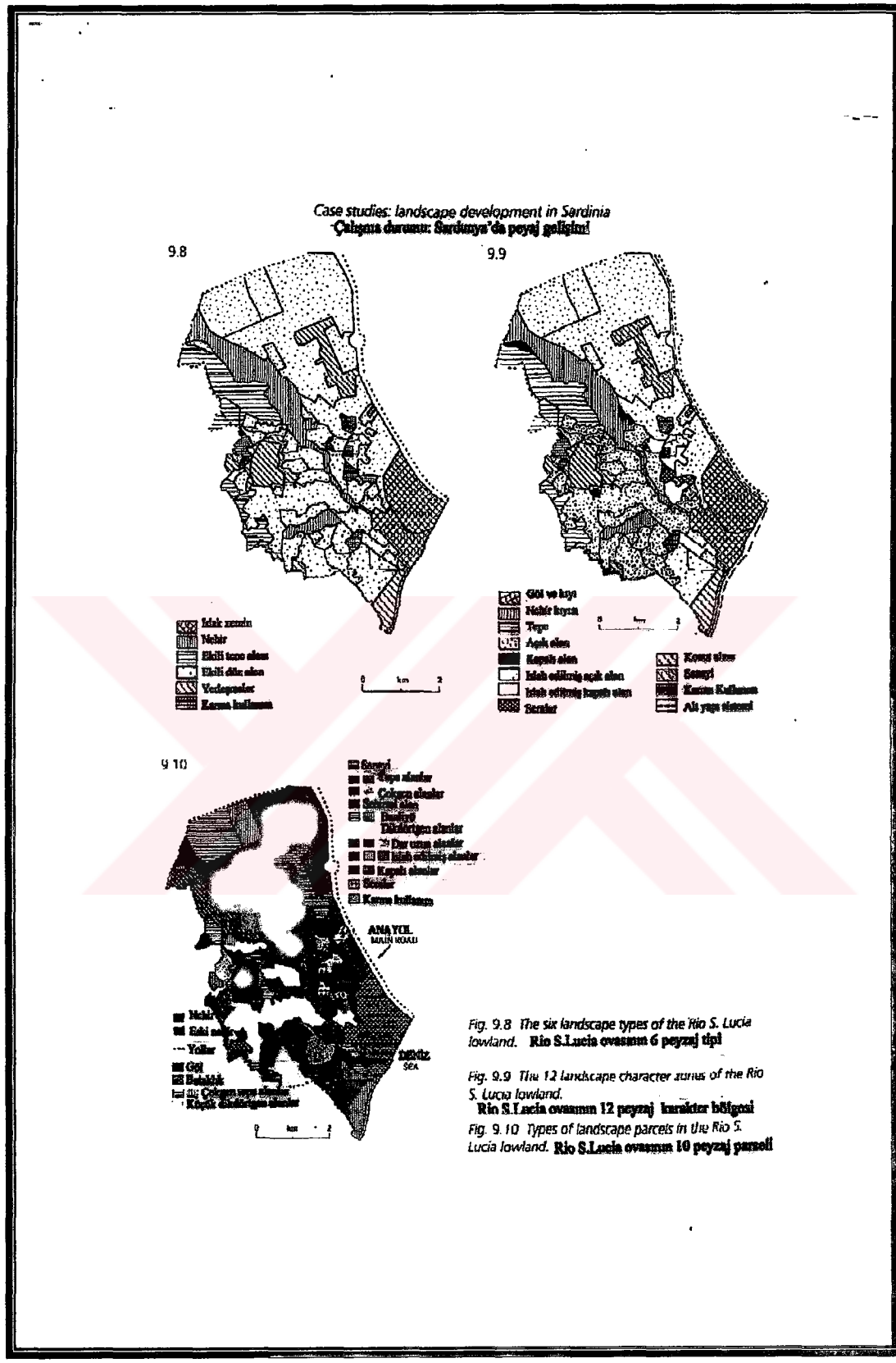
iii. Peyzaj Karakter Bölgeleri,

iv. Peyzaj Parselleri,

v. Peyzaj Elemanları.

Sardunya Adası'na ait yukarıdaki coğrafik bilgilerin derlenmesinde Map Grafix gibi Macintosh esaslı bir program kullanılmıştır.

Sardunya Adası'na ilişkin yapılan analiz çalışmasında oluşturulan harita örneklerine "Şekil 3.1" de yer verilmiştir.

Şekil 3.1. Sardunya Adası'ndaki Analiz Çalışmalarına Ait Harita Örnekleri

Sardunya Adası için yapılan "Peyaj Değerlendirme Yöntemi"nde, peyzajın kişisel olarak nasıl algılandığını belirlemek için, görsel verilerin kullanıldığı bir değerlendirme çalışması da yapılmıştır. Sardunya peyzajına ait 24 adet dia seçilmiştir. Bu dialar, tarih, kültür, kara ve su, ova, yayla-dağ, inşaa edilmiş çevre, bozulmuş peyzaj öğelerini içermiştir. Kişilerin diaları değerlendirmesi için 6 grup soru içeren birer değerlendirme kartı verilmiştir "Şekil 3.2" Dialar seyircilere gösterilmiş fakat izleyicilerin hangi özellikleri değerlendirmesi gerektiği belirtilmemiş, ancak peyzaj konusu ile ilgili olarak genel bir görüş belirtilmiştir. Bu bilgilere ek olarak diaların çekildiği çevre hakkında bilgi verebilmek için, Sardunya hakkında genel bilgi ve her bir dia için de objektif bir tanımlama yapılmıştır.

Table 9.1 Card for landscape evaluation used to obtain responses in visual perception **Kişisel algılamayı belirleyen peyzaj değerlendirme kartı**

EVALUATION CARD
DEĞERLENDİRME KARTI

Gender (Cinsiyet)	female (kadın) ___		male (erkek) ___
Slide (Slayt)	No. ...		subject (konu) ...
Landscape evaluation (Peyzaj Değerlendirme)	1. beautiful (güzel) ___		ugly (çirkin) ___
	2. interesting (ilginç) ___		uninteresting (ilginç değil)
	3. harmonious (uyumlu)		discordant (uyumsuz) ___
	4. open (açık) ___		enclosed (kapalı) ___
	5. colourful (renkli) ___		monochromatic (tekdüze)
	6. safe (güvenli) ___		threatening (güvensiz)

Comments (Yorumlar) ...

Şekil 3.2 Sardunya Adası'ndaki Kişisel Algılamayı Belirlemede Kullanılan Soru Kartı Örneği

Elde edilen tüm verilerin değerlendirilmesiyle Sardunya'daki mevcut duruma ait sonuçlar açıklanmış ve yapılması gerekenler belirlenmiştir. Bu sonuç ve öneriler doğrultusunda "Peyzaj Planlama Girişimleri"nde bulunulmuştur. Peyzaj planlaması, çevre ve ekoloji kavramlarına dikkat çekmek hatta kamu idaresi düzeyinde bu kavramlara yer vermek gerekliliği açıklanmıştır. Çalışmada üzerinde önemle durulan

diğer konu da, kültürel bir kırsal alanın planlamasında öncelikle yapılması gerekenin peyzaj kavramına açıklık getirilmesi olduğu ortaya çıkmıştır. Çünkü Akdeniz tarihinde, doğal çevre değişimleri daha çok insan etkisiyle olmuştur. Bilindiği gibi peyzaj sadece fiziksel yapılardan değil aynı zamanda insan eliyle oluşturulmuş yapılardan da oluşmuştur. Ekolojik planlamaya başlarken, peyzajın canlı, cansız öğeleri ile insan süreçlerinin mekan ve zaman içindeki etkileşimlerinin sonuçlarından yararlanılmıştır.

Bu bölüm kapsamı içinde, İstanbul Boğaziçi Alanı'na ilişkin "Ekolojik Peyzaj Planlaması"na ulaşmada, izlenecek yöntemin aşamaları ortaya konmuş ve bu aşamaların nasıl uygulanacabileceği de irdelenmiştir. Yönteme ilişkin akış diyagramına "Şekil 3.3" de yer verilmiştir. Sonuç bölümünde de, bu yöntemle belirlenen Boğaziçi'ne ilişkin veriler doğrultusunda, plana esas olacak önerilere yer verilerek çalışma tamamlanmıştır.

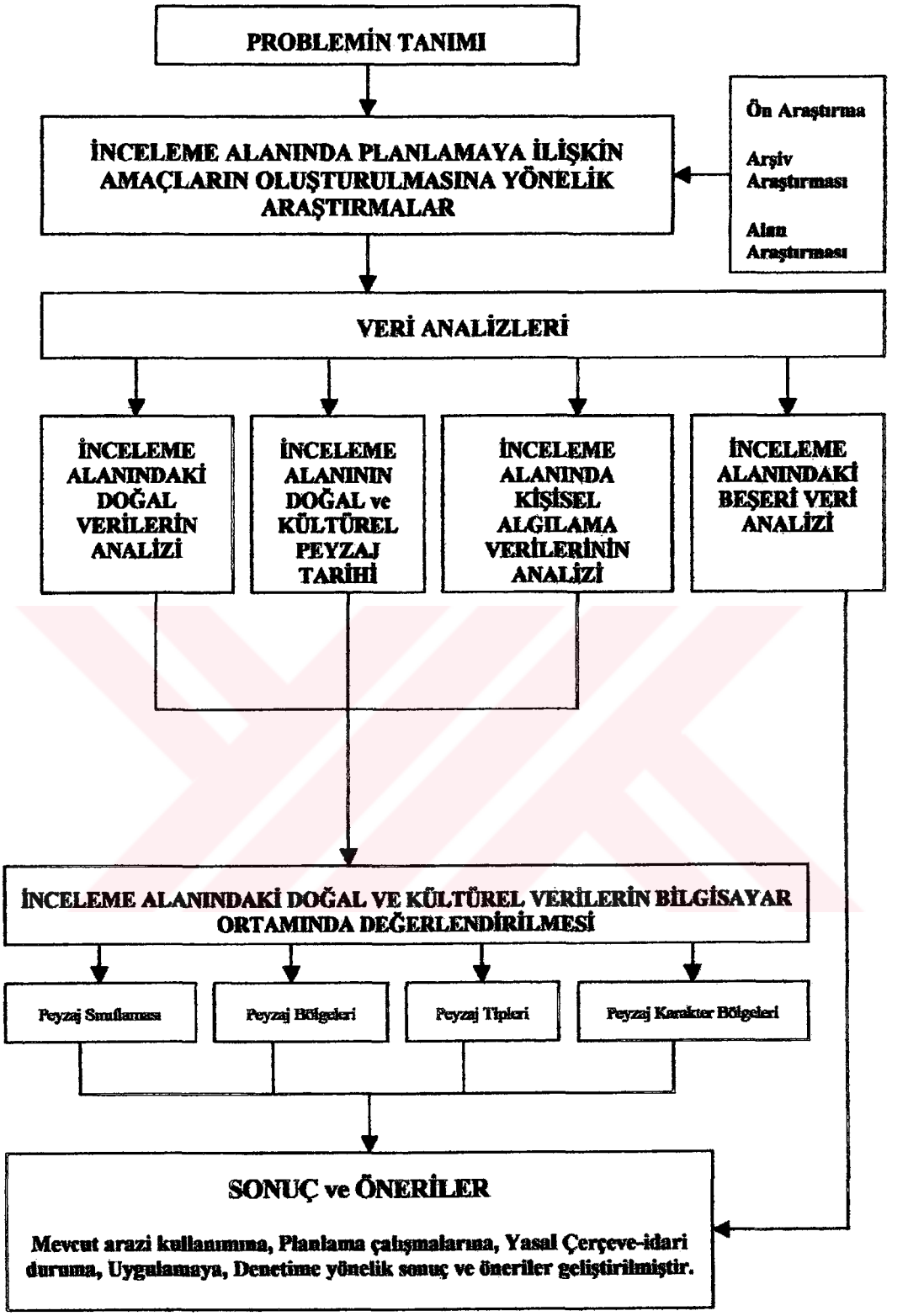
3.1 Boğaziçi Alanı'ndaki Problemin Tanımı

Tarihi geçmişe sahip, doğal ve kültürel değerleri bir arada bünyesinde barındıran bu alandaki temel problem, 1950'lerden sonra başlayan sanayileşme ve bunun doğal sonucu olan hızlı şehirleşme hareketidir. Bu sürecin artan bir ivmeyle devam etmesi, ayrıca şehirleşmenin 1970'lerden sonra plansız olarak gelişmesi, buna bağlı olarak da yeşil alanlarının konut alanlarına dönüşmesi, yeşil dokunun bölünerek tahrip edilmesi gösterilebilir.

3.2 Boğaziçi Alanı'nda Planlamaya İlişkin Amaçların Oluşturulmasına Yönelik Ön Araştırma, Arşiv Araştırması ve Alan Araştırması

Boğaziçi Alanı'nı tehdit eden hızlı ve plansız şehirleşmeyi kontrol altına almak, doğal ve kültürel verileri korumak, gerekli durumlarda yenilemek ve doğal verilerin gelişimini sağlamak planlamanın amacı olarak ortaya konmuştur.

Herhangi bir alana yönelik olarak yapılacak bir planlama çalışmasında, amaca ulaşmada ilk adım "Ön Araştırma, Arşiv Araştırması ve Alan Araştırması" olarak belirlenmiştir.

Şekil 3.3 Ekolojik Peyzaj Planlama Yöntemine İlişkin Akış Diyagramı

Boğaziçi'ne yönelik olarak yapılan bu çalışmada, öncelikle amaç ortaya konmuş, ön gözlemler yapılmış, yazılı ve çizili tüm veriler toplanmış, alana ilişkin yerinde tespitler yapılmış ve kişisel algılamanın ne yönde olduğunu ortaya çıkarmak ve yine kişisel beklentileri belirlemek için de bir anket çalışmasına yer verilmiştir. Toplanan tüm bu veriler daha sonra bilgisayar ortamında haritalara aktarılarak görsel olarak da ifadelendirilmiş ve değerlendirmesi yapılmıştır.

3.2.1 Ön Araştırma

Ön araştırmaya, yapılacakların planlanması ile başlanmıştır. Bu planlama kapsamında da, ilk olarak Boğaziçi Alanı'nda yer alan planlı ve plansız yerleşme alanları, yeşil alanlar, diğer fonksiyon alanları ve ulaşım düzeninin genel anlamda gözlemlenmesine karar verilmiştir. Yine bu planlama doğrultusunda, Boğaziçi Alanı'nın her iki yakası, karadan –hem araba hem de yaya olarak- ve denizden de vapur ile dolaşılmıştır.

3.2.2. Arşiv Araştırması

Arşiv araştırmasına başlamadan önce ne tür bilgilere ihtaç olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ihtiyaç duyulan veriler, alanın topografik ve jeolojik yapısı, iklimi, doğal ve yapay bitki örtüsü, alanda yaşamış ve yaşamakta olan hayvan türleri, mekanın tarihsel gelişimi, nüfusa ait bilgiler, alandaki yasal düzenlemeler, kanunlar ve geçmişten bugüne kadar yapılmış imar planları, mevcut durumu gösteren halihazır harita , hava fotografları olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu verilerin bulunması içinde aşağıda adı geçen kurum, kuruluş ve kişilerin arşivlerinden yararlanılmıştır:

Boğaziçi'nde yapılmış ve geçmiş dönemlere ait imar planları, mevcut durumu gösteren halihazır harita, hava fotografları, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Harita ve Planlama Müdürlüğü, Şehir Planlama Müdürülüğü, İSKİ Harita Müdürlüğü Arşivleri'nden temin edilmiştir.

Boğaziçi'ndeki nüfus gelişimine ait bilgiler için Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Beşiktaş'taki merkezinden ve internet sitesinden (www.die.gov.tr) yararlanılmıştır.

Alana ilişkin doğal, kültürel, tarihsel ve yasal verilerin toplanması için de, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi Kütüphanesi, İ.T.Ü. Merkez Kütüphanesi, İ.T.Ü. Çevre ve Şehircilik Uygulama ve Araştırma Merkezi, Y.T.Ü. Sabancı Kütüphanesi, İ.Ü. Orman Fakültesi Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı, T.M.M.O Mimarlar Odası İstanbul Şubesi Arşivi, Boğaziçi İmar Müdürülüğü, Prof Dr. Nuran ZEREN GÜLERSOY'un arşivi, çeşitli yayın evlerinin çıkarttığı yayın katalogları ve internetteki site arşivleri taranmıştır.

3.2.3 Alan Araştırması

Alan araştırması, arşiv araştırması ile elde edilemeyen bilgilere ulaşmak için izlenen bir yoldur.

Boğaziçi Alanı'nına yönelik olarak karadan, denizden tespitler yapılmıştır. Bu tespitlerden elde edilen veriler 1990 tarihli "Boğaziçi Koruma Alanı'nda 1970-1990 Yılları Arasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi" adlı çalışma ile karşılaştırılmıştır.

Alan araştırması kapsamı,kişisel algılamanın değerlendirilmesi için fotograflara dayalı bir anket çalışması da yapılmıştır.

3.3 Boğaziçi Alanı'ndaki Doğal Verilerin Analizi

Boğaziçi Alanı'ndaki doğal verilerin analizini yaparken alana ilişkin olan abiyotik ve biyotik faktörlerden yararlanmak gerekmektedir. Böyle bir doğal analizde iklim, topografik durum, jeolojik yapı, zemin durumu ve su abiyotik faktörleri, bitkiler ve yaban hayatı ise biyotik faktörleri oluşturmaktadır.

3.3.1 Boğaziçi Alanı'nın Abiyotik Faktörleri

Topografik Yapının Analizi

Boğaziçi Alanı mevcut arazi yapısındaki hareketliliğe bağlı olarak zengin bir doğal yapıya sahiptir. Arazi yapısı oldukça engebelidir. Boğazın eğim durumunu, vadilerini, tepeleri ve dereleri bir harita ile ifadelendirilmiştir "Şekil 3.4". Bu haritadan da anlaşıldığı üzere kıyı kesimleri deniz seviyesinde seyreden arazi iç

kesimlere doğru hızla yükselmektedir. Boğaz'ın her iki yakasında birbirine karşılık gelen alanlarda bulunan vadiler çoğunlukla derindir.

Bu vadilerden Rumeli Yakası'nda bulunanların güneyden kuzeye doğru sıraladığımızda ilk vadi, Beşiktaş İlçe sınırıları içinde yer alan Ortaköy vadisidir. Bunu aynı yakada Balta Limanı, İstinye, Tarabya, Büyükdere, Sarıyer ve Rumeli Kavağı alanlarında yer alan vadiler izlemektedir.

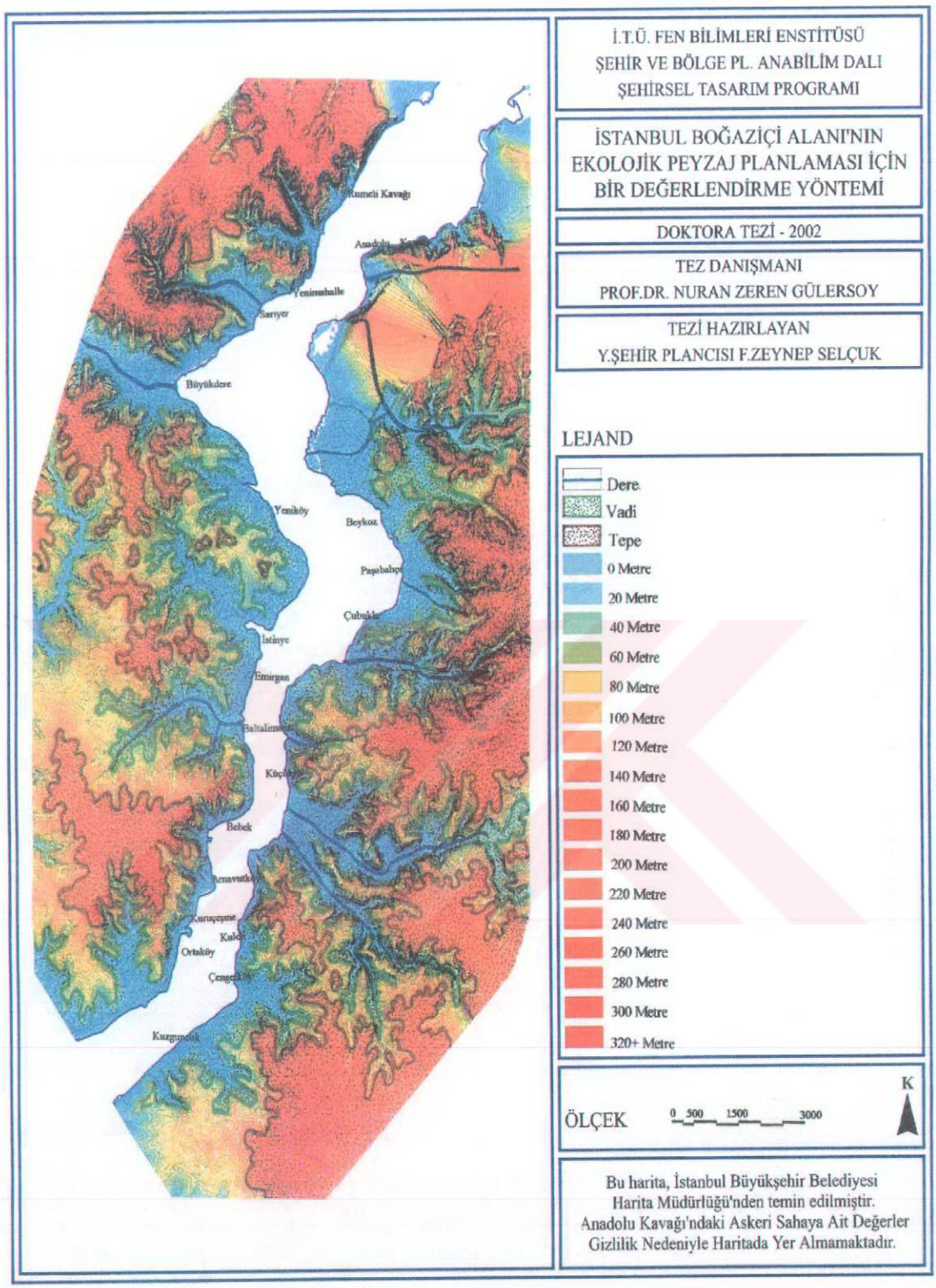
Anadolu Yakası'nda ise yine güneyden kuzeye doğru bir sıralamayla, Kuzguncuk ve Çengelköy vadi alanlarını Göksu vadisi takip etmektedir. Bu yakadaki diğer vadiler ise Kanlıca, Küçüksu, Paşabahçe ve Beykoz mevkiilerindeki vadiler takip etmektedir.

Haritadan da "Şekil 3.4" gözlenebileceği gibi, Rumeli Yakası'nda Balta Limanı, İstinye, Büyükdere, Anadolu Yaka'sında da Göksu, Küçüksu ve Beykoz Vadileri oldukça derindir.

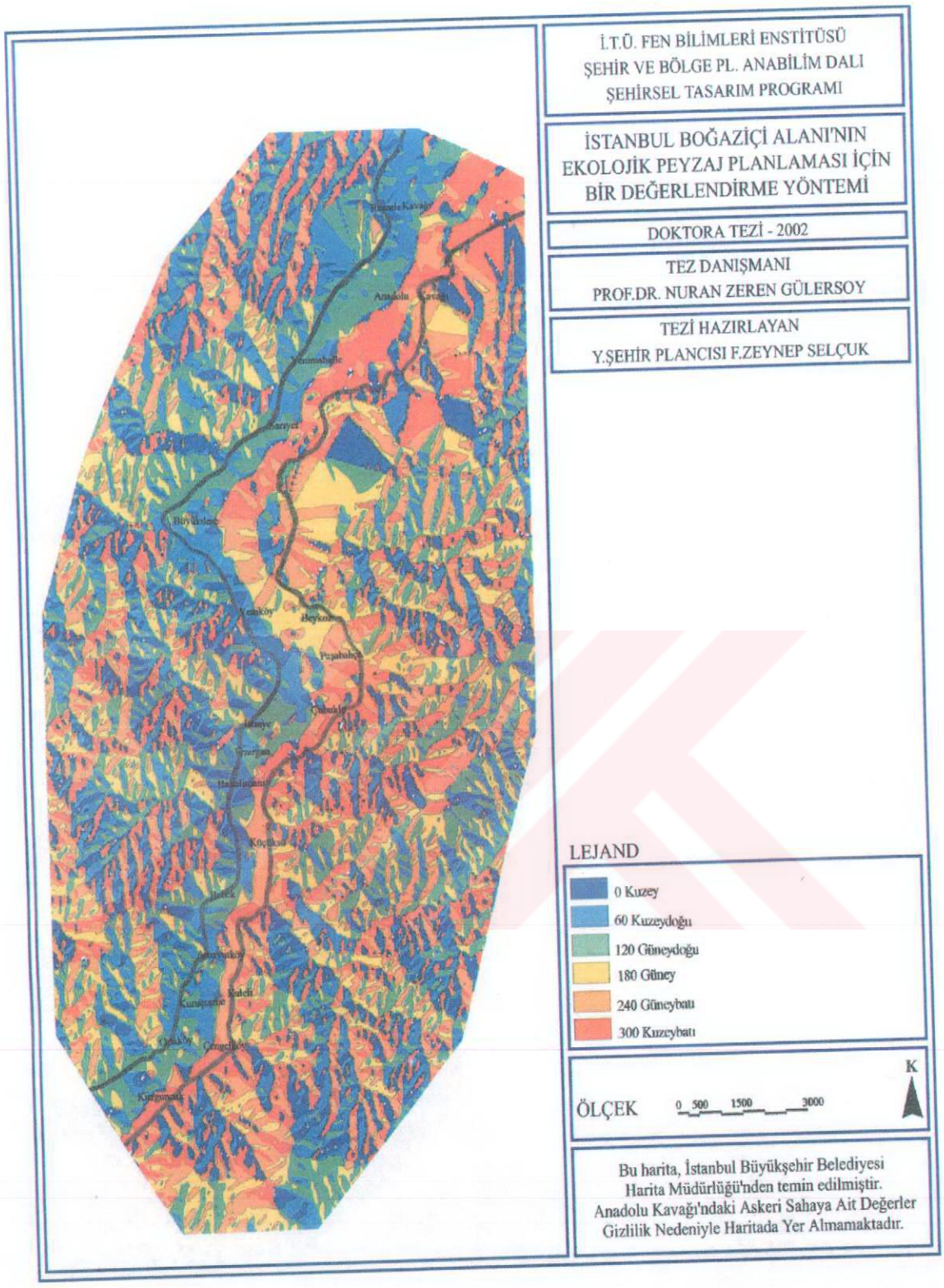
Boğaz'ın her iki yakasında yer alan tüm vadiler aynı zamanda birer dere yatağıdır. Bu alanlar içinde yer alan derelerin bazısı kurumuş bazısıda eskiye oranla suyu azalmış olarak mevcudiyetini sürdürmektedir.

Boğaziçi Alanı'nı doğal olarak incelemeye devam ettiğimizde pek çok küçük ve büyük ölçekli tepesi bulunduğu da görülebilmektedir. Bu tepelerin baktığı yönler bakı haritasında da görülebileceği üzere birbirinden farklı yönlerdedir, bu durum görsel olarak arazide hareketliliği arttırmaktadır "Şekil 3.5".

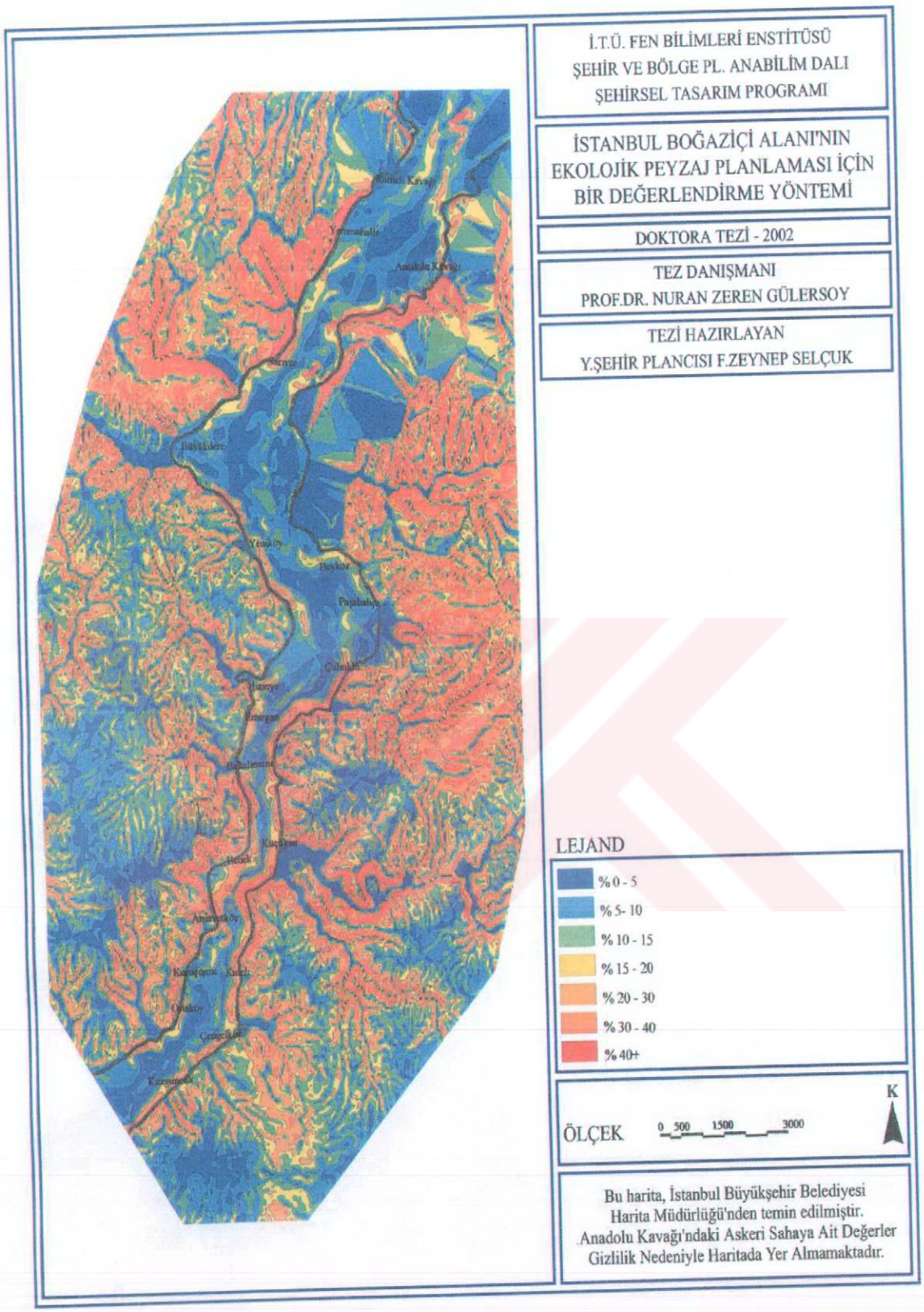
Ayrıca arazideki eğim durumu daha iyi anlayabilmek için bir eğim analizi haritasına da yer verilmiştir "Şekil 3.6".

Şekil 3.4. Boğaziçi'nin Topografik Durumu ve Doğal Verileri **(İBB, 2002).**

Şekil 3.5. Boğaziçi Alanı'nın Bakı Haritası **(İBB, 2002).**

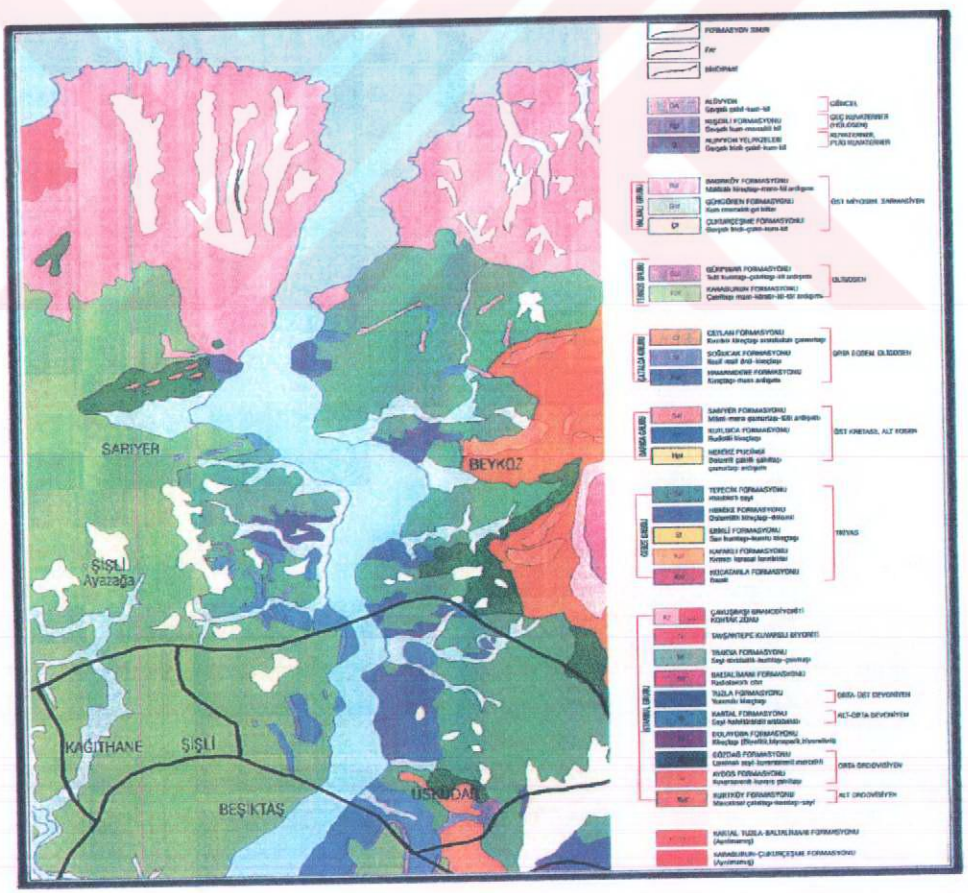

Şekil 3.6. Boğaziçi Alanı'nın Eğim Analizi Haritası **(İBB, 2002).**

Jeolojik Yapı Analizi

İstanbul ve çevresinin günümüzdeki topografik ve jeomorfolojik görünümü çok uzun ve karmaşık bir gelişim sonucudur. Boğaz'ın oluşumuna ait çeşitli görüşler olmaklaberaber günümüzde boğaz oluşumunun eski bir vadiden türediği ve bu vadinin bugünkü durumundan en az 100 m. daha alçak bir deniz seviyesine göre kazıldıktan sonra, Kuvaterner (Dördüncü) Zamanda deniz suları altında kalmış eski bir akarsu vadisi olduğu kabul edilmektedir **(Anonim, 1968), (Anonim, 1994).**

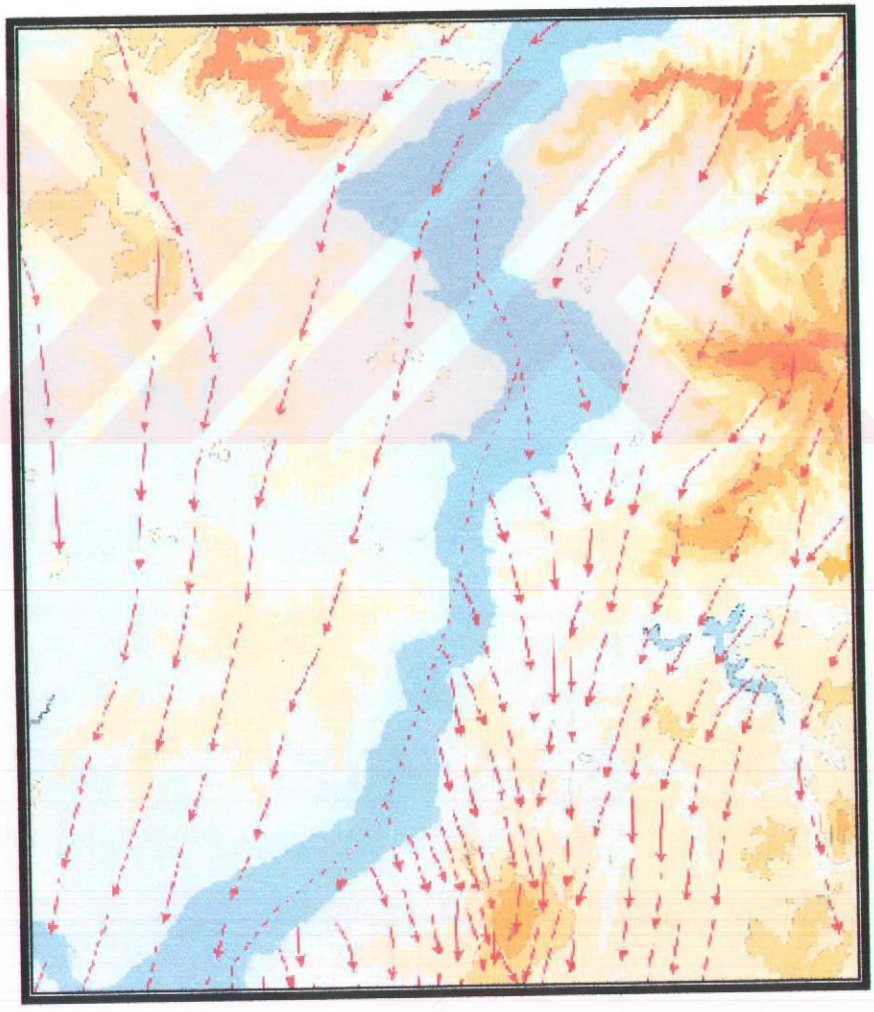
Milyonlarca yıllık jeolojik olaylar dizisi neticesinde Trakya ve Kocaeli çöküntü alanları oluşmuş, Boğaz açılmış ve çöküntü havzalarını tortular doldurmuş, Trakya ve Kocaeli peneplenleri meydana gelmiştir **(Anonim, 1994), (Yaltırık ve ark., 1997).** İstanbul Boğaziçi Alanı'nın temel jeolojisi kuzeyde volkanik kayalardan devon sistleri ve kum taşından oluşmuştur. İstanbul Metropolitan Alanı'na ait jeoloji haritasında da Boğaziçi'ndeki jeolojik yapısının detayları gösterilmiştir "Şekil 3.7".

Şekil 3.7. Boğaziçi Alanı'nın Jeolojik Durum Haritası **(İBB, 1995).**

İklimsel Yapı Analizi

Boğaziçi, yüksek ve alçak olmak üzere iki farklı basınç sistemi ile biri poyraz diğeri lodos olan iki farklı rüzgar sisteminin etkisi altında bulunmaktadır. Karadeniz sahillerinde kuzeye açık olan Boğaz genellikle yılın dörtte üçü kuzey rüzgarlarının etkisinde kalır. Yılın dörtte birinde ise güney-batı yönünden gelen lodos rüzgarları hakimdir. Boğaziçi'nde yazın ılık ve kuru bir iklim, kışın ise Orta Avrupa basınç koşulları hakimdir "Şekil 3.8". Boğaz'da poyraz rüzgarları yazın serinlik, kış aylarında ise soğuk ve kuru hava koşulları yaratırken, lodos rüzgarları kışın ılık bir hava sağlar, buna karşın yaz aylarında Marmara'da ısınmış boğucu bir rüzgar halini alır. Poyraz Mayıs ayından Ağustos ayına kadar etkisini sürdürür **(İstanbul Ansiklopedisi, 1994).**

Şekil 3.8. Boğaziçi'nde Hakim Rüzar Yönü **(ŞPM, 1995).**

3.3.2 Boğaziçi Alanı'nın Biyotik Faktörleri

Bilindiği gibi Boğaziçi'nin doğal bitki örtüsü maki ve orman alanlarıdır. Boğaziçi Alanı'nda yer alan ve yapay bitki örtüsü olarak adlandırdığımız yani insan eliyle oluşmuş yeşil doku ise koru, park, konut bahçeleri, çayırlar ve mezarlıklardır.

Bitki Örtüsü Analizi

Akdeniz iklim koşullarına uyum sağlamış bir vejetasyon tipi olan maki formasyonuna, Boğaziçi Alanı'nın sığ topraklı yamaç ve sırtlarında rastlanmaktadır. Boğaziçi Alanı'nın diğer bitki örtüsü ormandır. İstanbul'un Türkler tarafından fethedilmesinden sonraki dönemde Boğaziçi Alanı'nın kıyılara kadar inen kısımları dahil, her iki yakası yapraklı bir orman örtüsü ile kaplı iken bugün sadece Avrupa yakasında Belgrad Ormanı varlığını sürdürmektedir. Asya yakasındaki Alemdağ Ormanı'nın ise yalnızca adı bilinmektedir. Belgrad Ormanı %56 oranında Orta Avrupa orman florası özelliği gösterir **(İstanbul Ansiklopedisi, 1994), (Yaltırık ve diğ., 1997)**. Belgrad Ormanı'nın en önemli özelliği ve bugüne kadar varolma sebebi İstanbul'a su sağlayan bir kaynak olmasıdır.

Sular, orman içinde bulunan ve Osmanlılar döneminde inşaa edilmiş 7 adet bentte toplanır ve zamanına göre gelişmiş bir teknik ve sanat eseri olan kanallar ve kemerlerle şehre kadar ulaşır **(Ana Britannica, 1994), (Yaltırık ve diğ., 1997)**.

Boğaziçi Alanı'nın yeşil dokusunu koru, park ve konut bahçeleri tamamlamaktadır. Boğaziçi'nin en önemli koruları ise aşağıda bulundukları yakaya göre sınıflandırılmıştır.

Rumeli Yakası'nda; Naile Sultan Korusu – Ortaköy, Kuruçeşme arasında, Naciye Sultan Korusu – Ortaköy, Kuruçeşme arasında, Vakıf Korusu – Kuruçeşme sahili ile Ulus arasındaki dik yamaçta, Fransız Yetimhanesi Korusu – Bebek'te, Ayşe Sultan Korusu – Bebek, Rumelihisarı arasında, Arifi Paşa Korusu - Bebek, Rumelihisarı arasında, Boğaziçi Üniversitesi Korusu - Bebek, Rumelihisarı sahil yolunda, Emirgan Korusu – Emirgan'ın kuzeybatısındaki yamaçta, Sait Halim Paşa Korusu – Yeniköy sırtlarında, Avusturya Sefareti Korusu – Yeniköy sahilinde, Fransız Sefareti

Korusu -, İngiliz Serfareti Korusu – Tarabya'da, Alman Sefareti Korusu – Yeniköy, Tarabya sahil yolu üzerinde, Huber Korusu –Tarabya Koyu'nun güneyinde, İspanyol Sefareti korusu – Büyükdere sahil yolunda, Rus Sefareti Korusu – Büyükdere, Sarıyer sahil yolunda, Ayazağa Korusu – Maslak'ta yer almaktadır.

Anadolu Yaka'sında; Fethi Paşa Korusu – Üsküdar, Kuzguncuk arasındaki sırt ve dik yamaçalarda, Münir Bey Korusu – Kuzguncuk'da, Üryanizade Cemil Molla Korusu – Nakkaştepe'de, Vahdettin Korusu – Kuleli'de, Vaniköy Korusu –Kandilli'de, Vaniköy Rasathane Korusu – Vaniköy'de, Kandilli Kız Lisesi Korusu – Kadilli'de, Cemil Filaber Korusu – Kandilli'de, Amcazade Hüseyin Paşa Korusu – Anadoluhisarı'nın kuzeyinde, Mihrabat Korusu – Kanlıca'da, Hidiv İsmailpaşa Korusu – Çubuklu'da, Beykoz Kasrı Korusu – Beykoz'da, Abraham Paşa Korusu – Beykoz'da yer almaktadır.

Boğaziçi Alanı'nındaki bir diğer yeşil potansiyeli yaratan alanlar, genellikle tepelerde yer alan mezarlıklardır. Alanın her iki yakasına dağılmış olan ve farklı dinlere ait mezarlıklarda temel bitki örtüsü de servidir.

Hayvan Türleri Analizi

Geçmişten günümüze baktığımızda Boğaziçi mekanında farklı türde hayvanların barındığı görülmektedir. Bunun nedeni Osmanlı İmparatorluğu'nu çok geniş alanlara yayılmasından kaynaklanmaktadır. Farklı iklim koşullarına sahip ülkelerde yaşayan çakal, deve vb. türlerin İstanbul ve Boğaziçi mekanında bulunması da bu sebeptendir. Günümüze gelinceye dek geçen zaman içinde bu türlerin devamlılığının sağlanamamış olmasında, hem iklimsel koşullardaki hem de arazi yapısındaki farklılıkların etkisi olmuştur. Bu tür etkenler nedeniyle bu gibi türlerin bu mekanda yaşaması uygun değildir. Fakat bu mekanla bütünleşmiş olan kuş ve balık türlerinin de hızla yok olduğu gözlenmektedir. Kuş türlerinin azalmasında, doğal yaşama mekanları olan orman alanlarının azalması etkili olmuştur.

Boğaz'ın, oksijen bakımından zengin sulara sahip olduğu bilinmektedir. Diğer taraftan, Karadeniz'in yaşamdan yoksun derin sularıyla alışverişinin bulunmaması da Boğaz'ı balık yaşamı yönünden çok olumlu bir ortam haline getirmektedir. Bu olumlu özelliğe karşın İstanbul'un kentsel atıkları sayesinde yoğun biçimde kirlenen

Marmara Denizi ile İstanbul Boğazı'nda miktar ve çeşit olarak eskiye göre çok daha az balık yaşamaktadır **(Ana Britannica, 1994).**

3.4 Boğaziçi Alanı'ndaki Beşeri Verilerin Analizi

Boğaziçi Alanı'ndaki beşeri verilerin analizini yaparken alandaki nüfus gelişiminden yararlanmak gerekmektedir. Boğaziçi'ndeki nüfus gelişimi bu gelişime bağlı olarak alan kullanımındaki dağılım ve bu dağılıma bağlı olarak da sosyal yapıdaki farklılaşmayı ortaya koyarak beşeri veri analizi yapılmaktadır.

Boğaziçi Alanı'nın Nüfus Özellikleri

Asya ile Avrupa arasında bir geçit yeri olan Boğaziçi Alanı'nında 1945'den sonra özellikle de son 30 yıl içinde nüfus hızlı bir artış göstermiştir. Bu alanda nüfusun hızla artmasındaki en önemli etken de iç göç olmuştur. Şirket-i Hayriyye'nin Boğaziçi'nde başlattığı vapur seferleri nüfus artışını önemli boyutlarda etkilememekle sonraki yıllarda özellikle karayollarının yapımına hız verilmesi alana yavaş yavaş nüfus çekmeye başlamıştır. I. Boğaziçi Köprüsü ve yan yollarının 1973 yılında hizmete açılmasından sonra Boğaz'ın Anadolu yakasında, özellikle Beylerbeyi ve civarında plansız yerleşmelerin artmasına neden olmuştur. 1989 yılında II. Boğaziçi Köprüsünün ve yan yollarının hizmete girmesiyle aynı olay bir kez daha yaşanmıştır. Boğaz'ın Rumeli yakasında ise sahil yolunun açılmasından sonra plansız yerleşmelerde artış meydana gelmiştir. Ulaşım kolaylığı gibi etkenlerin yanı sıra Boğaziçi Alanı'nda nüfusun son yıllarda hızlı bir şekilde artmasında etkin olan diğer faktör de, politik kaygılar sonucu alınan - imar affının Boğaziçi Alanı'nda uygulanması, yeşil alanların iskana açılması vb. - hatalı kararlar olmuştur.

Boğaziçi'ndeki Nüfusun Yıllara Göre Değişimi

Boğaziçi alanındaki nüfus gelişimine 1935 yılından itibaren baktığımızda, o yıllarda toplam nüfusun 144.998 kişi olduğunu görülmüştür. Bu nüfusun 75.047'si Rumeli Yakası'nda ikamet ederken, 69.951'i de Anadolu Yakası'nda yerleşmiştir **(DİE, 1935).**

1955 yılına gelindiğinde geçen 20 yıllık sürede Boğaziçi'nin toplam nüfusu %69 oarnında bir artışla 245.090'a ulaşmıştır. Bu dönemde nüfusun geçmiş dönemin aksine Anadolu Yakası'nda %79 oranında bir artışla, 124.946 kişiye ulaşarak Rumeli Yakası'na göre daha fazla yoğunlaştığı görülmüştür **(DİE, 1955).**

1965 yılına kadar geçen 10 yılda ise alandaki toplam nüfusun artış oranı %48 olmuştur. Toplam 362.701 kişinin 159.887'si Rumeli, 202.814 kişisinin de Anadolu Yakası'nda ikamet ettiği belirlenmiştir. Bu dönemde de Anadolu Yakası'nda nüfusun artışı %62 olmuştur. Nüfusun bu dönem içinde özellikle Anadolu Yakası'nda yoğunlaşmasının nedeni 1950'lerden sonra alan içinde yer almaya başlayan sanayi tesisleri olmuştur. Özellikle Beykoz ilçe sınırları içinde yer almaya başlayan sanayi tesisleri buraya nüfusu hızla çekmiştir. 1935 yılından 1955'e gelindiğinde Beykoz ilçesinde nüfus %144 oranında artmış, 1955'den 1965' kadarda aynı ilçede nüfus %84 bir artış kaydetmiştir **(DİE, 1965).**

1970 yılında yapılan Genel Nüfus sayımı sonuçlarına göre Boğaziçi'nin Rumeli Yakası'nda 204.007, Anadolu Yakası'nda da 219.912 kişinin yaşadığı saptanmıştır. Boğaz genelindeki nüfus artışı geçmiş yıllara göre düşmüş artış oranının %17 olduğu gözlenmiştir **(DİE, 1970).**

1975 yılına gelindiğinde ise geçmiş 5 yıllık döneme göre nüfusta bir hareketlenme gözlenmiştir. Boğaz geneline baktığımızda nüfusun %31 oranında bir artış ile 555.910 kişiye ulaştığı da görülmüştür. Bu dönemde ilçe bazında artışlara baktığımızda, nüfusun Üsküdar İlçesi'nde %41 oranı ile 202.950 kişiye, Beşiktaş İlçesi'nde de %29 oranında bir artış ile 174.931 kişiye ulaştığı belirlenmiştir. Beşiktaş ve Üsküdar İlçeleri'ndeki bu artışa, 1974 yılında hizmete giren I. Boğaziçi Köprüsü ve yan yolları neden olmuştur **(DİE, 1975).**

1980 yılında yapılan nüfus sayıma göre, Boğaz genelinde nüfusun artışı %23 oranında olmuştur. Anadolu Yakası'nda 375.953 kişi, Rumeli Yakası'nda da 305.773 kişinin ikamet ettiği belirlenmiştir. Bu dönemde en hızlı gelişim kaydeden ilçe de %38 oranındaki nüfus artışı ile 117.656 kişiye ulaşan Sarıyer İlçesi olmuştur **(DİE, 1980).**

1985 nüfus sayımlarının sonuçlarına baktığımızda ise, Boğaziçi nüfusunun %20 artarak 817.775 kişiye ulaştığı görülmüştür. Bu dönemde Rumeli Yakası'nda nüfus artış oranı %15 olarak belirlenirken Anadolu Yakası'nda ki artış oranı da %24 olarak kaydedilmiştir. Bu dönem içinde en düşük büyüme oranı %9 ile Beşiktaş İlçesi'nde gerçekleşmiştir **(DİE, 1985).**

1990 yılında yapılan genel nüfus sayımı sonuçlarında ise Boğaziçi'ndeki genel nüfus artış oranı %13' düşmüş ve 923.491 kişinin alanda ikamet ettiği tespit edilmiştir. Yine aynı dönem içinde Rumeli Yakası'nda nüfus sadece %3 oranında artarken Anadolu Yakası'nda bu oranın %20 olduğu da belirlenmiştir. Ayrıca bu dönem içinde Beşiktaş İlçesi'nin % 6 oranında nüfus kaybederek 192.210 kişiye ulaştığı da tespit edilmiştir **(DİE, 1990).**

1997 yılında yapılan sayımda hem Boğaziçi Alanı'nın genelinde hem de her iki yakasındaki nüfus artış oranı %19 olarak belirlenmiştir. Bu duruma göre Anadolu Yakası'nda 432.383 kişi, Rumeli Yakası'nda da 665.191 kişi olmak üzere Boğaz'ın tamamında 1.097.574 kişinin yaşadığı belirlenmiştir. Bu dönem içinde ise Sarıyer İlçesi'nde nüfusun %34 oranında arttığı ve nüfusun 229.600 kişiye ulaştığı da tespit edilmiştir **(DİE, 1997).**

2000 yılına ait son nüfus bilgilerinin sonucuna göre, Boğaz genelindeki toplam artış oranı sadece %5'dir ve nüfus bu artış ile 1.149.072 kişi olmuştur. Anadolu Yakası'ndaki artış oranı %7 olarak gerçekleşmiş ve nüfusun bu yakada 713.718 kişi olduğuda belirlenmiştir. Rumeli Yakası'nda ise aynı dönemde nüfus sadece %1 oranındaki artışla 435.354 kişiye ulaşmıştır. Bu dönem içinde, Beşiktaş İlçesi'nde yine %5 oranında bir nüfus kaybı olduğu da saptanmıştır. En yüksek artış oranı da %13 ile Beykoz İlçesi'nde gerçekleşmiştir **(DİE, 2000).**

1935 yılından 2000'e kadar geçen süre içinde nüfusun, Boğaziçi Alanı'nda, Anadolu ve Rumeli Yakalarında ve ayrıca Boğaziçi'nin 4 ilçesinde (Beşiktaş, Beykoz, Sarıyer, Üsküdar) nasıl bir değişim gösterdiği "Tablo 3.1."de gösterilmiştir.

Tablo 3.1 Boğaziçi'nde Nüfusun Yıllara Göre Dağılımı

YILLAR (*) İLÇELER	1935	1955	Artış %	1965	Artış %	1970	Artış %	1975	Artış %	1980	Artış %	1985	Artış %	1990	Artış %	1997	Artış %	2000	Artış %
Beşiktaş	55007	84698	54%	107442	27%	136105	27%	174931	29%	188117	8%	204911	9%	192210	-6%	202783	6%	191776	-5%
Beykoz	15103	36859	144%	67758	84%	76385	13%	92767	21%	114812	24%	136063	19%	163786	20%	193067	18%	217316	13%
Sarıyer	20040	35446	77%	52445	48%	67902	29%	85262	26%	117656	38%	147503	25%	171872	17%	229600	34%	243578	6%
Üsküdar	54848	88087	61%	135056	53%	143527	6%	202950	41%	261141	29%	329298	26%	395623	20%	472124	19%	496402	5%
Rumeli Yakası	75047	120144	60%	159807	33%	294807	28%	260193	28%	305773	18%	352414	15%	364082	3%	432383	19%	435354	1%
Anadolu Yakası	69951	124946	79%	202814	62%	219912	8%	295717	34%	375953	27%	465361	24%	559409	20%	665191	19%	713718	7%
Boğaziçi	144998	245090	69%	362701	48%	423919	17%	555910	31%	681726	23%	817775	20%	923491	13%	1097574	19%	1149072	5%

(*) DİE, Genel Nüfus Sayımları

3.5 Boğaziçi Alanı'nın Doğal ve Kültürel Peyzaj Tarihi

Boğaziçi Alan'ı, Karadeniz'i Marmara'ya bağlayan önemli bir su yolu oluşu, özel konumu, kendine özgü topografyası, eşsiz doğal yapısı ve bu yapı ile bütünleşen yerleşmeleriyle yüzyıllar boyunca bir odak noktası olmuştur. Başlangıçta dini önemi olan küçük topluluklar, daha sonraları kentten bağımsız köy yerleşmeleri şeklinde gelişim gösteren Boğaziçi, Türkler'in gelişiyle gözde bir sayfiye yeri haline gelmiştir.

Boğaziçi Alan'ı yaklaşık 60 yıl öncesine kadar, saraylar, yalılar, askeri ve dini yapılar, okullar ve tarihi köy yerleşmelerinden oluşmuşken, 1950'li yıllarda, özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, başlayan sanayileşme hareketi ve buna bağlı olarak gelişim gösteren hızlı kentleşme, kırdan kente doğru yaşanan göç, plansız ve kaçak yapılaşmayla değişim göstermiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nin başlarından 1950 sonrasına kadar Boğaziçi Alanı'nda yeni yapılaşma minimum düzeyde seyretmiştir. 1960 sonrası yaşanan iç göç sonucu, İstanbul'un devamlı olarak büyümesine bağlı olarak, Boğaziçi Alanın'da da yeni yapılaşma hız kazanmıştır.

Boğaziçi mekanında gerçekleştirilen uygulamalar, 1970'lere kadar mevzii imar planları doğrultusunda olmuştur. 1970 yılında Boğaziçi Alanı'nın korunmasına yönelik ilk ciddi adım atılmış ve Ekim 1970'de, İstanbul Boğaziçi Sahil Şeridi'nde bulunan yalılar, GEE ve AYK (Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu) tarafından tescil edilmiştir. Bu çalışmanın ardından Boğaziçi Alanı'nın tamamına yönelik, 1/5000 ölçekli, 1971, 1975, 1977 ve 1983 yıllarında olmak üzere, 4 adet Nazım (Koruma) İmar Planı yapılmıştır. 1975 yılında hazırlanan plan aynı yıl içinde revize edilmiş, 1977 yılında hazırlanan nazım plan ise 1978, 1979, ve 1982 yıllarında olmak üzere 3 kez revize edilmiştir. 1988 yılında, Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgelerini kapsayan, 3194 sayılı İmar Kanununun 48. maddesini temel alan 1/5000 ölçekli Boğaziçi Revizyon Nazım İmar Planı hazırlanmıştır. 1991,1992,1993 onay tarihli 1/5000 ölçekli Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgelerine ait Revizyon Nazım Planları ve 1/1000 ölçekli Gerigörünüm ve

Etkilenme Bölgesi Uygulama İmar Planları hazırlanmıştır. 1999 yılında da Boğaziçi Alanı Sarıyer İlçesi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgelesi için yeni bir Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı da hazırlanmıştır.

1970'lerden başlayarak günümüze kadar Boğaziçi Alanı'na yönelik plan hzırlamanın yanısıra, alanın korunması kapsamında, 1974 ve 1975 yıllarında "Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanlarını Koruma Kararları" ile 1978 yılında "Boğaziçi Koru ve Mesire Alanlarını Koruma Kanunu" GEE ve AYK (Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu)'nca alınmıştır .

Boğaziçi Alanı'nın tamamına ilişkin hükümler taşıyan ve 1983 yılında yürürlüğe giren 2960 sayılı "Boğaziçi Kanunu" bir çok yönden olumlu olarak nitelendirilmiştir. Bu kanunun yürürlüğe girmesinden 2 yıl sonra, 1985 yılında imar kanunda yapılan değişiklik, Boğaziçi Alanı'nı geriye dönüşü neredeyse imkansız bir yapılaşma sürecine sokmuştur **(Selçuk, 1992).**

1983 tarihli, 1/5000 ölçekli Boğaziçi Nazım İmar Planı ve 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu, Boğaziçi Alanı'nın korunması zorunluluğunu getirmiştir. Bu kanun kapsamında ön görünüm bölgesi içinde yapı yapılmayacağı da belirtilmiştir. Ne yazık ki, 09.05.1985 tarihinde, 3194 sayılı İmar Kanunu'nda yapılan madde değişikliğiyle ön görünüm bölgesi içinde de 2 katı aşmayacak şekilde yapı yapılabileceği belirtilmiştir. Boğaziçi Alanı'nda, yapılaşmaya ilişkin 3194 sayılı İmar Kanunu'nun Anayasa Mahkemesi'nce iptaline kadar geçen 2 yıllık süre içinde çok sayıda inşaat yapımına başlanmıştır. Bu süre içinde ön görünüm bölgesinde 1335 adet lüks konut inşaa edilmiştir. 93 parselde gerçekleştirilen 1335 adet yapı, toplam 490 050 m2 alan kaplamıştır. Aynı süre içinde aynı uygulama ile Öngörünüm Bölgesinde yapılan inşaatlarda %10 oranında ağaç kesilmiştir. 3194 sayılı İmar Kanunu'nun "Ön görünüm bölgesinde parsel büyüklüğü 5000 m2'den az olmamak, ifraz işlemleri yapılmamak ve TAKS azami %6 ve 2 katı geçmemek şartı ile konut inşaatı yapılabileceği, blok adedinin serbest olacağı hükmünün, orman, koru, ağaçlandırma ve yeşil alanlar dahil uygulanabileceğinin belirlenmesiyle 2 yıllık zaman zarfında 285 415 m2 rekreasyon alanında da 17 221 m2 inşaat yapılmıştır **(Gülersoy ve Selçuk, 1994).**

Devlet Denetleme Kurulu tarafından hazırlanan 12.04.1989 tarihli "Boğaziçi Raporu"nda, 3194 sayılı İmar Kanunu'nun Boğaziçi'nde uygulanması yönetmeliğinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesinden ve kararın Resmi Gazete'de yayınlanmasına kadar geçen 4 aylık süre içinde 71 parselde 1017 yapıya yasa dışı olarak ruhsat verildiği belirtilmiştir. Devlet Denetleme Kurulu tarafından 390'ı kooperatif, 1001'i şahsa ait toplam 1391 adet yapı denetlenmiştir. Aynı kanunun geçici 7. maddesi uyarınca da, 21 parseldeki 390 yapının da, kanunun iptal kararına kadar ruhsat aldığı belirlenmiştir **(Gülersoy ve Selçuk, 1994)**.

15.07.1988 tarihli ve 1/5000 ölçekli Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgesi Revizyon Planı, bir çok kez Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi tarafından dava edilmiştir. 14.12.1988 tarihinde başlayan bu süreç, 14.05.1994 tarihinde İstanbul 1. İdare Mahkemesi söz konusu planların içerik olarak ele alınması yönünde keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasına ve yürütmeyi durdurmanın bilirkişi raporlarından sonra değerlendirilmesine karar verilmesiyle devam etmiştir **(Gülersoy, 1998)**.

Bilirkişi Kurulu, incelemesi sonucunda, 1988 onanlı Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgeleri Nazım İmar Planı Revizyonu ile yapılan değişiklilerin tümünün ve 1990 sonrası İlçe Belediyelerince hazırlanan planlardaki değişikliklerin bir bölümün planlama esasları, şehircilik ilkeleri ve Boğaziçi'nin korunmasında öngörülen kamu yararı açısından uygun olmadığı sonucuna varmıştır **(Gülersoy, 1998)**.

14.12.1988 tarihinde Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 15.07.1988 tarihli ve 1/5000 ölçekli Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgeleri Revizyon Planı'nın iptali için İstanbul 1 No'lu İdare Mahkemesine başvurmuş ve İstanbul 1 No'lu İdare Mahkemesi, 23.02.1990 tarahli kararı ile söz konusu plan için Koruma Kurulu onayı eksiliği nedeniyle ilk yürütmeyi durdurma kararını (90 gün) vermiştir. Ancak 24.05.1990 tarihinde aynı mahkeme Mimarlar Odası'nın dava açma yetkisi olmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Mimarlar Odası bunu üzerine 30.07.1990 tarihinde 1. İdare Mahkemesinin, davayı reddine ilişkin kararı ile ilgili yürütmeyi durdurmak üzere Danıştay 6. Dairesine başvurmuştur. Danıştayın Mimarlar Odası'nın dava açma ehliyeti bulunduğuna karar vermesi üzerine planın iptali ile

ilgili davanın yeniden görüşülmesine başlanmıştır. İstanbul 1. İdare Mahkemesi, 04.12.1992 tarihinde ilgili Koruma Kurulu onayı eksikliği gerekçesiyle 15.07.1988 tarih ve 1/5000 ölçekli plan hakkında ikinci kez yürütmeyi durudurma kakarı vermiştir. Yürütmeyi durdurma kararına karşı planların daha sonraki tarihlerde ilgili Kurulca onaylandığı gerekçesiyle Belediyece yapılan itiraza karşı İstanbul 1. İdare Mahkemesi, 01.02.1993 tarihinde, Üsküdar İlçesi için yürütmeyi durdurma kararını kaldırmış, Beşiktaş, Sarıyer ve Beykoz İlçelerinde ise yürütmeyi durdurma kararını sürdürmüştür. 90 günlük yürütmeyi durdurma kararının sona ermesinden sonra, İstanbul 1. İdare Mahkemesi, 14.05.1994 tarihinde söz konusu planların içerik olarak ele alınması yönünde keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasına ve yürütmeyi durdurmanın bilikişi raporlarından sonra değerlendirilmesine karar vermiştir **(Gülersoy, 1998).**

Bilirkişi Kurulu, incelemde, 2960 Sayılı Boğaziçi Kanunu'na veri olan 22.07.1983 tarihli Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Değerlerini İçeren Nazım Plan ile 15.07.1988 onay tarihli Nazım İmar Planı Revizyonunu ve 03.05.1991 tarihli Beşiktaş, 01.10.1991 tarihli Sarıyer, 05.08.1991 tarihli Beykoz ve 17.11.1992 tarihli Üsküdar İlçelerine ait 1/5000 ölçekli Nazım Planlarını her paftayı esas almak üzere karşılaştırmıştır **(Mimarlar Odası, 1995), (Gülersoy, 1998).** Bilirkişi Kurulu, sonuç olarak 1988 onanlı Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgeleri Nazım İmar Planı Revizyonu ile yapılan değişiklilerin tümünün ve 1990 sonrası İlçe Belediyelerince hazırlanan planlardaki değişikliklerin bir bölümün planlama esasları, şehircilik ilkeleri ve Boğaziçi'nin korunmasında öngörülen kamu yararı açısından uygun olmadığı sonucuna varmıştır **(Gülersoy, 1998).**

Boğaziçi Beykoz ve Sarıyer İlçe ve mücavir alan sınırları içinde ve 2960 Sayılı Boğaziçi Kanunu kapsamı dışında kalan ve yoğun yapılaşma tehdidi altında olan alanlar İstanbul III. No.'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 15.11.1995 gün ve 7755 Sayılı karar ile tesbit, tescil ve ilan edilmiştir **(Gülersoy, 1998).**

Boğaziçi Alanı'nında, 1970'lerden başlayarak günümüze kadar geçen süre içinde koruma ve planlamaya yönelik olarak yapılan tüm çalışmaların diğer değişle kısa peyzaj tarihinin bize göstermiş olduğu, her yeni plan ve her revizyon ayrıca birbiriyle

çelişen kanunların sonucu Boğaziçi Alanı'nda yeşile ayrılması uygun olan açık alanların hızla azaldığı, buna karşın konut alanlarının artığı ve kaçak yapılaşmanın onaylanan planlarla yasal kimlik kazanması olmuştur **(Selçuk, 1992)**.

3.6 Boğaziçi Alanı'ndaki Doğal ve Kültürel Verilerin Bilgisayar Ortamında Değerlendirilmesi

Boğaziçi'ne yönelik olarak yapılan tüm araştırmalardan sonra, toplanan verilerin görsel olarak ifadelendirilmesine geçilmiştir.

Boğaziçi'nin 1/5000 ölçekli halihazır haritasının 1/25000'e küçültülmesiyle çalışmaya başlanmıştır. Bu işlemden sonra mevcut ve altlık niteliğinde olan veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu aktarım işleminden önce tüm verilerin el çizimi ile işlendiği bir harita da oluşturulmuştur.

Boğaziçi Alanı'na ait arazi kullanımına ilişkin bu bilgiler, GIS esaslı bir program olan "ArcView GIS 3.2" programını kullanarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu aktarımda oluşturan haritalar alana ait farklı özellikleri içermekte, aynı zamanda da üst üste çakıştırılabilme özelliğini taşımaktadır. Bu özellik sayesinde çizimler üst üste konulduğunda daha detaylı bir harita oluşturulabilmiştir.

Boğaziçi Alanı'ndaki Peyzaj Sınıflaması

Peyzaj Sınıflaması, kısaca inceleme alanında yer alan görünümü de etkileyen fonksiyonlar olarak tanımlanır. Bu sınıflamada peyzaj alanı belirli kriterlere göre sınıflandırılabilir. Yapılan alan araştırması, alanının başlıca iki fonksiyonu barındırdığını ortaya koymuştur; Konut Alanları ve Yeşil Alanlar. Bunların haricinde ise Rumeli Yakası'nda özellikle de Arnavutköy, Bebek, Maslak arasında önemli eğitim kurumlarının yer aldığı tespit edilmiştir. Beşiktaş ve Üsküdar'ın yoğun olarak şehirleştiği ve ticaret fonksiyonlarını barındırdığı da bu alan araştırması sırasında gözlemlenmiştir. Bir diğer tespit, her iki kıyı boyunca tarihi niteliği olan, yalı, sefarethane, saray gibi yapılarla, kıyının hemen gerisinde kalan alanlarda da tarihi köyiçi yerleşmelerinin yayıldığı görülmüştür. Kıyının hemen arkasından başlayan tepelerde yeşil dokunun bölünmüş olduğu ve yeni tip (villa ve toplu konut) konut alanlarının bu kısımlarda yoğunlaştığı da tespit edilmiştir. Vadiler ve dere yatakları

boyunca da kaçak yapılaşma alanlarının yoğun olarak yayıldığı gözlenmiştir. Beykoz ve civarında da sanayi tesisleri dikkati çekmiştir.

Boğaziçi'nin Peyzaj Bölgeleri

İstanbul Boğaziçi Koruma Alanı, 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu'na göre 4 bölgeye ayrılmıştır: Boğaziçi Sahil Şeridi, Ön Görünüm Bölgesi, Geri Görünüm Bölgesi, Etkilenme Bölgesi "Şekil 3.9"

Boğaziçi Sahil Şeridi: Boğaziçi kıyı kenar çizgisi ile 22/07/1983 tarihli 1/5000 ölçekli nazım planında gösterilen hat arasında kalan bölgedir.

Ön Görünüm Bölgesi: Boğaziçi sahil şeridine bitişik olan ve 22/07/1983 tarihli 1/5000 ölçekli imar uygulama planında gösterilen bölgedir.

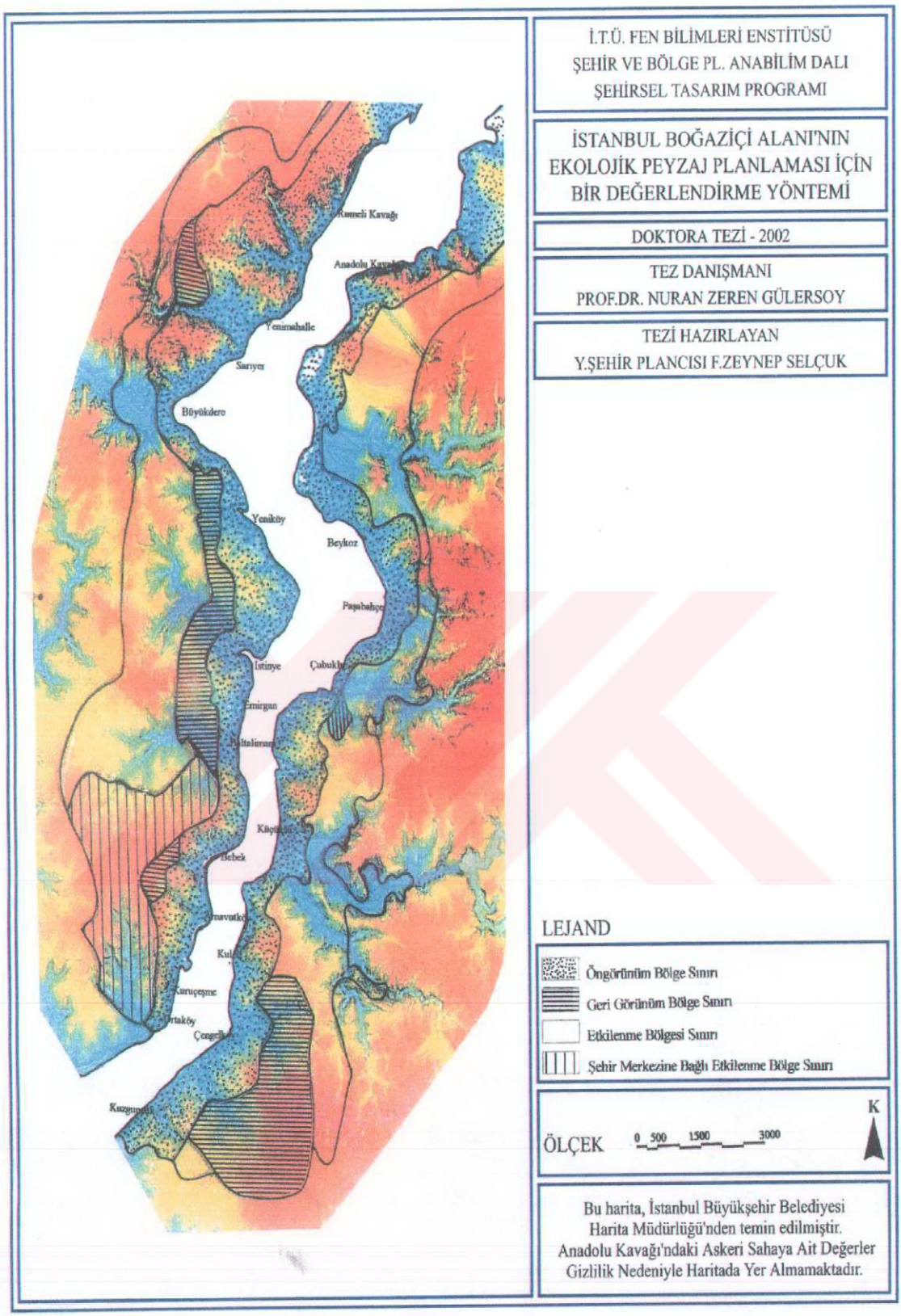
Geri Görünüm Bölgesi: Öngörünüm bölgesine bitişik olan ve 22/07/1983 tarihli 1/5000 ölçekli nazım planında gösterilen coğrafi bölgedir.

Etkilenme Bölgesi: Öngörünüm ve Geri Görünüm bölgeleri dışında 22/07/1983 tarihli 1/5000 ölçekli nazım planında gösterilen ve Boğaziçi sahil şeridi, öngörünüm ve Geri Görünüm bölgelerinden etkilenen bölgedir **(Resmi Gazete, 1983)**.

Boğaziçi Kanunu'nda yer alan bölge sınırlarına göre var olan peyzaj bölgelerinin "Şekil 3.9" de gösterildiği gibi, Boğaziçi mekanının mevcut arazi yapısı ile uyuşmadığı da gözlenmektedir. Hatta yapılan alan araştırması ile ortaya çıkan bir konu da haritalarda geri görünüm hatta etkilenme bölgesi olarak gösterilen bazı alanların ön görünüm bölge sınırları içinde kaldığıdır. Arazinin mevcut yapısına uymadan belirlenmiş bu sınırlar sonucu gelişim gösteren yapılaşma görsel açıdan problem yaratmaktadır.

Boğaziçi'nin Peyzaj Tipleri

Boğaziçi Alanı'na ait Peyzaj Tipleri, alanın mevcut arazi kullanım şekliyle beraber ekolojik özelliklerini ortaya koymaktır. Boğaziçi mekanındaki mevcut duruma genel olarak baktığımızda, alanda başlıca 9 tip peyzaj öğesinin bulunduğunu görmekteyiz:

Şekil 3.9 Boğaziçi Alanı'nın Peyzaj Bölge Sınırları Haritası

Bunlar, konut, ticaret, sanayi, yeşil, spor alanları ile eğitim tesisleri, askeri alanlar, tarihi merkezler ve kamu alanlarıdır "Şekil 3.10"

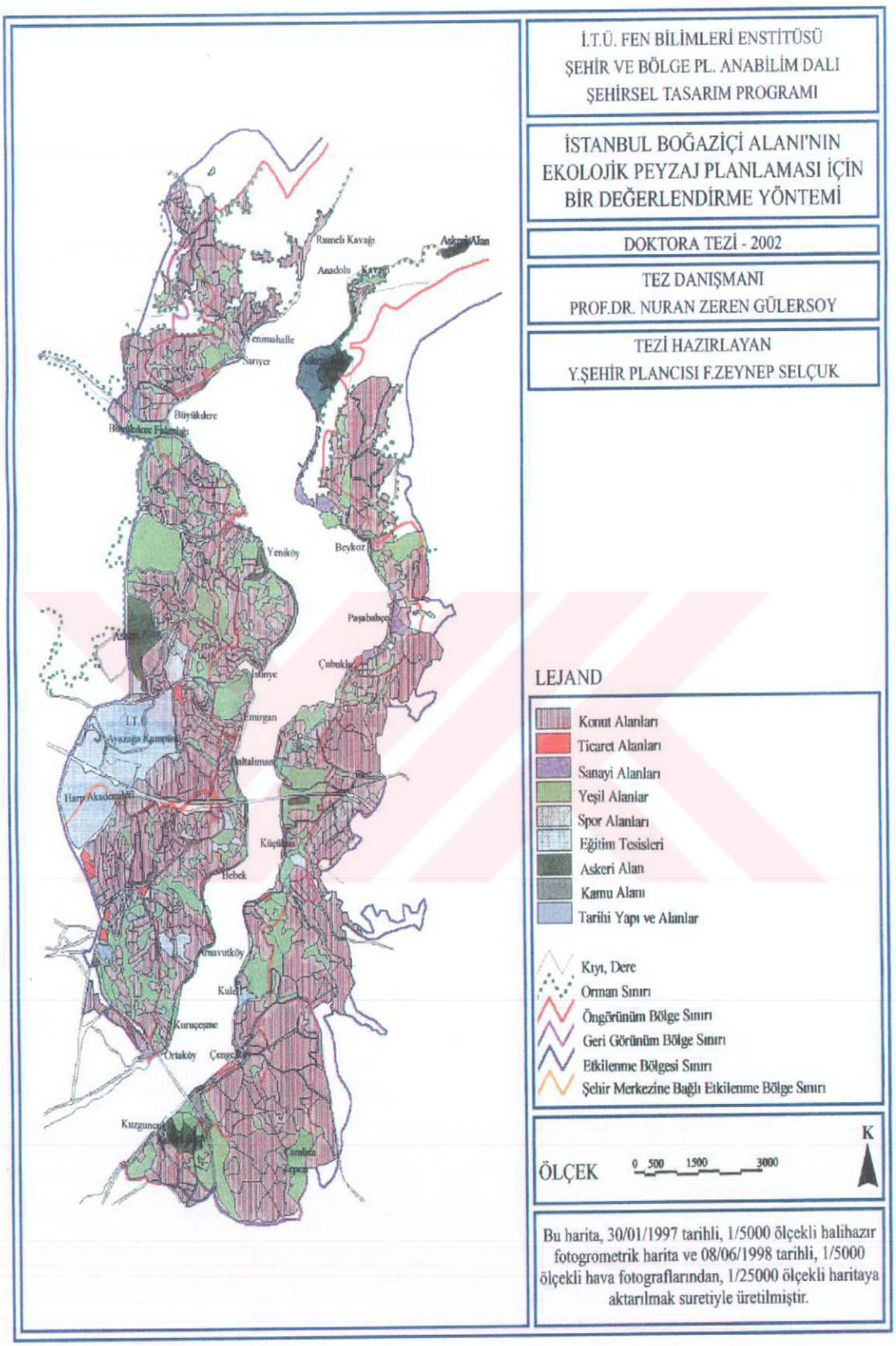
Boğaziçi'nde yer alan peyzaj tiplerini ayrıca daha detaylı olarak sınıflamamız da mümkündür. Bu sınıflamanın aşağıda detayları bulunmaktadır "Şekil 3.11";

Peyzaj Tipi Olarak Konut Alanları: Boğaziçi Alanı'nda yer alan konut alanları, Tarihi Konut Alanları, Planlı Konut Alanları ve Plansız Konut Alanları olmak üzere başlıca 3 grupta toplanmaktadır.

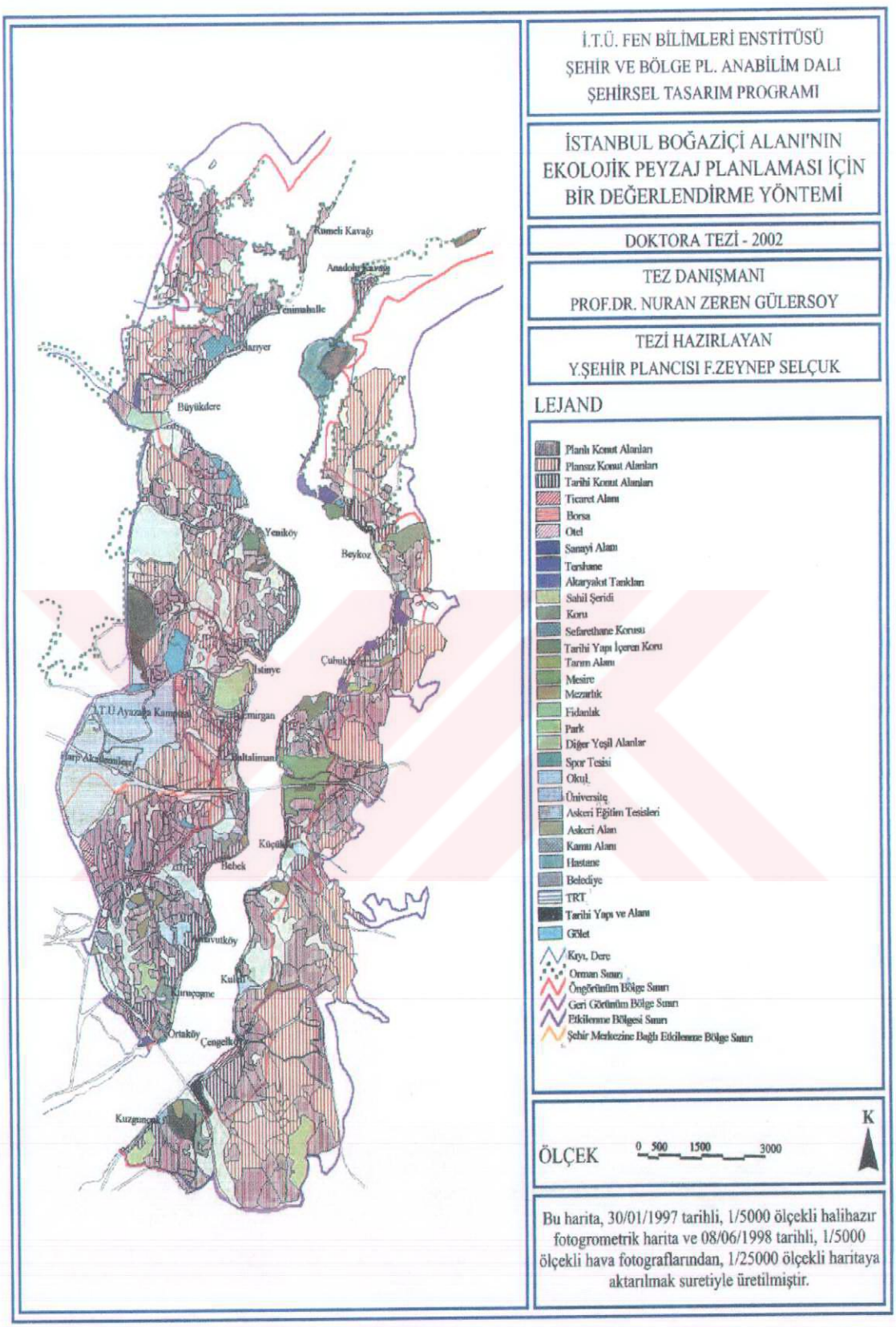
Boğaziçi'nin karakteristiği diye de adlandırabileceğimiz Tarihi Konut Alanları diğer bir değişle Köy içi Yerleşmeleri alanın kıyı kesimlerinde yer almaktadır. Geçmiş dönemden günümüze varlığını sürdürmekte olan bu yerleşmeler doğal yapıyla uyumlu bir gelişim de göstermektedir.

Tarihi Konut Alanları, Anadolu Yakası'nda, Kuzguncuk, Beylerbeyi, Çengelköy, Vaniköy, Küçüksu, Anadolu Hisarı, Çubuklu, Paşabahçe, Beykoz, Yalıköy ve Anadolu Kavağı, Rumeli Yakası'nda, Ortaköy, Kuruçeşme, Arnavutköy, Bebek, Rumeli Hisarı, Balta Limanı, Emirgan, İstinye, Yeniköy, Tarabya, Büyükdere, Sarıyer, Yenimahalle ve Rumeli Kavağı'dır.

Planlı yerleşim alanları Boğaziçi'nde genellikle tarihi konut alanlarının çevresinde gelişim göstermiş, zaman zaman tepelere doğru da yayılmıştır. İlgili haritadan da görülebileceği gibi planlı konut alanları Rumeli Yakası'nda Ortaköy Vadisi, Ortaköy ve Kuruçeşme sırtları, Etiler, Ulus, Emirgan, Yeniköy, Tarabya ve Kireçburnu'nun sahil kesimleri, Büyükdere'den Sarıyer'e kadar olan kısımda da yine sahil kesimlerinde, Anadolu Yakası'nda ise Kuzguncuk, Beylerbeyi ve Çengelköy'ün sahil kesimleri ile hemen ilk tepeleri, Göksu bölgesinin güney kısmı, Küçüksu vadisi, Anadolu Hisarı'nın iç kısımları ve tepeleri, Kavacık, Kanlıca'dan Paşabahçe'ye kadar olan sahil kesimi ile Beykoz - Ortaçeşme arasında gelişim göstermiştir "Şekil 3.9". Son dönemlerde koruların da iskana açılmasıyla planlı yerleşmelerin bu alanlara da yayıldığı gözlenmiştir.

Şekil 3.10.Boğaziçi Alanı'nda Peyzaj Tipleri (Genel) Haritası

Şekil 3.11. Boğaziçi Alanı'nda Peyzaj Tipleri (Detaylı) Haritası

Plansız konut alanları, Boğaziçi Alanı'nın genellikle yerleşime uygun görülmeyen vadilerinde, tepelerinde yer almaktadır. Bu alanların sanayi tesislerinin ve ana ulaşım arterlerinin yakınlarında gelişim gösterdiği izlenmektedir. Bu tespitler doğrultusunda plansız yerleşmeler Rumeli Yakası'nda, Rumeli Hisarüstü mevkiiden başlayıp İ.T.Ü'nin Ayazağa'daki alanının büyük bir kısmını kapsayan, Küçükarmutlu bölgesi, İstinye-Maslak arasındaki vadi alanları, Kireçburnu'nun tepeleri, Çayırbaşı ile Yenimahalle'nin üst kısımları ve Zümrütevler mevkiinde, Anadolu Yakası'nda da Beylerbeyi'nin üst kısımları, Küplüce, Kirazlı Tepe, Güzeltepe ve Yavuztürk Mahallelerinde, Kanlıca'nın tepelerinde yer alan Rüzgarlı Bahçe mevkiinde, Beykoz'un üst kısımları ile vadi kesiminde gelişim göstermiştir.

Peyzaj Tipi Olarak Yeşil Alanlar ve Spor Tesisleri: Boğaziçi Alanı'nın en önemli peyzaj tipi olarak gösterilebilecek yeşil alanlar, Sahil Şeridi, Fidanlık, Koru, Mesire, Mezarlık, Park, Sefarethaneli Koru, Tarihi Yapılı Koru ve Tarım Alanı olarak farklı görünümlerde bulunmaktadır. Anadolu Yakasında, Kuzguncuk'taki Fethipaşa ve Üryanizade Koruları, Nakkaştepe Mezarlığı, Çamlıca Tepesi, Göksu Çayırı, Kavacık Ormanı, Çubuklu Hidiv Korusu, Abraham Paşa Korusu, Rumeli Yakasında ise, İspanyol Sefareti Korusu, Rus Konsolosluğu Korusu, Büyükdere Fidanlığı, Alman Seareti Korusu, Fatih Ormanı, Maslak Kasırları Korusu, Yeniköy'de Huber Korusu, Emirgan Korusu, Bebekte Boğaziçi Üniversitesi Korusu, Rumeli Hisarında yer alan Arifi Paşa Korusu, Aşiyan Mezarlığı, Ayşe Sultan Korusu, Ulus Parkı, Ortaköy Mezarlığı, Kuruçeşme Parkı, Kuruçeşme'de yer alan Naciye Sultan ve Emin Vafi Koruları yer almaktadır.

Boğaziçi Alanı'nda yer alan çeşitli büyüklüklerde açık ve kapalı olmak üzere spor tesisleri de yer almaktadır. Bunların dağılımına baktığımızda, Rumeli Yakası'nda, Sarıyer'de Yusuf Ziya Öniş Stadı ve Mersinli Ahmet Spor Tesisleri, Ferahevler'de Sarıyer Kapalı Spor Salonu, Maslak'da Atlı Spor Kulübü, Sipahi Ocağı, Sadi Gürçelik (Enka) Spor Tesisleri, Akatlar'da Beşiktaş Kapalı Spor Salonu ve Yüzme Havuzu ile Ortaköy sahilinde İstanbul Yüzme İhtisas Kulübü yer aldığı görülmektedir. Anadolu Yakası'nda ki dağılım ise, Göksu'da Anadolu Hisarı Spor Akademisi Tesisleri, Çubuklu'da Dalgıç Okulu, Beykoz'da Beykoz Stadı'dır. Bu

dağılımdan da anlaşılacağı gibi Boğaz'ın Rumeli Yakası spor tesisleri açısından daha zengindir.

Peyzaj Tipi OlarakTicaret Alanları : Boğaziçi Alanı'nda yer alan ticaret alanları farklılıklar göstermektedir. Her iki yakada köyiçi yerleşmelerinde küçük ticaret alanları mevcuttur. Boğaz'ın Rumeli Yakası'nda, İstinye mevkiinde İstanbul Menkul Kıymetler Borsası gibi önemli bir ticari kuruluş yer almaktadır. Son yıllarda Rumeli Yakasında ticari fonksiyon alanları kuzeye Maslak bölgesine doğru bir yayılma göstermiş, özellikle Spring Giz, Beby Giz Plaza, Orcan İş Merkezi, Ayazağa Ticaret Merkezi, Tekstilbank Genel Müdürlük Binası, Petrol Ofisi Genel Müdürlük Binası, Princess Hotel gibi yüksek katlı ticari binalar yoğunluk kazanmıştır. Bu yoğun merkez her ne kadar Boğaziçi Koruma Alanı dışında yer almakla beraber, sınırın hemen dışında olması nedeniyle alana olumsuz etkileri bulunmaktadır.

Tarabya Koyu üzerinde yer alan bugün hizmet dışı bulunan büyük ölçekli bir diğer ticari yapı da Tarabya Oteli'dir. Boğaz'a genel olarak baktığımızda Rumeli Yakası'nda Beşiktaş'ın, Anadolu Yakası'nda ise Üsküdar'ın daha yoğun merkezler ve bu duruma bağlı olarak da ticari fonksiyon açısından daha yoğun olduğu gözlenmektedir.

Peyzaj Tipi Olarak Sanayi Alanları : Boğaziçi Alanı'nda geçmiş dönemde daha çok sanayi tesisi bulunmakla beraber yasa gereği bu tesislerin alan dışına çıkarılmasından sonra halen mevcudiyetini sürdüren tesisler bulunmaktadır. Boğaz'ın Rumeli Yakası'nda yer alan sanayi tesisleri, Büyükdere sahil yolundan Bahçeköy'e giderken sağ kolda bulunan Tekel Kibrit Fabrikası, İstinye'deki Kavel Kablo Fabrikası ile Ortaköy'deki Pfizer İlaç Fabrikası'dır. Anadolu Yakası'nda yer alan sanayi tesisleri ise, Beykoz sahil kısmında Sümerbank Beykoz Deri Kundura Fabrikası, Paşabahçe'de Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası (Ağustos, 2002'de üretim durduruldu), yine aynı mevkide yer alan Paşabahçe İspirto ve İçki Fabrikası'dır.

Peyzaj Tipi Olarak Eğitim Alanları : Boğaziçi'nde yer alan peyzaj tiplerinden biri de eğitim kurumlarıdır. Rumeli Yakası'nda özellikle önemli yüksek eğitim kurumlarının yer aldığı dikkat çekmektedir. Rumeli Yakası'nda, Maslak'da Feyziye Mektepleri Kampüsü, Ayazağa mevkiinde, İstanbul Teknik Üniversitesi Ayazağa

Kampüsü ve Harp Akademisi gelmektedir. Diğer önemli eğitim kurumları ise Rumeli Hisarüstü'nde Boğaziçi Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi ile Arnavutköy'de Robert Lisesi gelir. Anadolu Yakası'da ise, Beykoz'da Denizcilik Su Ürünleri Meslek Lisesi, Göksu'da Anadolu Hisarı Spor Akademisi, Kuleli'de Kuleli Askeri Lisesi yer almaktadır.

Peyzaj Tipi Olarak Tarihi Merkezler : Doğal değerlerinin yanı sıra tarihsel değerlere de sahip olan Boğaziçi'nde bir diğer peyzaj tipi de tarihi yapı ve merkezlerdir. Bu yapıların başında Rumeli Hisarı ve Anadolu Hisarı ile Anadolu Kavağı tepesinde yer alan Ceneviz Kale'si gelmektedir.

Boğaziçi'nde yer alan ve müze olarak nitelendirilen yapılar, Rumeli Yakası'nda, Büyükdere'de Sadberk Hanım Müzesi, Maslak'daki Maslak Kasırları, Emirgan'da Sabancı (Atlı Köşk) Müzesi, Rumeli Hisarı'nda Aşiyan Müzesi, Arnavutköy'de Ali Üstav Av Müzesi, Anadolu Yakası'nda, Çubuklu'da Hidiv Abbas Köşkü, Küçüksu'da Küçüksu Kasrı ile Beylerbeyi'nde bulunan Beylerbeyi Sarayı'dır.

Peyzaj Tipi Olarak Kamu Tesisleri : Boğaziçi Alanı'nda kamu tesisleri de yer almaktadır. Bunların dağılımı ise şu şekildedir: Rumeli Yakası'nda, Sarıyer'de İsmail Akgün Devlet Hastanesi, Büyükdere'de Sarıyer Belediye Binası, İstinye'de İstinye Devlet Hastanesi, Baltalimanı'nda Baltalimanı Kemik Hastalıkları Hastanesi, Nispetiye'de TVK Onkoloji Merkezi, Barbaros'da 17. Karayolları Bölge Müdürlüğü Binası, Kuruçeşme Sırtlarında TRT İstanbul Televizyon Binası, Anadolu Yakası'nda, Yalıköy'de Beykoz Devlet Hastanesi, Beykoz'da Beykoz Belediye Binası, Paşabahçe'de Paşabahçe Hastanesi, yine Paşabahçe'de Beykoz Devlet Hastanesi, Çubuklu'da Seyir Hidrografi Dairesi, Kandilli'de Rasathane Binası yer almaktadır.

Boğaziçi'nin Peyzaj Karakter Bölgeleri

Peyzaj Karakter Bölgeleri, belli bir alan içinde benzer karakteristiklerin biraraya getirilmesiyle oluşturulmaktadır. Boğaziçi Alanı'nda iki farklı tür karaktersitik özellikten bahsedebiliriz. Bunlardan birincisi farklı niteliklere sahip konut (iskan) alanları, diğeri de farklı fonsiyonları içeren yeşil alanlardır. Bu nedenle Boğaziçi Alanı için 2 tip Peyzaj Karakter Bölgesi haritası oluşturulmuştur.

Boğaziçi'ndeki Konut Alanlarına Ait Peyzaj Karakter Bölgeleri "Şekil 3.12" de gösterilmiştir.

Boğaziçi'ndeki Konut Alanlarına Ait Peyzaj Karakter Bölgeleri haritasında görülüğü gibi konut alanları 3 farklı karakterdedir: Tarihi, Planlı ve Plansız Konut Alanları.

Peyzaj Karakter Bölgesi olarak Tarihi Konut Alanları, Anadolu Yakası'nda Kuzguncuk, Çengelköy, Kandilli, Anadolu Hisarı, Küçüksu, Kanlıca, Çubuklu, Paşabahçe, Beykoz, Yalıköy ve Anadolu Kavağı'nın sahil kesimlerinde, Rumeli Yakası'nda ise, Ortaköy, Kuruçeşme, Arnavutköy, Bebek, Rumeli Hisarı, Baltalimanı, Emirgan, İstinye, Tarabya, Yeniköy, Büyükdere, Yenimahalle, Sarıyer ve Rumeli Kavağı'nın sahil kesimlerinde bulunmaktadır.

Peyzaj Karakter Bölgesi olarak Planlı Konut Alanları, Boğaz'ın her iki yakasında da yoğun bir dağılım göstermektedir. Anadolu Yakası'nda Kuzguncuk, Beylerbeyi ve Çengelköy'ün sahil kesimleri ile hemen ilk tepelerinde, Göksu bölgesinin güney kısmında, Küçüksu vadisinde, Anadolu Hisarı'nın iç kısımları ve tepelerinde,Kavacık, Kanlıca'dan Paşhabahçe'ye kadar olan sahil kesiminde ve Beykoz ile Ortaçeşme arasında bulunmaktadır. Rumeli Yakası'nda ise Ortaköy Vadisi, Ortaköy ve Kuruçeşme sırtları, Etiler, Ulus, Emirgan, Yeniköy, Tarabya ve Kireçburnu'nun sahil kesimleri, Büyükdere'den Sarıyer'e kadar olan alanın sahil kesimlerinde yer almaktadır.

Peyzaj karakter Bölgesi olarak Plansız Konut Alanları ise Anadolu Yakası'nda Beylerbeyi'nin sırtlarında, Küplüce, Kirazlı Tepe, Güzeltepe ve Yavuztürk Mahallelerinde, Kanlıca'nın tepelerinde yer alan Rüzgarlı Bahçe mevkiinde, Beykoz'un üst kısımları ile vadi kesiminde, Rumeli Yakası'nda ise, Rumeli Hisarüstü'nden başlayıp İ.T.Ü Ayazağa Kampüsü Alanı'nın büyük bir kısmını kaplayan, Küçükarmutlu bölgesi, İstinye-Maslak arasındaki vadi alanları, Kireçburnu'nun tepeleri, Çayırbaşı ile Yenimahalle'nin üst kısımları ve Zümrütevler mevkiinde bulunmaktadır.

Boğaziçi'ndeki Yeşil Alanlara Ait Peyzaj Karakter Bölgeleri "Şekil 3.13"de gösterilmiştir.

Boğaziçi'ndeki Yeşil Alanlarına Ait Peyzaj Karakter Bölgeleri haritası incelendiğinde Yeşil Alanların 5 farklı karakterde bulunduğu görülmektedir: Koru, Sefarethane Korusu, Tarihi Yapı İçeren Koru, Sahil Şeridi, Park, Mezarlık, Mesire, Tarım Alanı, Fidanlık, Diğer Yeşil Alanlar ve Spor Tesisi.

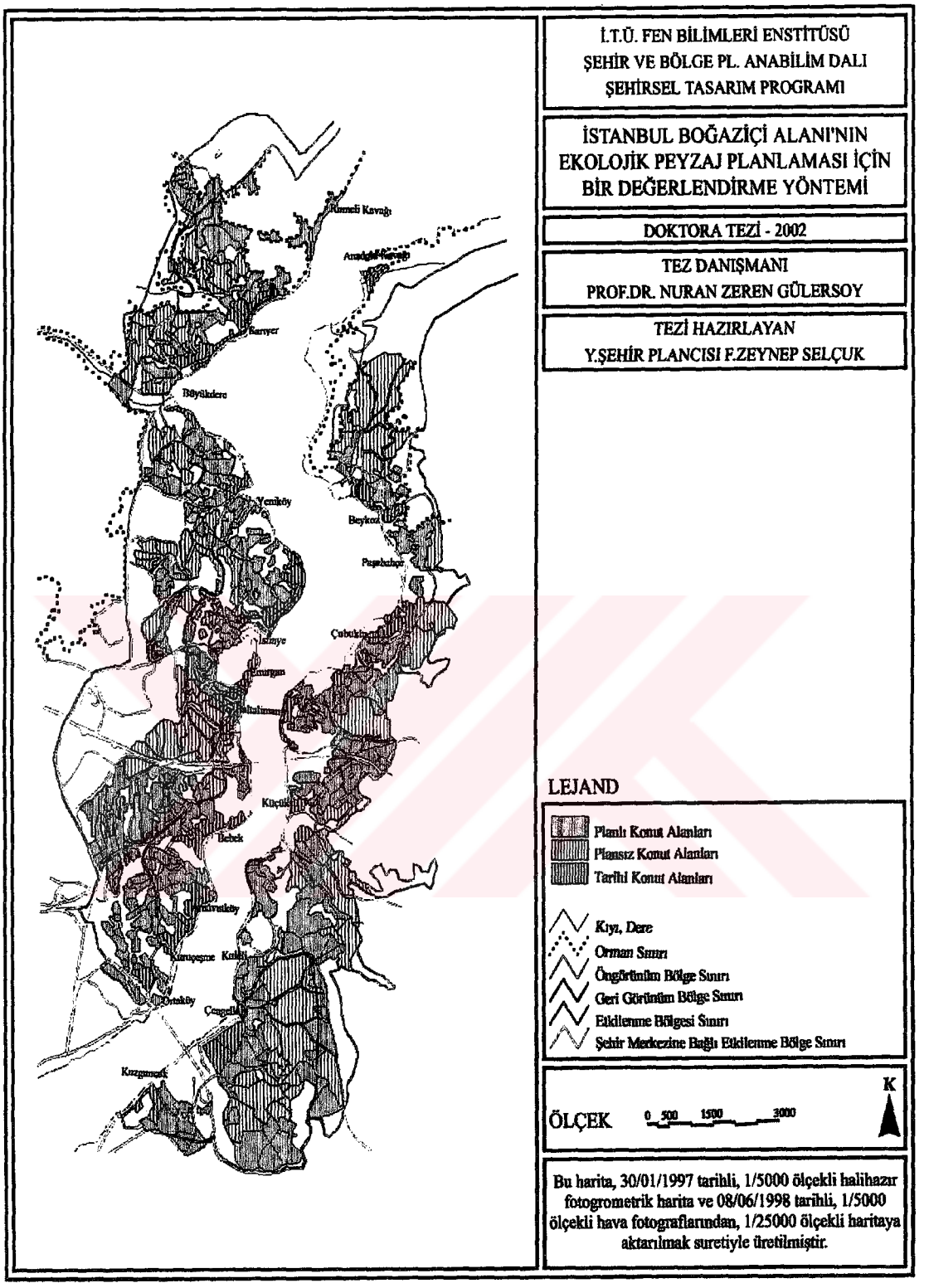
Peyzaj Karakter Bölgesi olarak Yeşil Alanlar Boğaz'ın geneline bakıldığında, bütünlük ve devamlılık göstermemektedir. Bu duruma göre Anadolu Yakası'nda, Kuzuguncuk'taki Fethipaşa ve Üryanizade Cemil Molla Koruları, Nakkaştepe Mezarlığı, Çamlıca Tepesi, Göksu Çayırı, Anadolu Hisarı Spor Akademisine ait Spor Tesisleri, Kavacık Ormanı, Çubuklu (Hidiv) Korusu, Beykoz Stadı, Abraham Paşa Korusu bulunmaktadır. Rumeli Yakası'nda ise, Sarıyer mevkiinde Yusuf Ziya Öniş Stadı, Mersinli Ahmet Spor Tesisleri, İspanyol Sefareti Korusu, Rus Konsolosluğu Korusu, Büyükdere Fidanlığı, Alman Sefareti Korusu, Fatih Ormanı, Maslak Kasırları Korusu, Enka Sadi Gülçelik Spor Tesisleri, Huber Korusu, Emirgan Korusu, Boğaziçi Üniversitesi Korusu, Rumeli Hisarında yer alan Arifi Paşa Korusu, Aşiyan Mezarlığı, Ayşe Sultan Korusu, Ulus Parkı, Ortaköy Mezarlığı, Kuruçeşme Parkı, Kuruçeşmede bulunan Naciye Sultan ve Emin Vafi Koruları yer almaktadır.

Boğaziçi'nin Peyzaj Alanları ve Peyzaj Elemanları

Boğaziçi mekanında 9 peyzaj tipi bulunduğu daha önce ifade edilmişti. Peyzaj tipleri açısından zengin olan Boğaziçi Alanı'nda, büyük yer kaplayan ve özel niteliği olan yerler "Peyzaj Alanları", yine nitelik açısından özel önemi olan tek yapı ölçeğinde bulunan yada alan olarak büyük ölçekli olmayan fonksiyonlar ise "Peyzaj Elemanları" olarak değerlendirmektedir.

Boğaziçi'ndeki Peyzaj Alanları ve Elemanları'nı gösteren haritaya "Şekil 3.14"de yer verilmiştir.

Boğaziçi'ndeki Peyzaj Alanları ve Elemanları haritası incelendiğinde, Boğaziçi'nde yer alan Peyzaj Alanları ve Peyzaj Elemanlarının, Borsa Binası, Eğence Tesisi, Gece Kulübü, Alışveriş Merkezi, İş Merkezi, Otel, Sanayi Alanı, Fabrika, Akaryakıt Tankları, Tersahane, Park, Koru, Sefarethane Korusu, Tarım Arazisi, Mesire, Mezarlık, Büyük Ölçekli Yeşil Alanlar, Spor Tesisi, Stat, Okul, Üniversite, Harp

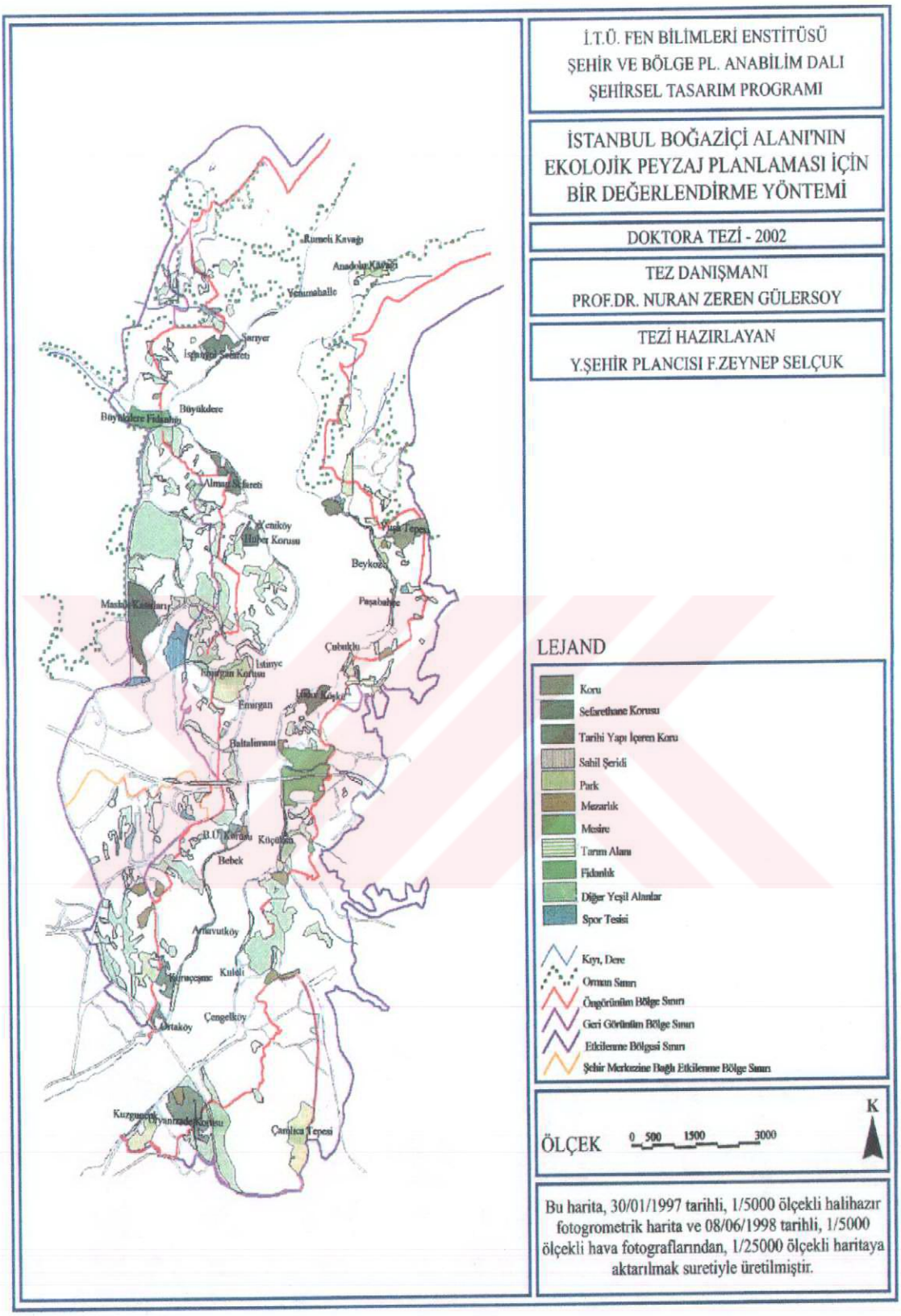
Şekil 3.12. Boğaziçi'ndeki Konut Alanlarına Ait Peyzaj Karakter Bölgeleri Haritası

Akademisi, Askeri Lise, Askeri Alan, Ordu Evi, Kışla, Belediye, Hastane, TRT, Saray, Kale, Hisar, İskele, Dini Yapı ve Gölet gibi farklılıklar gösterdiği görülmektedir.

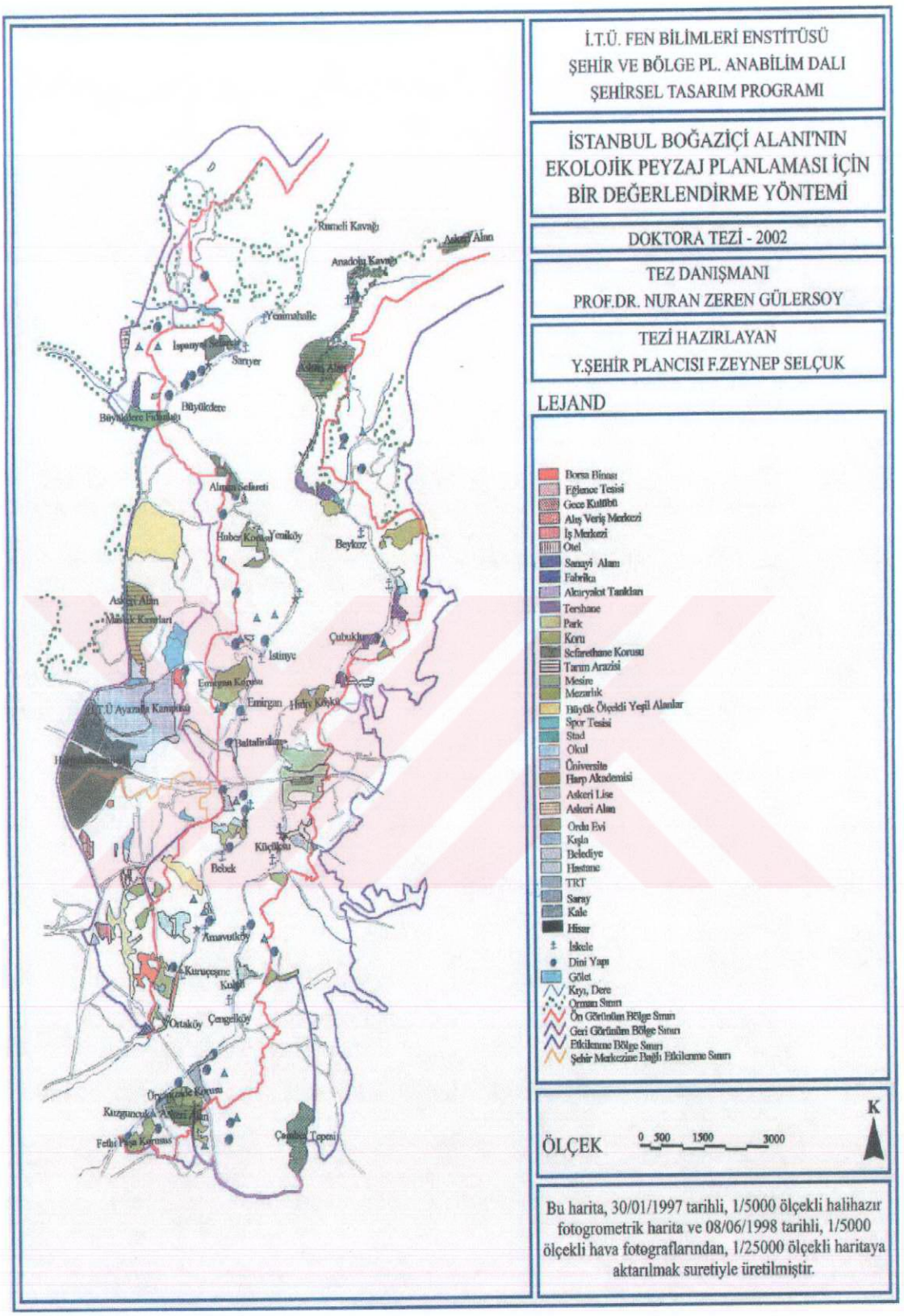
Boğaziçi'nde yer alan Peyzaj Alanları ve Elemanlarının dağılımı şöyledir;

Anadolu Yakası'nda, Anadolu Kavağı'ndaki Askeri Alanlar, Anadolu Kavağı'ndaki Ceneviz Kalesi, Yalıköy'de Beykoz Çocuk Göğüs Hastalıkları Hastanesi, Beykoz'da bulunan Sümerbank Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası, Paşabahçe'de bulunan ve üretimi 2002 Ağustos'unda durdurulan Paşabahçe Şişe Cam Fabrikası, Beykoz'daki Akaryakıt Tankları, Abraham Paşa Korusu, Beykoz Belediye Binası, Denizcilik Su Ürünleri Meslek Lisesi, Beykoz Stadı, Beykoz Hastanesi, Çubuklu (Hidiv Korusu), Kavacık Ormanı, Anadolu Hisarı Spor Akademisi, Anadolu Hisarı, Göksu Çayırı, Küçüksu Kasrı, Rasathane, Kuleli Askeri Lisesi, Beylerbeyi Sarayı, Üryanizade Cemil Molla Korusu, Fethi Paşa Korusu, Kuzguncuk'taki Askeri Alan, Çamlıca Tepesidir.

Rumeli Yakası'nda ise Sarıyer-Maden'de yer alan Yusuf Ziya Öniş Stadı, Mersinli Ahmet Spor Tesisleri, Sarıyer'de İspanyol ve Rus Sefareti Koruları, Sarıyer Belediye Binası, Sadberk Hanım Müzesi, Büyükdere Fidanlığı, Alman Sefareti Korusu, Tarabya Oteli, Huber Korusu, Kalender Orduevi, Avusturya Sefareti, Maslak'ta yer alan ve Askeri Alan olarak da nitelendirebilen Maslak Kasırları Korusu, Atlı Spor Kulübü, Sipahi Ocağı, Feyziye Mektepleri Kampüsü, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Binası, Enka Sadi Gülçelik Spor Tesisleri, İ.T.Ü. Ayazağa Kampüsü, Harp Akademileri, Emirgan Korusu, Baltalimanı Kemik Hastanesi, Boğaziçi Üniversitesi Kampüsü, Boğaziçi Üniversitesi Korusu, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Binası, Rumeli Hisarında yer alan Arifi Paşa Korusu, Rumeli Hisarı, Aşiyan Mezarlığı, Robert Kolej Binası, Ayşe Sultan Korusu, Ulus Parkı, TRT Binası, Ortaköy Mezarlığı, TKV Onkoloji Merkezi, Kuruçeşme Parkı, Kuruçeşme'de bulunan Naciye Sultan ve Emin Vafi Korularıdır.

Şekil 3.13. Boğaziçi'ndeki Yeşil Alanlara Ait Peyzaj Karakter Bölgeleri Haritası

Şekil 3.14. Boğaziçi'ndeki Peyzaj Alanları ve Elemanları Haritası

3.7 Boğaziçi Alanı'nda Kişisel Algılamanın Değerlendirilmesi ve Anket Sonuçları

Boğaziçi alanında kişisel algılamayı tespit etmek amacıyla, fotoğraflara dayalı bir anket çalışması yapılmıştır.

Ankette 27 adet fotoğraf kullanılmıştır. Kullanılan fotoğraflar Boğaziçi Alanı'ndaki eski ve yeni yapı örneklerini, planlı ve plansız konut alanlarını, doğal ve tarihi çevreye ait örnekleri içermiştir. Ankette her bir fotoğraf için 6 soru sorulmuştur. Örnek bir fotoğraf ve soru kartının ne şekilde olduğu "Şekil 3.15" gösterilmiştir .

Anket, değişik yaş gruplarından oluşan 30 erkek ve 30 kadın olmak üzere 60 kişi üzerinde yapılmıştır. Ankete katılanların eğitim düzeyi lise ve üstü seviyededir. Ayrıca ankete katılanlar sadece uzun yıllar boyunca İstanbul'da ikamet edenler değil aynı zamanda İstanbul'a son yıllarda yerleşmiş kişilerden oluşmuştur. İstanbul'a son yıllarda yerleşenlerin geldiği şehirler, Ankara, İzmir, Bursa ve Adana'dır.

PEYZAJ DEĞERLENDİRME KARTI

Cinsiyet: **Kadın X** **Erkek ____**

Fotograf No. : 9 **Konu : HUBER KÖŞKÜ**

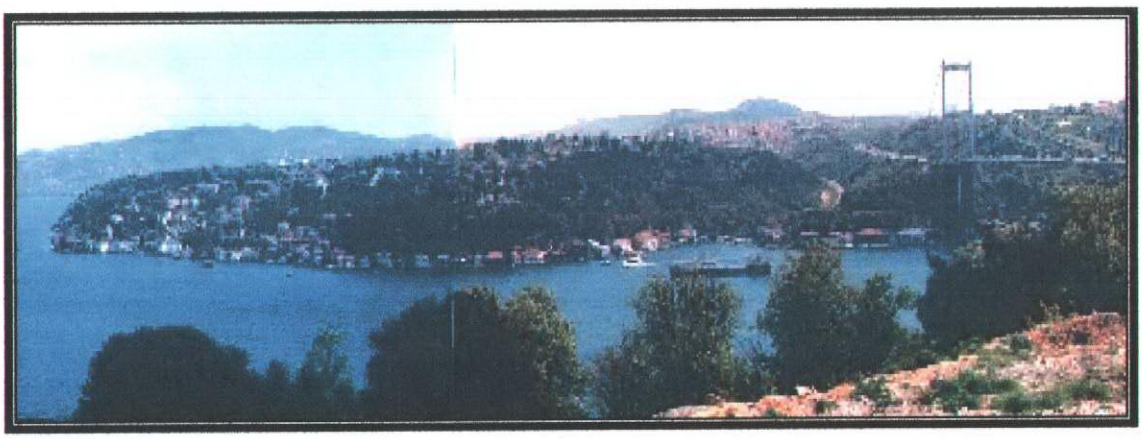
Peyzaj Değerlendirme			
	1	**Güzel X**	**Çirkin**
	2	**İlginç X**	**İlginç Değil**
	3	**Uyumlu X**	**Uyumsuz**
	4	**Ferah X**	**İç Karartıcı**
	5	**Renkli**	**Tekdüze X**
	6	**Güvenli X**	**Güvensiz**

Yorumlar : ----------

Şekil 3.15. Örnek Fotoğraf ve Fotoğrafa Ait Peyzaj Değerlendirme Kartı

Fotoğraf No : 1

Konu : Rumeli Yakası'ndan II. Boğaziçi Köprüsü ve Çubuklu'ya Bakış

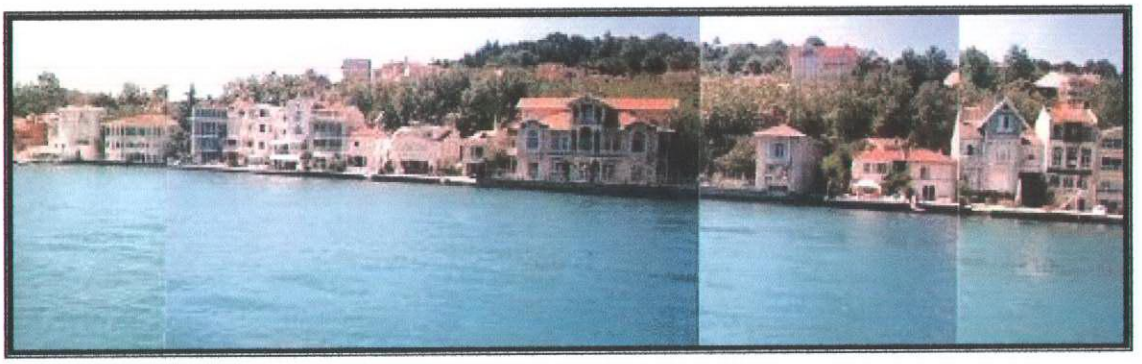
Şekil 3.16. Rumeli Yakası'ndan II. Boğaziçi Köprüsü ve Çubuklu'ya Bakış

Katılımcıların bu manzara üzerindeki yorumu tahminler doğrultusunda, %93 oranında (56 kişi) güzel olarak değerlendirilmiştir. Katılımcılardan sadece 4 tanesi (%7) bu manzaranın çirkin olduğunu belirtmiştir. 47 kişinin (%78) ilginç bulduğu bu görüntü %70 katılımcı (44 kişi) tarafından uyumlu olarak ifadelendirilmiştir. %80 oranında (48 kişi) ferah, %88 oranında (53 kişi) da renkli bulunan manzara sadece 10 kişi (%17) tarafından güven vermeyen bir yer olarak ifadelendirilmiştir.

Bu fotograftaki yeşil dokunun fazla olması katılımcılar üzerinde genelde olumlu bir izlenim bırakmıştır. Yorumlar da genelde bu yönde olmuştur. Sadece 5 katılımcı (%8), II. Köprü'nün bitiminde ve ön tepenin hemen arkasındaki alandaki yoğun yapılaşmayı itici, Boğaz'ın yeşil dokusunu böldüğü için de çok kötü göründüğünü ifade etmiştir. Bu katılımcılardan biri de, kıyıdaki yerleşimin nispeten az katlı ve yeşille kamufle olmasından dolayı rahatsız edici boyutlarda olmadığını belirtmiştir.

Fotoğraf No : 2

Konu : Boğaziçi Kıyısında Yer Alan Yalılar

Şekil 3.17. Boğaziçi Kıyısında Yer Alan Yalılar

Ankete katılanlardan 49 kişi (%82) bu manzarayı güzel bulmuştur. %67 oranında (40 kişi) da ilginç bulunan bu görüntü %52 oranında (31 kişi) uyumlu, %48 oranında (29 kişi) da uyumsuz bulunmuştur. 60 katılımcıdan 47'si (%78) manzarayı ferah olarak nitelendirmiş, 44 katılımcı (%73) renkli bulurken 16 katılımcı (%27) tekdüze olduğunu ifade etmiştir. Yine aynı manzara %72 oranında (43 kişi) da güvenli olarak değerlendirilmiştir.

Katılımcılardan bu manzarayı uyumsuz olarak değerlendirenler, çoğunlukla yalıların, form, renk, büyüklük bakımından birbirinden çok farklı olması nedeniyle bir karmaşa yarattığı görüşünde birleşmişlerdir.

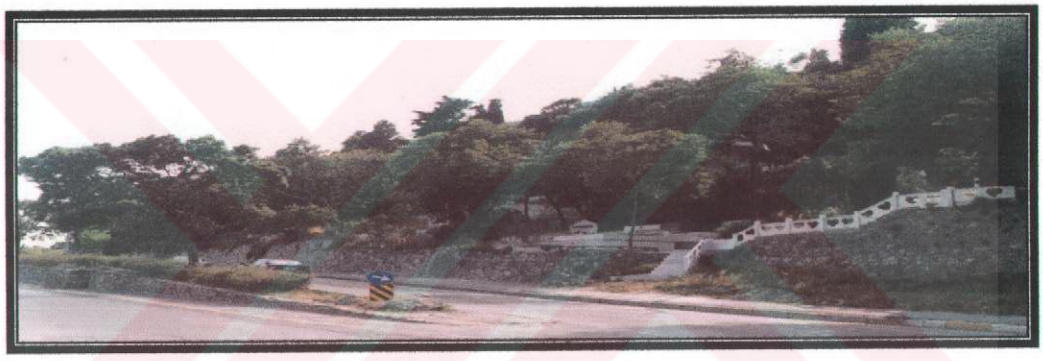
Bu manzaraya olumlu yaklaşıp uyumlu bulanlar ise, geri plandaki yeşil doku, deniz ve yalıların güzel bir üçlü oluşturduğunu ve ferah bir görünüm arz ettiğini belirtmişledir.

Fotoğraf No : 3a-3b

Konu : Aşiyan Mezarlığı ve Sahil Yolu

Şekil 3.18. Aşiyan Yolu

Şekil 3.19. Aşiyan Mezarlığı

Aşiyan sahil yolu ve mezarlığı ankete katılanlar tarafından %95 (57 kişi) oranında güzel bulunmuştur. Yine büyük çoğunluğun ilginç bulduğu yol ve mezarlığın Boğaziçi için uygun aynı zamanda da yeşil doku ve denizle bütünleşmiş olması nedeniyle de ferah bir görüntü sergilediği ifade edilmiştir. Diğer taraftan kişilerin %75'i (45 kişi) manzarayı renkli ve %62'si (37 kişi) de güvenli bulmuştur. Ankete katılanların %37'si (22 kişi) mezarlığın Boğaz mekanına uygun olmadığını belirtmiştir. Bir katılımcının yaptığı yorum "Biz Boğaza eğlenmeye geliyoruz. Yüksek sesle müzik dinlenen, dans edilebilen mekanların hemen yakınında bir mezarlık olması çok anlamsız." şeklinde olmuştur.

Fotoğraf No : 4a-4b

Konu : Rumeli Hisarı ve II.Boğaziçi Köprüsü

Şekil 3.20. Rumeli Hisarı

Şekil 3.21. Rumeli Hisarı ve II. Boğaziçi Köprüsü'ne Genel Bakış

Rumeli Hisarı ve II.Boğaziçi Köprüsü ankete katılanların %88'i (53 kişi) tarafından güzel, yine aynı oranda ilginç, %85 oranında (51 kişi) da uyumlu bulunmuştur. Birbirine zıt bu iki yapı, tarih ile moden çağın uyumlu birlikteliği olarak ifade edilmiştir. Rumeli Hisar'ı %90 oranındaki (54 kişi) büyük bir çoğunluk tarafından güvenli bulunmuştur. Tarihi yapının yeşil ile bütünleşmiş olması, ankete katılanların görüntüyü %92 oranında (55 kişi) ferah ve %88 oranında (53 kişi) da renkli olarak ifade etmesine neden olmuştur. Yine aynı görüntü sadece %10 oranındaki (6 kişi) azınlık tarafından güvensiz olarak nitelendirilmiştir.

Fotoğraf No : 5

Konu : Balta Limanı Deresi ve Denize Döküldüğü Yer

Şekil 3.22. Balta Limanı Deresi ve Denize Döküldüğü Yer

Balta Limanı deresini ve denize döküldüğü yeri gösteren bu fotograf için yapılan olumlu ve olumsuz yorumlar hemen hemen eşitlik göstermiştir. Bu manzarayı katılımcıların 28'i (%47) güzel, 32'si (%53) ise çirkin bulmuştur. %57 oranında (34 kişi) ilginç bulunan manzara, %47 oranında (28 kişi) uyumlu, %53 oranında (32 kişi) da uyumsuz olarak değerlendirilmiştir. Katılımcılardan 36 kişi (%60) bu görüntüyü iç karartıcı, 34 kişi (%57) de renkli bulmuştur. Ankete katılanların %28'i (17 kişi) görüntüyü güvenli bulurken % 72'si (43 kişi) güvenli bulmamıştır.

Anket sırasında dikkat çeken bir konuda bu manzarayı yakından bilenlerin bazısı, derenin kirlenmiş ve çevreye kötü koku yayması sebebinden dolayı olumsuz yorumlarda bulunmuştur. Diğer taraftan fotoğrafa olumlu yaklaşanların yorumu, "Yeşil ile bütünleşmiş bir su unsuru ferahlık hissi yaratıyor, ancak derenin islah edilmesi şart." şeklinde olmuştur.

Fotoğraf No : 6a-6b

Konu : Huber Köşkü (Cumhurbaşkanlığı Köşkü) ve Korusu

Şekil 3.23. Huber Köşkü (Cumhur Başkanlığı Köşkü)

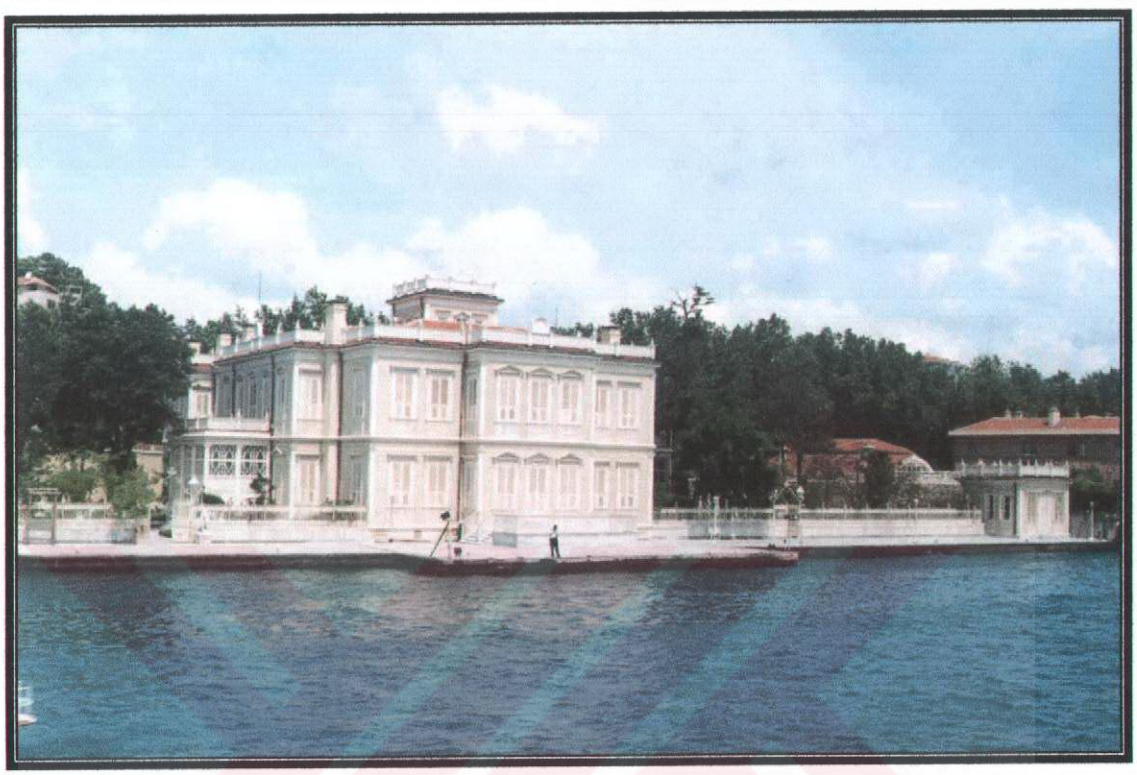

Şekil 3.24. Huber Köşkü ve Korusu'nun Denizden Görünüşü

Katılımcıların %97'si (58 kişi) tarafından güzel bulunan Huber Köşkü ve Korusu için yapılan yorumlar olumlu yönde olmuştur. Ankete katılan 60 kişiden 56'sının (%93) ilginç, 55'inin (%92) uyumlu ve 57'sinin (%95) ferah bulduğu manzara %90 oranında (54 kişi) da renkli olarak değerlendirilmiştir. Sadece %13'lük (8 kişi) bir azınlık bu görüntüğü güven vermiyor şeklinde yorumlamıştır. Bu güvensizliğin sebebini de etrafta yapılaşma bulunmamasına, sık ağaçlı bir alan olmasına bağlamışlardır. Katılımcılar bu manzara için de ortak görüşlerde bulunmuştur. Bu görüşler "Yapının bozulmamış olması, ihtişamlı görünüşü, yeşil dokunun yoğunluğu ve yapının yeşil ile uyumlu bir şekilde bütünleşmesi." şeklinde olmuştur.

Fotoğraf No : 7

Konu : Sait Halim Paşa Yalısı'nın Sahilden Görünüşü

Şekil 3.25. Sait Halim paşa Yalısı'nın Sahilden Görünüşü

Yeniköy sahilinde yer alan, Sait Halim Paşa Yalısı'nın restorasyondan sonraki durumunu gösteren bu fotograf beklendiği gibi değerlendiren katılımcıların %98'i (59 kişi) tarafından güzel bulmuştur. 60 katılımcıdan 49'u (%82) yalıyı ilginç aynı zamanda da uyumlu olarak değerlendirmiştir. %95 oranında (58 kişi) ferah, %85 oranında (51 kişi) da renkli olarak nitelendirilen yapı, 56 katılımcı (%93) tarafından da güvenli bulunmuştur.

Fotoğraf No : 8

Konu : Kanlıca İskelesi Yanında Yer Alan Yalılar

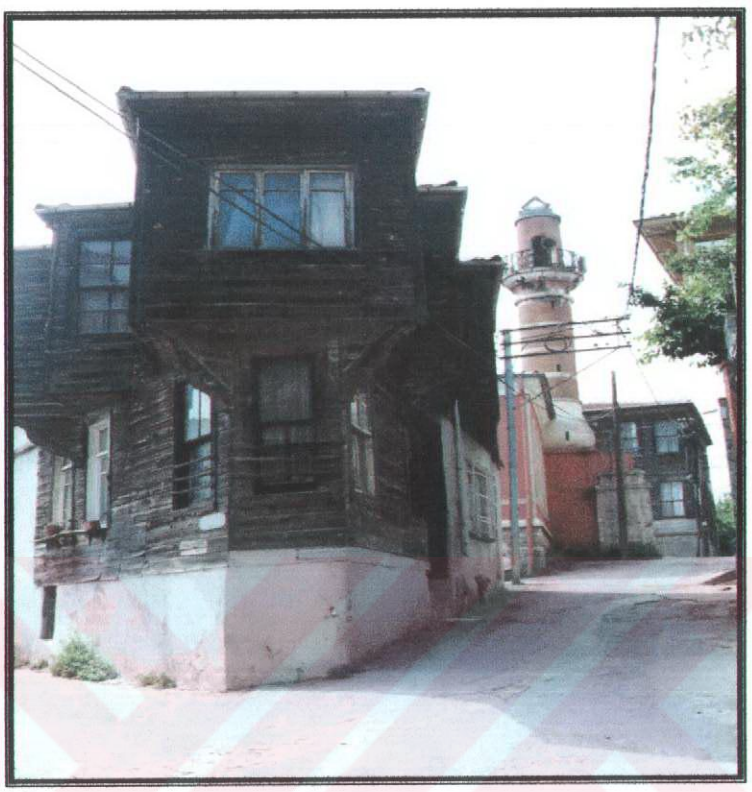
Şekil 3.26. Kanlıca İskelesi Yanında Yer Alan Yalılar

Kanlıca vapur iskelesinin hemen yanında yer alan yalıları gösteren bu fotografı değerlendiren katılımcılardan 53'ü (%88) genel görüntüyü güzel bulmuştur. 43 kişinin (%72) ilginç, 47 kişinin (%78) de uyumlu bulduğu bu manzara %90 katılımcı (54 kişi) tarafından da ferah olarak nitelendirilmiştir. %20 (12 kişi) azınlığın tekdüze bulduğu manzara, %88 oranında (53 kişi) da güvenli görülmüştür.

Yapıların bakımlı ve birbirleriyle uyumlu olması ayrıca yeşil ile bütünleşmesi ankete katılanlar üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır.

Fotoğraf No : 9

Konu : Boğaz'da Bir Köşe Bina

Şekil 3.27. Boğaz'da Bir Köşe Bina

Ahşap bir köşe binayı ve sokak dokusunu gösteren bu fotografi katılımcıların %52'si (31 kişi) güzel, %48'i (29 kişi) ise çirkin bulmuştur. Yapının formu nedeniyle, 60 katılımcıdan 50'si (%83) bu görüntüğü ilginç olarak değerlendirmiştir. Yapının bakımsız olması katılımcıların %37'sinin (22 kişi) bu fotografi uyumsuz olarak değerlendirmesine neden olmuştur. Yine bakımsızlık sebebiyle katımlıcılardan 35 kişi (%58) bu binayı iç karartıcı olarak nitelendirmiştir. %58 oranında (35 kişi) renkli bulunan bu bina ve sokak dokusu, %70 katılımcı (42 kişi) da güvensizlik duygusu yaratmıştır.

Bu fotograf için yorum yapan kişilerden, bu görüntüğü beğenmemelerinin ve güvensiz bulmalarının sebebini, yapının harap ve bakımsız görüntüsüne bağlamışlardır.

Fotoğraf No : 19

Konu : Yeniköy'de Tarihi Sıraevler

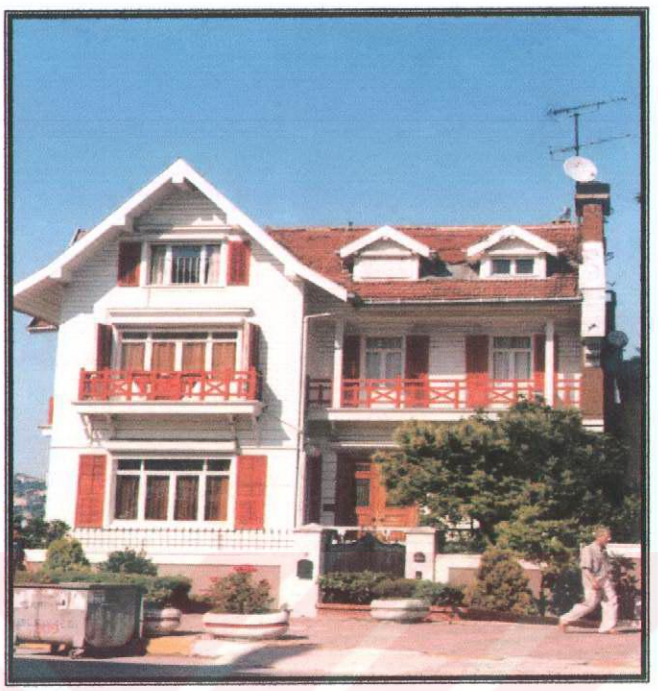

Şekil 3.28. Yeniköy'de Tarihi Sıraevler

Yeniköy'de yer alan tarihi sıra evleri gösteren bu sokak dokusu, ankete katılanların %80'i (48 kişi) tarafından güzel ve ilginç bulunmuştur. 60 katılımcıdan 51'inin (%85) uyumlu bulduğu bu mekan 35 kişi (%58) tarafından ferah, 25 kişi (%42) tarafından da iç karartıcı olarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların bu görüntüyü iç karartıcı bulma sebepleri arasında binaların bakımsız olmasıyla birlikte cephelerinin de boyasız olması gösterilmiştir. Bu görüşler olmakla beraber katılımcıların %70'i (42 kişi) genel görüntüyü renkli bulmuştur. Yine bu sokak dokusu ankete katılanların %67'si (40 kişi) tarafından da güvenli olarak değerlendirilmiştir. Bu fotograf üzerinde katılımcılardan bazılarının detaylara ilişkin eleştirileri de olmuştur. Bu eleştirilerden biri, tarihi dokuyu simgeleyen ahşap binaların cephesinden aşağıya doğru uzanan plastik su borularının tezatlığı ile elektrik kablolarının sergilediği karmaşa olmuştur. Bir başka katılımcının yorumu, restore edilmiş binanın detaylarında aslına sadık kalınmadığı belirtilmiştir. Katılımcılardan biri de kaldırımların çok dar olmasını eleştirmiştir.

Fotoğraf No : 11

Konu : Yeniköy'de Bir Yalının Arka Cephesi

Şekil 3.29. Yeniköy'de Bir Yalının Arka Cephesi

Yeniköy'de yer alan bir yalının arka cephesini gösteren bu fotograf için yapılan yorumlar beklendiği gibi çoğunluk tarafından olumlu olmuştur. %95 (57 kişi) katılımcı tarafından güzel, ferah ve güvenli olarak değerlendirilen bu yapı 58 katılımcı (%97) tarafından da renkli bulunmuştur. Sadece 2 katılımcı (%3) bu fotogrfataki görüntüyü tekdüze bulmuştur. Ankete katılanların %77'si (46 kişi) yapıyı ilginç, %88'i (53 kişi) de uyumlu olarak değerlendirmiştir.

Bu yapı ve çevresi için olumsuz görüşler de olmuştur. Eleştiriler binanın görünümüden çok yakın çevresine yönelik olmuştur. Katılımcılardan birkaçı, binanın hemen önünde yer alan konteynır ile binanın tepesinde yer alan çanak antenin görüntü kirliliğine neden olduğunu ve yapının genel görünüşünü olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Sadece yapıların güzel ve bakımlı olmasının yetmediğini, çevre ile bir bütünlük sağlanmasının daha önemli olduğunu da görüşlerine eklemişlerdir.

Fotograf No : 12

Konu : Yeniköy'de Cadde Üstünde Eski ve Yeni Yapılar

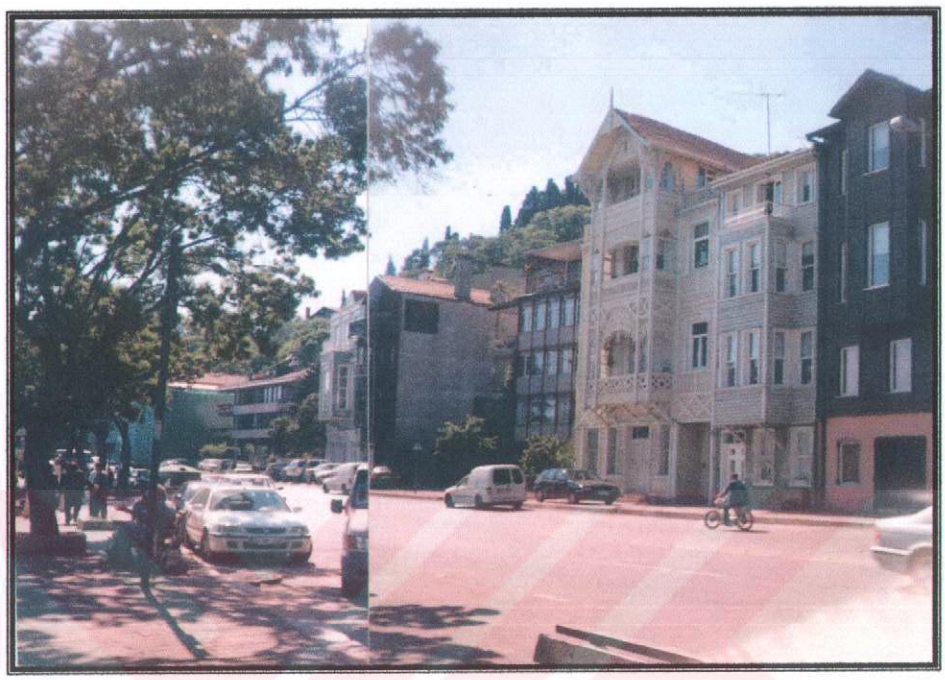
Şekil 3.30. Yeniköy'de Cadde Üstünde Eski ve Yeni Yapılar

Katılımcıların genelde olumlu yorumlarda bulunduğu diğer bir manzara da Yeniyköy'de cadde üzerinde yer alan tarihi yapılarla yeni yapıları birarada gösteren bu fotograf olmuştur. Ankete katılanların %82'sinin (49 kişi) güzel bulduğu bu fotograf sadece %27 oranında (16 kişi) ilginç bulunmamıştır. %70 (42 kişi) çoğunluğun uyumlu olarak nitendirdiği manzara, %63 oranında (38 kişi) ferah, %72 (43 kişi) oranında renkli ve %58 oranında (35 kişi) da güvenli bulunmuştur.

Bu fotograf üzerinde katılımcılar yaptıkları yorumlarda, eski ile yeni yapıların gerek boyutlar gerekse formlar açısından uyum sağlamış bulunduğunu belirtmişlerdir. Birkaç katılımcı tarihi binaların bakıma ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir. Bazı katılımcılarda, binaların yakın çevresinde bulunan yeşil dokunun görüntüğü daha ilginç ve doğallığı koruması nedeniyle de olumlu bir görünüm sergilediğini vurgulamışlardır.

Fotoğraf No : 13

Konu : Sarıyer İskele Caddesi'nde Yapılaşma

Şekil 3.31. Sarıyer İskele Caddesi'nde Yapılaşma

Sarıyer'de cadde üzerindeki yerleşimi gösteren bu fotograf katılımcıların %88'i (83 kişi) tarafından güzel bulunmuştur. 41 kişinin (%68) ilginç olarak değerlendirdiği manzara, ankete katılanların yarısı tarafından uyumlu, yarısı tarafından da uyumsuz olarak nitelendirilmiştir. %90 oranındaki (54 kişi) çoğunluk tarafından refah olarak değerlendirilen manzara, 54 kişi (%90) tarafından tekdüze bulunmuştur. Katılımcılardan 49'u (%82) bu görüntüğü güvenli bulurken 11 kişi (%18) ise güven vermeyen bir alan şeklinde yorum yapmıştır.

Ankete katılanlardan biri, caddenin genişliğinin ferahlık duygusu uyandırdığını fakat yapıların uyumsuzluğunun, kaldırımların dar olmasının ve peyzaj elemanlarının iyi kullanılmamasının kötü olduğunu belirtmiştir.

Bir başka yorum ise, "Restore edilmiş yapılar tarihi binalarla fazla uyumsuz görünmemektedir." şeklinde olmuştur.

Fotoğraf No : 14

Konu : Yeniköy'de Restore Edilmiş Bir Yapının Ön ve Arka Cephesi

Şekil 3.32. Yeniköy'de Restore Edilmiş Bir Yapının Ön ve Arka Cephesi

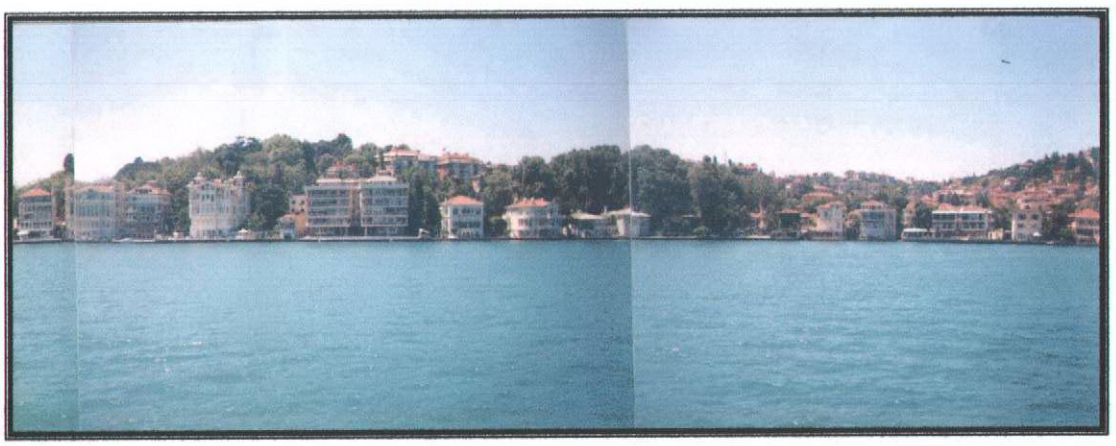
Yeniköy'de restore edilmiş bir yapının ön ve arka cephelerinin gösterildiği bu fotograflar katılımcıların büyük çoğunluğu tarafından olumlu olarak nitelendirilmiştir. 60 katılımcının 50'sinin (%83) güzel olarak değerlendirdiği görüntü %73 oranında (44 kişi) da ilginç bulunmuştur. Yine 46 kişinin (%77) uyumlu bulduğu fotograf sadece 14 kişi (%23) tarafından uyumsuz olarak değerlendirilmiştir. Uyumsuz olarak değerlendirenlerin ortak görüşü "Bu yapı aslına uygun restore edilmemiş ve renginden dolayı da pasta gibi ya da çocukların yaptığı oyuncak evlere benziyor." şeklinde olmuştur. Bu evi beğenenlerin ve uyumlu bulanların yorumu ise "Temiz ve aydınlık bir görünüşü var." şeklinde olmuştur.

Yine katılımcıların küçük bir bölümü evin detaylarına dikkat çekmiştir. Ahşap evlerde burada görüldüğü gibi doğramaların olamayacağını belirtmişlerdir.

Bu yapının çoğunluk tarafından beğenilmesinde ki en önemli etken ise sadece temiz ve bakımlı bir görüntü sergiliyor olmasından ileri gelmiştir.

Fotoğraf No : 15

Konu : Boğaziçi Kıyısında Yeni Yapılaşma Örnekleri

Şekil 3.33. Boğaziçi Kıyısında Yeni Yapılaşma Örnekleri

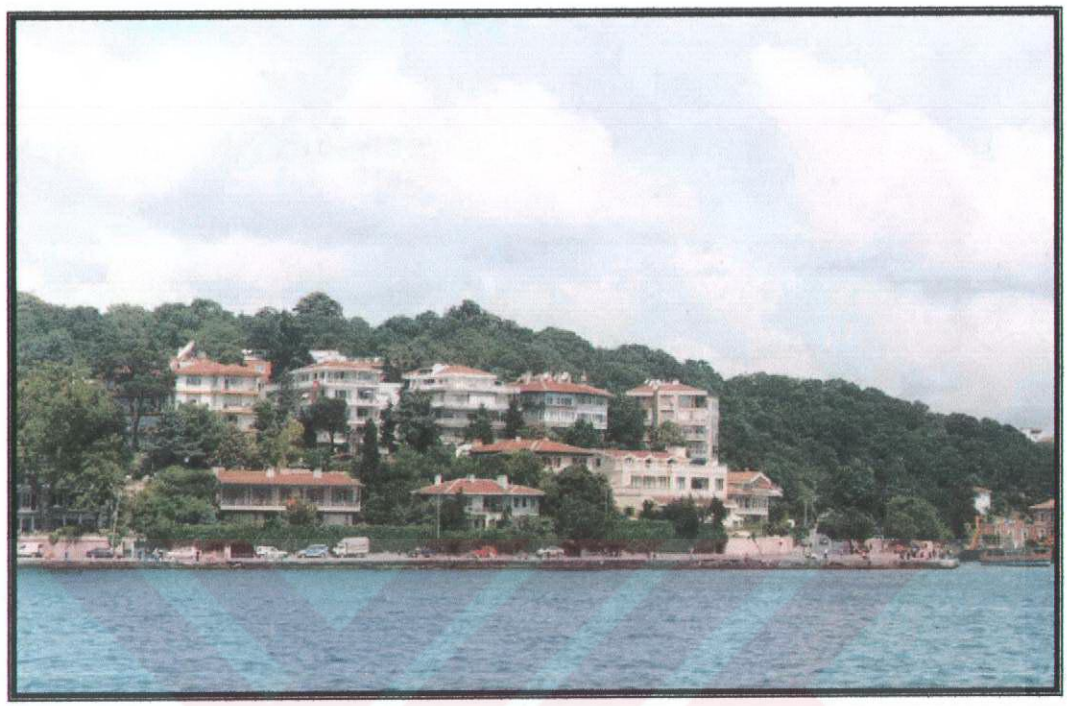
Boğaz kıyısında yer alan bu yerleşime ait görüntü katılımcıların %93 oranındaki (56 kişi) büyük çoğunluk tarafından güzel olarak nitelendirilmiş sadece 4 kişi (%7) bu manzara için çirkin yorumunda bulunmuştur. 60 katılımcının 45'inin (%75) ilginç olarak değerlendirdiği bu manzara %60 oranında (36 kişi) da uyumlu bulunmuştur. 54 kişinin (%90) ferah olarak nitelendirdiği alan sadece %10'luk (6 kişi) bir azınlık tarafından tekdüze bulunmuştur. Bu manzara katılımcıların %83'ü tarafından da güvenli olarak algılanmıştır.

Bazı katılımcılar, kıyı boyunca uzanan yapılaşmada eski mimari örneklere, en azından oran olarak uyulması gerektiğini ve buradaki binaların kat yüksekliklerinden rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir.

Kimilerinin yapılaşmayı uyumlu kimilerinin de uyumsuz bulduğu bu fotografta görüş birliğine varılan nokta, yeşil dokunun çokluğunun hataları bertaraf ettiği olmuştur. Bu görüntüde gökyüzü çizgisinin yeşille bitmesi kişiler üzerinde fotografın daha olumlu algılanmasına neden olmuştur.

Fotoğraf No : 16

Konu : Boğaz Kıyısında Yeni Yapılaşma

Şekil 3.34. Boğaz Kıyısında Yeni Yapılaşma

Ankete katılanların 37'si (%62) tarafından güzel 23'ü (%38) tarafından da çirkin bulunan bu görüntü, sadece %30 katılımcı (18 kişi) tarafından ilginç bulunmuştur. Bu manzarayı katılımcılar uyumluluk yönünden değerlendirdiğinde, 60 katılımcıdan 32'si (%53) uyumlu, 28'i (%47) ise uyumsuz bulmuştur. Uyumlu bulanlar diğer pek çok fotografda olduğu gibi yeşil ile bütünleşmiş bir görüntünün göze batmadığını ve yeşilin tüm olumsuzlukları olumluya çevirme gücünün olduğunu dile getirmişlerdir.

Bazı katılımcılar ön planda yer alan az katlı yapıların ve gökyüzünü tamamlayan çizginin bina ile değil de yeşil ile tamamlanmasının olumlu olduğunu ifade etmiş, diğer taraftan da ikinci sırada yer alan yeni yapıların kütlesel olarak büyük ve yüksek katlı olması nedeniyle de uyumsuzluk yarattığı belirtilmiştir. Tüm bu yorumlara karşın yine de bu manzara %73 oranında (44 kişi) ferah, %67 oranında (40 kişi) da güvenli bulunmuştur.

Fotoğraf No : 17

Konu : Kefeliköy'de Eski ve Yeni Yapı Örnekleri

Şekil 3.35. Kefeliköy'de Eski ve Yeni Yapı Örnekleri

Kefeliköy'de yer alan bu iki yapıyı gösteren fotograflar için ankete katılanların yorumları genelde olumlu olmuştur. 60 katılımcının sadece 11'i (%18) bu görüntüğü çirkin olarak nitelendirmiştir. Katılımcıların %77'si (46 kişi) bu manzarayı ilginç bulmuş, %62'si (37 kişi) de uyumlu olarak değerlendirmiştir. Katılımcılardan 56 kişinin (%93) renkli bulduğu bu görüntü %85 oranında (51 kişi) da güvenli bulunmuştur.

Ankete katılanlar, yapıların yeşil ile içiçe bulunması nedeniyle bu görüntüye daha olumlu yaklaşmışlardır. Özellikle tarihi yapı çevreside yer alan işaret ve reklam panoları, elektrik direği gibi elemanların yarattığı olumsuzluğu yoğun yeşil doku sayesinde gözardı edebilmişlerdir.

Ankete katılanlardan bazılarının yorumları ise; "Tarihi binanın yanında yer alan yeni yapı hem büyüklüğü hem de yüksekliği nedeniyle çevresinde uyumsuzluk yaratmaktadır.", "Tarihi yapı ile yeni yapı arasında az da olsa uyum var fakat hemen ön planda yer alan çarpık yapılar çok uyumsuz duruyor." şeklinde olmuştur.

Fotoğraf No : 18

Konu : Boğaz Kıyısında Az Katlı Yeni Yapılaşma Örneği

Şekil 3.36. Boğaz Kıyısında Az Katlı Yeni Yapılaşma Örneği

Katılımcılardan 48 kişinin (%80) güzel, 12 kişinin (%20) ise çirkin bulduğu bu fotograf %43 oranında (26 kişi) ilginç bulunmuştur. 45 katılımcının (%75) uyumlu olarak değerlendirdiği bu manzara, %85 oranında (51 kişi) da ferah bulunmuştur. Bu manzara %85 oranında (51 kişi) da güvenli bir ortam olarak nitelendirilmiştir.

Katılımcıların bir kısmı, binanın az katlı oluşunu, formunun eski yapılara uygunluğunu, orantılı yapısını aynı zamanda yeşil ile bütünleşmesini olumlu bulmuşlardır. Fakat diğer taraftan da yapının çevresinde yer alan yapay peyzaj elemanlarının gelişigüzel kullanılmasının görüntü üzerindeki olumsuzluklarına da değinmişlerdir. Reklam panosu, konteynır, çanak anten ve kaldırıma park etmiş otomobilin olumsuzluk yaratarak görüntüyü bozduğunu olumlu imajın silinmesinde payının büyük olduğunu vurgulamışlardır.

Fotoğraf No : 19

Konu : Boğaz'da Villa Tipi Yeni Yapılaşma Örnekleri

Şekil 3.37. Boğaz'da Villa Tipi Yeni Yapılaşma Örnekleri

Katılımcılar Boğaz kıyısında yer alan villa tipi konutların yer aldığı bu yol dokusunu gösteren fotograf için yaptıkları yorumlarda genellikle olumlu olmuşlardır. Az katlı ve yeşil ile bütünleşmiş bir yapılaşma, fotografın olumlu değerlendirilmesindeki en önemli etken olmuştur.

Bu manzara katılımcıların %87'si (52 kişi) tarafından güzel, 63'ü (38 kişi) tarafından ilginç, %73'ü (44 kişi) tarafından da uyumlu olarak değerlendirilmiştir. 60 katılımcıdan 50'sinin (%83) ferah olarak değerlendirdiği manzara 48 kişi (%80) tarafından da renkli olarak nitelendirilmiştir. Sadece 8 kişinin (%15) güvenli bulmadığı alanı %87 oranında (52 kişi) katılımcı güvenli olarak değerlendirmiştir.

Fotoğraf No : 20

Konu : Tarabya Oteli'ne Bakış

Şekil 3.38. Tarabya Oteli'ne Bakış

Tarabya Oteli'ni gösteren bu fotograf, katılımcıların %63'ü (38 kişi) tarafından güzel olarak değerlendirilmiştir. 32 katılımcının (%53) ilginç bulduğu manzara 28 katılımcı (%47) tarafından da ilginç bulunmamıştır.Ankete katılan 60 kişinin 39'u (%65) bu görüntüyü uyumsuz bulmuştur. Kişiler Tarabya Oteli'nin çok büyük bir yapı olmasından dolayı rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir. Fakat diğer taraftan da otelin Tarabya Koyu ile uyumlu formu nedeniyle beğendiklerini hatta yapının büyüklüğüne bağlı uyumsuzluğu bu sebeple gözardı ettiklerini dile getirmişlerdir. Kişilerin yorumlarıyla anket sonuçları arasında izlenen paralellik doğrultusunda bu görüntü 36 kişi (%60) tarafından ferah, 24 kişi (%40) tarafından da iç karartıcı olarak nitelendirilmiştir. Katılımcıların %50'si (30 kişi) bu manzarayı renkli, %50'si (30 kişi) ise tekdüze olarak değerlendirmiştir. Güvenlik konusunda ise katılımcıların %52'si (31 kişi) manzarayı güvenli bulmuştur.

Fotoğraf No : 21

Konu : Rumeli Hisarı'nda Yapılaşma ve Restore Edilen Perili Köşk

Şekil 3.39. Rumeli Hisarı'nda Yapılaşma ve Restore Edilen Perili Köşk

Rumeli Hisarı ve II. Boğaziçi Köprüsü'nün birlikteliğine ankete katılanların olumlu yaklaşmasına rağmen köprünün hemen altındaki yapılaşma %43 oranında (26 kişi) çirkin, %57 oranında (34 kişi) da güzel bulunmuştur. Burada görüşler yarı yarıya olumlu ve olumsuz olarak görülmüştür. Kimileri yaplaşmayı çok yoğun, uyumsuz ve iç karartıcı olarak nitelendirmiş, bir diğer grup ise tam tersini ifade etmiştir. Katılımcıların %58'i (35 kişi) manzarayı, ilginç, %90'ı (54 kişi) uyumsuz, %32'si (19 kişi) ferah, %68'i (41 kişi) iç karartıcı, %53'ü (32 kişi) renkli, 35 kişi (%58) de güven vermeyen bir yer olarak değerlendirmiştir.

Fotoğraf No : 22

Konu : II. Boğaziçi Köprüsü Altından Kanlıca'ya Bakış

Şekil 3.40. II. Boğaziçi Köprüsü Altından Kanlıca'ya Bakış

Rumeli yakasından, II. Köprü'nün altından Kanlıca yerleşmesini gösteren bu fotograf için yapılan yorumlar genelde olumsuz olmuştur. Katılımcıların genel yorumu, köprünün altında yer alan yapıların bir ağırlık altında eziliyormuş hissi yaratması şeklinde olmuştur. 60 katılımcının 37'si (%62) tarafından çirkin, 34'ü (%57) tarafından da ilginç olarak değerlendirilen bu görüntü, %77 oranında (13 kişi) da uyumsuz bulunmuştur. Köprünün yerleşim alanı üzerinde yarattığı baskı nedeniyle bu manzara katılımcıların %72'si (43 kişi) tarafından iç karartıcı bulunmuştur. Ankete katılanların %63'ünün (38 kişi) tekdüze bulduğu bu manzara, %78 oranında (47 kişi) da güven vermeyen bir yer olarak nitelendirilmiştir.

Fotoğraf No : 23

Konu : Harp Akademileri Lojmanları'ndan Maslak İş Merkezine Bakış

Şekil 3.41. Harp Akademileri Lojmanları ve Maslak İş Merkezi

Katılımcıların bu manzara karşısındaki yorumları beklenilenin aksine genelde olumlu olmuştur. %88 (53 kişi) çoğunluk bu görüntüyü güzel bulmuştur. Ankete katılanların sadece 19 kişisi (%32) bu alanı ilginç olarak değerlendirmiştir. Katılımcıların %70'i (42 kişi) tarafından uyumlu olarak gösterilen alan, %83 oranında (50 kişi) da ferah olarak nitelendirilmiştir. Diğer taraftan 60 katılımcının sadece 23'ü (%38) manzarayı renkli bulmuşur. %62 oranında (37 kişi) ise tekdüze olarak nitelendirilen alan %83 oranında (50 kişi) güvenli bulunmuştur.

Genel olarak katılımcılar bu manzara üzerinde yorum yaparken, tekdüze bir görünüme karşın düzenli bir yerleşim gördükleri için memnuniyetlerini dile getirmiştir. Katılımcılardan biri, "Geri planda yer alan yüksek katlı binalar manzaranın motonluğunu bozmaktadır ve bu yüksek katlı yapılaşma aynı zamanda karmaşa yaratmaktadır." diye yorumda bulunmuştur.

Katılımcılardan bazılarının yorumları ise; "Öndeki az katlı yapıların arkadaki yüksek katlı yapılarla denge sağlamaktadır.", "Arka planda kalan ticaret merkezi ön plandaki konut alanı üzerinde baskı yaratmaktadır.", "Düzenli olmakla beraber tekdüze ve çirkin olan bu yapılaşmada tek olumlu yön, açık alan bırakılmış olmasıdır." şeklinde olmuştur.

Fotoğraf No : 24

Konu : Balta Limanı Vadisi'nde Yapılaşma

Şekil 3.42. Balta Limanı Vadisi'nde Yapılaşma

Balta Limanı vadisindeki yapılaşmayı, ankete katılan 60 kişiden 59'u (%98) beklendiği gibi çirkin aynı zamanda da uyumsuz bulmuştur. %12'lik (7 kişi) azınlığın ilginç bulduğu manzara %98 oranında (59 kişi) uyumsuz, iç karartıcı ve %90 oranında (54 kişi) da tekdüze bulunmuştur. Yine alan ankete katılanların 59'u (%98) tarafından güvensiz olarak nitelendirilmiştir.

Ankete katılanların bu manzara için yapmış olduğu yorumlardan ortaya çıkan görüşler ise şöyledir:

"Büyük bir karmaşa, boş alan bırakmamak için epey uğraş verilmiş."

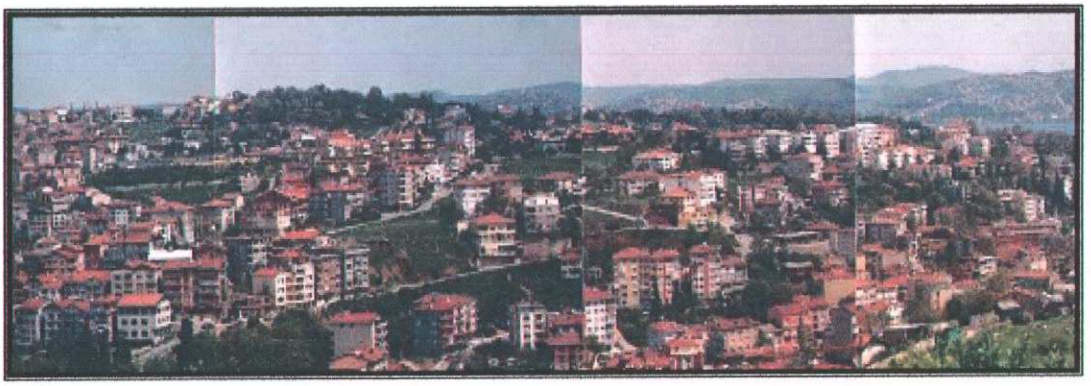
"Tamamiyle düzensiz ve arazi yapısına ters bir yapılaşma düzeni."

"Topografik yapıya aykırı ve yeşil dokuyu yok etmeğe yönelik bir yapılaşma."

"Dere yatağında böyle büyük bir yapının inşa edilmesi çok olumsuz."

Fotograf No : 25

Konu : İstinye Koyu ve çevresindeki yapılaşma

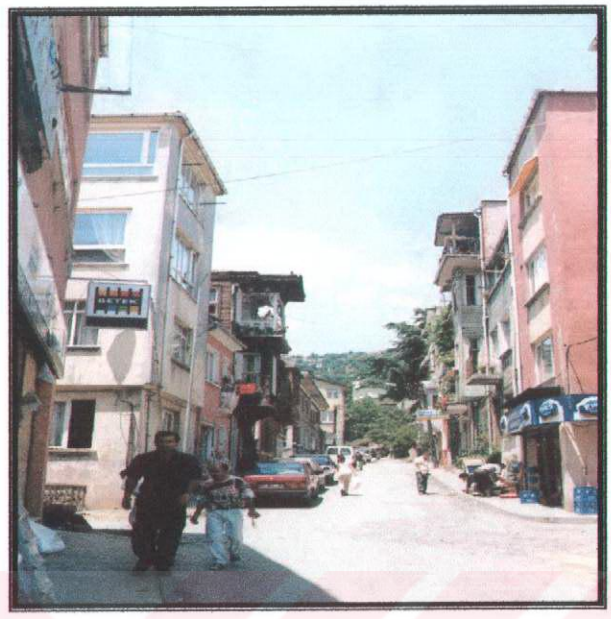
Şekil 3.43. İstinye Koyu ve Çevresindeki Yapılaşma

Katılımcıların İstinye koyu ve çevresindeki yapılaşma üzerine yaptıkları yorumların sonucuna göre, 60 kişiden 53'ü (%88) beklenildiği gibi bu görüntüyü çirkin bulmuştur. Yine aynı fotograf, katılımcılar tarafından %13 oranında (8 kişi) ilginç bulunmuş ve %90 oranında (54 kişi) da uyumsuz olarak değerlendirilmiştir. Ankete katılanlar tarafından yoğun ve çarpık olarak nitelendirilen yapılaşma alanı %68 oranında (41 kişi) tekdüze, %78 oranında (47 kişi) da güven vermeyen bir alan şeklinde nitelendirilmiştir.

Ayrıca bazı katılımcılar, bu çarpık ve yoğun yapılaşmanın nadir de olsa boş kalmış alanlara da kayacağından duydukları endişeyi dile getirmiştir. Ankete katılanlardan bir kişinin bu fotograf üzerindeki yorumu da "İstinye koyunun üstlerindeki plansız yapılaşma bu manzaraya sonradan monte edilmiş gibi duruyor." şekilde olmuştur.

Fotograf No : 26

Konu : Sarıyer'de Bir Sokak

Şekil 3.44. Sarıyer'de Bir Sokak

Sarıyer'deki bir sokak dokusunu gösteren bu fotograf katılımcıların sadece %13'lük (8 kişi) bir azınlığı tarafından güzel bulunmuştur. 60 katılımcıdan 52'sinin (%87) çirkin olarak değerlendirdiği görüntü 15 katılımcı (%25) tarafından ilginç bulunmuştur. %93'lük (56 kişi) çoğunluğun uyumsuz bulduğu manzara, sadece %20 (12 kişi) bir azınlık tarafından ferah olarah değerlendirilmiştir. 39 katılımcının (%65) tekdüze bulduğu yerleşim, 11 katılımcı (%18) tarafından güvenli, 49 katılımcı (%82) tarafından da güven vermeyen bir ortam olarak nitelendirilmiştir.

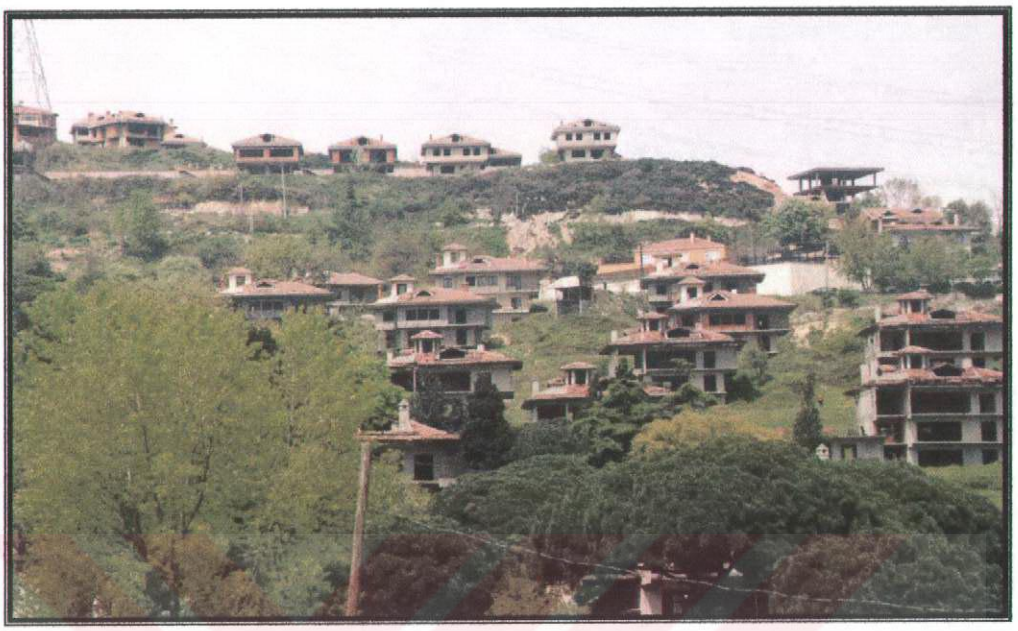
Genelde olumsuz bakılan bu manzara için ortak görüş, yeni binaların eski doku ile bağdaşmadığı şeklinde olmuştur.

Katılımcılardan birinin yorumu, "Tarihi binalar, çirkin yeni binalar arasında sıkışmış." şeklindedir.

Bir başka katılımcı ise, "Tarihi binalar ile apartmanlar uyumsuz, fakat çevredeki yeşil doku ferahlık hissi uyandırmış." diye bir yorumda bulunmuştur.

Fotoğraf No : 27

Konu : Sarıyer'de Yapımı Durdurulmuş Kaçak Villar

Şekil 3.45. Sarıyer'de Yapımı Durdurulmuş Kaçak Villar

Sarıyer'de yapımı durudurulmuş kaçak vilların bu görüntüsü benlenildiği üzere, ankete katılanların %95'i (57 kişi) tarafından çirkin bulunmuştur. Sadece 8 katılımcının (%5) ilginç bulduğu manzarayı 2 katılımcı (%3) da uyumlu bulmuştur. Bu yerleşim dokusunu ankete katılan 60 kişiden 56'sı (%93) iç karartıcı, 58 kişi (%97) tekdüze ve 56 kişi (%93) de güven vermeyen bir yer olarak değerlendirilmiştir.

Katılımcılardan biri "Hayalet şehir" yorumunu yaparken bir diğer katılımcı da "Madem doğayı geri döndürmek mümkün değil en azından yapılar tamamlanarak bu görüntü kirliliğinden bir an önce kurtulunmalıdır." demiştir.

Ankete katılan bir ailede bu alanın geçmişte çok güzel bir mesire olduğunu ifade etmiş ve "Bu manzara karşısında içim titriyor, biz ağaçlara bir zarar gelmesinden korkarak hareket ederdik ama şimdi doğa tamamen katledilmiş." diye bir yorumda bulunmuştur.

Anketin Genel Değerlendirme Sonuçları

Anket çalışmasının sonuçlarına bakıldığında; Boğaziçi Alanı'nda bulunan yeşil ile bütünleşmiş tüm görüntüler olumlu değerlendirilmiştir. Doğal elemanların her zaman için çirkinlikleri kapadığı, olumsuz görüntüleri bile olumlu olarak gösterdiği görüşünde birleşilmiştir. Özellikle tepelik alanlarda gökyüzü çizgisinin yeşil ile tamamlandığı görüntüler beğenilmiş, bina silüeti olan gökyüzü görüntüleri ise beğenilmemiştir.

Boğaziçi'nin Peyzaj Karakter Bölgelerinden biri olan yeşil alanların değerlendirilmesinde mezarlıklara örnek olarak Aşiyan Mezarlığı seçilmiştir. Katılımcıların çok azı tarafından böyle bir fonksiyon alanının Boğaz'da yer almaması gerektiği savunulmuştur. Mezarlığın yoğun bir yeşil dokuya sahip olması, deniz ile bütünleşmesi ise kişisel algılamada olumlu olarak değerlendirilmiştir.

Boğaz'ın doğal verilerinden olan derelerin değerlendirilmesi ise ankete katılanlara, Balta Limanı Deresi'ne ait fotograflar gösterilmiştir. Derenin temiz olmayan bir görüntüye sahip olması katılımcıları olumsuz etkilemiş ve derenin islah edilmesi gerekliliğini gündeme getirmiştir. Diğer taraftan yeşil ile bütünleşen bu görüntü beğeni toplamıştır. Bu değerlendirme, yine doğal unsurların her zaman için özel bir önem taşıdığını, korunması ve bu tip yerlerin bakımına önem verilerek ön plana çıkarılması gerektiğini ortaya koymuştur.

Boğaziçi'ndeki hem Peyzaj Elemanı hem de tarihi alan olarak Peyzaj Tipine örnek olarak Rumeli Hisarı seçilmiştir. Bu tarihi yapı katılımcılar tarafından beğenilen görüntüler arasında yer almıştır. Rumeli Hisarı, II. Boğaziçi Köprüsü gibi modern bir yapı ile birlikte değerlendirilmiştir. Birbirine zıt görünen bu iki yapı beklenilenin aksine olumlu eleştiriler almıştır. Antik çağ ile modern çağın birlikteliği gibi yaklaşımlarda bulunulan bu görüntüde Hisarın büyüklüğü ile bir güven aynı zamanda ihtişam duygusu uyandırdığı belirtilmiştir. Ayrıca Hisar'ın yeşil ve denizle birleşmesinin de ayrıca ferahlık hissi uyandırdığı ifade edilmiştir.

Boğaziçi'nde eski ve yeni binaların birarada yer aldığı manzaralar, eski ve yeni bina arasında belli bir uyum varsa beğenilmiştir. Bu uyum binaların ölçekleri, renkleri,

malzemeleri gibi çeşitlilikler göstermiştir. Tarihi olsun ya da olmasın eski yapılar şayet bakımlı ise beğeni kazanmış, bakımsız ise beğenilmemiştir. Bakımsız her bina çevresiyle ölçek, malzeme gibi konularda uyumlu olsa bile çok az kişi tarafından olumlu olarak nitelendirilmiştir. Boğaz'ın olmazsa olmazı olan yalılar için de görüşler hemen hemen aynı yöndedir. İhtişamlı, gösterişli ve bakımlı yalılar beğenilirken, nispeten küçük, birbiriyle uyumlu bir görüntü sergilemeyen yalılar beğenilmemiştir. Kişisel algılamada asıl öncelik, yapıların bulundukları ortam içinde birbirleriyle olan oransal uyumları olmuştur.

Diğer taraftan restore edilmiş yapılar, restorasyonun kalitesine bakılmaksızın görünüşlerinin temiz ve bakımlı olmasından dolayı olumlu olarak değerlendirilmiştir. Ankete katılanlardan çok az kişi bu tip (Yeniköy'deki pembe renkli bina örneği) restorasyon örneklerini aslına uyun bulmadığını ve hatta bu yapıları çirkin bulduğunu belirtmiştir.

Ankette değerlendirmeye sunulan ister yeni ister eski tek yapı örnekleri, katılımcılar tarafından çevrelerinde, çatılarında ya da cephelerinde yer alan çeşitli peyzaj öğeleri ile birlikte değerlendirilmiştir. Özellikle binaların yakın çevresinde yer alan çöp konteynırları, ilan panoları, park yeri olmaması nedeniyle bina önlerine park etmiş araçlar, çatılardaki çanak antenler, ahşap yapıların ön cephelerinde yer alan plastik su boruları, sokaklardaki elektrik direkleri ve sarkan teller gibi görsel kirlilik yaratan peyzaj elemanları olumsuz eleştirilere maruz kalmıştır.

Yeni yapılar az katlı ve yeşil ile kamufle edilmiş ise kabul edilebilirlik sınırlarında kalmıştır. Fakat Boğaz kıyısında yer alan yüksek katlı ve kütle olarak büyük betonarme yapılar yeşil dokuyu parçaladığı için beğenilmemiştir.

Boğaz kıyısında yer alan büyük ölçekli ve yakın döneme ait bir bina da Tarabya Oteli olmuştur. Kütlesel büyüklüğüne karşın yer aldığı Tarabya Koyu'nun formu ile uyum içinde bulunmasından dolayı genelde beğeni toplamıştır. Uzun zamandır Boğaz görüntüsü ile bütünleşmiş olması da kişilerde bu görüntüye karşı alışkanlıktan ileri gelen bir yadırgamama duygusu oluşmuştur.

Ayrıca, özellikle II. Boğaziçi köprüsünün her iki ayağının bulunduğu noktalardaki yoğun yapılaşma alanları çok tenkit almış yerleşmeler olarak karşımıza çıkmıştır.

Yoğun olmakla beraber, belli bir düzene sahip yerleşim alanları, örneğin Harp Akademileri Lojmanları ve Maslak Ticaret Bölgesi, yapıların birbiriyle uyumlu olması, binalar arası açık alanların bulunması, yeşil alanların ve yapılaşma alanlarının bir plana göre konumlanmasından dolayı beğenilmiştir.

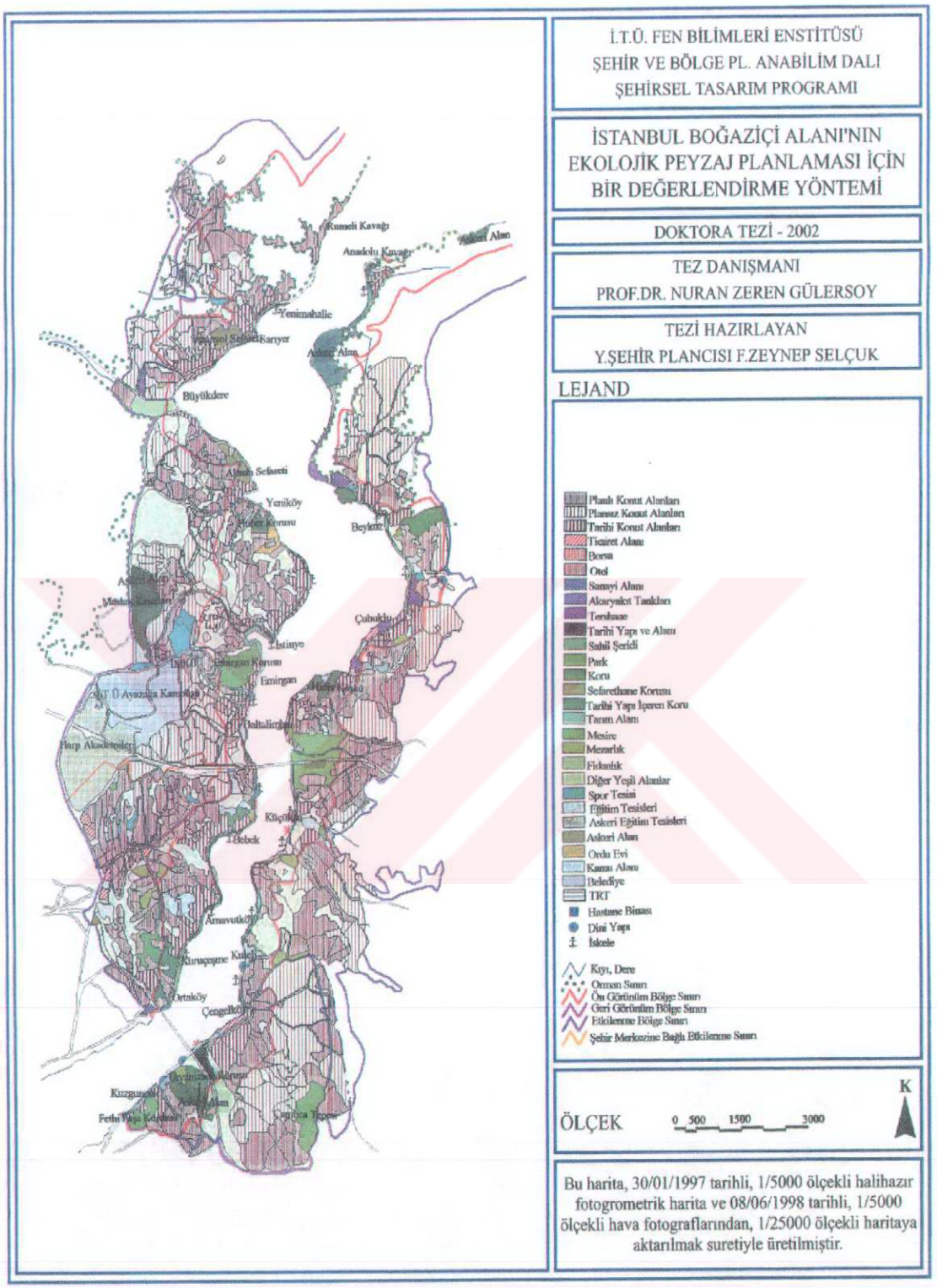
Maslak Ticaret Alanı'nda yer alan büyük ölçekli ve yüksek katlı yapılar genelde trafik yoğunluğu yaratabileceği düşüncesiyle olumlu bulunmamış ama diğer taraftan da ön planda yer alan alçak katlı yapıların arkasında yer almalarından dolayı görsel olarak bir zıtlık ve buna bağlı hareketlik yarattıkları için genelde olumlu olarak değerlendirilmiştir.

Boğaziçi'ndeki yoğun ve özellikle çarpık yapılaşma alanları beğenilmemiştir. Bu tip yerleşimlerin özellikle topografik duruma uygun olmayan alanlarda yer alması, arazinin yeşilden yoksunluğu, binaların birbiriyle uyumsuzluğu beğenilmeme nedenleri arasında yer almıştır.

Hatalı planlama kararlarının, denetimsizliğin güzel bir örneği olan, Sarıyer'de yer alan ve günümüzde yapımı durdurulmuş kaçak villara ait görüntüler hemen tüm katılımcılar tarafından olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Doğanın bu şekilde katledilmiş olması, ayrıca bu binaların hayalet şehir görüntüsü yaratıyor olması eleştirilmiştir. En kısa sürede bu alan ilişkin olarak bir karar çıkartılması görüşü kişiler arasında yaygındır. Bazıları zaten doğa tahrip edilmiş en azından bu görüntü kirliliğine son ermek adına bu yapılar tamamlanmalı demiştir. Bazıları da bu yapıların tamamen yıkılmasının uygun olacağını dile getirmiştir.

3.8 Boğaziçi Alanı'na Ait Mekansal Verilerin Analizi ve Görsel Değerlendirme

Boğaziçi Alanı'na ilişkin tüm verilerin haritalara işlenmesinden sonra elde edilen bilgiler doğrultusunda bir analiz çalışması yapılabilmektedir. Bu aşamada elde edilen tüm mekansal veriler, tek bir harita toplanarak Mekansal Analiz Haritası oluşturulmuştur "Şekil 3.46". Mekansal Analiz Haritasının topoğrafik duruma

Şekil 3.46. Boğaziçi'nin Mekansal Analiz Haritası

uygunluğu ise "Şekil 3.47"de gösterilmiştir.. Bu haritanın amacı, peyzaj planı ve karar için bir destek ve plancılar için veri modeli sağlamaktır.

Mekansal analiz haritası olarak adlandırılan bu harita, alanın hangi yönde geliştiği, hangi fonksiyonların alana uyun hangilerinin uygun olmadığı, hangi fonksiyon alanlarının yoğunluk kazandığını belirlemektedir.

Mekansal analiz haritası olarak adlandırılan bu harita, alanın hangi yönde geliştiği, hangi fonksiyonların alana uyun hangilerinin uygun olmadığı, hangi fonksiyon alanlarının yoğunluk kazandığını belirlemektedir.

Bu haritadan elde edilen bilgiler şunlardır:

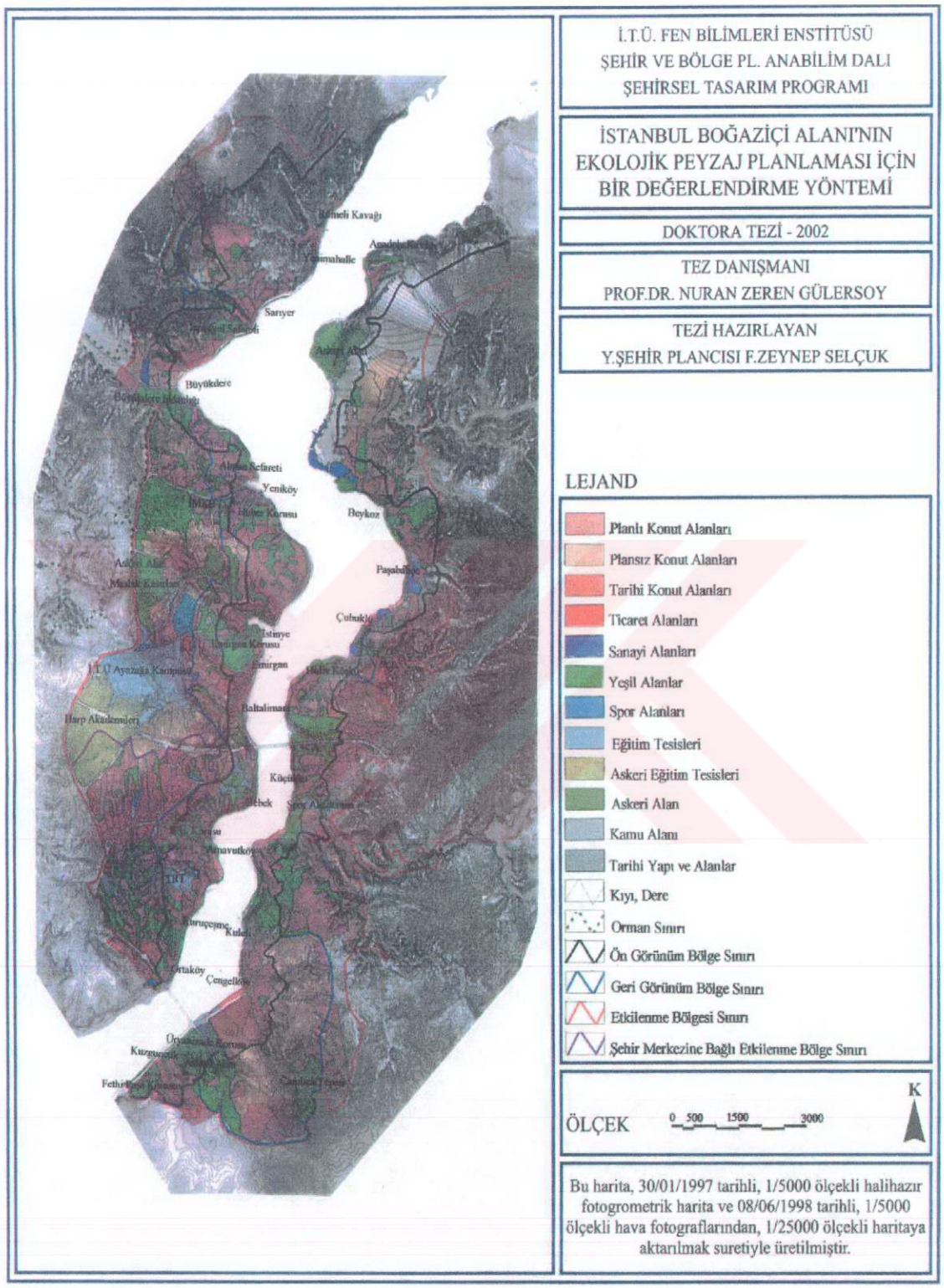
Boğaziçi Alanı'nda yer alan ve alanın başlıca peyzaj tiplerinden olan Konut Alanları, Tarihi, Planlı ve Plansız Konut Alanları olmak üzere 3 türdür.

Tarihi Konut Alanları, sahile paralel şekilde ve arazinin topografik yapısı ile bütünleşmiştir. Geçmiş dönemlerde birbirinden yeşil alanlarla ayrılmış olan bu yerleşmelerin günümüzde Planlı ve Plansız Konut Alanları ile çevrelendiği görülmektedir. Tarihi Konut Alanları, Boğaziçi'nin özel niteliğe sahip alanlardır. Bu alanların çevresinde yer alan yeşil dokunun azalması ve bu alanların planlı ve plansız konut alanları ile çevrelenmesi Tarihi Konut Alanları'nın ön plana çıkmasını engellemektedir.

Planlı Konut Alanları sahilden iç kesimlere doğru yayılmış zaman zaman büyük ölçekli yeşil alanlarla birbirinden ayrılmış çoğunlukla da Plansız Konut Alanları ile bütünleşmiştir. Bu durum, Boğaziçi Alanı'nda aşırı betonlaşmış bir görüntü yaratmaktadır.

Plansız Konut Alanları ise, alan içinde Planlı Konut Alanları kadar geniş yer kaplamaktadır. Plansız Konut Alanları Boğaziçi'nin genelde yapılaşmaya uygun olmayan vadi içlerinde ve tepelerde diğer bir ifade ile yeşile ayrılması uygun olan alanlarda yer almaktadır.

Boğaziçi Alanı'nda ki mevcut yasal Bölge Sınırı'nın arazinin topografik yapısı ile örtüşmemesi de görsel algılamayı olumsuz etkilemektedir.

Şekil 3.47. Boğaziçi'nin Mekansal Analiz Haritasının Topoğrafik Duruma Uyumu

Boğaziçi'nde yer alan diğer önemli peyzaj tipi de Yeşil Alanlardır. Mekansal Veri Haritası'ndan izlenebildiği gibi Konut Alanları, Yeşil Alanlardan daha fazla yer kaplamaktadır. Yeşil alanların Boğazdaki dağılımı koru, mesire, park, mezarlık, fidanlık, tarım alanı gibi çeşitlik göstermekte fakat alanda bir yeşil doku bütünlüğü sağlayamamaktadır.

Özellikle Boğaz'ın Rumeli Yakası'nda hem Planlı hem de Plansız Konut Alanlarının orman sınırına dayandığı dikkat çekmektedir.

Diğer bir peyzaj tipi olan Eğitim Tesisleri, Boğaz'ın Rumeli Yakası'nda yoğunluk göstermektedir. Bu eğitim tesislerinden İ.T.Ü. Ayazağa Kampüsü Sahası içinde de Plansız Konut Alanları (Küçükarmutlu Bölgesi) bulunmaktadır.

Kaçak yani plansız yapılaşma, Boğaziçi Alanı için büyük bir sorun olarak durmaktadır.

Boğaziçi Alanı'ndaki yeşil doku bir bütünlük sağlamamaktadır. Yeşilin çok fazla bölündüğü, yapı gruplarının alanda daha hakim olduğu, tepelerin betonlaşmış alanlara döndüğü gözlemlenmiştir.

Yeni binaların genelde eski dokuyla gerek ölçek gerek form gerekse, malzeme ve renk bakımından uyumlu olmadığı da gözlenmiştir. Ayrıca eski yapıların restorasyonu sırasında aslına çok az sadık kalındığı da dikkat çekmiştir.

Anket çalışmasının gösterdiği bir diğer önemli nokta da, binaların inşası ya da yenilenmesi sırasında yakın çevreleriyle ele alınarak çevre düzenlemelerinin yapılmadığına dikkat çekmiştir. Bu ise bize çevre bilincinin hala yerleşmediğini göstermiştir.

4. SONUÇ

Tarihi geçmişi olan, hatta Osmanlı Dönemi'nde bir yaşam kültürünün de oluştuğu, Cumhuriyet'in ilanını izleyen yıllarda özellikle 1950'lerden sonra, sanayileşme ve iç göçe bağlı olarak artan şehirleşme sonucu olumsuz yönde etkilenmiş, 1970'lerin başından itibaren de korunmasına yönelik çalışmaların başlatıldığı fakat tüm çabalara rağmen, alınan hatalı kararlar, yanlış politikalar, denetleme eksikliği gibi nedenlerle değerlerini yitirmekle yüz yüze gelmiş Boğaziçi Alanı'nın sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Bu nedenlerle Boğaziçi Alanı'nın "Ekolojik Peyzaj Planlaması" ilkesine göre düzenlenmesi gerekir.

Çalışmanın başında belirtildiği gibi, Boğaziçi Alanı'ndaki temel problem plansız gelişmedir. 1970'lerden bu yana, alınan pek çok önleme karşın, günümüzde de devam eden planlı ve plansız gelişmeler, bu gelişmelere bağlı hızla artan nüfus, yapılan planlar ve alınan kararlardaki tutarsızlıklar, politik baskılar ve çıkar kaygısı, uygulamalarda beklenilen başarıyı sağlayamamıştır.

Bu nedenlere bağlı olarak Boğaziçi'nin planlamasına yönelik çalışmalarda, alan bir bütün olarak ele alınmalıdır. Bu bütüncül planlama kapsamında, Boğaziçi peyzajına karakter veren tarihi korular, tarihi konut alanları (yalılar ve köy içi yerleşmeleri), tarihi yapılar ön plana çıkartılmalıdır.

Tezde önerilen "Ekolojik Peyzaj Planlama Yöntemi"ne bağlı aşağıdaki sonuç ve öneriler geliştirilmiştir:

Boğaziçi'ndeki Peyzaj Sınıflamasına Yönelik Sonuç ve Öneriler:

"Ekolojik Peyzaj Planlama" için ilk aşamada Boğaziçi Alanı'nın karakteristiklerine ilişkin "Peyzaj Sınıflaması"nın yapılması gerekmektedir. Alana uygun peyzaj

özelliklerinin tek tek belirlenmesini sağlayan bu sınıflama planlama alanını detaylı olarak tanımayı sağlayacaktır.

"Boğaziçi'nin Arazi Kullanımı Değerlendirme Haritası"nın genel bir değerlendirilmesini yapıldığında, Tarihi Konut Alanlarının, Boğaz'ın her iki yakasında da sahile paralel olarak konumlandığı, geçmiş dönemlerde yeşil alanlarla birbirinden ayrılmış bu yerleşmelerin, günümüzde yer yer planlı ve plansız konut alanları ile çevrelendiği gözlenmektedir.

Planlı Konut Alanları, genellikle Tarihi Köy içi Alanlarına bitişik, kimi zaman da yeşil dokuyu parçalamaktadır. Planlı Konut Alanlarının gelişimi belli bir disiplin altında tutulmalıdır. Bu alanların planlanmasında yeşil doku bütünlüğünü bozacak uygulamalardan kaçınmak gerekmektedir. Planlı Konut Alanlarının yeşil kuşaklarla birbirinden ayrılması sağlanmalıdır.

Plansız Konut Alanları ise, özellikle vadi içlerinden tepelere doğru yayılmakta ve geniş alan kaplamaktadır. Plansız Konut Alanlarının öncelikle alan içinde gelişimi önlenmelidir. Plansız Konut Alanlarının gelişiminin durdurulmasından sonra, bu yerleşmelerin ivedilikle alandan tasfiye edilmesine başlanmalıdır. Plansız Konut Alanlarının tasfiyesinden sonra, bu alanlar için uygun fonksiyonlar belirlenmelidir. Özellikle bu yerlerin yeşil alan olarak ayrılması Boğaziçi'ndeki yeşil doku bütünlüğünün tekrar sağlanması için gereklidir.

Boğaziçi Alanı'ndaki Peyzaj Bölgelerine Ait Sonuç ve Öneriler:

Boğaziçi Alanı'na ait Peyzaj Bölgeleri, arazinin doğal yapısı ile uyum sağlamamaktadır. Bu sınırlar mevcut Konut Alanları ve Yeşil Alanlar ile de uyumlu değildir. Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgesi sınırları içinde kalan bazı alanların çoğu zaman arazinin eğim ve eğimin baktığı yön nedeniyle gerçekte ön görünüm bölgesi içinde yer alması daha uygun alanlar olarak belirlenmiştir. Hem arazinin topoğrafik yapısı hem de doğru bir siluet çalışması ile gerçek Ön Görünüm, Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgesi sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir.

Boğaz'ın Anadolu yakasında, Beylerbeyi vadisinde Burhaniye ve Ayazma Mahallerindeki Planlı ve Plansız Konut alanları, Üryanizade Korusunun bir kısmı,

Çengelköy-Kuleli arasında yer alan Emniyet Mahallesindeki Planlı Konut Alanları, Göksu'da bulunan Göksu ve Hisar Evleri, Küçüksu vadisinin tamamı, Çubuklu vadisinde Kiremitdere Mahallesindeki Planlı ve Plansız Konut Alanları, Yuşa Tepesi'nin üst kısmı ile Yalıköy'ün vadi alanlarındaki Planlı ve Plansız Konut bölgesi gerçekte "Ön Görünüm Bölge Sınırı" içinde kalmalıdır. Rumeli Yakasında ise "Ön Görünüm Bölge Sınırı" içinde kalması gereken alanlar şunlardır: Ortaköy vadisi boyunca Ortabayır ve Şevkibey Mahalleleri ile Ambarlı Mevkiinde yer alan Korukent, Basın Sitesi gibi Planlı Konut Alanları, Baltalimanı Vadisinin güney kısmı ile 2. köprünün bağlantısı olan Tem otoyolunun kuzeyinde yer alan Küçükarmutlu ve Büyükarmutludaki Plansız Konut Alanları, İstinye vadisinde, Reşitpaşa ve Doğan Evler Mahallerindeki bulunan Planlı Konut Alanları ve İstinye Koyu Mahallesindeki Plansız Konut Alanları, Büyükdere vadisinde yer alan Büyükdere Fidanlığı ile fidanlığın batısında Yeni Mahalle, kuzey batısında da Kocataş Doğaevleri Mahallerinde yer alan plansız konut alanları ve Kocataş Dağevleri Mahallesinde bulunan planlı ve plansız konut alanlarıdır.

"Geri Görünüm Bölge Sınırı" ise ancak Boğaziçi'nin her iki yakasında yer alan ve vadileri çevreleyen ilk tepelerin Anadolu Yakasında Doğuya bakan, Rumeli Yakasında ise Batıya bakan yamaçları olarak belirlenmelidir.

Etkilenme Bölgesi ise Boğaziçi'nde yer alan vadileri çevreleyen tepelerin arkasında kalan alanlar olarak belirlenmelidir.

Boğaziçi'ndeki Peyzaj Tiplerine Yönelik Sonuç ve Öneriler

Boğaziçi Alanı'ndaki "Peyzaj Tipleri"nin detaylı olarak belirlenmesi yapılacak "Ekolojik Peyzaj Planlama" çalışmasında alınacak arazi kullanım kararlarında etkili olacaktır.

Plansız Konut Alanları, Boğaziçi'nde yer alması uygun olmayan bir Peyzaj Tipidir. İstanbul Boğaziçi Koruma Alanı'na İlişkin 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu'nun Geçici 7.Maddesi'nin (a) fikrası gereğince "Boğaziçi Alanı'nda 16/3/1983 tarih ve 2805 sayılı Kanuna göre muhafazası veya ıslah edilerek muhafazası mümkün olmayan yapılar için yıkım kararı verilir" hükmü bulunmaktadır. Bu nedenle, kaçak (plansız) yapıların alandan kanunda belirtilen şekliyle tasfiye edilmesinden sonra bu alanlarda,

Boğaziçi Alanı'nın doğal ve kültürel yapısı ile uyumlu peyzaj tiplerine yer verilmelidir.

Boğaziçi'nin önemli Peyzaj Tipi olan Yeşil Alanlar alanın genelinde bütünlük sağlamamaktadır. Parçalanmış yeşil alanlar aynı zamanda niteliğini de kaybetmiştir. Bu nedenle, yapılaşmanın izin verdiği ölçüde yeşil alan bütünlüğünün tekrar sağlanmasına çalışılmalıdır.

Boğaziçi Alanı ile özdeşleşmiş olan tarihi korular, mesireler, çayırlar, fidanlıklar ve parklar gibi büyük ölçekli yeşil alanlarla orman sınırları kesin olarak koruma altına alınmalıdır. Gerçek orman sınırı tespit edilmeli ve orman sınırının gerilemesini durdurmak için gerekli önlemler alınmalıdır. Orman sınırlarında bozulma gösteren özellikle Sarıyer Zümrütevler ve Maden Mahallesinin bulunduğu bölgelerin revizyona gidilmelidir.

Boğaziçi'ndeki Peyzaj Karakter Bölgelerine Yönelik Sonuç ve Öneriler

Boğaziçi Alanı'nda 2 farklı "Karakter Bölgesi" bulunmaktadır. Bunlar, Boğaziçi'ndeki farklı niteliklere sahip konut alanlarının oluşturduğu "Konut Alanlarına ait Peyzaj Karakter Bölgesi" ile farklı fonksiyonları olan yeşil alanların oluşturduğu "Yeşil Alanlara Ait Peyzaj Karakter Bölgeleri"dir.

Bu 2 farklı "Karakter Bölgesi"ne bakıldığında Boğaziçi'nde olması gerekenin aksine "Konut Alanları" temel karakteri oluşturmaktadır. Bu durum yapılacak "Ekolojik Peyzaj Planlaması" için önemli bir veridir. Boğaziçi'ne asıl karakter veren özellik yeşil alanlar olmalıdır. Boğaziçi'ndeki yeşil alanların yoğunluğunu arttırmak için yapılması gereken, Plansız Konut Alanlarının tasfiyesinden sonra bu yerlerin yeşil alana dönüştürmektir.

Boğaziçi'ndeki Peyzaj Alanlarına ve Peyzaj Elemanlarına Yönelik Sonuç ve Öneriler

Boğaziçi'ne yönelik "Ekolojik Peyzaj Planlaması"nda "Peyzaj Alanları ve Peyzaj Elemanları"nın birbirleriyle ilişkisi ayrıca bu "Peyzaj Alanları ve Peyzaj

Elemanları"nın diğer "Peyzaj Tipleri" ile olan ilişkisi değerlendirilmelidir. Yapılacak planda ön plana çıkartılması yada diğer Peyzaj Tiplerinden ayrılması düşünülen bu "Peyzaj Alanları ve Peyzaj Elemanları" yeşil kuşaklarla çevrelenmelidir. Değerlendirme sonucuna göre, örneğin yeşil alan niteliğindeki Peyzaj Alanları alanın tamamına yayılmakla beraber kendi içinde bir bütünlük sağlamamaktadır.

Boğaziçi Alanı'nda Planlama, Uygulama ve Denetime Yönelik Sonuç ve Öneriler

Boğaziçi'ndeki gelişim, Cumhuriyet'in ilanını izleyen ilk yıllardan 1950'lere kadar yavaş olmuş ve yeni yapılaşma minimum düzeyde kalmıştır. 1960'lardan itibaren ülkede yaşanan iç göçe de bağlı olarak İstanbul'da yaşanan hareketlilikten Boğaziçi de etkilenmeye başlamış ve yeni yapılaşma hız kazanmıştır. 1970'lere kadar ise uygulamalar mezvii imar planları doğrultusunda olmuştur. 1980'lerden sonra ise gelişim çok hızlı olmuştur. 1983 yılında Boğaziçi'nin tamamına yönelik nazım koruma imar planı hazırlanmıştır. 1988 yılından itibaren Boğaziçi Alanı'nın ilçeleri için ayrı ayrı planlar hazırlanmıştır. Parçacı bir yaklaşımla ele alınan planlar birbiriyle uyumu sağlanamadığı için sonuçları da olumsuz olmuştur. Boğaziçi Alanı'na yönelik olarak yapılacak "Ekolojik Peyzaj Planı"nda dikkat edilmesi gereken konu, planlama alanının bir bütün olarak ele alınmasıdır.

Boğaziçi Alanı'nın planlanması yönelik yasal düzenlemeler, 3.Bölüm'de ifade edildiği gibi yavaş işlemektedir. Boğaziçi Alanı'nın bir bütün olarak ele alınması ve yasal sürecin hız kazanması için alanın tek merkezden idare edilmesi gerekmektedir.

Boğaziçi Alanı'nın tek merkezden ve bütüncül olarak yönetilmesi için ayrı bir örgüt kurulmalı ve bu örgüt politikalar üstü olmalıdır. Yönetim kadrosunda karara bağlanması gereken diğer konu, planlamayı yapacak ve planlamaya destek verecek farklı çalışma grupları oluşturulmasıdır.

Boğaziçi'nin "Ekolojik Peyzaj Planlaması"na yönelik tüm çalışmalar için hem yönetim kadrosunda bulunanların hem de çalışma gruplarında yer alanların peyzaj kavramı konusunda fikir birliğine varması sağlanmalıdır. Toplumda yapılan hataların başında ekoloji, peyzaj, çevre gibi kavramlar çoğu zaman birbiri yerine

kullanılmaktadır. Yönetim kadrosunda bulunan kişilerin her zaman plancı olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu nedenle, plancıya ve planlama grubunda yer alan kişilere düşen en önemli görev yaptıkları işte hangi kavramlardan yararlandıklarını ve ele aldıkları kavramla neyi ifade ettiklerini net olarak belirlemeleri ve bunu da plan çalışması ile birlikte yönetime açıklamaları gerekmektedir.

1970'lerden başlayarak günümüze kadar geçen süre içinde Boğaziçi'ne ait planlama çalışmalarında net politikalar ortaya konmamıştır. Boğaziçi Alanı'na yönelik olarak yapılacak bir "Ekolojik Peyzaj Planlama" çalışmasında, planlanmaya yönelik bir politika oluşturulmalıdır. Alanı'nın sürdürülebilirliğini sağlamak için ortaya konacak politika kapsamında, Boğaziçi'ni korumanın gerekliliği ortaya konmalı, zararların minimum seviyede tutulması için alınması gereken önlemler belirlenmelidir.

Uygulamada yaşanan başlıca sorun, politik görüşlerdeki tutarsızlıkların, politik çıkar kaygısı ile alınan kararların Boğaziçi'nin korunmasına yönelik olamamasıdır.

Diğer bir uygulama sorunu da, projelerde halk katılımına yer verilmemiş olmasıdır. Boğaziçi tarihi ve kültürel değerlerinden önce doğal yapısı ve yeşil dokusu ile önem kazanmış bir yerdir. Boğaziçi'ne yönelik uygulamalarda ekoloji kavramının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Oysa bugüne kadar yapılan planlama ve uygulama çalışmalarında ekoloji kavramı hep göz ardı edilmiştir. Bundan sonra yapılacak uygulamalarda sadece ekoloji değil, aynı zamanda çevre ve sürdürülebilirlik kavramlarına planlamada gereken önem verilmelidir. Ekolojik çözümler içeren bir planın tüm alanda uygulanmasının zorlukları bilinen bir gerçektir.

2. Bölüm'de açıklandığı gibi, ekolojik çözümleri yoğun merkezlere adapte etmek ne kadar zorsa, küçük yerleşimlerde bunu başarmak o kadar kolaydır. Bu nedenle Boğaziçi için yapılacak ekolojik bir planın öncelikle köy içi yerleşmeleri gibi küçük ölçekli alanlarda eylem planları şeklinde uygulanması doğru olacaktır. Yine bu tip uygulamaların başarısı için, bu özel alanın yönetim merkeziyle birlikte kullanıcıların ve güçlü halk örgütlerinin birlikte, uyum içinde çalışmaları gerekmektedir.

Boğaziçi Alanına yönelik planlama çalışmaları sonrası gözardı edilen diğer bir konu da denetimdir. Son 30 yıl da, Boğaziçi'nde denetim eksikliğinin sonuçları olumsuz olmuştur. Örneğin Boğaziçi Alanı'nda, 3194 sayılı İmar Kanunu'nun sonucunda başlayan yapılaşma süreci, ilgili kanun maddesinin iptalinden sonra bile devam etmiştir. Bu denetim eksikliğinin bir göstergesidir. Bu nedenle yönetim içinde yer alacak güçlü bir denetim mekanizmasına ihtiyaç vardır. Boğaziçi'ne özel yönetim merkezi içinde yer alacak denetim örgütü de yine politikalar üstü olmalıdır.

Boğaziçi gibi özel öneme sahip alanın denetlenmesinde alternatif yöntemler kullanılmalıdır. Alandaki her türlü inşaat faaliyeti, gerek karadan gerek denizden gerekse havadan belirli aralıklarla izlenmelidir. Denetleme ekibi her konuda olduğu gibi politiklar üstü anlayışa sahip, konusunda uzman kişilerden oluşmalıdır. Ayrıca denetim konusunda gerekli her türlü donanıma sahip olması gereken bu ekibin, mevcut bir olumsuzluğu tespit edip kaydını tutması ve gerekli durumlarda fotograf, film gibi araçlarla da belgelemesi gerekmektedir. Yapılacak rutin işlemlerden sonra, belirlenen olumsuzluklara zaman geçirmeden müdahale edilmelidir. Bunları gerçekleştirecek denetim ekibinin geniş yetki ve sorumluluklarının da bulunması gerekmektedir.

"Ekolojik Peyzaj Planlama Yöntemi"ne bağlı olarak Boğaziçi'nde yapılması gereken çalışmanın detayları yukarıda açıklanmıştır.

Alanın peyzaj sınıflaması, peyzaj tipleri, peyzaj karakter bölgeleri, peyzaj alanları ve elemanları ile planlama, uygulama ve denetime yönelik olarak belirlenen sonuçlar ve bu sonuçlara bağlı olarak geliştirilen öneriler doğrultusunda yapılacak "Ekolojik Peyzaj Planı"na yönelik çalışmaların grçekleştirilmesi halinde, Boğaziçi Alanının bundan sonra istenilen yönde ve belirlenen amaçları doğrultusunda gelişimini sağlamak mümkün olabilecektir.

KAYNAKLAR

Ağat, N., 1963. Boğaziçi'nin Turistik Etüdü, *Doktora Tezi*, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Akdoğan, G., 1962. İstanbul Peyzajının Tanziminde Peyzaj Mimarisi İle İlgili Problemler ve Ana Prensipler, *Tarım Bakanlığı İlmi Rapor ve Araştırma Serisi*, Ankara.

Andreasyan, H.D., Eramya, Ç ., 1952. İstanbul Tarihi, İstanbul.

Anonim, 1990. Ortaçağdan Günümüze İstanbul Haritaları, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Yayını, Mas Matbaacılık A.Ş., İstanbul

Anonim, 1994. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, *İklim Maddesi*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Anonim, 1994. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, *Doğal Yapı Maddesi*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Anonim, 1994. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, *Sarıyer Maddesi*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Anonim, 1994. Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, *Cilt 11, Ekoloji Maddesi,* Ana Yayıncılık ve Encyclopaedia Britannica, Inc., İstanbul.

Anonim, 1994. Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, *Cilt 27, Sarıyer Maddesi,* Ana Yayıncılık ve Encyclopaedia Britannica, Inc., İstanbul.

Anonim, 1994. Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, *Cilt 6, Boğaziçi Maddesi,* Ana Yayıncılık ve Encyclopaedia Britannica, Inc., İstanbul.

Anonim, 1994. Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, *Cilt 17, İstanbul Boğazı Maddesi,* Ana Yayıncılık ve Encyclopaedia Britannica, Inc., İstanbul.

Aslan, D., 1989. Peyzaj Planlaması Açısından İstanbul Boğazı'nın Yeşil Dokusunun Tarihi Süreci ve Halkın Kullanımına Açılmış Rekreatif Alanların İrdelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Yıldız Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Atwell, K., 1992. The Ecological Potantial of Urban poen Space, *United Nations Economic Commission for Europe Seventh Confereance on Urban and Regional Research,* Ankara, Turkey, 29 June-3 July, pp.177-181.

Barselona Sözleşmesi, 1976. www.izmircevre.gov.tr/soz03.html .

Bern Sözleşmesi, 1979. www.izmircevre.gov.tr/soz06.html .

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, 1992. www.cevre.gov.tr/birimler/ck/bcs.htm .

Blowers, A., 1992. Sustainable Urban Development: The Political Prospects, *Sustainable Development and Urban Form 2,* pp.24-38, Ed. Breheny, M.J., Pion Limited, London.

BM Raporu –Türkiye, 2002. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi Türkiye Ulusal Raporu Tema II, *Sürdürülebilir Kalkınma ve Yönetişim,* Ankara.

Brown, L., 1996. Making Cities Sustainable, *AMBIO, a Journal of the Human Environment,* Volume 25, Number 2, p.24-27.

Brundtland, G.H., 1987. Our Future, World Commission on Environment and Development, Oxford University Press, Walton Street, Oxford 0X2 6DP.

Cain, J.E., 1994. ÇED Eğitimi, *Çevresel Etki Değerlendirmesi Eğitim Programı Konuşması,* Ankara, 13-17 Haziran, s.9-11.

Cook, J., Özkeresteci, İ., 2001. Bir Alt Dil Yaratmak, *Ekoloji ve Mimarlık, Domus M,* **10,** s.51.

Coyne, R.K., Clark, C.W., 1982. Development and Environment Agenda, in *Environmental Assesment and Design,* by Prager Publisher, New York.

Christiansen, U., 1992. Barriers to the Application of Ecological Measures in Urban Areas, *United Nations Economic Commission for Europe Seventh Confereance on Urban Regional Research,* Ankara, Turkey, 29 June-3 July, pp.141-144.

Çepel, N., 1992. Doğa, Çevre, ekoloji ve İnsanlığın Ekolojik Sorunları, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

Çepel, N., 1996. Çevre Koruma ve Ekoloji terimleri Sözlüğü, Türkiye Erozyonla Mücadele, ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı Yayınları, İstanbul.

Daly, H.E., 1991. Steady-State Economics: Second Edition with New Essays, Island Press, Washington, DC.

Deleon, J., 2000. Boğaziçi Gezi Rehberi Remzi Kitabevi, İstanbul.

Demirer, G., 1992. Çevre Sorunları ve Kapitalizm, Sorun Yayınları, İstanbul.

DİE, 1935. Devlet İstatistik Enstitüsü, *1935 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.*

DİE, 1955. Devlet İstatistik Enstitüsü, *1955 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.*

DİE, 1965. Devlet İstatistik Enstitüsü, *1965 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları..*

DİE, 1970. Devlet İstatistik Enstitüsü, *1970 Genel Nüfus Sayımı, Sonuçları.*

DİE, 1975. Devlet İstatistik Enstitüsü, *1975 Genel Nüfus Sayımı, Sonuçları.*

DİE, 1980. Devlet İstatistik Enstitüsü, *1980 Genel Nüfus Sayımı, Sonuçları.*

DİE, 1985. Devlet İstatistik Enstitüsü, *1985 Genel Nüfus Sayımı, Sonuçları..*

DİE, 1990. Devlet İstatistik Enstitüsü, *1990 Genel Nüfus Sayımı, Sonuçları.*

DİE, 1997. Devlet İstatistik Enstitüsü, *1997 Genel Nüfus Sayımı, Sonuçları.*

DİE, 2000. Devlet İstatistik Enstitüsü, 2000 *Genel Nüfus Sayımı, Sonuçları.*

EARP, 1973. Environmental Assessment and Review Process, *Canadian Environmental Assessment Agency,* www.ceaa.gc.ca/0012/0005/1_e.htm .

EPA, 1969. National Environmental Policy Act, *42 U.S.C. s/s 4321 et seq.*, www.epa.gov/region5/defs/html/nepa.htm .

EPA, 1970. Clean Air Act, www.policyalmanac.org/environment/news/airquality-2001-02-27.shtml .

EPA, 1976. Toxic Substance Control Act, 15 U.S.C. s/s 2601 et seq., www.epa.gov/Region5/defs/html/tsca.htm .

EPA, 1977. Clean Water Act, *33 U.S.C. s/s 1251 et seq.*, www.epa.gov/region5/defs/html/cwa.htm .

Frey, H., 1999. Designing the City- Towards a More Sustainable Urban Form, E&FN Spon, Bath Press, Bath.

Gökbilgin, M.T., 1953. Boğaziçi İslam Ansiklopedisi, İstanbul.

Gülersoy, N.Z., Erkut, G., Kılınçarslan, T., 1993. Sürdürülebilir Gelişme Paralelinde Çevre Duyarlı Kent Planlama Yaklaşımları ve Bazı Ülkelerden Örnekler, *2000'li Yıllara Doğru Türkiye'de Planlama-Uygulama Sürecinin Değerlendirilmesi ve Yeni Yaklaşımlar Semineri,* Ankara, 14-15 Ekim.

Gülersoy, N.Z., Selçuk, Z., 1993. İstanbul Boğaziçi Koruma Alanı'nda 1970-90 Yılları Arasındaki Gelişmelerin Değerlendirilmesi, *Türkiye'de 17. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu-Kent ve Planlamaya Ekolojik Yaklaşım,* Bursa, 4-6 Kasım.

Gülersoy, N.Z., Selçuk, Z., 1994. Tarihsel Süreç İçinde İstanbul Boğaziçi'nde Doğal ve Tarihsel Değer Koruma-Kullanma Politikalarını Değerlendirilmesi, *ICOMOS-IFLA, Doğal Değerlerin Korunması-Kurumlaşması Stratejileri Ulusal Semineri,* İstanbul, 24-25 Kasım.

HABITAT I, 1976. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı, www.unhabitat.org7tenure/legal/vandec.htm .

HABITAT II, 1996. İstanbul Habitat II Kent Zirvesi, www.anap.org.tr/dokuman/Avrupa_Birligi/habitat.htm .

Hovhannesyan, S.S., 1997. Payitaht İstanbul'un Tarihçesi, Çev. Hançer, E., Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

IALE, 2001. The International Association for Landscape Ecology, www.crle.uoguelph.ca/iale/main.htm .

ICPQL, 1996. The Independent Commission on Population and Quality of Life, Oxford University Press, Oxford 0X2 6DP.

Işın, E., 1987. Bir Boğaziçi Tanzimatçısı Şirket-i Hayriyye, *Şehir Dergisi,* **10.**

IULA, 2001. IULA 35. Dünya Kongresi, www.iula-emme.org/Up_Coming/iula_events_3-tr.html .

İBB, 2002. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Harita Müdürlüğü, *Boğaziçi'ne Ait Eğim, Eğim Analizi ve Bakı Haritaları,* İstanbul.

İnciciyan, P.G., 1976. 18. Asırda İstanbul, Çev. Andreasyan, H.D., İstanbul.

İstanbul+5, 2001. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Özel Oturumu, www.unhabitat.org/istabul+5 .

Keleş, R., 1990. Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi, İstanbul.

Kessler, E., 1996. The Sustainable City, *AMBIO, a Journal of the Human Environment,* Volume 25, Number 2, p.67.

Kışlalıoğlu, M. ve Berkes, F., 1994. Ekoloji ve Çevre Bilimi, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Koçu, R.E., 1947. İstanbul Ansiklopedisi, *Sarıyer Maddesi,* İstanbul.

Koyunlu, A., 1978. Kültür Değerleri Yönünden Yeşil Alanlar ve Korunması, *Büyük İstanbul'un Yeşil Alan Sorunları Sempozyumu,* İstanbul.

Kuban, D., 1969. İstanbulun Tarihsel Yapısı, *Basılmamış Eser,* İstanbul.

Kuban, D., 1973. Osmanlı Çağında Boğaziçi Yerleşmesi, *İstanbul Boğazı ve Sorunları Sempozyumu,* Der. Pamay, B., İstanbul.

Makhzoumi, J., Pungetti, G., 1999. Ecological Landscape Design&Planning, The Mediterrance Context, E&FN Spon, London-New York.

Malbert, B., 1992. To Improve Urban Live About Policy for Planning and Implimantation, *United Nations Economic Commission for Europe Seventh Confereance on Urban and Regional Research,* Ankara, Turkey, 29 June-3 July, pp.115-125.

Malmö Declaration, 2000. www.esa.un.org/ffd/policydb/PolicyTexts/UNEP-1.htm .

MARPOL, 1973. Marpol-73 Sözleşmesi, www.imo.org/Conventions/contents.asp?doc_id=678&topic_id=258#

MARPOL, 1978. Marpol-78 Protokolü, www.imo.org/Conventions/contents.asp?doc_id=678&topic_id=258#

Miadenoff, D.J., 2001. What is Landscape Ecology?, http://landscape.forest.wisc.edu/Landscape_Ecology/Definition/definition.html .

Montreal Protokolü, 1987. www.afeas.org/montreal_protocol.html_16k .

Montreal Protokolü Kopenhag Değişikliği, 1992. www.afeas.org/montreal_protocol.html_16k

Naess, P., 1992. Urban Development and Environmental Philosophy, *United Nations Economic Commission for Europe Seventh Confereance on Urban and Regional Research,* Ankara, Turkey, 29 June-3 July, pp.53-70.

Özsoy, A., Zeren, N., 1990. Planning and Conservation in İstanbul Bosphorus Area Opportunities and Challenges, *30th R.S.A. European Congress,* İstanbul, Türkiye, August 28-31.

Pamay, B., 1974. Boğaziçi Çevresinin Dün ve Bgünkü Doğal Peyzaj Yapısı, *İstanbul Boğazı ve Çevresi Sorunları Sempozyumu,* İstanbul.

Perksoy, Z.G., 1997. Sürdürülebilir Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Kocaeli İli Kapsamında Bir Değerlendirme, *Yüksek Lisans Tezi,* İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

PrepCom - I, 1990. PrepCom I – Nairobi, www.arts.ubc.ca/polisci/hoberg/chronolo.htm .

PrepCom - II, 1991. PrepCom II - Cenevre, www.arts.ubc.ca/polisci/hoberg/chronolo.htm .

PrepCom - III, 1991. PrepCom III - Cenevre, www.arts.ubc.ca/polisci/hoberg/chronolo.htm .

PrepCom - IV, 1991. PrepCom IV - NewYork, www.arts.ubc.ca/polisci/hoberg/chronolo.htm .

PrepCom – I, 2001. PrepCom I – Dünya Zirvesi, www.iisd.ca/linkges/2002/pc1/ .

PrepCom – II, 2002. PrepCom II – Dünya Zirvesi, www.iisd.ca/linkges/2002/pc2/ .

PrepCom – III, 2002. PrepCom III – Dünya Zirvesi, www.iisd.ca/wssd/portal.html .

Resmi Gazete, 1983. 2872 Sayılı Çevre Kanunu, *Madde 10*, 11.08.1983 Tarih ve 18132 Sayılı.

Resmi Gazete, 1983. Boğaziçi Kanunu, *Madde 2*, 22.11.1983 Tarihli ve 2960 Sayılı.

Rio Konferansı, 1992. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı – Rio, www.cevre.gov.tr/johannesburg/rio.htm .

Rio+5, 1997. Birleşmiş Milletler Dünya Zirvesi+5, www.arts.ubc.ca/polisci/hoberg/chronolo.htm .

Rio+10, 2002. Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi, www.cevre.gov.tf/johannesburg/rio2002.htm .

Satterthwaite, D., 1997. Sustainable Cities or Cities that Contribute to Sustainable Development, *Urban Studies*, **Vol.34, No.10,** 1667-1691.

Selçuk, F.Z., 1992. Boğaziçi Koruma Alanında 1970-1990 Yılları Arasında Gelişimin Değerlendirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi,* İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

ŞPM, 1995. 1/50000 Ölçekli İstanbul Metropoliten Alan Alt Bölge Nazım Plan Raporu, İstanbul.

ŞPM, 1997. Sarıyer Gerigörünüm ve Etkilenme Bölgesi 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Raporu, Şehir Planlama Müdürlüğü, İstanbul.

Şehsuvaroğlu, H., 1959. Yalılar ve Sahipleri, Cumhuriyet, İstanbul.

Tchihatchef, P., 1997. İstanbul ve Boğaziçi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Thies, M., 1994. What Is Ecology? – A Brief History, www.shsu.edu/~bio_mlt/intro.html .

Tümertekin, E., 1997. İstanbul İnsan ve Mekan, *Boğaziçi'nde Coğrafi Görünümü Değiştiren Bir Faktör Olarak Sanayi*, s.82-100, Tarih Vakfi Yurt Yayınları, İstanbul.

UN, 1979. Cenevre Protokolü, www.un.org/Depts/Treaty/final/ts2/newfiles/part_boo/xxviiboo/xxvii_1.html .

UN, 1983. Çevre ve Kalkınma Dünya Komisyonu,

UN, 1989. Bazel Sözleşmesi, www.un.org/Depts/Treaty/final/ts2/newfiles/part_boo/xxviiboo/xvii_3.html .

UN, 1989. Birleşmiş Milletler çevre ve Kalkınma Konferansı, www.un.org/documants/ga/res/44/areas44-228.htm .

UN, 2000. Millennium Decleration, www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm .

UNCED, 1990. UNCED Genel Kurulu, www.arts.ubc.ca/polisci/hoberg/chronolo.htm .

UNEP, 1972. UN Stockholm Conference on the Environment, www.unep.org/Documents/Default.asp?DocumentID=97 .

UNEP, 1985. Viyana Sözleşmesi, www.environment.harvard.edu/guides/intenvpol/index/VIEN.html .

UNEP, 1990. Bergen Konferansı, www.unep.ch/iucc/fs220.htm .

UNEP, 1990. Montreal Protokolu Londra Değişikliği, www.unep.org/ozone/Londan_Amendment.shtml .

UNEP, 1992. Earth Summit, Rio Declaration, www.unep.ch/iucc/fs207.htm .

UNEP, 1997. Nairobi Declaration, www.unep.org/Documents/Default.asp?DocumentID=111&ArticleID=1728 .

Uslu, O., 1994. ÇED Eğitimi, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları, Ankara.

Uslu, O., 1996. Çevresel Etki Değerlendirmesi, Türkiye Çevre Vakfi Yayınları, Yayın No:111, Ankara.

Yaltırık, F., Uluocak, N., 1975. İstanbul Boğaz Çevresi Bitki Örtüsü Özellikleri ve Fonksiyonları, *İstanbul Boğazı ve Çevresi Sorunları Sempozyumu,* İstanbul Kutulmuş Matbaası, İstanbul.

Yaltırık, F., Efe, A., Uzun, A., 1997. Tarih Boyunca İstanbul'un Egzotik Ağaç ve Çalıları, İsfalt Yayını: 4, Esen Ofset, İstanbul.

Zeren, N., 1976. Boğaziçi'nde Düzenleme Yaklaşımı, *MMLS Bitirme Ödevi,* İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

F. Zeynep SELÇUK

EĞİTİM DURUMU

1989 - 93	:İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı, Peyzaj Planlama Programı, Yüksek Lisans
1988 - 89	:İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans İngilizce Hazırlık
1984 - 88	:İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlik Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü

KATILINAN SEMiNERLER

EKİM	**1993**	:Münich Re - Health Insurance
KASIM	**1993**	:Rota Eğitim Geliştirme Hiz. ve Tic.A.Ş. - Müşteri İlişkileri ve Hizmet Sunuş Teknikleri
HAZİRAN	**1995**	:Fed Trainning/DC Gardner - Profesyonel Satış Teknikleri
EYLÜL	**1995**	:Güneş Hayat Sigorta A.Ş. - Satış ve Halkla İlişkiler Temsilciliği
KASIM	**1998**	:Münich Re - Life Assurance
HAZİRAN	**1999**	:Yöndes Danışmanlık – Kuruluş İçi Kalite Tetkiki Eğitimi
KASIM	**1999**	:Polaris – Stratejik Yönlendirme Eğitimi
HAZİRAN	**2001**	:Birleşmiş Beyinler Özel Eğ.ve Dan.Hiz.A.Ş.-Temel Finansal Bilgiler
KASIM	**2001**	:Güneş Hayat Sigorta A.Ş. – Bireysel Emeklilik Sistemi
AĞUSTOS	**2002**	:Güneş Hayat Sigorta A.Ş. – Üstün Satış Teknikleri Eğitimi
TEMMUZ	**2003**	:TIM Eğitim & Danışmanlık – BES EĞİTİMİ

ARAŞTIRMA ve YAYINLAR

TEZ	:"1970-90 Yılları Arasında Boğaziçi Koruma Alanında Gelişimin Değerlendirilmesi", I.T.Ü, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Planlama Programı, Yüksek Lisans Tezi, Subat 1992.
BiLDİRİLER	:"Istanbul Boğaziçi Koruma Alanında 1970-90 Yıllari Arasındaki Gelişmelerin Değerlendirilmesi", Türkiye'de 17. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu - Kent ve Planlamaya Ekolojik Yaklaşım, 4-5-6 Kasim, 1993, Bursa. "Tarihsel Süreç Içinde Istanbul Bogaziçi'nde Dogal ve Tarihsel Deger Koruma - Kullanma Politikalarinin Degerlendirilmesi", ICOMOS - IFLA, Dogal Degerlerin Korunmasi – Kurumlasmasi Stratejileri Ulusal Semineri, 24-25 Kasim, 1994, Istanbul

İŞ TECRÜBESİ

MART 2003 : Vakıf Emeklilik A.Ş., Kurumsal Pazarlama - Şef
MART 2003 - 1999 : GüneşHayat Sigorta A.Ş., Pazarlama-Grup Satış - Şef

TEMMUZ 1996 - 99: Güneş Hayat Sigorta A.Ş., Pazarlama-Grup Satiş – Şef Yardımcısı
OCAK 1995 - 96 :Güneş Hayat Sigorta A.Ş., Grup Satış - Müşteri Temsilcisi
TEMMUZ 1992 - 95 :Güneş Hayat Sigorta A.Ş., Sağlık Sigortaları Operasyon Bölümü
1990 - 1991 :İ.T.Ü. Döner Sermaye Isletmeleri - Kula Koruma Amaçli İmar Planı Projesi, Şehir Plancısı
1990 :İ.T.Ü. Döner Sermaye Isletmeleri - Maçka Demokrasi Parki Düzenleme Projesi, Sehir Plancisi
1989 :İ.T.Ü. Döner Sermaye İşletmeleri - Tarsus Koruma Amaçlı İmar Planı Projesi, Şehir Plancısı
1988 - 1989 :Koruma Amaçlı İmar Planı Yapım ve Uygulama Sorunları Araştırma Projesi, Araştırma Yardımcısı

KİŞİSEL BİLGİLER

Doğum Yeri, Tarihi :İstanbul, 27.09.1966
Tabiyeti :T.C.
Medeni Hali :Bekar